

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Nobel 1974

Eyvind Johnson Saltanat Günleri

Türkçesi:
Nihal Yeğinoğlu

Saltanat Günleri, 1974 Nobel Edebiyat dln alan İsveçli yazar Eyvind Johnson'un büyük romanıdır. Yazar bu romanla, İskandinavya'nın en büyük edebiyat armağanı «Nordik Edebiyat dl»n almıştır.

Roman, nl Frank İmparatoru Büyük Carolus (Şarlman) zamanında geçmekte, Avrupa'nın o çağdaki çalkantılarını, Şarlman'a karşı Lombardiya'daki bir ayaklanmayı, bu ayaklanma sonunda soylu bir Lombardiya ailesinin dağılışını, aynı dk kızına aşık olan üç kardeşin serüvenlerini sürükleyici bir dille anlatmaktadır.

SALTANAT GÜNLERİ

NOBEL YAYINLARI DİZİSİ

EYVIND JOHNSON

SALTANAT GÜNLERİ

Türkçesi :
Nihal Yeğınobalı

.

«Saltanat Günleri» «The Days of His Grace» adını taşıyan İngilizce basımından çevrilmiştir. Roman, Nobel'den sonra İskandinavya'nın en büyük edebiyat  d l  olan «Nordik Edebiyat  d l » n  kazanmıştır.

«Titrek Kavağın yaprağında yaşayan kimse yarınına güvenemez. Gene de yaprağın üzerinde minicik yaratıklar vardır, ülkelerinin böylesi bir yaprak olduğundan habersiz. Onların gözündeki bu yaprak evdir, ocaktır, dünya yüzündeki ülkeleridir. Titrek Kavak yaprağının dünyası...»

BİRİNCİ BÖLÜM

İ.S. 775 yılında, Paskalyadan önceki oruç yortusunun sonlarına doğru Adriyatikte kopan fırtına bir çok açıdan unutulmaz bir olaydır. Etkileri gerçekten pek yaygın olmuştur.

Bu fırtınanın bir sapan gibi derin, silinmez izler açtığı da söylenebilir; denizin tarlalarında değilse bile insanların yaşamlarıyla kafalarında açılan, kalıcı izler.

O sırada Achen'de oturan, sonradan da İmparatorun sekreteri olan Johannes Lupigis, ta 9. yüzyılın başlangıçlarında bile sık sık bu fırtınanın sözünü ederdi. Fırtınayı kendisi, doğup büyüdüğü Forojuli kentinde, 16 yaşında bir delikanlının aşırı, aşınmamış duyarlılığıyla yaşamıştı. Ölünceyedek de yüreğinde bu fırtınanın izlerini taşıdı. Tarihçi Agibert onun işte bu yüzden hiç bir zaman bir iç erince kavuşamadığını yazar.

Kimisi fırtınanın, Ayın Yeryüzüne karşı beslediği hoşnutsuzluktan çıkmış olabileceğini ileri sürdü. Daha doğrusu, Ayın doğup eksilmesi ve kaprisli davranışlarıyla ilgilenen bir avuç kişinin inancı bu yöneydi. Başkalarıysa bu fırtınayı, öbür fırtınalar gibi, hızlı esen rüzgârların doğal bir sonucu saydılar.

Fırtına bir kaç keşişle rahibenin de, sıradan kişiler gibi, ödünü koparttı. Manastırlarda yaşayan başkalarıysa (bunların çoğunluğu topraklarıyla yetkileri, dükalıklarıyla ünvanları ellerinden alınmış eski soylulardı) sorununa değişik açıdan bakıyorlardı. Bunların bir çoğu manastırlara, kimi kez özbeöz hısımları olan düşmanlarınca kapatılmışlardı. Bir kaç tanesinin gözleri oyduktulmuş olduğundan görülebilecek şeylerin içinde yalnızca Tanrıyı görebiliyorlardı artık. İçerde bu yüzden kapalı bulunanlar fırtınanın kuduruşuna, kimi gizliden gizliye, kimi de açıktan açığa sevindiler. Dünyayı değiştirip yerle bir etmek için Cehennem güçlerinin boşandığına, Kıyametin kopmak üzere olduğuna, kendilerininse Cennetin ya da Büyük Sessizliğin eşiğinde olduklarına inanıyorlardı. (Tanrı buyruklarına karşı çıkmaksızın) şu dünyasal zindanlarından kurtulabilmelerini sağlayacak bir fırtınaya; düşmanları olan öz babalarını, burnu büyümiş oğullarıyla astığı astık, kestiği kestik hısımlarını soyup sovana çevirecek, ikbal atının sırtından yere çalıp tahtlarından temelli yuvarlayıp devirecek bir kasırgaya kucak açıyorlardı; öyle bir kasırga ki bütün hainleri eğrilip bükülerek yıkılan çatı demirlerinin, çöken koca koca taşların altında ezip parçalıyarak kanlı et yığınlarına dönüştürecek, onlar da ister istemez ruhlarını teslim edeceklerdi.

Türlü yollarla hapsedilmiş olan, şimdiyedeğin tek kurtuluş avuntusunu ölmek umudunda bulan bir çok baht-

sız, bu fırtınayı sessiz bir kıvanç ya da ayyuka çıkan bir bayram sevinciyle karşıladı.

Beri yandan tek bir kişi vardı ki fırtına yüzünden kendini ne korkuya ne de hınca kaptırıyordu. Bu da tam o sırada, kasırganın gözündeki bir gemide bulunduğu için kılı bile kıpırdamayan Beneventum'lu Diyakos * Anselm'di.

Fırtınanın edebiyata geçişini daha çok, anılarında sık sık buna değinen Saray Sekreteri Johannes Lupigis'e borçluyuz.

Agibert şöyle yazar:

«Bu sabah kitaptıktan, onun bu manastırda bulunan güncesinin bir bölümünü alarak yeni baştan okudum. Çocukluğuyla ilgili bölümde, 801 yılındaki pehriz yortusuyla ilgili olarak şunları buluyoruz:

«...O fırtınanın derin, silinmez etkilerine, aradan 26 yıl geçmiş olmakla birlikte bugün bile rastlıyabiliyorum. Daha geçen yılın sonunda lûtuflâr Kralımız Carolus'un birdenbire, gene de büyük bir debdebeyle Romanın Saint Pierre Kilisesinde İmparatorluk tacı giymesini yakından seyrettiğim sırada fırtınayı, şöylesine de olsa, içimden geçirdim. «Unutmadın ya,» diye fısıldadım. «Unutmadın ya, Johannes.» Ne gariptir ki içimden, çocukluğumda herkesin beni çağırdığı adı kullanarak, Perto, demiştim kendi kendime. Langobard diliyle konuşuyordum. «Johannes, diyeceğim, Perto, şimdi bir formaccar'dasın, yani harman edilip hasadı kaldırılmış bir tarladasın; gene de sakın unutayım deme ha. Hiç bir zaman aklından çıkmasın, havayla denizin o kavgası, yalnızca yavuzluklarıyla amansızlıklarını bildiğimiz güçlerin arasındaki o

* Diyakos: Gönüllü (fahri) papaz

çatışma, göklerin o akıl almaz kudreti, dört bir yanı hışımla biçip geçen o SAPANLAR!

«Gerçekten unutulmaz bir fırtınaydı. Şimdi Aquisgranum'dayken bile arada o yellerin savruntularıyla sarılır gibi oluyorum.

«Kendi sesimi duydum. Hem şimdiki hem de eski sesimin «Perto, unutmuş olamazsın, değil mi?» diye fısıldayışını. Çoktan yok olmuş ya da şimdilik kendini gizli tutan bir şey benim fısıldayarak verdiğim yanıtı dinliyordu: «Hayır. Herşey aklımda. Sinmiş, gününü saatini bekliyor. İmparatorun hizmetinde olan elim yüreğimin buyruklarına baş eğiyor, yüreğim de erinçle dolu.»

İKİNCİ BÖLÜM

Fırtınanın ilk belirtileri Forojuli'ye, Paskalyadan bir hafta önce, bir akşam üzeri ulaştı.

O gece Dük Rodgaud yakın akrabası Bertoald Lupigis'e haber salarak onu karısı ve çocuklarıyla birlikte şatosuna çağırmıştı. Son zamanlarda Düke bir şey olmuştu, ağzını pek bıçak açmıyordu. Delikanlı Perto Lupigis, «Yüzü de giderek yanmağa yüz tutmuş bir ekmek somununu andırıyor,» diye düşündü. Gene de Dükün şatosunda bir sürü insan toplanmıştı. Dükün de çevresindeki bütün konuşmalara ilgiyle kulak verdiği biliniyordu. Bunlar ister gündelik, havadan sudan gevezelikler olsun, ister Dükün «tartışma ve danışma» dediği, daha yüksek (ya da daha alçak) düzeydeki konuşmalar.

Perto şatoda ne gibi konuşmalar yapıldığını kestirebiliyordu: çoğunlukla geçmiş üzerine konuşulurdu. Geçen yıl savaşta Franklar'a yenildiklerinden beri hem Forojuli'deki hem de bütün dükalığındaki kalbur üstü aileler eski-

sine oranla daha sık bir araya gelir olmuşlardı. Eski günleri anıyorlardı böyle zamanlarda; daha yakın zamanlarda ortadan kalkan düzeni, Langobard düklerinin hemen hemen bütün İtalya üzerinde egemen oldukları çağları anıyorlardı. Bir zamanlar bir adı da Papia olan Ticinum tahına onların kralı oturmamış mıydı? Ve bu Kral Kuzey doğu sınır topraklarındaki Frank'ları korkutacak, Roma'daki Papaların ne yapıp ne diyeceklerini kararlaştırmakta söz sahibi olacak kadar güçlenmemiş miydi?

Oysa bugünlerde onların yaşamlarını yöneten etken Frank krallarının lütuflarıyla keyifleriydi. Ona bağlılık yemini etmiş olan Dük Rodgaud Kral Hazretlerinin avucunun içindeki yerini hiç de sağlam bulmuyordu: son hızla koşan bir adamın elinin içindeymiş de her an kayıp düşebilirmiş gibi. Devingen eylem günleri sona ermişti. Bugünlerde yaptıkları en ağır iş akşamları bira, şarap içerek çene yarıştırmaktı. Kimi zaman zengin sofralar da kuruluyordu, kent konaklarında, yörenin, özgür çiftçilerinin büyük çiftlik evlerinde. Bir yandan da karamsar karamsar konuşmalar yapılıyordu. Bu, onların umutlarını yitirmeyip avunmak için ruhlarının yaralarına sürdükleri rahatlatıcı bir merhemdi.

Çoluk çocuk, Lupigis'ler ırmağın beri yakasındaki malikânelerinden çıkıp köprüyü geçtiler. Eski Roma surlarının kapısından girip yokuş yukarı şatoya doğru yürürlerken 16 yaşındaki Perto'nun gözüne anasıyla babası, iki ağabeyi Warnefrit'le Conald, ailenin ihtiyar, emektar öğretmeni Flavian, Fulco ile Upert adındaki köleler, bir dindarlar ya da puta-tapanlar kafilesi gibi göründü. Bu tablo çok sotrılara değin, zamanın sislerince silikleşmeden onun belleğinde yaşayacaktı. Hatta yıllar geçtikçe tablo daha bir açıklık kazanır gibi olacaktı.

Ellerinde meşaleler ve daha yakılmamış lâmbalarla

köleler önden gidiyorlardı. Fulco sol elini dengelenmek amacıyla yana açıp çenesini havaya doğru kaldırmış,boğazının kalın kasları kabarıp gerilmiş, yan yan yürümekteydi. Meşaleyi güçlü sağ koluyla havaya kaldırmıştı. Yerde tedirgin gölgeler kıpırdaşıyordu. Meşalenin ışığı Fulco'nun her zaman durgun olan yüzüne can verircesine oynayıyordu. O sarımsı kestane gözleri parlayıp söniyor, kaşları çatılıp açılıyor, ağız çizgileri değişip duruyordu. Fulco bir dansı yönetir gibiydi.

Yanı sıra da sert adımlarla Upert yürüyordu, dimdik, güçlü kuvvetli, dalgalanan tüniğinden ter ve at kokusu saçılan bir canlı, devingen yonut. Elindeki sönük lâmbayı bir tutuşu vardı: bu karanlıkta meşalenin alevini sindirmek istiyordu sanki.

Kölelerin ardından, kafilenin yürüyüş temposunu saptayan uzun, ağırbaşlı adımlarla ailenin babası geliyordu, gururlu, azametli Bertoald. Yanında karısı Liutperga — ince yapılı, ufacık tefecik Liuta — onun arkasından en büyük oğulları Warnefrit, sonra da boyu ağabeyinin kulak hizasında olan ortanca oğul Conald yürüyordu. Conald, gene dişi ağrıdığından bir elini yanağına bastırmıştı. En küçükleri Johannes Perto, Flavian'la birlikte en geriden yürümekteydi. Bu ikisi öylesine geride kalmışlardı ki meşalenin aydınlığından hemen hemen hiç yararlanamıyorlardı.

İhtiyar Flavian ardı arkası kesilmeyen bir sürü sesler çıkarıyordu: gırtlğından çıkan çatlak çatlak gaklamalarla boğuk horultular, burnundan çıkan ısılgımsı, homurtusu soluklar, kıştan kalma, göğsünün içinde kuruyup yer etmiş bir öksürüğün artığı olan cızırtılar, bir de mide gurultusuyla tıslama arası bir şeyi andıran sürekli bir geveleme, bir tıkanıklık, bir zorlanış... Öğretmenin ölümlü bedeni 65 yaşındaydı artık.

Perto onun çıkardığı çeşitli seslerin hepsinin ne anlama geldiğini kestirebiliyordu: yakınma, sabırsızlık, kızgınlık, derin düşüncelerin dalgınlığı, hoşnutlukla doyum... ya da şu sırada olduğu gibi, bilicilikte bulunmak isteği, falcılık yapmak, çevresindekilere, yararlı, güzel ve karmakarışık olan herşey üstüne önemli, ölüm-dirim sorunu olan bilgiler vermek. Flavian düşüncelerle dolar taşar, görüşlerini de her önüne gelene bol keseden açıklardı; savaşla toprak işleriyle ilgili olan görüşlerine varıncaya dek... Çenesi düşük sayılmazsa da demec vermek, ders öğretmek fırsatlarını hiç kaçırmazdı. Gençliklerinde Bertoald'la Anselm'e öğretmenlik etmiş, sonradan (kitaplarla zerrece ilgilenmeyen) Warnefrit'le Conald'a okuyup yazmayı söktürtebilmişti.

Bugünlerdeyse kendini tümüyle Perto'ya adanmıştı. Çocuğa on yıldır Latince dört yıldır da Grekçe öğretmekteydi. Bir yandan onun Latince konuşup yazmasının üstünde işlerken beri yandan soylarının eski dili olan Langobard'ı öğrenmeye de onu kışkırtıyordu. İleride kullanılmak üzere, diyordu, üstü kapalı olarak. Flavian'ın kimi kez yarı unutulmuş olsa da sonu gelmeyen bir bilgi hazinesi vardı. Onunla aynı odada yatıp kalkan Perto öğretmenin uyku arasında bile ders verebileceğine inanırdı. Koca Adamın homurtular, solumalar, tıslamalar yoluyla ustaca ilettiği bilgilerle öğütlerin, pek açıklamadan dokundurduğu lâfların çoğunu öğrencisi anlardı. Öğretmenin çıkardığı seslerin hepsi bir anlam taşırdı.

Soyunda Romalılık olan Flavian tam bir Romalı olarak yetiştirilmişti. Gene de delikanlılığıyla erginliğinin ilk yıllarda hem Beneventum'daki Dükalık Sarayında hem de Papia'daki Kralın sarayında bulunmuştu. İnsanları yakından tanırdı. Bedensel istemleri artık sönmüş olsa bile kadın konusunda da yabana atılmayacak bilgisi vardı.

Beri yandan onun duygularının nereye değin sönmüş olduğunu kim kestirebilirdi? Arada gözlerindeki buğu silinir, bakışlarına her zamanıki bilgeliğiyle taşı gediğine koyan sözler, yazılar bulmaktaki ustalığıyla, (lâf cambazlığıyla ilgisi olmayan) bir parıltı gelirdi. Arada, Perto'yla konuşurken bir zamanlar «başını alıp gitmiş» olduğundan dem vururdu. Nereden kalkıp nereye konduğunu söylemezdi. Böyle zamanlarda sesi üzgünleşirse de gözleri pırıldar, yüzünde birden bir kurnaz tilkinin bakışı belirirdi.

Meşalenin ardı sıra ağır ağır şatoya doğru yürürlerken Perto aklından bunları geçiriyor, gebe bir köle kadının bir gün söylemiş olduklarını da duyar gibi oluyordu:

«Flavian Hoca'nın burnu keskindir. Herşeyin kokusunu alır. Flavian Hoca konuşmasa da olur. Demek istediklerini aksırıp öksürerek de söyleyebilir o.»

Perto da şu sırada, «Hoca karanlığın kokusunu içine sindiriyor bu gece,» diye düşünmekteydi. Karanlık da güzel kokuyordu. Koca Adamın ağzını şapırdatarak bu akşam karanlığındaki özgün tadı yalayıp yuttuğunu, sonra birazını öksürerek geri çıkarttığını, biraz sonra da hiç kuşkusuz bu karanlığın içinde uyuyup kalacağını Perto sezebiliyordu.

Esinti yumuşacık, baharın tatlı kokularıyla yüklüydü. Fulco tahta köprünün öbür yakasında durup kolunu ta yukarıya kaldırdığı zaman bile meşalenin ışığı hiç dalgalanmadı. Köprünün altından Natisonis ırmağı çağıldayarak akıyor, dağlardan kopup gelen buz parçalarının çarpışması suların donuk gümbürtüsünü şıkırtılarla noktalıyordu. Yamaçtaki evler karanlık, sessizdi. Uykuya hazırlanan kentin iç sokaklarından, uzaktan uzağa sesler

duyuluyordu. Manastırın kemerli avluları sessiz uzanıyordu. Yeni kilise de eski kilise gibi sessiz ve karanlık; eski Arîlerin kötü şeytan ruhları bile gezip dolanmaz olmuş. Kilise temelinin altındaki tepelere oyulmuş yıkık zindanlardan dışarıya da sessizlik sızıyordu.

Bir bekleyiş var gibiydi havada; hem erinçli hem tedirgin...

Perto'nun aklına gene babasına o gün bir atının ulaştırmış olduğu mektup geldi. Babası mektubu ceketinin iç cebine sokuşturmuştu. Perto bir şiirin sözlerini ödüncü olarak, «Göğsünde çırpınan bir kuş gibi,» diye içinden geçirdi.

Mektup Bertoald'ın Beneventum'da fahri papazlık yapan erkek kardeşi Diyakos Anselm'den gelmişti; her zamanki gibi barış ve güvenlik sözleriyle dolu olduğundan Perto'nun hiç kuşkusu yoktu. Ama gene de, her zamanki gibi, satırların arasında belli belirsiz bir tedirginlik çenisi olsa gerekti.

Şu sırada kentle tarlalar derin bir dinginliğin altında uzanmaktaydılar. Bertoald'ın malı mülkü, babadan kalma yaygın toprakları ırmağın iki yanında, Aquila yolunun başladığı yerlere değin uzanıyordu. Tepede, artık başında nöbetçi beklemiyen içerlek sur kapısında Bertoald duraladı; dış surların ötesinde, uçurumdan aşağı akan ırmağın karşı yakasında kalan kendi evini görmeğe yeltendi. Ama her yer karanlıktı.

Bertoald karısına dönerek, «Esinti hızlanıyor, »dedi. «Umarım yağmur getiriyordur, Liuta'm benim.»

Perto annesinin yanıtını duydu:

«Ama canım Bertoald, bak, gökyüzü yıldız dolu.»

Duvardaki koca kapıdan girip kısa tepeyi tırmanarak şatoya vardılar. Babasının şatoya gitmeyi sevmediğini Perto bilirdi. Bertoald gençliğinde, daha doğrusu

geçen yıla değin bir savaşçı olarak yaşamıştı. Ne var ki mülklerini yönetmeyi daha çok seviyordu. Ek bir uğraşı olarak Utina, Aquilea, Trevisum gibi kentlerle ticaret yapıyor, barış zamanlarında da Ravenna ve Ariminum'la işleri oluyordu. At, kasaplık kocabaş hayvan, tahıl, kimi zaman da demirden yapılmış eşya satılıyordu. Ama son yıl içinde mülk sahiplerinin arasında yaygınlaşan adete karşın o kölelerini pek seyrek satardı. Söz gelişi bir öfke sırasında böyle bir iş yapıp dik kafalı bir köleyi dışarı ülkelere yollanmak üzere bir Venedikli tacire satsa bile, «Tanrı bu alış-veriştten ötürü beni bağışlayacaktır, buna inanıyorum,» diyerek kendini Liuta'ya karşı savunurdu.

Öyle ya kölelerden pek azının gerçek birer Hristiyan olduklarını, Katoliklerine bile inan olmayacağını akılda tutmak yeterdi. Bertoald kölelerin buradan uzaklaşıp başka yerleri gezerek dünyayı görüp tanımaktan belki de hoşnut kalabileceklerini ileri sürerdi.

Ne var ki kendi sözleri kendi kulağına bile inandırıcı gelmediğinden böyle bir alışverişten sonra Bertoald her zamankinden daha az konuşurdu. Evin içine bir sessizlik-tir çökerdi artık. Bir kaç kez Bertoald, salt Liuta'nın istediği olsun diye, sattığı köleleri geri almış, bu arada parasının yanmasına sesini bile çıkarmamıştı.

En tepede bile hava hâlâ durgun, yumuşaktı. Soluğu kesilmiş olan koca Flavian biraz dinlensin diye, şatonun önündeki sığ hendeğin çekme köprüsünün üstünde durup yıldızlara baktılar. Perto yıldızları gecenin koygun perlerini üstündeki beyaz, ısıtılı dikişlere benzetti. Kendilerince örnekler çizen deliklerden aşağıya, yeryüzünün karanlığına sonsuz ışığın serpintileri dökülüyordu. Tanrı nurunun bolluğu da sayılabiliirdi bu; Tanrısal nurun

bolluktan taşarak dünya üstüne yağması. Aşağıdaki insanlar başlarını bu nura doğru kaldırmışlardı.

Bertoald'la Liutperga yıldızlara meraklıydılar. Flavian da, artık eskisi gibi görmeyen gözlerle seçebildiği yıldız kümelerini titrek parmağıyla göstermeğe yelteniyordu. Çoğu zaman olduğu gibi şimdi de Perto'dan yardım diledi:

«Bana gözlerini ödünç ver, Johannes'im benim.»

Perto yüzünü yukarı kaldırınca baharın tatlı kokuları burun deliklerinden içeri doldu. Bir an gözlerini sımsıkkı yumdu. Doğru, dürüst yanıtlar vermek, söylenenleri açıklamak için kılını bile kıpırdatmadı. O dakikada yalnızca Angila'yı düşünüyor, onu görür gibi oluyordu. Dük Rodgaud'un kızı Angilperta. Bu yüzden çocuğun yanıtları karışık, ağınık çıkıyordu. Flavian ise uzun uzun Boötes'den söz etmekteydi: eski zamanlardaki savaş kahramanlarına, yabancı denizlerle ülkeleri geçerlerken yön gösteren ünlü yıldız. Koca Adam bir yandan çatlak sesiyle anlatıp dururken beri yandan da titrek elleriyle uzayı, yıldızlar bilimini, tarihi eşeliyordu. Arada belleğinde de bir çatlama oluyor, o zaman dudaklarından dökülen bilgi sözleri, delik fıçıdan akan şaraba benziyordu: bol, gür ama sapıtık.

Durup dururken Flavian, daha doğmamış olan Ayın sözünü açtı:

«Gök yüzündeki Luna'mızın bir ülke olduğundan benim hiç kuşum yok,» dedi. «Belki üstünde yaşayanlar bile vardır. Altın tahta kurulu bir kral ya da bir düka. Çok, çok eskiden insanlar Ayın yüzeyinde çayırlar, tarlalar bulduğuna inanırlarmış; altın tohumlar, gümüş çimenlerle ekili... Kimi kez insanın içinden Aya gitmek geliyor.»

Şu sıradaki dalgınlığı içinde Perto öğretmeniyle tar-

tısmaya tutuşacak durumda bulmuyordu kendisini. Kafası yeterince dinç değildi. Öbürleriye sessizce ihtiyarı dinlemekteydiler. Çevrelerinde meşalelerin ışığı oynayıyordu. Conald'ın ağzı yarı açıktı, yanağı hafifçe şişmişti. Kadın kölelerle iyi şaraba yırtıcı bir aç gözlülükle tutkun olan Warnefrit gözlerini gökyüzünde tek bir noktaya dikmişti. Onu gören, Ayın gözünün tam içine tükürebilmek amacıyla nişan almağa hazırlandığını sanırdı.

Angila'yı Warnefrit alacaktı ya büyük bir olasılıkla genç kız onu pek ilgilendirmiyordu. Ağzını sımsıkı yumuştu, hırsla sıktığı çenesindeki kızılımtrak sarı sakal gülünç kaçıyordu. Warnefrit anasının yanında dev gibi duruyordu. Miniminnacık Liuta ise göyüzünü, sebze bahçesini gözden geçiren bir ev kadınının bakışlarıyla süzmekteydi. Bertoald bacaklarını açarak durduğu yerden gökyüzünü kuşkuyla gözlüyordu. Yıldız kümelerinin bil-mecesi kafasını karıştırıyordu; belki de onları yanıtlamayacakları, yanıtlamak da istemiyecekleri sorularla kızdırmaktan korkuyordu. Onların taşıdığı anlamlara, Geleceğe, Bilinmeyene ışık tutan belirtilerine saygısı vardı da bunları sınamaya yüreği yoktu. İki köleyse gök kubbesini omuzlarında taşırcasına başları eğik duruyordu.

Perto sonradan bu sahneyi gözünde hep böyle canlandıracaktı.

Kendisi yıldızları pek umursamazdı. Daha doğrusu şu sırada yıldızlara bakmıyordu bile. Gene gözlerini yumuştu. Angila'nın yüzünü, ondört yaşının o yumuşacık yanaklarıyla ağzını, ak boynunu, küllü sarı, sırma saçlarını, mavi gözlerini görür gibi oluyordu. İçindeki meraklı delikanlının gizli bakışları, hem büyülenmiş hem utangaç, daha da aşağılara doğru kayıyordu. Damgalarını onun göz kapaklarına vurmuş olan yıldızlar karmaşası Angi-

la'nın yuvarlak vücut çizgilerine uyarak biçimleniyordu. O sırada Angila gencin çok yakınındaydı. Perto onun varlığını duyuyordu; esintilerin soluğu, akşamın tatlı kokusu, bahar yıldızlarının taze ruhu Angila'nın ta kendisiydi.

Johannes Lupigis yıllar sonra, «O gün bugündür böyle katıksız bir mutluluk, güzellik dakikası daha yaşamadım,» diye yazacaktı. «Başında bir zamanlar kavak yelleri esen ve bunu hâlâ anımsıyan herkes beni anlayacaktır. Evet, gerçi ondan sonra da bir çok mutlulukların tadına vardım. Hem vahşi, dünyasal, hem erinçli, göksel... Hele bir keresinde son derece garip koşullar altında ay ışııyla nurlanmış, kutsal bir vecde bile ulaştım. Ne var ki o akşam bir kaç dakikalığına içimi dolduran kıvançlı mutlulukla boy ölçüşebilecek duyguyu bir daha hiç duymadım. Bu mutlulukta bedensel isteklerin çekingen uyanışının bulunduğunu ileri sürecek ya da yadsıyacak değilim. Bu istekler zaten vardı bende, benliğimin bir parçasıydı, açıkça Angila'ya yönelmemiş de olsa. İçimde kıpırdanan şey daha çok bir tatlı düştü; Angila'nın taze güzelliğini koparıp almak, bunun sefasını sürmek için duyulan hoyrat bir istek değil, yalnızca yakınında olmak, soluklarımla içime sindirebilmek... O baldan tatlı tazeliği korumak, ona boyun eğmek, kendimi bırakarak onun içine sürüklenip gömülmek, yakınlığını duymak, kusursuzluğunun içinde boğulup erimek...

«Böyle bir kıvanç dakikasını ömrümde yalnızca bir kez daha yaşadım: Leman Gölünün yakınlarındaki harap bir şatonun anlatımsız zenginliği içinde. Ne var ki bu, tan yerinin ağarmasıyla birlikte uçup giden daha çılgın, daha yabansı bir mutluluktı.

«Dük Rodgaud'un Forojuli'deki şatosuna yaptığımız o akşam yürüyüşünün anısı işte bu yüzden hep böylesi tazedir benim için. O dakikayı katıksız bir mutluluk bü-

yüsü olarak anımsıyorum; yer yüzüyle gökyüzünün henüz iyiliğin, erincin yumuşak ışıkları içinde uyukladığı o çağda, Peygamberimizin doğumundan sonraki 775'inci yılın Paskalyasına rastlayan fırtınadan hemen önceki günlerde...»

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bir kaç saat sonra Dük Rodgaud'un salonunda, dışardaki hafif esintilerin giderek sertleşip hızlandığını, bir fırtınaya dönüşmeğe başladığını duydular.

Önceleri salon tatlı bir gevşeklik içindeydi. Mumların dingin ışıkları masayı aydınlatıyordu. Kocaman ocağın içindeki kestane kütükleri düzensiz alevlerle yanarken aradaki çam kütüklerinden durup durup kıvılcımlar saçılıyordu. Şölen yoktu o gece. Yalnızca bir dost toplantısı. Bira, şarap içiliyor, fındık, ceviz yeniliyordu.

Liutperga, Düşesin yatak odasına gitmişti. Dük'le iki oğlu Gidfrit ve Alepert, erkek kardeşi Faroald, kayın biraderi Ariulf yakın arkadaşları Stablician'la Felix, Bertoald'la oğulları Warnefrit ve Conald masa başındaydılar. Önlerinde içki kupaları vardı. Yaşlılar usul usul çene çalmaktaydılar. Arada biri elini birden kaldırıp sallayınca mumların ışığı dalgalanıyordu. Burnundan ısıklar çılmakta olan Flavian ocak başındaki bir koltukta, yatmakla oturmak arası serilmiş, yarı uykudaydı. Dua edercesine kenetlediği incecik elleri buruşmuş elmalara benziyordu.

Angila onun ayağı dibinde bir tabureye oturmuş, uyansa da o akıllara durgunluk verici öykülerinden birini anlatsa diye bekliyordu. Perto da gözünü karartarak bir tabure çekip kızın yanına, sokulabildiğince yakı-

nına oturmuştı. Fındık, ceviz kırarak kabuklarını ateşe atıyor, içlerini Angila'ya veriyordu. Bir ara parmak uçları birbirine değdi, bakıştılar. Angila kıpırdadıkça gerdanlığı yanıp sönüyordu. Genç kız boynuna, ince altın bir zincirin ucuna, yeşil ve kırmızı taşlı, gümüş bir haç takmıştı. Durup durup o incecik eliyle gerdanlığı tutup oynuyor, dudakları bir gülümsemeyle titriyordu.

Perto'nun içi heyecanlı bir mutlulukla doluydu. Burada oturduğu yerden Angila'nın yüzünü inceleyebilirdi: o duru alın, burnun ince köprüsü, güvenle aralanmış dudaklar, yanağın yumuşak yuvarlanması, o ak boyun. Kızın saçının ısıltısını ellemek, eğilip bu saçları okşamak için Perto'nun içi gidiyordu. Angila'nın deniz renkleriyle ışıyan gözlerindeki gülümseyiş gizli kahkahalara dönüşüverecek gibiydi. Perto, keşke resmini çizdirse, diye düşündü; ben de resmi alıp götürür, ölünceyedeklin saklardım...

Baş döndürücü düşünceler içinde masadan yana bakınca ağabeyi Warnefrit'in yüzünü gördü. Warnefrit tam o sırada kalkıp salondan dışarı çıktı. Ortanca kardeş Conald onun gidişini önce merak sonra kuşkuyla gözledi. Ama Warnefrit dışarıda çok kalmadı. Salona döndüğü zaman da hemen masa başına geçeceği yerde ocağa yanaştı. Ağır cüsseli bir genç erkek. Çenesini boğazına doğru eğmiş, durduğu yerden küçük kardeşiyle Angila'yı süzüyordu.

«Çok sıcak burası, değil mi?»

Dudakları bu anlamsız sözleri biçimlendirmekte güçlük çeker gibiydi. Angila'nın kucağından yana sanki öfkeyle bakıyordu. Dili şişmiş, gırtlaklı sıkışmış sanırdınız. Perto, şunun şurada dikilmiş duruşuna bakın, diye içinden geçirdi. Şapşal keçi. Üstü başı bile keçi keçi kokuyor zaten!

Boğuk ses yeniden duyuldu:

«Neler düşünüyorsun, Angila? Düş mü kuruyorsun yoksa, ha?»

«Yok,» diye kız ona bakmaksızın yanıt verdi; gözleriyle Perto'ya gülümsüyordu. Warnefrit söyleyecek başka bir şeyler akıl etmeğe çalıştı. Derken birden kıpkırmızı kesilerek döndü, Felix'in arkasından geçerek masanın öte yanına dolaştı. Karanlıktaymış ya da körmüş gibi, iki yanına tutuna tutuna ilerliyordu. Yerini bulmağa çalışırken sıralara, sandalyelere çarptı, sonra önündeki boş kupayı devirdi. Kupayı, doldursun diye elinde bir şarap testisiyle gezinen köleye uzattı, şaraptan höpürdeterek bir yudum aldı, kupayı küttedek masaya bıraktı.

Conald, ağzı, gözleri açık, ağabeyini gözlemekteydi. Derken o da kalkıp dışarı çıktı. Tıpkı Warnefrit gibi o da az sonra salona döndü. Felix'in ardından dolanarak ocak başına gelip Angila'nın önünde durdu. On sekizinde bir delikanlı olmakla birlikte Conald'ın yüzünde hâlâ çocuksu bir toparlaklık vardı. O dakikada delikanlı kendi gücünü nasıl kullanacağını kestiremiyen, biraz bön, beceriksiz bir atleti andırmıyor değildi. Şişkin sol yanağını elleyerek Perto ile Angila'ya dik dik bakıyor, başını ağır ağır bir birine, bir öbürüne doğru döndürüyordu. Sonunda bakışları Flavian'da karar kıldı. Gariptir ki genç adam söyleyecek bir lâf bularak, «Flavian da yaman horluyor ha.» dedi. «Burnundan çıkardığı sesleri dinlesene, Angila.»

Kız, «Evet,» dedi, ondan yana bakmaksızın, gözleriyle gene Perto'ya gülümsüyerek.

Conald çakılmış gibi duruyordu orda, bir eli yanağında, ağzı açık, söyleyecek bir şeyler arayıp bulamıyarak. Boğazında başlayan bir kızartı gitgide alevlenerek o tombul yanaklarına doğru bastı. Ter kokuyordu. San-

dalyeleri iterek masa başına dönerken havada hafif bir de ahır kokusu bıraktı; inek ahırlarının kokusu.

Onun da, Warnefrit'in de yüzleri bir süre kıpkırmızı kaldı. Sonra akıllarına aynı dakikada aynı şey gelmişcesine kardeşlerin ikisi de bayılıverecek gibi sapsarı kesildiler. İkisi de hiç konuşmaksızın, oturdukları yerde birbirlerine sessizce diş biliyor, kızarıp bozariyor, ocak başından yana dik, öfkeli bakışlar fırlatıyorlardı.

Masa başındaki seslerin mırıltısı sürüp gitmekteydi. Sarkık yanaklarını şişirerek konuşan Rodgaud asık yüzle tartışmalar yapıyor, tasarılar öneriyordu. Perto kulak bile asmiyordu bunlara. Onun yanakları da kızarmıştı ama ateşten değil. Gözleri Angila'dan yana bakamıyordu. Ama onun varlığını duyularıyla seziyordu. Birden ağabeylerini öldürmek geldi içinden; bıçakla, baltayla ya da zehirleyerek. Ya da yeni bir savaş çıksa, diye düşündü, hemen şimdi, şu sırada; onlar da baskına uğrayıp vurulsalar, düşmanlarca kovalansalar, daha da iyisi dik dağ yollarında atlarından düşüp boyunlarını kırarak rezilcesine ölseler, bu olmazsa Frank'ların eline düşüp zindanlarda çürüseler.

Ne var ki çocuk başını kaldırıp da Angila'nın bakışlarıyla karşılaşınca bu düşüncelerin hepsi aklından silindi. Kafası durulaştı. öfkesi bir şarap kâsesinin içindeki tortu gibi, ruhunun derinlerine çöktü.

Derken Angila başını çevirince Perto onun yüzünü yandırı gördü ve o dakika kız da değişmiş, başkalaşmış gibi geldi ona. Angila'nın ağzı şimdi sert, yüz çizgileri gergin duruyor, delikleri açılıp kapanan o ince burnun köprüsü deminkinden daha belirgin daha cüretli görünüyordu. Genç kız yırtıcı bir kuş gibiydi şu görünüşüyle: ele geçeceğini anlayan ve yaradılışındaki tüm yırtıcılıkla kendini savunmağa hazırlanan.

Derken bu düşünce de uçup gitti, çünkü Angila gene Perto'ya dönmüştü, gözleri gülümsüyordu, eskisi gibi baldan tatlıydı gene.

Masa başındaki seslerin mırıltısı sürüp gidiyordu. En açık duyulanı Rodgaud'un sesiydi. Arada, hiç umulmadık zamanlarda yükseliveriyordu. Bertoald her zaman ki gibi dikkatli bir sessizlik içinde bu kardeş çocuğunu dinlemekteydi. Uzun kırmızı burnu, ince kısık dudaklarıyla etsiz, sıırım gibi bir adam olan Stablician yavaş sesle kin ve sinsilik dolu sözler söylüyordu. Çektiklerini, «o ifritler» in bir önceki yıl onu nasıl işkenceden geçirdiklerini ansıdıkça yüzü öfkeden çarpılıyordu.

İkisi de ağız ağıza bira dolu, dolgun avurtlu adamlar olan Ariulf ile Faroald konuşmalara masanın öbür ucundan karışıyorlardı.

Rodgaud'un, ikisi de yakışıklı ve aslan gibi olan oğulları Gidfrit'le Alapert kendi kendilerini geleceğin dukleri belki de kralları olarak görmeğe alışıktilar. Şimdi de, içlerine pek sindiremedikleri belli olan cafcaflı bir kurumlanmayla, başbaşa vermiş fısıldaşmaktaydılar.

Beri yandan Warnefrit'le Conald genel konuşmaya katılmıyorlardı. Konuşulanların kulaklarına bile girmediği ortadaydı: Angila'yı gözlemeğe ve birbirlerine yiyecek gibi bakmağa öyle bir dalmışlardı ki...

Mumlar yarıdan aşağıya inmiş, alevleri arada konukların sert kıpırdanışlarıyla ya da kimi sözlerin yabansıl hayvanlar gibi atlayıp sıçramasıyla yellenererek, selâm çakarcasına iki büklüm oluyordu. Kapı yönünden kölelerin sesli sesli solumaları geliyordu. Bu soluk sesleri durup durup öyle düzensizleşiyordu ki adamcağızların yürekleri duruverecek sanıyordunuz.

Flavian'ın burnundan çıkan ısıklarsa daha bir tizleşmiş, daha bir huysuzlaşmıştı sanki.

Derken rüzgârın ilk saldırısını duydular. Rüzgâr birden bacadan aşağı geçirerek dumanları salona doğru itin-
ce mumlar söndü, ocaktan dışarı kıvılcımlar saçıldı. Fla-
vian uyanıp aksırdı, sersem sersem gözlerini kırıştıra-
rak öksürmeğe başladı.

Perto dumandan yanan gözlerini açtığı sırada ocak-
tan sıçrayan bir köz parçasının Angila'nın kucağına düş-
tüğünü gördü. O dakikada, hiç düşünmeksizin eliyle kı-
zın dizine vurdu, bacağına yumuşaklığını avucunda duy-
du. Aynı zamanda iki ağabeyi apar topar ayağa kalk-
tı. Perto, Dük Rodgaud'un, ortadan yarılmış bir ka-
ra ekmek somununu andıran yüzünün de ondan yana dik
dik baktığını gördü. Herkes ocağa doğru dönmüştü.

Oysa Angila hiç orali olmadan elbisesini yokladı, ku-
cağına düşmüş olan birkaç kabuk ve kurum parçasını o
incecik eliyle silkeledi, sonra serinkanlılıkla,

«Sağol, Perto,» dedi. «Elbisem hiç yanmamış.»

Bir sessizlik oldu. Salonun havası ürküntüyle, kinle
ve Dükün öfkesiyle gerginleşmişti.

Rodgaud, «Angilperta, sen annenin yanına git,» di-
ye buyurdu.

Bacadan aşağı ikinci bir esinti bastırdı, salonu gene
duman ve is bulutları doldurdu.

Bertoald Lupigis, «Yaman esti, ha,» dedi. Bu onun o
gece söylediği belki de ilk belirli cümleydi. Sesinden kay-
gu akıyordu. «Denizlerde de fırtına vardır şimdi.»

Tam o sırada Düşes Giseverga ile Liuta ürkek yüz-
lerle kapıda belirdiler. Giseverga elini yüzüne siper etmiş,
yelpazeler gibi sallayarak dumanı dağıtmaya yelteniyor-
du.

«Aa, dumandan göz gözü görmüyor. Tanrı aşkına,
bu ne fırtına böyle.»

Angila annesinin yanına koştu, sonra gene ocak ba-

sına doğru döndü. Dalgalı aydınlıkta Perto'ya genç kız gülümsüyormuş gibi geldi, salonun içinde savrulmakta olan duman tutamlarıyla gölgelerin arasında eriyip giden bir gülümseyiş...

Fulco'yla Upert şato duvarlarının önüne çıkar çıkmaz meşale söndü, fenerin ışığı şöyle bir parlayıp tüttükten sonra karanlığa gömüldü. Gökyüzünde, güneyden beri hızla koşup geçen bulutlar yıldızlarla yeni ayı gözden gizliyordu. Lupigis'ler fırtınayı göğüslemek için büzülüp omuzlarını kıstılar. sonra ayaklarını sakınıp basarak yokuş aşağı inmeğe başladılar. Perto Flavian'ı uçup gitmekten korumak amacıyla sıkı sıkı tutmuştu. Warnefrit'le Conald onların hemen önleri sıra gidiyorlardı. Dış kapıya vardıklarında en büyük ağabey arkasına dönerek Perto'nun yüzüne karşı,

«Demek artık adam oldun da bir de kızların ateşlerini söndürüyorsun. ha, Perto?» diye bağırdı.

Conald'sa, dişi ağrıdığı için mi nedir, hiç bir şey söylemedi. Gene de rüzgâra karşı tükürmekten geri kalmadı ve tükürüğü tam arkasından gelenlerin üstüne sıçradı.

Bertoald'ın salonundaki akşam duasını Flavian yöneterek Ermiş Donatus'la kendilerinin koruyucu ermişi olan Barbatus'a özel yakarılarda bulundu. O çatlak sesiyle, «Zavallı halkımıza acıyın.» dedi. «Bu fırtınadan, bundan sonraki tüm fırtınalardan koruyun onları. Yanılgılardan, aldanmalardan, zararlı öğütlere kapılmaktan, düşüncesiz davranışlarla kötü sonuçlanabilecek işlere kalkışmaktan onları saklayın. Tanrımıza dua edin, dirlik peplerimizi tüm tedirginliklerin, mutsuzlukların üstüne örtün. Dileyin, bolluk, verimli yıllar bağışlasın bize...»

Koca Adamın dilekleriyle yakarılarının sonu gelmi-

yecek gibiydi. Galiba şatodayken Dük Rodgaud'un ağzının içinde geveliyerek geçiştirdiği tasarıları kınamak istiyordu böylelikle. Yakarıları izleyen resmi duaysa bölük pörçük, her anlama çekilebilecek hatta yer yer anlamsız, gizli dokundurmalarla doluydu. Flavian en sonunda Tanrıdan malikaneyi, kenti ve ülkeyi esirgemesini dileyerek duasını bitirdi. Şatonun adını ağzına almadı.

Duasını bitirince Flavian ağzını iyice yayarak esnedi, sonra yatağın yolunu tuttu. Ne var ki Bertoald ondan biraz daha kalmasını rica ederek koyundan kardeşi Anselm'in mektubunu bulup çıkardı.

«Anselm yakında burda olur sanıyorum. Deniz yoluyla Garganus ya da Piscaria'dan, belki de Ancona'dan geliyor. Beneventum'dan yazmış. Belki yola çıkmıştır bile. El yazısını pek sökemedim ya Paskalyada burada olacağını sanıyorum.»

Bertoald okumak konusunda Flavianın en kötü öğrencilerinden biriydi. Çoğu zaman bu konuda eski hocasından medet diler, suçu gözlerinin bozukluğuna yorardı. Gerçekte gözleri sapasağlamdı. Şimdi de mektubu gözleri yaşlılıktan yarı kör olan, uykudan sallanan ihtiyara uzatarak onun kulağına birşeyler fısıldamağa başladı.

Onların kendinden gizli konuştuklarını anlıyan Perto'ya durum sıkıcı, biraz da utandırıcı geldi. Flavian harflerin çoğunu göremiyor, Bertoald ise gördüklerini anlamıyordu. Gene de hiç biri Perto'dan yardım istemiyordu.

Warnefrit'le Conald'ın odalarının kapısı açık duruyordu. Warnefrit yoktu. Köle kadınlardan birine gitmiş olsa gerekti. Ama Conald, herhalde dışardakilere kulak kabartıyordu. Bunu düşündükçe Perto öfke ve sıkıntıdan bunalıyordu.

Sonunda sezdirmeden ilerleyip babasıyla öğretme-

nine yanaştı ve kuşklarında haklı olduğunu anladı. Amcası Anselm deniz yoluyla geliyormuş, yakında Forojuli'ye varacaktı:

«Hele bir Tanrının yardımıyla senin evine kavuşayım, şimdi aceleyle değindiğim bir çok şeyleri kendim açıkça anlatacağım, sevgili kardeşim Bertoaldus.»

En sonunda, bir sürü fısıltı ve esnemeler arasında mektup ince elenip sık dokunduktan, kimi sözcükleri harf harf hecelenip sökülerek kimi yerleri sökülemedikçe söyle bir kestirildikten, gerekli görülen bölümleri de sansürden geçtikten sonra Flavian konuştu:

«Anselm, Perto'yu yanına alıp Beneventum'a götürürse hem çocuk için hem de hepimiz için çok hayırlı olacağını düşünüyor. Hatta Mons Cassinum'a bile götürmekten söz ediyor, hemen şimdi mi, yoksa yıl sonuna doğru mu, orası belli değil. Diyakos'umuzun sağlık durumu çok iyiymiş. İşleri de, her zamanki gibi başından aşkınmış.»

Bertoald, «Değerli vaktinden ayırıp buraya geldiği için ne mutlu bize,» dedi. «Gerçekten bulunmaz bir kardeş. Perto'nun iyiliği için de elinden geleni geri komuyor. Bu işle ilgili tüm hazırlıkları çoktan yapıp bitirmiş olduğuna kalıbımı basarım.»

Her zamanki sessiz Bertoald için bu uzun bir konuşma sayılırdı. Sesi de saygıyla, sevgiyle dopdoluydu.

Perto'nun içini o dakikada babasına karşı bir hıncı bürüdü. Amcası Anselm'e gelince, ünlü bir Diyakos ve bilge, tarihçi, ozan, öğretmen ve bilgin olan, Papalar, Kralar, Düklerle arkadaşlık eden bu büyük adam o anda yeğeninin gözünde yoktu... Herkesin işine burnunu sokan koca papaz, diye delikanlı içinden geçirdi. Ne olacak, onun bunun evine çağırarak beklemeyen çat kapı çıkıp gelen, inatçı, dar kafalı, işgüzar, bilgiç moruğun teki...

Perto dışarı çıktı, avluda bir volta attı. Şiddetli

rüzgâr kulaklarını iki güçlü el gibi bastırıyordu.

Perto ağlamaklı bir yaygarayla, «Buradan gitmek istemiyorum ben,» diye bağırdı.

Şükür ki Warnefrit görünürlerde yoktu. Öfkesinin zehir şişelerini bir köle kadının yatağında boşaltmağa gitmiş olsa gerekti. Rainza belki, belki de Rainza'nın küçük kız kardeşi...

Perto içeri döndüğü zaman sofada kimsecikler yoktu, ağabeylerinin kapısı da kapamış duruyordu. Delikanlı Flavian'la paylaştığı odaya girip soyundu, usulca yatağına uzandı. Ağzının içi sevgisinin doyumsuzluğundan ve öfkeden kupkuru kesilmişti. Angila'nın o duman sisleri arasından ona doğru dönerek gülümseyişini düşündü.

Dışarıda fırtına artık ağaçları birer dal gibi kırıp denizleri dağ gibi kabartacak derecede azmıştı. Genç Perto'nun gözlerinden de fırtınaya uygun seller boşandı. Öbür yatakta yatmakta olan Flavian soluğunu tutarak bu acıklı sese kulak verdi. Arada horuldar gibi yaparak Perto'nun hıçkırıklarını dinledikçe ihtiyar burnundan kaygu dolu ısıklar sızıyordu.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Güney doğu yönünde yoğunlaşan fırtına, önce Yunanistanda, Pindus Dağlarının batısındaki Epirus'da, deyim yerindeyse, oyunbaz, saf bir çocuk gibi, geçen yıldan kalma yaprakları çevreye saçıp yerlerden toz kaldırmakla işe başlamıştı. Önce hafiften, sonra daha hoyratlaşarak, taze otların, yeni bitmiş yaprakların, yarı açmış goncaların arasında dönüp dolandı. Ana yolunu çizmezden önce şakayı elden bırakmaksızın bir kaç kişinin saçı-

nı dağıttı, sakalını karıştırdı; kırpılmış, kırpılmamış bir kaç koyun sürüsüyle bahar oyunları oynadı; İlyonya denizindeki adalarda koşuşan keçilerin uzun tüylerini dalgalandırdı.

Derken havalandığı gibi kuzey doğu yönünde İtalyayla denizin yolunu tuttu. Homeros'un özlem ve tutkuy-la oyalandığı adada, güzel Nausicaa'yı ilk gördüğü kumsalda fırtına hızıyla gücünü artırdı. Eski Appian yolunun sona erdiği yerde başlıyan denizin üzerindeyse, gerçekten sayılı bir kasırganın öfkeli şiddetine ulaştı.

Fırtınanın habercisi olan bir hava buruntusu Friulia Dükalığıyla Forojuli kentini sarsmakta gecikmedi. Amcası Diyakos Anselm'in şimdi büyük bir olasılıkla açık denizlerde bulunduğunu düşünen genç Perto Lupigis havanın, tüm gemileri batırmasa da geciktirmesi için Tanrıya, Melaike Mikail'e, yüce piskopos Donatus'la Ermiş Barbatus'a gizliden gizliye ama içten, ateşli dualar okudu. Bu duanın kimi bölümleri baş vurulan çeşitli katlara ulaşmış olabilirse de çocuğun hırşlı istekleri gerçekteleşmedi.

Artık tam kıvamına ermiş olan fırtına İtalyanın doğu kıyısına öyle çılgıncasına saldırdı ki damlar uçtu, yapılar çöktü, koca kentler korkudan büzüşüp sindiler. Kent dışında ulu ağaçların gövdeleri yarı bellerinden kırılıyor, ince kökleri sökülen çamlar yerden havaya fırlıyor, yüz yıllardır sayısız kişileri meyveleriyle beslemiş zeytin ağaçları, serviler, eğilip bükülerek sonunda çatırđıyor, yaşlı dallar çırpına çırpına kopup gittikçe fırtına da çığlıklar atarak uğulduyordu. Yer yüzünden buğular tüter, otlaklar dehşet ışlıkları çalar gibiydi.

Ariminum'dakiler Kıyamet Gününün, büyük hesaplaşmanın gelip çatıldığı inancına kapılmışlardı. Bunu hak ettiklerinden bir kuşkuları yoksa da zamansız buluyor-

lardı biraz. Eskiden Baş Piskoposluğun merkezi olan Ravenna'da dümdüz yerler beşik gibi sallanıyordu. Hele Büyük Theodoric'in Mozolesi öyle sarsılıyordu ki içinde yatan ölünün kemikleri birbirine çarpıyor olsa gerekti. Kilise mozayiklerinden kopan parçalar renk değiştirerek deli pireler gibi yerlerde hoplayadursun, Galla Placidia'daki yonutların dişlerinin birbirine vurduğunu söyleyenler vardı.

Ravenna'nın kuzeyindeki yılan balıklı koy, bir cehennem kazanı gibi fokur fokurdu. Kafalarını sudan dışarı çıkaran meraklı yılan balıklarını rüzgâr var gücüyle karaya çarpıyor, bu havada ava çıkmayı göze alabilmiş olan yiğit balıkçılar da onları hemen sepetlerine tıkıştırıyorlardı.

Dört bir yanda, duruma uygun özel dualar okunsun diye buyruklar yayınlanıyordu. Şu var ki böylesi etkili ve değişik duaların son dakikada, böyle acelece akla gelmesi, ya da akıldan uydurulması çok güçtür.

Fırtına yeryüzündeki insanla ilgili ya da ilgisiz hiç bir şeyi umursamıyor, hikmetinden sorgu sorulamıyan ve nedense şu sırada öfkeli olan Tanrının bir buyruğunu yerine getirircesine, kudurdukça kuduruyordu. Öylesine ki sonradan bir vatandaş tuttuğu bir kayıtta, «Bu fırtına Efendimiz Hazretlerinin, Frank Kralının hizmetine girdiğini gösteren ilk belirgin kanıtlardandır.» diye yazacaktı.

Bu savın doğruluk derecesini bilmeyiz elbet. Ne var ki şimdi fırtına Ariminum'un ötesine geçerek hıncını Padua ovalarının batı kanadındaki topraklardan almağa başlamıştı. Ahali bu kasırganın, Bononia, Mutia, Parma'dan uluyarak geçen, Ferraria, Mantua, Venedik üstünden gümbür gümbür savrulan bu afetin kırbacı karşısında dehşetten birbirlerine sokularak gizleniyordu.

Akla sığmaz şiddetiyle kasırğa her yerde aynı zamanda köpürüyordu sanki. Veronayla Brixum'a saldırıp buraların yörelerini kavrıyarak pençelediği sırada, Langobard'ların eski başkenti, öbür adıyla Papia olan Ticinum tepelerinde de çığlıklar kopararak yırtınıyordu.

Böylece bu fırtına bundan önceki fırtınalarda hiç görülmemiş bir şiddete ulaşmıştı. Geçtiği yerlerdeki basit, bilisiz kişilerin nasıl dehşetten titrediklerini, kasırganın bu yabansılığını nelere yorduklarını gözümüzün önünde canlandırabiliriz.

Ancak Mediolanum'a yaklaştığı zaman, belki de bu Frank ülkelerini çemberleyen yüce dağlarla Alplerden gözü korkarak, fırtınanın o deli deli dönüp savrulması biraz yatıştı. Daha doğrusu artık fırtınanın kendisi de yorgun düşmüştü, dinlenmeyi gerekiyordu. Kuzey, kuzey batının yüksekliklerinde rüzgârlar yağmurlara karıştı. Yağmur hemencecik tipiye, tipi de dağ doruklarında kara dönüştü; daha ilerideki yaz aylarında eriyerek ırmakları kabartacak olan dağ karları...

Ya işindeki umarsızlığın etkisi ya da bilim adamlarının düzen ve değerlendirme merakının etkisiyle Johannes Lupigis, yaşamını derinden sarsan fırtına konusundaki bilgi ve izlenimlerini bir araya toplamıştı.

Anılarının bir yerinde, oldukça tarafsız olarak şöyle yazar:

«Eğer kasırğa denizdeki belirli bir noktanın üzerinde biraz daha şiddetle esseydi ya da rüzgârların hızı bir kazaya (benim bir çok Doğa-üstü güçlerden dilendiğim o kazaya) yol açısaydı, bu sayfalara bambaşka sözler yazılırdı, sanıyorum. Gençliğin göz bağı ve amansız öfkesiyle ettiğim dua gerçekleşseydi, açıkcası, mimlediğim gemi Adriyatığın azgın sularına gömülse ya da İtalyan kı-

yıllarına vurup parçalansaydı, ben şimdi, büyük bir olaslıkla burada, Aquisgranum'da bulunmayacaktım.

«Hele o fırtına hiç çıkmasaydı, gelecekteki olayların habercisi gibi esen o rüzgâr Dük Rodgaud'un ocak bacasından aşağı tepmeyecek, o köz parçası Angila'nın dizine sıçramıyacak ve benim şu elim, yazgımı değişmez biçimde saptayan o duyuyu tatmamış olacaktı: O dakikada karşı konulmaz bir güçle içime dolan sevdayı ve arzuyu demeğe getiriyorum...

«O fırtına 775 yılının Paskalyasından önce ortaya çıkıp kudurmamış olsaydı Amcam Anselm'in aklına bambaşka düşünceler, kaleminin ucuna bambaşka sözcükler gelebilirdi. Dükün içinde zaten için için fokurdayan öfke, o gece ben onun kızının bacağına elimi dokundurmasaydım öyle şiddetle patlak vermezdi belki de. Öfke, insan kanının bileşimindeki birimlerden biridir. Kan denilen bu sıvıyı sonradan hem kendimde hem de başkalarında uzun uzun, dikkatle incelemişimdir. Kıvılcım olayı olmasa Dük öfkesini belki de bunu izleyen baş kaldırma olayından çıkarmaz, başka yoldan geçiririrdi. Herşey bambaşka olabilirdi, kısacası...»

Ne var ki fırtına kendisi için çizilmiş olan yolu izledi, Adriyatikteki tekneleri uzun günler, geceler boyunca amansızca tartakladı. İlk ağızda esinti ve dalgalarla karaya vurmamış olan tekneler güvenliğe erişmek için akla gelen gelmeyen her manevraya baş vuruyorlarsa da kasırganın üfürmesiyle ya rotalarını şaşıyor ya da kuzeye sürükleniyorlardı. Sığ kumsallarda ya da dik İtalyan kıyılarında sığınacak bir yer bulmalarının yolu yoktu.

Ölüm gizlendiği yerden çıkarak boy göstermiş, dört bir yanda dolanarak tohumlarını serpiyor, ektiklerini biçiyordu. Cehennem ejderleri başı boş salınıvermişlerdi.

Sivri dişli çenelerinden saçılan köpükler, fokurdayan suya gömölüp dingin balık ülkelerine çökenlerin başlarını, yüzlerini ıslatıyordu. Sayısız gırtlaklar denizin tuzlu suyuyla gurulduyor, sayısız eller yuvarlanarak kayıp giden dalgalara tutunabilmek için boş yere çırpınarak kayıyor, delirmiş havada dehşet ve ölümün iniltileri yankılanıyordu.

Henüz ölmemiş olanlar yüze çıkan ölüleri göyle bir gözden geçiriyor, gemi kalıntılarına tutunarak açıklara sürükleniyor, köpüklerin kırbaçladığı kayalıklardan uzak durmağa çalışıyorlardı. En sonunda suyun öfkesinden bitkin düşerek su-uykusuna dalıyor ve kıyının orasına burasına serilip kalarak ölmeğe yatıyorlardı.

Ölüm suların üstünde kol gezmekteydi. Uzun tümsekleri, ölümcül dağları andıran dalgaların üzerinde, önlerine çıkan bu fırsata bayram ederek havlayıp hırlayan cehennem ejderlerinin arasında, pelerinini savura savura bir yürüyüşü vardı. Yeni aya doğru uluyordu bu köpek biçimindeki canavarlar; yolcuların kılavuzu olan Boötes, Sirius gibi yıldızlara karşı uluyorlardı; Cennet ve Cehennem güçlerinin arasındaki bu çarpışmadan duydukları kıvancı yabansı hayvan gırtlaklarının olanca yırtıcılığıyla homurdanıp hırlayarak, karanlığı dişleriyle didikliyerek ortaya vuruyorlardı. Ölüm denen harami çıktığı bu korkunç avda, bu amansız yağmada, tohumunu atar atmaz ekimini biçtiği bu can harmanında yardımcı olsunlar diye onları toparlamıştı yanına. Her adımında dört bir yanına köpüklü sular sıçratıyor, dağcıların karları ittiği, avcılarının yollarındaki toprak yığınlarını tekmeledikleri gibi o da dalgaları yara yara ilerliyordu.

Ölümün ne bulduğunu, neler avlayıp hangi hasadı kaldırdığını bilemiyoruz. Orağı dalgaların tepelerinin arasında parlayıp sönüyor, sonra alttaki derinliklere doğ-

ru batıp çıkıyordu. Ölüm biçtiklerinin ne tanesini, ne salkımını, ne destesini saymadan, bir dakika bile durup çevresine bakınmadan, kulak vermeden avlanıyor, tohumlarını ekiyor, ekinlerini biçiyordu.

Hazır hava güzel giderken ekinleri bir an önce ekip biçsin diye görevlendirilen Karanlık Çiftçi...

BEŞİNCİ BÖLÜM

Garganus yarımadasının güney yanından Ancona'ya yelken açan gemilerin birinin üstünde özellikle duruyoruz. Gemiye hayvan derileri, yün, zeytin yağı, çuvalar içinde kuru fasulyeyle darı yüklenmişti. Filika olukları bulunmayan, küt burunlu, geniş karınlı bir yük gemisiydi. Tehlikesiz, kârlı bir alış veriş yapmak amacıyla yola çıkartılmıştı. Gel gör ki aynı sulardaki çoğu yük gemileri gibi o da fırtınanın hışmına kötü uğradı. Genç Perto'nun duaları hiç değilse buraya değin yerini buldu.

Viestus Burnunun güneyinde hava güzel, esinti yumuluydu. Ancak Piscaria yolunun yarı yerine vardıkları zaman rüzgâr onlara gerçek yüzünü gösterdi.

Ambarlarındaki yükü, ve tek yolcusu olan Beneventumun ünlü bilgin ve soylusu Diyakos Anselm'i düşünen kaptan bir limana sığınmağa çalıştı. Gelgelelim karadan eni konu uzaklaşmış bulunduklarından ve dalgaların giderek azması yüzünden, şöyle kuytu bir liman bulma olasılıkları zayıftı. İster istemez kuzeye doğru yollarını sürdürdüler.

Diyakos Anselm gemidekilere yürek verip yardım etmek için elinden geleni yapan çok iyi bir denizciydi. Geminin yalpalamasıyla tayfaların sövüp sayarak di-

dinmeleri ne zaman biraz yatışsa Diyakos Anselm bundan önce yaptığı başka bir yolculuğu anlatmağa başlıyordu. Samminum ovasını aşip Kuzey Apulian yaylasından geçerek Garganus Dağına gitmişti. Diyakos Anselm bu yolculuğu zevkli bir gezintiden, dağlar arasında yapılan bir danstan söz edercesine anlatıyordu.

Anselm'in Dük Arichis'le Düşes Adelperga'nın sarayındaki yaşantıyı anlatan başkaca öyküleri de vardı. Düşes Adelperga genç, kültürlü, sofu bir kadınmış ve dillere destan güzelliğiyle konttan daha yüksek ünvanlı soyluları bile büyülediği söylenirmiş.

Diyakos aynı zamanda, çok dolambaçlı bir yol olmasına rağmen Roma'dan geçerek Papa Hadrian'la bir kaç düşünç tartışması yapmayı tasarladığını da söylüyordu. Dalgın dalgın, dayanıklı bir papa, diyordu Hadrian için, ne yapıp edip papalıkta tam iki yıl kalmayı başarabilmiş, yerini tam dolduran bir adam. İki yıl dayanabilmek demek hemen hemen papalığa demir atmak demektir. Hadrian'ı Tanrının esirgediği kuşku kaldırmazdı gerçi, gene de düşmanlarının zayıf yönleriyle bocaladıkları konulardan yararlanmasını 'bilecek kadar akli başında bir adamdı. Beri yandan Romadaki dinsel dünyanı dışında kalan geçimsizlik ve dedim-dedilerden de çoğu zaman öylesine yaka silkiyordu ki arada derdini dökecek anlayışlı, güvenilir bir kulağa çok ihtiyacı oluyordu.

Gene de Anselm'in acelesi yoktu. Hadrian'la görüşmezden önce Trevisum ve Utina'nın ötesindeki Forojuli'ye uğramak niyetindeydi.

«Bu nefis bahar havası aklımı çeliyor, gezmek isteği veriyor bana.» diyordu.

Zaten Forojuli'de hısımları vardı. Paskalyayı onlarla geçirebilirdi. Kardeşi Bertoald'ı görmeyeli çok o.

luyordu. Paskalyadan sonra, ya aceleye getirmeden kestirme inerek ya da daha dolaylı bir yoldan Ticinum'a gidecekti.

Diyakos plânlarını açık, tatlı tatlı anlatıyordu. Konuşmasını iyi bilen bir adamdı doğrusu. Konuşması da anlattığı yolculuklar gibi zevkli zevkli, dere tepe dönüp dolanıyordu.

Anselm, Tanrıya küfür olmayan şakaları severdi. Genellikle sıradan bir denizci gibi davranıyor, çişini bile rüzgâr altı yönünde etmeğe özen gösteriyordu: hem sırtındaki pelerini ıslatmamak, hem de denizciliği böylesi püf noktalarına değin bildiğini göstermek için. Bir yandan da o gümbür gümbür sesinin son perdesiyle, Tanrının ona en büyük bağışta bulunmuş, kısacası sağlam böbrekler vermiş olduğunu herkese bildiriyordu.

Durmadan azan rüzgarlar gemiyi her yandan sarsar ve hırpalarken, ödleri kopmuş tayfalar gemiyi su yüzünde tutabilmek için hep daha büyük çaba, daha büyük hüner göstermek zorunda kaldıkları sıralarda, bu ölüm tehlikesinin orta yerinde bile Anselm en seçme açık-saçık öyküler anlatarak adamlara yürek vermeğe çalışıyordu. Bu yetmezmiş gibi şiirler okuyor, dualar ediyor, ermişlerin, özellikle denizde batmak tehlikesi atlatarak kurtulmuş kutsal adamların yaşamlarını anlatıyordu. Ermişlerle ilgili olan öyküleri bile çoğunlukla yakası açılmadık türdendi ve kral saraylarından gelme bir din adamının ağzından çok, gemici meyhanelerinin havasına yaraşırdı. Bir çoklarının düpedüz, ayak üstü uydurulmuş oldukları hemen anlaşılıyordu. Bir çokları da rüzgârla dalgaların uğultusuna karışıp gidiyordu. Gene de o tüyler ürpertici ve yorucu saatlerde Diyakos'un varlığı gemidekiler için bulunmaz bir nimet oldu.

Ancona'nın dirseğe benzer çıkıntısının içine sığmadılarsa da büyük zorlamalar sayesinde Senogallia, Fanum, Pisarum ve Ariminum'u geçmeyi başardılar. Bu arada bir sürü değerli yük eşyasını sulara kaptırmış ya da kendileri atmamak zorunda kalmışlardı. Yaralan, dıkları için işe yaramıyan bir kaç gemici de aynı yolun yolcusu oldu. Ambardaki zeytin yağı fıçıları da param-parça olmuştu.

Uykusuzluktan, sesinin son perdesiyle bağırarak buyruk vermekten ve hemen hemen aralıksız içmekten aklını kaçıрма kertelerinde olan kaptan arada kendini tutamıyarak çocuklar gibi burnunu çeke çeke ağlıyordu. Kimi kez tıslayıp kimi kez gıklayan sesiyle Tanrıya, denize, gemiye ve Diyakos'a lânetler okuyordu.

«Yıkıldım, yerle bir oldum,» diye ahlayıp vahlıyordu. «Dünyada benden daha adi gemici kalmadı, yerde sürünen bir yaratık olup çıktım, Tanrı da, insanlar da yarı yolda bıraktılar beni, yaya kodular. Tutunduğum dallar elimde kaldı. Ben ki öylesine inanlı, kendini başkaları uğruna harcayan, dişini tırnağına takıp çalışan bir adamdım bir zamanlar. Şu durumda ne işim var benim şu geminin güvertesinde? Eğer Efendimiz Hazretlerinin bir zamanlar Ermiş Peter'e gösterdiği yardımı bana da göstereceğine güvenebilsem hemen denize atlar, kıyıya çıktığım zaman da kendimi köle olarak sattardım.»

Günler geçtikçe kaptan aklını iyiden iyiye din konusuyla bozar olmuştu. Kasırgaya karşı Tanrıya küfrediyor, bu gidişle Ari ya da Mısırlı olup çıkacağını, kendini kurtarabileceklerine inansa sopalarla taşlara dua edip putlara tapacağını söylüyordu.

Bu küfür dakikalarında dümeni Diyakos Anselm alıyordu: fırtına sırasında insan ruhlarını yönetebildi.

gi gibi gemileri yönetmekte de h nerliydi. Onun kendine güvenen, yaptığı işi bilen ve yetkiyi sırtlanan tutumu gemicilere şifalı bir ilaç gibi geliyor, buyuran sesi, kararlı yüzü, yelkenlerle d men ve direkleri ustaca çekip evirişi onlara yeniden can veriyordu. Papaz kıyı boyunca izlenecek rotaları da biliyor gibiydi. Onun komutasında gemi en sonunda, Ravenna'nın kuzeyindeki, iri ve lezzetli yılan balıklarıyla  n salmış olan Comiacum adındaki içerlek koya ulaştı.

Gelgelelim gemiciler hem bedensel hem de ruhsal yönden kötü hırpalanmış durumdaydılar. Elleri, ayakları, sırtları şahrem şahrem yara içinde, kaslarıyla damarları zorlanıp kopmuş, dişleri, burunları kırılmış, kaburga kemikleri atlamıştı. Aklını iyice oynatmış olan bir tayfayı dalgaların üstünde yürüyüp suyun içindeki yılan balıklarının yanına inmekten alakoymak için ya tağına bağlamak zorunda kaldılar.

Geminin kendisi de acınacak durumdaydı; yelkenleri paramparça, gövdesi delikler, yaralar içinde.

Sığ koyun dibi küçük tekneler demir atabilsin diye taranmıştı. Gene de onlar karaya oturmadan iskeleye yanaşabildiler. Yöre ahalisinden ötürü karaya çıkmanın tehlikeli olduğu söyleniyorsa da onlar buraya varabildiklerine ş krediyorlardı.

Bu dolaylardaki korsanlık ve yağmalar sayesinde yılan balıkları şişman, fareler besiliydi. Burası yerlilerin, bi değilse gündüz saatlerinde, yabancılardan alar ga durmayı yeğledikleri bir sınır bölgesiydi.

Neyse ki fırtınadan sonraki durgunlukta, Comiacum'un hem kalesinde hem de balıkçıların uğrağı olan içerlek koyunda durgunluğun ve barışın egemen olduğu anlaşıyordu.

Sağ salim iskeleye yanaştıktan sonra geminin kap-

tanı hemen kendini toparlayarak gene ateş gibi bir deniz kurdu olup çıktı. Tayfadan geri kalanları geminin içindeki suları boşaltmak, delikleri tıkmak, anadireği elden geçirmek, tahtalarla halatları onarmak gibi işlere koştu. Onarım işleri tamamlanıp rüzgârlar adamakıllı yatıştır yatışmaz Venedik'e gideceklerini bildirdi. Orada alış veriş yapmak, yeni mallar yüklemek fırsatı daha elverişliydi. Bu kaptan para sandığını denize düşürmediği gibi fırtınanın yüzünden paraca uğradığı zararları da kapatmaya kararlıydı.

Anselm, her zaman yumuşak çıkan sesinden alışılmadık bir sertlikle, kaptanın zararını kapamak için Venedik'ten güneye köle mi taşıyacağını sordu. Kendine olan güvenini artık iyice kazanmış olan kaptan sırtarak

«Bu Ulu Tanrıya kalmış bir şey,» diye karşılık verdi. «Biraz rüzgârla havaya da bağlı elbet.»

Gerçekte herşey Tanrıya kalmış değil miydi? Kendi çektikleri canına tak demişti artık. Apulia'ya cepleri delik dilenciler gibi dönmeğe hiç niyeti yoktu. Zaten çoğunluğunu çocuğunu düşünmek zorundaydı. Kalabalıktı, evinin halkı. Yetiştirilip bir mesleğe koşulacak oğulları, gelin edilecek kızları vardı. Tanrının kendine bağışlayıp emanet ettiği çocuklarına bakmak onun bir Hristiyan olarak başlıca görevi değil miydi?

ALTINCI BÖLÜM

Tehlikeli bataklıklarla kaplı olan bölgeden geçmek bir gün sürüyordu. Onu bu yerlerden aşırıp sağlam toprağa kavuşturması için Diyakos Anselm dürüst görünümlü, ufak tefek bir yılan balığı avcısı tuttu. Bir çıkın giysiden başka yükleri olmadığından hırsızlardan kor-

kuları da yoktu. Anselm yazı takımını, bir kaç tabaka parşömen kâğıdıyla evrakını ve para kesesini boynuna astığı meşin bir torbaya koymuştu. Asıl serveti, yani düşünceleriyle tasarıları, gizli bilgileri, çok daha güvenli bir yerde, yüreğinde kilitliydi. Yolcuların yasal hakları olan bir kılıç, bir hançer ve bir okla yayıysa açıkça üstünde taşıyordu.

Kılavuz onunla Ferraria'ya değin geldi. Burada Diyakos bir merkep kiraladı. Tanrının iyiliğiyle kendi aklına güvenerek ağır ağır Patavium'a oradan da Trevisum'a yol aldı. Geceleri çoğunlukla bir handa, bir piskoposun sarayı, bir soylunun malikânesinde ya da kendi hemşerilerine ait olan bir çok küçük şatolardan birinde kalıyordu. Bu gibi yerlerin kapıları ona her zaman açıktı.

Diyakos Anselm'i tanımayan yok gibiydi. Hepsi de, doğal olarak bir yandan güneydeki en yeni haberleri öğrenmeğe can atarken beri yandan da onun ne yapmağa geldiğini anlamağa çalışıyorlardı.

O da herkese Beneventum'da Dük Arichis'le yaptığı görüşmeyi, Gargantus'da nasıl durup kutsal mağaraları gezdiğini ve Comiacum'a yaptığı ilginç deniz gezisinde karşılaştığı kötü havayı anlatıyordu. Sakalını o ince, duyarlıklı parmaklarıyla sıvazlayıp dalgın dalgın boynunu tırnaklıyarak, sorulan sorulara hiç istifini bozmadan, ayrıntılı yanıtlar veriyordu. Gene de daha çok şu son yolculuğuyla herkesin zaten bildiği havadislerin üzerinde duruyor, buralara gelmekteki niyetini es geçiyordu. Mavi gözleri bilgi, olgunluk ve iyilikle ışıyordu. Böylesi yumuşak bakışların bu denli keskin, delip geçici olduğu pek az görülür.

Dünyada olup bitenler ve Frank imparatorluğunun böyle büyük bir hızla gelişmesi konusunda (kimileri, İtal-

yadaki egemenliği daha ancak bir yıllık olan bu imparatorluğun aşırı bir hızla yayılmakta olduğuunu dokundururcasına konuşuyorlardı) sorular sorulduğunda Diyakos barışın yaygın ve sürekli olacağına güvendiğini belirtiyordu. Yaşamın her yönünü kapsayan, ölüm ve misillemelerle, korsanlık ve işkencelerle gölgelenmeyecek olan bir barış, diye vurguluyordu sözlerini. Gelecek günlerin Langobardlarla birlikte bütün Hristiyanlara, bu arada Franklarla Romalılara da mutluluk ve bolluk, dirlik getireceğine içten inancı vardı.

Bu arada, kasırgalardan sonra bir süre çevreyi kapıp kavuran sert, gelip geçici esintilerin Paskalyadan önce dineceğine de inanıyordu.

Onun ağzından başkaca bir şey alamadılar.

Diyakos'un yanında, çoğunluğu Roma ve Bizans altınlarıyla gümüşlerinden meydana gelen bol para vardı. Trevisum'da ağır giden merkebinı kıpırdak, huylu bir tayla değiştirdi. O zaman saray koltukları kadar eyer üstünde de rahat edebildiği ortaya çıktı. Frilua'da bir binici olarak büyümemiş miydi? Yolculuğunu düzene sokmak, Utina'yla Forojuli'ye varacağı zamanları kendisi ayarlamak istiyordu. Bir yolculuğun hızı, yaşam hızı, Tanrının elindedir, gene de altında iyi bir at olursa insan bu yolculuğun hızını daha iyi kestirebilir, diye fikir yürütüyordu... Herhangi bir acelesi olduğundan değil. Tanrı rüzgârlarının belirli bir yönde yürüttüğu ömür gemisinin rotasına karışmağa da niyeti yoktu.

«Bu ömür bize Yaradana tapalım ve yaşantımızdan son damlasına değin yararlanabilelim diye verilmiştir,» diyordu dinleyenlerine.

Dinleyen kişilerin hepsi onun tüm dediklerini kavıyamıyorlardı belki. Gene de, ne olursa olsun, onu ara-

larında görmekten gurur duyarak sevgiyle ve tapınmaya benzer bir saygıyla bakıyorlardı ona.

Trevisum'la Forojuli arasında Tiliamentum Irmağıyla Utina kentinden geçerken Anselm dört Langobard atlısına rastladı. Bunlar geçen yıl Kral Desiderius'un ordusundan kaçmış olan, şimdi de ekmeklerini kurnazlıkları sayesinde kazanan eski askerlerdi. Bu gençler barış olsun diye acele etmez gibiydiler. Savaştan sonra evlerine yurtlarına dönecekleri yerde ellerine fırsat geçtikçe eğlenmiş ya da hır çıkararak oyalanmışlardı. Bütün Dükalık gibi, kendi memleketleri olan Forojuli'nin de yakılıp yıkıldığına inandıklarından, işlerini sağlama bağlamak amacıyla bir dolu altın, gümüş ve benzeri değerli eşya toplamışlardı. Anselm'e,

«Frank'lar lütuf gösterdiler: evlerine dönmekte olan Langobard askerlerinin geçtikleri yerlerde yiyecek ve barınak sağlamalarına izin verdiler. Bu yüzden bizler de evlerimize dönmekte aceleye gerek görmüyoruz,» dediler.

Atlarını sürerlerken Anselm gençlere bir kaç kez Papia'da ve daha batıda durumların nasıl olduğunu sordu. Oralardaki halk neler yapıyor, neler düşünüyordu?

Gençler, Papia-Ticinum'a pek sokulmayı göze alamadıklarını dolaylı yoldan belirttiler. Surlarla çevrilmiş olan, büyük bir olasılıkla düşmanların savunduğu kentlerden pek hoşlanmadıklarını ileri sürdüler. Bütün kentler savunmasız, askerden arınmış olmalıydı; «Bizim kendi kentimiz dışında elbet,» diye ekliyorlardı bu eski askerler.

Papia'nin hâlâ karmaşa içinde olduğundan kuşkuları yoktu. Bu da, hangi açıdan bakılırsa bakılsın, yaşlı kuşağın suçuydu. Şimdi orta yaşlı olan kuşak, öncesinden göremedikleri hiç hazır olmadıkları bir savaşı yönet-

miş, doğruyu söylemek gerekirse yüzlerine buluşturmuşlardı. Bu yüzden de savaşın gerçek kurbanları olan yeni yetişme kuşak, büyüklerinin aptallığının cezasını çekmek zorunda kalarak ister istemez, (kendilerine yol gösteren de olmadığından), işi yol-kesmeye, soygunculuğa vurmuştu. Eh, tanrı ne verdiyse geçinip gidiyorlardı. Öyleyse şimdi, onları piç gibi yüzüstü bırakmış olan büyüklerin sözlerine kulak asmak için (Yaşlarına saygı göstermek dışında) ne gibi bir sebep olabilirdi? Bu gençlere sorarsanız Tanrı onların davranışlarını tümüyle onaylıyordu; işledikleri kusurları da çoktan bağışlamıştı. Kendileri çok acı çekmişler ama güçlükleri, cefaları, yollarına dikilen engelleri yiğitçe göğüslemişlerdi. Hiç bir savaş-sonrası kuşağının böylesi ağır bir yük altında, bu denli azimli, onurlu kaldığı şimdiye değin görülmemişti doğrusu.

Anselm onların çektikleri acıları deşelemedi. Yalnızca dördünün de, durumlarının güçlüğüne, koşulların çetinliğine rağmen olağanüstü gürbüz ve çakı gibi sağlam göründüklerini belirtti. Her nedense onun bu sözleri gençleri öfkeden kudurttu. Havaya kan ve öç kokan sözler savruldu: İçerlemekte haklı değiller miydi yani, dört tane yiğit, namuslu askerdiler, düş kırıklığına uğramış, satılmış, bitkin düşmüş olmakla birlikte ayakta kalıp başlarını dik tutabilmek için ellerinden geleni yapmıyorlar mıydı?

Gençlerin öfkesi uzun sürdü, öyle de ürkütücü bir havaya büründü ki çevik yapılı papaz eyerinde daha bir dikelip oturdu, elini de, sanki rasgeleymişcesine, kılıcının kabzasına dayadı.

Neyse ki kavga çıkmadı. Anselm'in tatlı sesi, güleç yüzüyle gülümseyişi genç askerleri yatıştırmış gibiydi. Çok geçmeden Anselm onlara usul usul, Beneventum'.

dan gelirken yolda yakalandıkları fırtınayı anlatmağa başlamıştı. Canları sıkılmağa başlamış olan askerler de geçmişe duydukları özlemle, ona çiftçilikten, ticaretten, barış zamanlarının getireceği uğraşılardan söz etmeğe koyuldular.

Utina'ya girerlerken Anselm onlara cedlerinden kalan toprakların yumuşak sınırlarını gösterdi. Kuzey ve doğudaki, yıllardır kendisinin de görmeğe can attığı yüce dağlarla geniş vadileri, bunların üzerine Tanrının eliyle yerleştirilmiş olan ırmakları işaret ettiği zaman eski savaşçıların da gözleri, gönülleri doldu. Anselm hâlâ sert esmekle birlikte tüm öfkeler gibi ergeç dinecek olan fırtınayı, önlerinde uzanan duru, saydam günleri, Tanrının buyruğu üzerine Doğanın ayaklar altına serdiği zümrüt halıları, uçurumların yontulmuş kayalarıyla dağların göklere yükselen doruklarını, kar yağınca bu dorukların el değmemiş ak tapınaklara dönüşmesini anlatabiliyordu.

Sonra genç askerlere Frankların Friuli'ye verdiği zararın çok ama çok az olduğunu, kendilerini bekleyen ülkenin Tanrıyla kullarının savunması altında, dirlik, düzenlik içinde olduğunu anlattı.

«Ne eşsiz bir sanat yapıtı,» dedi sonunda. «Yaratıcımızın elinin izi her yerde görülüyor.»

Genç askerler göz yaşlarını gizlice silerek memleketlerini alçak, heyecan dolu seslerle övmeğe başladılar. Evlerine elleri boş dönmeyip heybelerindeki, koyunlarındaki ganimetleri götürdükleri için övünç duyuyorlardı. Yağma ettikleri hazinelerin yanı sıra öldürdükleri düşmanlardan kalma bir takım tüyler ürpertici andaçlar da vardı üzerlerinde: çağın barbarca geleneklerine göre ölümlerden kesilip saklanan kulaklar, burunlar, eller ve daha başka organlar.

Neşe içinde atlarını Utina'nın içinden ve ovalardan geçirerek Forojuli tepelerine doğru sürdüler. Üç gün sonrası Paskalyadan önceki Kutsal Perşembe gününe raslıyordu. Hepsinin de sağ selâmet memlekete dönebilme sevincine Paskalyanın arifesinde olduklarını bilmenin kutsal erinci karışıyordu.

Günlerden bir gün öğleden sonra, yedinci saatte Di-yakos Anselm, kardeşinin geniş malikânesinin kapısına vardı. Bertoald, Liutperga ve Flavian onu sevinçli bir sevgiyle, Warnefrit'le Conald sakıngan bir saygıyla, Perto ise bir merak ve kin karışımıyla karşıladılar. Perto, amcasının buraya Angila'nın yakınında olmak mutluluğunu onun elinden almak amacıyla geldiğine inanmıştı.

Adriyatikte esen fırtınanın yeterince şiddetli olmadığını düşünüyordu, için için köpürerek. Şöyle, yeryüzünü hallaç pamuğu gibi atacak fırtınalar çıksa olmaz mıydı? Sonra Ay da tembellik etmiş, deniz diplerinden dağ gibi dalgalar kabartmaya üşenmişti. Delikanlı o dakikada tanrısal güçlere dış biliyordu.

Ama biraz sonra kuşkulu somurtkanlığı ister istemez yumuşadı. Anselm Amcası elini onun başına koymuş bu da, küçük bir çocukmuşcasına, Perto'nun içini rahatlatmıştı.

Papaz Amcası, «Seni çok düşündüm, Johannesim benim,» dedi. «Flavian'ın dediğine bakılırsa daha şimdiden bilgili bir adam olma yolundaymışsın.»

Bir üflesem uçacak gibi hafif, yarı kör, çoğu zaman da sağır olan Koca Flavian birden sevinçle silkelenerek uyandı. Onun için büyük gündü bu. Bütün melekelerinin pası silinmiş; ha, deseler oynayacak gibiydi. Anselm'e Lâtince, Grekçe ve İbranicenin hem başlangıç hem de ilerlemiş derslerini öğrettiği o güzelim eski günlerden söz etmeğe başladı; çeşitli kentlere birlikte yaptıkları o eski

geziler... Bu bölüm pörçük anıların arasına genel siyasal durumla, Beneventum'da yayımlanan en son şiirler, Romadaki taze dedikodularla, Mons Cassinum'daki havaların durumu, insanlar, olaylar, geziler konusunda sorduğu heyecanlı sorular karışıyordu.

Kısacası ihtiyar onların önüne sözlerden öyle bir şölen serdi ki herkes buna katılmak istedi ve hep birlikte çene yarışına daldılar.

Bertoald Lupigis'in malikânesi neşeden uçuyordu.

Anselm elli yaşlarında, erkek kardeşiyle yeğeni Warnefrit gibi uzun boylu, geniş omuzlu bir adamdı. Ne var ki davranışlarında onlar gibi hantal değildi. Çevik, güvencili, disiplinli olduğu gibi üzerinden bir saraylının inceliği de akıyordu.

Onu belli etmeden incelemekte olan Perto amcasının kızılımsı saçlarıyla sakalına hemen hemen hiç kır düşmemiş olduğunu gördü. Gözlerindeki o yumuşak bakışın gerisinde keskin bir parıltı vardı. Tatlı gülümseyişi yüz çizgilerinin sertliğini yumuşatıyor, çenesinin gergin sinirleriyle kaslarını gevşetiyordu.

Forojuli onu bir bilgin, daha doğrusu bir bilge, sarayların gözdesi önemli bir kişi olarak bağrına basmakta gecikmedi. Dük Rodgaud'la ailesi de Anselm'e karşı çok yakın olmasa da saygılı bir ilgi gösterdiler. Gelişinin ertesi gecesini onu, Bertoald ve ailesiyle birlikte, Beneventum'la Roma'daki son haberleri konuşmak üzere şatoya çağırdılar.

Diyakos elini Angila'nın başına koydu, bir an o durumda döndü, yüzü ısıldıyarak, gülümsiyen gözlerle Perto'ya baktı.

Perto'nun duyguları o saat değişiverdi. İçini gene mutluluğa, yaşama, Tanrıya olan inancı bürüdü, Anselm'le hepsinin övünmeleri gerekirdi doğrusu: bir Diyakos,

bir bilgin, din ve dünya işlerinde herkese yol gösteren bir kişi... onlardan biri. Ne mutlu ona ki böyle büyük bir aileden geliyordu!

YEDİNCİ BÖLÜM

Yetkileri tümüyle ya da kısmen ellerinden alınmış bir kaç dükle bir kaç toprak sahibi, hâlâ eski şato ve malikânelerinde yaşyarak geçmiş günlerin anılarıyla avunuyorlardı.

Bir yıldır ülke barış içindeydi. Gelgelelim Kral Carolus'un Francia'dan kalkıp gelerek Medialanum'u, Pappia'yla Verona'yı ele geçirdiği o karanlık günleri kimse unutmuş değildi. İyi yetişmiş Frank ordusunun ve daha yenilerde gerçek dine dönerek vaftiz olan paralı Saxon askerlerinin yardımıyla Francia Kralı, Langobard monarşisini ortadan kaldırmıştı. Kral Desideriusla kraliçesi Ansa Alplerin ötesinde bir yere kaçırılmışlardı. Bundan sonra bir süre barış olmuştu ya birçokları bu barışı üzerlerine yağan bir toz tabakasına benzetiyorlardı.

Forojuli'liler Kralının oğlu ve tahtın kalıtçısı olan Veliaht Adalgis'in yenilgiden sonra Bizans'a kaçtığını biliyorlardı. Gelgelelim Kral Desiderius'un başına gelenler konusunda kimsenin kesin bir bildiği yoktu. Onun bir zindana, Corbeia diye bir manastıra atılmış olduğu, hemen kafasının uçurulduğu, yavaş yavaş açlıktan öldürüldüğü, bu arada sırayla burnunun, kulaklarının kesilip gözlerinin oyulduğu, kafasının kazınarak onurunun beş paralık edildiği yolunda söylentiler dolayıyordu.

Kimileriye bu söylentilere pek olasılık tanımıyorlardı. Bunlar yeni düzeni kaçınılmaz bir yaşam koşulu olarak sessiz sedasız benimseyen, Frank Kralının iyicil

bir hükümdar olduğuna, tutsaklarına insanca davrandığına inanan kişilerdi. Hiç kuşkusuz Frank Kralı tutsakların, günlerini düşüncesel tartışmalar, zevkli tavlâ oyunları, müzik, şarkı, bol yiyecek arasında, bilimlere ya da Tanrıya adanmış rahat çevrelerde geçirmelerine izin veriyordu.

Çiftçiler, rençberler, zanaatçılar, köleler ve özgürlüklerini elde etmiş köleler gibi basit halka gelince, onlara düşen şey zamanın geçmesini beklemek, olup bitenleri ellerinden geldiğince çabucak unutma yeteneğini edinmek, Tanrının işine akıl ermese de bilgeliğinden sorgu olamayacağına inanmaktı. Kurtarıcı diye anılan tek Tanrının yani sıra daha bir sürü tanrılarca simgelenen Feleğin, eninde sonunda işe karışarak ortalığa çeki düzen vereceği umuluyordu, içten içe.

Örneğin Felek bugünlerde bir gün Frank Kralının bir hastalıktan ölmesini sağlayamaz mıydı? Hele kıvrandarak öldürürse daha bile iyi olurdu, Tanrının buyruğu bu yoldaysa. Ya da Kralın aldığı bir kılıç yarası kan zehirlenmesine, kangrene, sürüncemeli bir ölüme yol açabilirdi. Ama pek de sürüncemede kalması iyi olmazdı; Kral yeni yeni barbarlıklar düzenlemeğe fırsat bulamadan son bir haykırıyla Cehenneme yuvarlanıp gitmeliydi.

Koca kral dibe düştüğü zaman çıkacak gümbürtüyü varın düşünün gayri. Öyle ya, cahil halk Frank Kralı Carolus'un iki adam boyunda, göğsü dört adam göğsünün genişliğinde bir dev olduğuna inanıyordu.

«İnanır mısın, etleri yarı çiğ yiyormuş! Kahvaltıda bütün bir koyun ya da bir öküzün dörtte birini gövdeye indirdiğini söylüyorlar.»

Söylenceler bu yollu alıp yürümeğe başlamıştı.

Friuli'nin dört bir yanına serp ştirilmi  duran  ato ve malik nelerde ya ıyanlarsa eski zaman öykülerine me_rak sarmı lardı. Bu yüzden Flavian'ın günleri dolu geçiyordu. Ya lı   retmen öyküler anlatmayı hâlâ sevmekle birlikte s n kle me e ba layan belleği ona oyunlar oynar olmuştu. Böylece Kral Alboin, Kraliçe Rosamunda, Ratchis ve Liutprand'la onların çağlarında olup bitenlerin anılarını çoğu zaman tam toparlayamayıp silik geçiyor ya da birbirine karı tırıyordu. Eski  a ların güzel günlerinde (yoksa kötü dönemlerinde miydi?), her neyse i te bir zamanlar  arabın insan kafataslarının içinden i ildi ini, durup dururken ortaya atıveriyordu  rne in. Kimbilir, belki de yalnız bir kez, tarihsel bir olayı kutlamak için böyle bir şey yapılmış olabilir. Flavian için bu yönünü açıklamıyordu. Hele Langobard güçlerini anlatırken çoğu kez aklı öylesine karı ıyordu ki, zavallı Koca Adam l fın iki ucunu bir araya getirmek için eski notlarına d n mak zorunda kalıyordu. Böyle zamanlarda, ne yalan söylemeli, bir zamanlar bildiği şeylerin çokluğu, yaygınlığı karşısında kendi ba ı dönüyordu. O zamanlar bilmediği yokmuş gerçekten!

Gene de ne olursa olsun, Flavian'ın anlattıkları dinleyenleri co turmaktan geri kalmıyordu. Hepsi de onu dinledikçe Langobardların bundan yüzlerce yıl önce İtalyaya ve Forum İulii'ye kıyı yolundan nasıl akın ettiklerini görür gibi oluyorlardı. Kuzeyde, Gece Yarılarının  lkesi denilen bir yerden sarkmı lardı a a ıya. Tanrı onları bir daha oralara dönmekten korusun! Onların  lkesi İtalyaydı  imdi. Toprakları Güneyde ta Beneventum'la Samium'a değin uzanmıyor muydu? Yenseler de yenilseler de burada kalacaklardı. Ne farkederek? Zaman yeni efendilerin kılıcını ve gözünü k rletme e başlayınca belki Langobard'lar eski egemenliklerine yeniden kavu abilirlerdi. Neden olma-

sın? Zaman konusunda güvenebileceğiniz tek bir şey vardı: Zaman geçer giderdi.

Flavian, sesi sönmek üzere bir mum gibi dalgalanıp titreyerek konuştuğu konuşuyordu.

O çatlak sesinin her zamanki heyecanıyla, «Kutsal ülkemiz bizim,» deyişi boğulmak üzere olan bir adamın son gördüğü düşü andırıyordu. «Elbet ki burada kalacağız. Dedelerimiz bile geldikleri o masal ülkelerinin ormanlarıyla sonsuz karlı düzlüklerine geri dönmek istememişler. Orda kış mevsimi sonsuz bir tek karanlık geceymiş. Yaz mevsimi de bir tek sonsuz sisli günden ibaretmiş. Tanrı saklasın. Bir daha mı?

Sonra Flavian huyu olduğu üzere o kuzey ülkelerini tiksintiyle betimlemeğe girişiyordu. Gece Yarılarının Ülkesinde yaz geldiği zaman güneş hiç bir zaman ufuk çizgisinin altına inmezmiş. Tanrı buyruğuna karşı çıkarmış düpedüz! Akşamleyin batıp kararacağı yerde ormanların hemen üstünde asılıp kalır, kan rengi ışınlarını yeryüzüne salarmış. Denizler bir boydan bir boya buz parçalarıyla kaplıymış. Buzların aralandığı yerlerde de aç gözlü akıntılarla buruntular ele geçirdikleri koca gemileri birer saman çöpüymüşcesine yalayıp yutarlarmış. Buz kesmiş sular arada bir yarılınca Remora'nın dişleri gözükmüş. Remora buzdan dişleriyle gemileri kapar, sonra paramparça bir durumda dışarı tükürürmüş.

Flavian'ın aklında kaldığına göre, yüz yıllar önce Langobard soyu öyle hızla üremiş ki Gece Yarılarının Ülkesi düpedüz adam almaz olmuş. Langobard'ların Guodan ve Freja adındaki iki tanrıları ahalinin yarısının göç edip başka ülkelere yerleşmelerini buyurmuş. Ahali aralarında kura çekmiş. Kazanamıyanlar göçe kalkmış. Bir kaç kuşak sonra bu göçmenler ordusu önce Panonia'ya, oradan da gerçek yurtları olup çıkan Fruili'yle İtalyaya

akın etmişler. Burada, uzun çağlar boyunca barış ve dirlik içinde yaşamışlar. Ama şimdi bu çağ kapanmıştı.

«Sabır göstermeliyiz,» diye bağıırıyordu Flavian.

Ne var ki bu sözcük dinleyenlere hiç bir şey söylemiyordu; mutluluk ve umut vermediği gibi umarsızlık ve üzüğüye de kaptırmıyordu onları. Flavian'ı, salt vakit geçsin diye dinliyorlardı. Ellerinden gelen tek şey oldukları yerde kalmak, olabilecek ya da olamayacak şeyleri beklemek ya da beklememektir. Bu arada topraklarını işliyor, tecim işlerini yürütüyor, tarlalarını kiralayan reñberlere, çalıştıkları işçi ve kölelere göz kulak oluyorlardı. İşlerinden en kurnaz olanları Venedik ve Ravenna'daki tüccarlarla el altından alış veriş ediyorlardı, arada. Kimileri yazgılarına iyice boyun eğerek Frank'larla Romalıların güçlü ordularına katılıyor ve bu ordularla birlikte akınlara gidiyorlardı: kuzeye, güneye, nereye olursa olsun...

Geride kalanlarsa akşamları masa başında oturarak şaraplarını yudumluyor, masalcılarla hocaların öykülerine kulak veriyor ya da çalgıcıların çalıp söylediği şarkıları, türkülerini dinleyerek uyuyup kalıyorlardı.

Ne yapabilirlerdi ki başka? Olsa olsa sabırları tükenince biraz daha şarap zıkkımlanır, ihtiyar bir masalcıya bir masal başlatarak bir takım sorular sorabilirlerdi. Ve büyük bir olasılıkla bu soruların yanıtını bilmeyen ihtiyarı boğuk bir sesle, «Bilemiyorum... unutmuşum,» demek zorunda bırakırlardı. Hepsi bu.

Bir süredir herşey değişmişti. O fırtınayla çalkalanan Paskalya günlerinde Forojuli'nin yaşlıları Anselm'i soru yağmuruna tutarak güncel konulardaki düşüncelerini deşip durdular. Türlü çeşitli yanıtlar aldılar karşılığında, Yanıtların kimi öylesine oturuyordu ki papazın onları

önceden numaralayıp etiketliyerek dağarcığında hazır bulundurduğunu sanırdınız. Kimi yanıtlarsa çelişkili çıkıyordu. Papaz son günlerdeki askerlik ve siyaset olaylarıyla ilgili sorulardan kaçınıyor, alçak gönüllü bir gülümseyişle,

«Kesin bir şey söyleyemeyeceğim,» diyordu. «Frankların ne yapacağını Tanrı bilir. Dua edelim de bize karşı iyi niyetli davransınlar.»

Sonra bu bilgin papaz bütün sorunları can kulağıyla dinlenmesine karşın kimseye elle tutulur türden bir öğüt de vermiyordu. Geleceğin karanlıklar arasında gizli olduğunu, ancak yer yer aydınlığa kavuşabileceğini söylüyordu. İçindeki üzgün, ürküntülü duyguları bir iyimserlik ve serin kanlılık perdesi ardında gizlemeğe çalışıyordu.

Gene de DİYAKOS memleketlilerinin aşırı ödünler vermesine karşıydı. İçini iyice açtığı zamanlarda yumuşak başlılığı pek ileri götüren kimi Langobardlıların vatan-daşlarına aykırı öğütler verdiklerini söylüyordu. Böylelerinin adlarını vermemekle birlikte Anselm onların çevrelerine, «Kırmalarınızı kesin; saçınızın arkasını uzatın, hatta büsbütün kazıtın ki başlarınız miğferlerin altına sığsın,» diye akıl verdiklerini açıklayarak bu tutumu kınıyordu.

«Saç biçiminde böyle değişiklikler yapmak ya da miğfer giyebilmenin dışında hiç bir şeyi önemsememek... bunlar onur kırıcı, insanı alçaltıcı bir takım yutturmacalardır. Öyle ya, özgür bir Langobard saçına yeni bir biçim verirse (manastırların dışındakileri demeğe getiriyorum, elbet), kölelere benzeyebilir. Hatta Romalılarla bile benzer. Hem de adi Romalılarla, yoksa bizim bildiğimiz, dostlarımız ve hocalarımız olan seçkin Romalılarla değil.»

Kutsal bir yortu içinde bulunmalarına rağmen Anselm'in bu ve başka konularda yaptığı şakalar çevresin-

dekileri bol bol güldürüyordu. Dinliyenlerden bir kaç tane (ki bunların arasında Perto da vardı) Diyakosun bu konuşmalarından çoğunun ister ciddi olsun, ister şakacı ve güldürücü, onlara önlerindeki gündelik sorunları unutturmak amacı güttüğünü anlıyorlardı. Anselm onları yeni yönlelere doğru yedmek ister gibiydi. Acaba Anselm bu tür konuşmalarla onları Romaya, Frank Kralına, belki de ikisine birden yakınlaştırmaya mı çalışıyordu? Neden olmasın.

İnce yüzlü, içinden pazarlıklı Stablician Diyakos'u usuldan gene de amansızcasına sorguya çekenlerdendi:

«Peki, Romada durumlar nasıl?» diye soruyordu. örneğin.

Diyakos, «Roma güçlüdür,» diye yanıtlıyordu.

Herkes susup bekliyordu. Diyakos bu kez,

«Roma yeniden egemen olacaktır,» diye ekliyordu.

Yaşlılar kendi aralarında bakışıyorlardı.

«Kendimi peygamber yerine koyacak değilim elbet. Gelgelelim Roma ile Kral Carolus'un arasından su sızıyor. Roma durumu kavramıştır; ne yaptığını biliyor.»

Bu sözler çevredekilerin sessizliğinin gölünde halkalar yaratmıştı. Rodgaud'la adamları arasında, ışıkların aynadan aynaya vurmasını andıran bakışlar geçti. Gergin bir kaç saniye boyunca salondaki sessizlik yün yapağı gibi sıkıştı.

Rüzgâra kulak kabarttılar. Fırtına gerçekten gelip geçmiş miydi yoksa yeniden güç mü toparlıyordu? Atlattıkları şey fırtınanın ilk yarısıydı da çok geçmeden ikinci yarısı mı patlak verecekti? Ocakta yanan kütüklerle şamdanlarda yanan mumların ışıkları çehreler üzerinde te-dirgincesine kıpırdaşmaktaydı. Duvarlarda artık bir işe yaramayan Lupigis silâhları ışıldıyordu. Dalgalanan ışık-

lar, koyu gölgeler ve insanların sessizliği arasında yanıp sönen eski mızraklar, yaylar, hançerler...

Anselm, Bertoald ve Dük Rodgaud masanın baş köşesinde bir arada oturmaktaydılar. Bertoald ağabeyinin yanında alçak gönüllü ve sessiz duruyor, Dük'ün asık yüzünde azim ve kararlılık okunuyordu. Perto onları üçlü bir tribün gibi gördü: birbiriyle çekişen iki yavuz irade; ikisini ayırmağa çalışan bir ara bulucu.

Dük o kısacık, yayvan burnunu tırmıklayıp duruyordu. Yanakları yumru yumru, teni bir denizcininki kadar yanıktı ama yüzüne renk veren etken daha çok yediği yemeklerle içtiği şaraplar, biralar olsa gerekti. Gene de o ufak, keskin gözlerinin durup dururken bir kapkara kesilivermesi vardı; insanı gafil avlayan bir tehlike. Yırtıcı, inatçı iradesi sayesinde Dük bütün adamlarına hiç koşulsuz boyun eğdirtebilirdi.

Bertoald bir keresinde, hem de bir öncesi yıl, Dük'ün kudretinin şimdiden daha sağlam olduğu bir sırada, «Bu da çok tehlikeli,» diye mırıldanmıştı.

Perto içinden, «Dük Rodgaud için gerçek tehlike şu;» diye geçirdi. «Kurnaz adam ama burnundan ilerisini görmüyor.»

Diyakos Anselm elindeki kupayı kaldırıp elledi. Gözleriyle, gümüş üzerinde ııldayan ışıkları izliyordu.

«Frank'lar geçen yıl burda pek zorbalık etmediler, değil mi? Demek istediğim, başka yerlere oranla...»

Karşılık veren çıkmadı.

Bir duraksamadan sonra Anselm, «Buraya gelirken yolda bir kaç yağmacıya rastladım,» diye sözlerini sürdürdü. «Langobard soyundandılar, çiftçi çocukları. Batıdaki kendi soydaşlarını soyup sovana çevirmişler. Ceplerine attıkları altınlarla incileri böbürlenerek anlattılar bana. Hiç de aç görünmüyorlardı. Kötü beslenmiş oldukları

bile söylenemezdi. Kadınlar üstüne yaptıkları konuşmalara bakacak olursak arkalarında çocuklar da bıraktıkları anlaşılıyor. Kısacası geçtikleri yerlerde uzun zaman unutulmayacaklar ama soydaşlarımızın onları düşündükçe hayır duası edeceklerini de hiç sanmıyorum.»

Kimse sesini çıkarmadı. Bertoald yağmacıların savunmasını yapmak istercesine başını eğmiş, uzun, kır saçları alnına dökülmüştü. Dayanılmaz bir günah yükünün altında kalmışcasına, o güçlü omuzları çöküvermişti. Perto içinde ona karşı bir acımanın kabardığını duydu.

«Babam şimdi artık günlerce konuşmaz,» diye düşündü.

Warnefrit'le Conald, bomboş gözlerini karşıda bir noktaya dikmiş, öylece bakıyorlardı.

Flavian gözlerinin kapaklarını zorla kaldırarak kendi kendini uyandıрмаğa çalıştı. Dışarıda yağmur çiselemeğe başlamıştı. Dük Rodgaud'un bu arada Warnefrit'le göz göze gelerek gülümsemesi Perto'nun gözünden kaçmadı. Delikanlı,

«Dük şimdi Conald'ı da kendine köle etmek isteyecek,» diye düşündü. «Babamı zaten serf olarak görmek istiyor. Ama bana bakmadı.»

Dük Rodgaud ayağa kalkmıştı.

«Eyy, bizimkiler, saatler ilerliyor.»

Dük Rodgaud'la adamları gittikten sonra da Bertoald kendi ağabeyine Frank'ların ya da başka savaşçıların zorbalıklarının sözünü etmedi. Hele Anselm ellerini kavuşturup akşam duasına durduğu zaman Bertoald'ın başı daha da göğsünün üstüne düştü.

«...Majeste Kralın yaptığı bütün iyiliklerle güttüğü yüce amaçları başarılı kıl...»

Anselm bunları acelece fısıldayıp geçmişti ama söylemişti ya, bir kez!

Ayağa kalkıp o uzun boynunu daha da gerip esneyerek,

«Eh, yağmur da bastırdı,» dedi.

Elini, hepsini kutsamak istercesine şöyle bir kaldırdı, sonra konuklar için kullanılan odaya girdi. Bertoald da onun peşinden gitti.

Uşaklarla köleler sessizce çekilmişlerdi, ama üç erkek kardeş hâlâ masa başında oturmaktaydılar, sessizlik içinde. Warnefrit kupasına biraz daha şarap doldurdu, höpürdeterek içti, sonra dışarı çıktı. Conald elini yanağına dayamış, gözlerini ocakta yanan ateşe dikmişti. Gene diş ağrısı tutmuş olsa gerekti. Ağlamaklı çocuklar gibi dudakları titriyordu.

Perto'nun canı ne söylemek istiyordu, ne de dinlemek...

Conald dili dolanarak, «Sen de mi çıkıyorsun?» diye sordu.

Perto kapıya gitti, avluda Warnefrit'in sarsak adımlarla köle kadınların kaldığı yapıya doğru yürüdüğünü gördü. Angila'ya duyduğu arzuyla kıvrınmakta olan çocuk ortanca ağabeyine hiç karşılık vermedi.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Anselm'in bir çok soruları savsaklaması herkesin içine bir tedirginlik vermişti. Kendi aralarında dırıldanıyor, tartışıyor, bağırıyorlardı. Herkes gerçeği bilmek, gelecek konusunda bir fikir edinmek estiyordu. Hepsinin içindeki gizli korku, kıtlık, açlık korkusuydu. Doğuracağı tüm olasılıklar ve tehlikelerle kıtlık, savaşın doğal bir sonucuydu. Sofralarını gönüllerince donatamıyan toprak sahipleri kıtlık yüzünden mülklerini Romalılarla Frank'la-

rın eline verebilirlerdi. Henüz kıtlık çekmeyen zenginler bile kendilerini korumak için en değerli varlıklarını düşmana bağışlayabilirlerdi. Ne var ki toprak sahipleri mallarıyla hayvanlarından önce büyük bir olasılıkla kölelerini, kiracı rençberlerini sunacaklardı yeni efendilerine... bir yandan da daha fazlasını istemediği için Kral Carolus'a teşekkür edeceklerdi! Onların ayakta kalabilmek için, yeni düzende kendilerine bir yer bulabilmek için ödedikleri bedel olacaktı bu!

Bu yeni kral da kimdi kuzum? İçlerinden kimileri önceki yıl şöyle bir görmüşlerdi onu. Dev gibi kocaman, aslan yapılı bir adam. Ne var ki herşeye sırt çevirmekte birebirdi, onlara sırt çevirdiği gibi. Diyakos Anselm, bu politikadan anlıyan, bilgin, insan sarrafı adam. şimdi Kral Carolus'u onların dostu, koruyucusu gibi göstermek istiyordu ama gerçekte onların düşmanı değil miydi, kılıcının sivri ucunu onların gırtlığından çekmeyen bu kral? Papayı Romadaki, Ravennadaki ve Bizansdaki inançsız, hırslı kişilerden kurtarmak amacıyla onların yurdunda asker bulunduran bu kral?

Papayı sevsinler! İşin doğrusunu aramak gerekirse bu Papa kim oluyordu, kuzum? Anselm'e, bu güler yüzlü gene de zehir gibi akıllı, keskin görüşlü, hatta kurnaz Diyakos'a sorarsanız Hadrian. Roma'nın temel taşı, Hristiyan dünyasının batı yarısının sırtını dayayabileceği sağlam bir kaya, Ermiş Peter'in yerine geçen adam, Tanrının sevgili kuluymuş.

Gene de, o yüce, kutsal tahtında Tanrıya ne denli yakın oturursa otursun, Papa da onların düşmanıydı. Nasıl ki doğudaki öbür ulu ve kudretli Hristiyan önderler de onların düşmanıydı: Konstantinopl'un yüce papazları, Ravenna ile Pentapolis'deki Baş Piskoposlar, piskoposlar... bütün bu sözüm ona mübarek adamlar gerçekte kö-

le tacirlerinin dostlarından başka neydiler ki? Eğer kendileri köle satıcısı değillerse...

Kısacası, ister eski dilde olsun ister yeni dilde, herkesin fısıldayarak, inleyerek ya da göklere haykırarak söylediği şeyi bir kaç sözcükle özetliye bilirdiniz:

«Eyvah bizlere! Eyvahlar olsun hepimize!»

Notlarını günü gününe tutan Anselm olan biteni çok iyi anlıyordu. Hiç bir zaman telâşlı görünmemekle birlikte bir an bile boş durduğu yoktu. İzlenimleri son derece keskin olan bir adamdı. Hiç durmadan köylülerle serfleri, köleleri sorguya çekerek babalarından, dedelerinden, kimi kez de efendilerinden dinlemiş oldukları söylenceleri anlattırıp yazıyordu. Yarı unutulmuş eski yasa ve türküleri, kaba saba asker fıkralarıyla manilerini, köylülerin özdeyiş ve atasözlerini topluyordu. Forojuli ahalisine Diyakos Anselm her dakika her yerde hazır ve mazırmış gibi geliyordu; kendi odasına çekilip çalışmalarına başladığı zaman bile. Anselm konuklara ayrılan odada Flavian'la birlikte belgeleriyle notlarını düzene koyarak bir tarihçe hazırlamaktaydı ki bu, sonradan onun en önemli yapıtı olacaktı.

Konukluğu süresince hemen her gece ya kardeşinin kocaman salonunda ya da tepedeki şatoda oturarak çevresindekilerle (kimi kez üstün körü bir söyleşi, kimi kez uzun tartışmalar halinde), soydaşlarının garip alın yazılarından konuştu. Perto'ya öyle geliyordu ki bu adam Zaman kumaşının topunu istediğince açarak istediği yerde durdurabilir ve tam bir dokumacı gibi kumaşın dokusunu eliyle yoklayarak karşısındakilere de inceletebilir. Ve böylelikle kendini dinleyenlere, geçmişî gözden geçirebilsinler diye zaman ve fırsat sağlar...

«Bizlerle Geleceğimiz arasında Geçmişimiz durur, çiğ-

neyip geçmek zorunda olduğumuz bir yığın güz yaprağı gibi. Geride bırakmış olmamız gerekir bunu, gene de o ilerimizde, bizi beklemektedir. Geçmiş yaşamışsındır, yara izlerini hâlâ taşıyız üzerimizde. Gelgelelim tadını hiç beğenmesek de eski günlerimizin şerbetini yeniden içmek zorundayızdır. Bugünümüzü bize zindan eden Dün'ü başımızdan ancak böylelikle savabiliriz. Kimilerine garip gelecektir bu sözlerim, kimileri delilik diyeceklerdir. Ne var ki yaşamının ve öğrenmenin, aydınlatıcı deneylerden edinilen bilginin temel kuralı budur.»

Anselm gerçi bu konuşmalarıyla herkesin korkusunu ve göz yaşlarını gideremiyordu. Gene de onun anlattıklarını hepsi dinliyorlardı. Kimi geceler geç yatmalarına izin verilen çocuklar sonradan oynadıkları oyunlarda Anselm'den dinledikleri öyküleri canlandırıyorlardı. Büyükler onun anlattıklarına ülkelerinin geçmişini çizen gerçekçi bir tablo gözüyle bakıyorlardı. Belki de gerçekten böyleydi.

Arada, «Langobard'lar İtalya, Galya ve Francia'nın kuzeyden ve doğudan üzerimize çöken gölgesine karışıp gidecek,» diye homurdanıyorlardı.

Yeryüzünden silinmeyi düşününce kanları korkudan karıncalanıyordu. Kimi de ortadan silinme düşüncesine, hiç değilse bir yere dek, kucak açıyorlardı. Yazgıya boyun eğmek, yeni, kudretli bir krallığa bağlı olmak, belki de iyicil, akıllı efendilerin yönettiği bir topluluğa karışarak, çabucak, kolaycacık kaynaşmak. Bu, Avarlarla İslavların, Saxonların fokurdayan akıntılarına kapılmaktan, belki de gene Kuzeye doğru sürülerek o buzlu Gece Yarı Ülkelerinde telef olup gitmekten yeğ değil miydi? Kudretli bir hükümdarın uyruğuna girmekle son yılda yitirdikleri bir çok şeyleri yeniden kazanabilirlerdi belki de...

Böyleleri sürüye katılarak Kral Carolus'un Frankla-

rından ya da Papa Hadrian'ın Romalılarından olmayı düşlüyorlardı.

Johannes Lupigis çok sonradan, «Ne olmak istediğimi o zamanlar hiç kestiremiyordum,» diye yazacaktı. «İçimde koskocaman bir duygu karmaşası dönenip duruyordu. Gene de o Paskalyayı, yortu günlerinde hepimizin neler yapıp nasıl davrandığımızı, dünmüşçesine ansıyabiliyorum.»

Diyakos Anselm kupasına doğru eğildi, kupayı ağır gümüşten değil de en kıvrılsı sırçadan yapılmışçasına tutup kaldırdı, sulandırılmış şarabından bir yudum emdikten sonra kupayı yerine bıraktı ve parmaklarını seyreli saçlarının arasından geçirdi. O kalem tutmağa alışık ince damarlı ellere bakarken Perto,

«Acaba bu el hiç çıplak bir kadın gövdesine dokundu mu?» diye merak etmekten kendini alamadı.

Sonradan Anselm'in, kanının en deli aktığı yıllarda bu işi, hem de bilerek, ustaca yapmış olduğunu öğrenecekti.

Diyakos dinleyenlerini o tatlı, gene de delip geçici mavi gözleriyle süzmekteydi. Ellерinin anlamlı hareketleri Perto'yu öylesine etkiledi ki çocuk bunları öykünmeğe başladı ve ömür boyu bu alışkanlığından vazgeçmedi. Amcasının derinden gene de kadife gibi çıkan sesini, konuşma dilindeki cilâlı, soylu kıvraklığı dinlemeğe doyamıyordu; hele Anselm herhangi bir konuyu iyice açıklamak isteyip de eski Roma soylularının diliyle konuşmağa başladığı zaman... Arada bir yasayı, bir köylü deyişini anlattığı zaman Langobard dilini de büyük bir duruluk ve incelikle kullanıyordu. Kimi kez eski kuzey dilinden kalma sözcük ve deyimleri çevresindekilere öğrettiği oluyordu.

Anselm'i dinledikçe Perto dedelerinin tarihini, Flavi-

an'ın o sisli, masalsi anlatımlarında hiç bir zaman bulamadığı bir açıklıkla gözünde canlandıрмаğa başlamıştı. Başlangıçta Leupchis denilen kendi ailesinin ve öbür soy-ların o uzak kuzey ülkesinde, Gece Yarılarının Ülkesinde nasıl doğup yayılmış olduklarını ilk kez açıkça anlıyordu. Dedelerinin hem kendi aralarında hem de başka soy-lara karşı, toprakları için nasıl çarpıştıklarını, yenilgi ve zaferlerin birbirini izlediği uzun bir tarihçeden sonra nasıl güneye doğru akın ettiklerini, en sonunda da İtalyaya yerleştiklerini görür gibiydi şimdi. Önceleri avcıymış bu insanlar, orman yaratıklarının sinsi kurnazlığıyla yaşama-larını sürdürüp, çiğ et yiyen bir kavim. Daha sonra kes-kin bakışlı gemiciler, çalışkan, usta çiftçiler çıkarmışlar. Genel olarak ele alınırsa sert bir kavimmişler doğrusu. Kadınları bile sert, hatta amansızmış. Doğum sancısı çe-kerken bile erkeğe benzeyip düşmanlarını yıldırmağa ama-cıyla saçlarını çenelerinin altından bağlayıp başlarına sa-rarlarmış.

Bu öyküler akşam söyleşilerinin arasından geniş bir ırmak gibi akıyordu, sayısız kollara ayrılan bir Tiliamen-tum. Anselm'in dinleyicileri dedelerinin ilkel sevişme ve şehvet oyunlarını, erkeklerin yabansıl boğalar gibi böğü-rüp ılıdayarak kadınlarının üstüne çöküşlerini görür, on-ların istek ve doyum naralarını duyar gibi oluyorlardı. Ana rahimlerinde büyüyüp doğarak Geceyarılarının Ül-kesini kalabalıklaştıran çocuklar gözlerinin önünde canla-nıyordu; sonra kabilenin tartışmak üzere yaptığı toplan-tıda çıkan kavgalar, kabile başkanının yeni doğanlara yer açmak için eskilerin kafasını uçurmak konusundaki öne-risi, bunun dinleyenlerde uyandırdığı öfkeli korku; sonun-da kadın bilici Gambar'ın,

«Kura çekin; Güneye, bilinmeze yapılacak uzun yol-culuğa kimlerin katılacağını bu yoldan saptayın,» diye

onlara akıl veriş, akıllarını buna yatırışı.

Perto gözünün önünde canlanan bu sahnelere, kendini adamakıllı kaptırıyordu. Dedelerinin çağını yeni baştan yaşıyor, onların yurtlarına olan sevgilerinin yanı sıra göçebelik tutkularını da duyuyordu; savaşmaktan duydukları kıvancın yanı sıra barış için duydukları özlemi de sezebiliyordu. Geride bıraktıkları tehlikelerle birlikte kendilerini bekleyen, ne idiği belirsiz tehlikeler bulunduğunu bile bile yola çıkmış olsalar gerekti. Perto kuzeyin geçit vermez denizlerinde onlarla birlikte yelken açıyor, buzlu, karanlık kışların baskısı altında onlara sokulup bekliyordu. Sihirli yaz güneşi geri dönsün diye bekledikleri sonsuz kış ayları boyunca kendilerine barınak olan baraka ve mağaralara ulaşabilmek için onlarla birlikte tipi fırtınalarını göğüslüyordu. Güneşse bir kez doğduğu zaman batmak bilmiyor, ayın bir ya da iki dönemi boyunca her akşam ağaçlara takılıp kalarak, ormanlarla düzlükleri ışınlara ateşli renklerine boyuyordu.

Rahat hareketleri, ölçülü sesiyle Diyakos Anselm dinleyenleri sanki büyüleyerek Chlodvig, Dagobert, Pippin gibi zafer ve yenilgilerden geçiriyor, çağlar boyunca sürükleyerek hemen hemen bugünkü zamana getiriyordu. Fatihlerin babası, dedesi olup çıkan Charles Martell adındaki büyük adamdan uzun uzadıya söz ediyordu.

«Galler yenilgiye uğradı. Saxon'ların gücü azalıyor. Frankların Kralı Carolus... Büyük Carolus, Carolus Magnus diyorlar ona... ki gerçekten hem ruhça hem bedence çok büyük bir önder... yakında kralların en yücesi, en egemeni olup çıkacak. Onunla ilgili olarak dinlediklerimin hepsi... daha doğrusu hemen hemen hepsi iyi, olumlu şeyler. Kendi kralımızı yitirmiş olan bizlere karşı gösterdiği anlayışı bir düşünsenize! Ne yurdumuzu yağma

etti ne de kadınlarımızın ırzına geçti. Yani genellikle, demek istiyorum.»

Karşılık veren çıkmadı. Angila'nın yanibaşında oturan Perto tepeden tırnağa haşlanmış gibi kıpkırmızı ke-sildi. Conald'la Warnefrit bir Angila'ya bir de küçük kardeşlerine baktılar. Bakışları kızın vücut çizgilerinin üstünde oyalandı.

Diyakos çevresine bakındı ve ellerini her zamanki gibi rahatça yana doğru açtı.

«Öyle ya, hepimiz burda değil miyiz, işte? Başımızda yabancı bir bakan yerine Kral Hazretlerinin atadığı kendi Dükümüz var. Dük Rodgaud uzağı görebilen bir adamdır. Başına dert açmak istemez, sanıyorum.»

Sessizlik. Gizli bakışmalar.

«Aynı şeyleri Beneventum'la Spoletum için de söyleyebiliriz. Soyumuzun oturduğu her yer için.»

Perto çevresindekilerin içlerinden geçen düşünceleri yüzlerinden okuyabiliyordu:

«Bu adam casusun, politik ajanın biri mi, yoksa görünmek istediği gibi yalnızca saf, dünyadan habersiz bir din ve bilim adamı mı? Öyleyse bilgisinin kendine, bizleri hor görme hakkını verdiğini mi sanıyor, cahil barbarlarımız gibi? Ne diye geldi bu adam buraya? Kim yolladı onu? Bizden istediği nedir? Hır çıkarmayacağız diye söz filân mı bekliyor, acaba? Bu dolambaçlı lâfların ardında gizli olan gerçek anlam nedir?»

Gözler Anselm'e ve birbirlerine sorular yöneltiyordu.

Derken sıska Stablician Diyakos'a masum bir soru sordu. Gene de göz kapaklarını bakışlarının üstüne indir-mişti. Doğudan Frank'ların bir yenilgiye uğradığına değgin haberler geliyordu. Neydi bunların doğrusu?

«Kusuruma bakmayın, Carolus'un yenilgisini demek istiyorum. Hani şu Büyük Carolus dedikleri. Yoksa Muh-

teşem Carolus mu diyorlardı? Cezayirli Sarazenlere yenik mi düşmüş ne? Aqiutania'da olmuş diyorlar, öyle mi? Yoksa başka bir yerde miydi? Belki de Carolus değildi bana söyledikleri. Hani şu sizin Büyük Carolus dediğiniz. Yoksa Muhteşem mi demiştiniz? Belki o değil de onun babası ya da dedesiydi. Sarazen'lere yenik düşen. Olabilir mi? Ab, benim bu cahilliğimi bağışlayın, bilginler bilgini Anselm.» diye ekledi Stablician. «Ben düpedüz bir adamım, basit, adı sanı anılmaz bir komutandım. Artık elimde ne toprağım ne de komutanlık yetkim kaldı. Franklarıysa bir tek kez gördüm ömrümde... geçen yıl, canıma okudukları zaman...

Diyakos sakinlikle, «Bununla ilgili bir takım şeyler kulağıma çalındı,» dedi.

Stablician, «O zaman üzerimde bir kaç çeşit alet denediklerini de belki biliyorsunuzdur,» dedi. Yüzünün ifadesi hâlâ masumdu ya gözleri adamakıllı kısılmıştı. «Beni uzun uzadıya sorguya çektiler. Hem de öylesine ayrıntılı olarak çektiler ki, nasıl diyeyim, ben bile kendi kendimi sorguya çeker oldum, diyebilirim, bir bakıma... Her neyse, Aquitania'daki şu yenilgi, yani söylentiler doğru da gerçekten bir yenilgi varsa ortada... bir yarılgının sonucu mudur dersiniz, yoksa ordunun zayıflığından mıdır? Komutanların yanlış stratejisinden de olabilir mi? Öyle ya, böylesi büyük kişilerin bu denli zayıf ya da akılsız olabileceklerini insanın aklı almıyor doğrusu. Haklı olarak Büyük ya da Muhteşem diye anılan o eşsiz, yüce Krallığın bu durumlara düşebileceğine insan ne inanıyor ne de inanmak istiyor. Ne dediniz? Kusura bakmayın, kulaklarım biraz ağır işitir oldu son zamanlarda. Franklar kullaklarımla da epey oynadılar da... Sonra kuzeyde Saxon'lara karşı girilen o savaşıardan ne haber? Hepsini de Franklar mı kazanıyor o savaşların?»

Sessizlik. Stablician sorularının yanıtını beklemiş gibi yaptı, sonra konuşmasını gene sürdürdü:

«Ama zaferden başka hiç bir şey söz konusu olamaz, elbet; Carolus gibi kudretli bir kralla entipüften bir kavim başkanı... adı neydi onun, Widukind miydi? Karşılaştıkları zaman elbet Carolus zafer üstüne zafer kazanacaktır. Ama gene de...» diye Stablician iyice örtülen göz kapaklarının altından yan yan bakarak. «Böyle kuş uçmaz kervan geçmez yerlerde bile insanın kulağına türlü türlü söylentiler geliyor,» diye ekledi. «Hiç özentisiz, sıradan bir vatandaş olarak ben, şu cahilliğimle ne yapabilirim... bilen birine sormaktan başka?»

Her sorudan sonra bütün gözler Diyakosa çevriliyordu. O da arada bir yanıtlar veriyordu, sesi hâlâ tatlı, ama gözlerindeki gülümsemenin ardında bir sakınganlıkla... Eliyle seyrelmiş saçlarını sıvazlıyor, kupasını ağzına götürüyordu.

Perto yaşının ilersinde bir anlayışla, «Söyleyeceği şeyi nasıl söyleyeceğini kestiremiyor,» diye düşündü.

Anselm şarabını dudaklarıyla öper ya da kutsar gibiydi. Şarap ona değil de o şaraba can katıyordu sanki.

Sonunda Diyakos, Stablician'ın gözlerinin içine bakarak, «Büyük bir olasılıkla Kral bir takım yanılgılara düşmüş, gene de hiç kuşkusuz bunlardan ders almasını bilmiştir,» dedi. «Ben de sizin gibi düpedüz, bilisiz bir kimseyim. Aklımın erdiği kadarıyla böyle düşünüyorum... Gerçekten de Krala karşı zaman zaman bir takım ufak tefek ayaklanmalar oldu. Bunlar sizin de kulağınıza gelmiş olmalı, değil mi? Kimi az buçuk kanlı geçen ufak tefek ayaklanmalar. Ne var ki bu ayaklanmalar tüm şiddetlerine rağmen ufak çapta kalıyor. Pek azı iyi düşünüp tasarlanmış şeyler. Kral bunları daha ciddi olarak başlamalarına fırsat vermeden bastırıyor. Çoğunlukla

başlangıçta pek kan akıyor ama sonradan... daha doğrusu hemen sonra, evet, o zaman kan akıyor. Çoğunlukla böyle oluyor. Daha doğrusu, böyle oluyor diye duyuyorum. Özellikle ileriye pek görmeden ya da gerekli tedbirleri almadan ayağa kalkan liderlerin başına böyle şeyler geliyor. Örneğin zamanında gerçekten güvenebilecekleri sıkı ağızlı yandaş seçemiyenler. İşin en can alıcı yönü de bu ya zaten, ayaklanmalar konusunda demek istiyorum. Çünkü duyduğuma göre Kral Carolus bir çok şeyleri çok öncesinden haber alabiliyormuş. Bunca büyük bir hükümdar olması da bu yüzden ya.»

Salona bir sessizlik çökmüştü. Perto bu sessizliğin arasından salondaki büyüklerin aklından geçenleri neredeyse kulaklarıyla duyabiliyordu. Dışarda rüzgâr dinmişti. Yakında denizlerde gene teknelerin yürümesine elverişli meltemler esmeğe başlayacak, ticaret gemileri için kârlı fırsatlar çıkacaktı: hele Venedik'le Ravenna'dan silâh gibi, köle gibi, cariyeye gibi kârlı mallar yüklenip götürecek olan gemiler için...

Diyakos Anselm, «Daha doğrusu, duyduğuma göre böyleymiş,» diye çevresine bakınarak sözlerini bitirdi.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Stablician her zamanki kurnaz tavrıyla söze girişti:

«Geçen savaşta, diyeceğim geçen yılki savaşta, Frank'lar beni yakaladılar.»

Rodgaud'un masasının üzerinden eğilerek, yüzünde eğri bir gülüşle Diyakos Anselm'in, Dük'le Felix'in yüzlerini süzdü. Kendi yüzünde de yara izleri vardı.

«Evet, bal gibi yakaladılar beni. Enseme yapışan elin zalim bir el olduğunu ileri sürecek değilim. Varıp baksa.

nız iyi bir el belki. Gel gör ki ben o zaman bu konuya öyle bir açıdan bakabilecek durumda değildim daha.»

Dinleyicilerini, o çarpık ağzından çıkacak sözlere ha-zırlamak istercesine, tane tane konuşmaktaydı.

«Cin gibiler,» diye ekledi. «Görüşlerinin, yargılarının keskinliğine hayran kalmamak elde değil. Kuzey-batıdaki Frank sınırındaki dağların arasındaydık. Onlara karşı taştan barikatlar kurmuştuk yukarda, tam geçit yerinde, taştan bir surdu, âdeta. Gel gelelim onlar gece karanlığında barikatların ardından dolaşarak bizi arkadan enselediler. Oklarımızla yaylarımızı paraladık, yukarıya, onların bulunduğu yere doğru bütün mızraklarımızı attık. Onlarsa bizim üstümüze kayaları yuvarlıyorlardı; olup bitiyordu. Bunlar olup biterken diğerleri yanlardan kuşattılar bizi. Aşağıdan da vuruyorlardı. Ne yalan söyleyeyim, nişancılıkları birinci sınıf. Tam bir ölüm tuzağına yakalanmıştık. Kalkanlarımızla mîğferlerimiz işe yaramıyordu, çünkü yüzümüzü korumak için eğildiğimizde onlar geriden saldırıyorlardı. Ölüm tuzağı ki ne ölüm tuzağı! Yaman kurulmuş bir tuzaktı. İki kolordu olarak Jupiter dağına geçtiler. Bu adamlar insanı dağlarda kıstırmasını öyle bir biliyorlar ki! Sözleriyle tuzağa düşürmekte de birinciler. İster kendi sözleri olsun, ister casuslarının sözleri!»

Çevredekiler heyecanla bekliyorlardı ama Stablician gözlerini masadan kaldırmadı. Mırıldanarak.

«Çok iyi kurulmuş bir tuzak,» diye mırıldandı. «Şansım varmış. Ancak bir kaç kişi kurtulabildi, bunlardan biri de bendim.»

Gözünün ucuyla Diyakosu süzdü.

«İşkence ettiler bana. Demek istediğim, çok sıkı sorguya çektiler. Doğal bir şey, elbet. Haklarını kullanıyorlardı. İçlerinden kimilerinin çok parlak, çok değişik buluşları olduğu da yadsınamaz. Çıraklık dönemlerini ku-

zey ya da doğuda, Saksonya'da, kimbilir belki de Asyada geçirmiş olsalar gerek. Bilgilerini yerli yerince uygulamakta, ne yalan söyleyeyim, pek ustaydılar.»

Stablician birden gözlerini açtı.

«Anlıyorsunuz ya, bir bölge komutanıyım ben; adamlarımdan bir çoğu da öldürülmüştü. Franklar bana yağlı bir kuyruk gözüyle bakıyorlardı. Ben belki kralımızla ilgili — Desiderius, demek, istiyorum, önceki kral, yani — onun tasarılarıyla ilgili bir çok şeyler bilirim, diye düşünüyorlardı sanırım. Başlangıçta benimle akıllı uslu şeyler görüştüler, yalnızca. Onların konuştuklarının akla yakın olduğundan benim de hiç kuşum yoktu. İçlerinden biri dinimi sordu bana, gerçek dinden miyim diye. Elbette öyleydim, tıpkı onların kendi kralları gibi, ben de ne Ari idim ne de puta tapıyordum. Sonra daha başka mantıklı konuşmalar da yaptılar benimle.»

Stablician sözlerine ağırlık kazandırmak için şöyle bir durakladı, sonra gözlerini gene masaya doğru indirdi:

«Beni erkeklikten çıkarıp bir HİÇ yapmak istiyorlardı... Tutsaklarının erkekliklerini yok etmek onların bir gönül eğlencesiymiş gibi geldi bana. Sizlere gösteremeyeceğim bir yerlerimi biraz yonttular. İyice yakından geçiriyorlardı, bıçaklarını. Çok da eğleniyorlardı, bu bıçaklarla oynarken. Sonra tüylerimi birer birer yoldular. Gene de, ne yalan söyleyeyim, pek bir kötülük yapmadılar bana. İstedğim şeyi bana bıraktılar, onlara bildiklerimi söyledikten sonra elbet. Yani bildiklerimin bir parçasını. Bir kaç tane de doğruya benzer bilgi kırıntısı ekledim. Ne yapayım yaşamak istiyordum. Sonradan, herşey olup bittikten sonra da gene bir erkek olarak yaşamanın tadını çıkarabilmek istiyordum.»

Bunu izleyen sessizlikte Perto erkeklerin soluklarını hafif birer ıslıkla dışlerinin arasından içeri çektiklerini duydu.

Anselm yüksek sesle Rodgaud'a, «Çocukları dışarıya çıkartın,» dedi.

Dük çevresini dikkatle süzerek, «Benim görebildiğim, salonda köle çocuklarından başka çocuk yok,» diye karşılık verdi. «Yok, Angila, otur oturduğun yerde. Çocuk sayılmazsın sen artık. Otur diyorum sana. Ne demek oluyor bu? Benim kendi evimde yabancıların sözüne göre mi davranacaksın? Otur aşağı. Yabancıların savaş geleneklerini öğrenmek iyi olur senin için... Siz de, kapı yanındakiler, durun durduğunuz yerde. Çocuklarınızı havaya kaldırın ki Stablician'ı görebilsinler. Dost zindanlarında işkence çekmiş bir adam!»

Angila yerine oturdu. Başını önüne eğmiş, boynunun beyazlığından başlıyan kan dalgası saç dibine değin vurmuştu. Kapı dibindeki uşaklarla köleler kıpırtısız duruyorlardı. Toplantıya alındıkları için övünçlüydüler. Efendilerinin buyruğuna hemencecik, hevesle boyun eğdiler: kadınlar yerde oturan çocuklarını kaldırarak Stablician'ı gösterdiler.

O hâlâ anlatmaktaydı:

«Gırtlığımı da ihmal etmediler. Akıllarına ne gelirse akıttılar boğazımdan aşağı. İyi yürekli kralları tüm uyruklarının kursaklarını dolu görmek istermiş, der dururlar ya, hep bu geliyordu aklıma. Bana verdikleri de, Tanrı tanışım olsun, gerçek besindi. Elden düşme yiyeceklerle içecekler, diyebiliriz. Bir adamdan öbürüne geçen besiler. Ama yazık ki bu besilerden hiç biri Lütufkâr Kralın kendi gövdesinden çıkma değildi. Benim hâlâ en çok üzüldüğüm de budur ya.»

Stablician söyledikleri üzerinde herkes düşüncesini

belirtsin diye bekledi. Kaşlarını germiş beklemekteydi.

Diyakos pürüzsüz bir sesle ve serin kanlılıkla konuştu:

«Rüzgârlar eskisine oranla yatışmışa benziyor. İnsanın da içi nasıl yatışıyor, fırtına dinince. Başkaca fırtınalar da çıkabilir, elbet. Dediklerine göre tek bir sözcüğün başlatabileceği fırtınalar varmış, çığ gibi; tek bir biçimsiz ses bunları başlatabilirmiş. Ben duyduklarımı söylüyorum, elbet.»

Stablician hâlâ çocuklar gibi masummuş numarası yaparak çevresine bakındı.

«Lütufkar Kralımızın gövdesinden geçen eşsiz yiyeceklerle nadide şarapların yeni baştan kullanılabileceğini hiç sanmıyorum. Kullanılsa bile tutsakların sorguya çekilmesinde kullanılamaz. Ola ki bu kalıntılar, belki diyakoslar, piskoposlar, hatta Papanın kendisince kutsanarak nasıl diyeyim, kutsal bir gübre yığınınna dönüşebilir. Benimkisi salt kafadan atmak, elbet. Yoksa kendim için yakındığım bir yön yok. İşte burda, sırtım pek, karnım tok, yüce kralımızın koltuğu altında, güven içindeyim. Onun sağladığı güvencelik altında, rahatım yerinde.»

Masa başındakiler susmuş bekliyorlardı ya bekleyişleri çok sürmedi. Stablician'ın onlara anlatacakları daha bitmemiştir.

«Ellerimin tırnaklarını bir güzel incelediler. Ayak tırnaklarını da.»

Diyakos onun gözlerinin ta içine baktı.

«Aklıma şu fırtınaları getiriyorsunuz, hani tek bir sözcükle parlayıveren.»

Stablician bakışlarını onunkilerden kaçırmayarak, onunki gibi pürüzsüz bir sesle karşılık verdi:

«Evet, hem el hem de ayak parmaklarımda tırnakları. Kullandıkları mengeneleri görecektiniz. Öylesine ince iş-

çilikle, nasıl da özenilerek yapılmış, insan evinde süs eşyası diye kullanabilir, inan olsun. Kralın sarayında kullanıyordur sanırım. Ama bunlar başlangıçtaydı, ben konuşmazdan önce.»

Anselm yumuşacık bir sesle, «Bir takım sedalar özellikle tehlikeli olabilir,» diye araya karıştı.

Stablician istifini bozmaksızın, «Sonra ayak tabanlarımı ateşle sınıdılar.» diye ekledi. «İnsan bir garip oluyor, ne yalan söylemeli. Bu şahane duyular yoluyla transa geçer gibi oldum; bir uykuya daldım sanki. Üzerime soğuk su boşaltıp gene kıllarımı yolmağa başladıkları zaman anca kendime gelebildim.»

Anselm, «Bunu önceden de söylemiştiniz,» dedi. «Çok dikkat etmişimdir: gereksiz yinelemeler gerçeğin anlamını değilse bile söylenmiş olan şeylerin anlamını temelden sarsabilir.»

Geniş omuzlu, tıknaz bir adam olan Felix lâfa karıştı:

«Onlar benim de aklımı bir takım şeylere yatırmayı denediler. Becerdiler de. Son savaşta. Geçen yılki savaşta, demek istiyorum. Bundan sonra çıkabilecek savaşlar konusunda bilgim yok benim. Böyle şeyler benim görüş çizgimin dışında kalır.»

Diyakos, «Esen rüzgârda felâket habercisi sedalar duyabiliyorum,» diye fikir yürüttü. «Yalnız ne gibi bir felâket haberi verdiklerini kestirmesi güç.»

Felix, «Herneyse, bir kırbaçla başladılar işe,» diye anlatmasını sürdürdü. «Ucu dokuz düğümlü, püsküllü kırbaçlardan, hani. Görüyorsunuz ya, kırbaç gövdemin her yerinde izler bıraktı. Ruhumun üstünde de izler bıraktı. Öyle ki Tanrı bile öbür dünyada huzuruna çıktığımız zaman bu izleri kendi gözleriyle görebilir. Yanındaki diyakoslar piskoposlar, papalar da görebilirler, ilgileniyorlar.»

sa; hayranlıkla inceleyip seyredebilirler doya doya.»

Diyakos sert bir sesle, «Kendi kendilerine acıyanlar, benim bildiğim, Tanrı katına alınmazlar, öbür dünyaya gittiklerinde,» diye fikir yürüttü.

Felix ondan yana yıldırım gibi bir bakış fırlatarak anlatmasını sürdürdü:

«Mengeneleri benim üstümde de denediler. Bundan öncekini anlatmıyorum. Hele bundan sonra çıkabilecek savaşlardan hiç söz etmiyorum. Bundan böyle savaş çıkar mı çıkmaz mı, kim bilebilir? Yalnız, bizim hiç suçumuz olmadığı halde yeniden savaş çıkacak olursa, karşıdakilerin akıl yatırmalarına pek öyle geçen seferki gibi kolaylıkla boyun eğmeyebilirim.»

Söyleyecekleri hâlâ bitmemiştir:

«Diyorlar ki Kralımızı da, Desiderius'u demek istiyorum, bundan önceki kralımız, onu da pek büyük bir ustalıkla elden geçirmişler duyduğuma göre. Söylentilere bakılacak olursa gözlerine karşı özel bir ilgi göstermişler, gene de Desiderius'un görme yeteneği biraz arızalanmış. Eğer söylenenler doğruysa bu arıza eski kralımızın döktüğü minnet göz yaşlarından olsa gerektir.»

Lâfı gene Stablician aldı:

«Eğer Desiderius Frank Kralının gözlerine bakmak gibi bir düşüncesizlikte bulunmuşsa Yüce Carolus'un bakışlarındaki nûrun parıltısından kör olmuş olabilir.»

Felix:

«Diyorlar ki Desiderius'un ne burnu ne de kulağı kalmış bugünlerde.» »

Stablician:

«Öyle. Denilenlere bakılırsa kendisi yeni kralın lütuf dolu sözlerini öyle derin bir dikkatle dinlemiş ki kullakları düşmüş. Kendisini götürdükleri mis kokulu saraylara gidip o yiyecek, içecek yüklü, iştah açıcı sofraların

başına oturduğu zaman da burnu düşmüş olmalı. Ama her nedense dilini yerli yerinde bırakmışlar. Minnetini yollu yolunca belirtebilsin diyedir, sanırım.» »

Felix:

«Dediklerine göre, yeni veliahtlar edinmek zahmetinden onu kurtarmak için o yönden de kolayına bakmışlar Desiderius'un. Eski Veliaht ne yazık ki şu sırada özgür olmanın mutsuzluğu ve bahtsızlığı içinde, bir yerlerde, ola ki Bizans'da, gizleniyor.»

Stablician başını yana eğdi ve her zamanki gibi masum, uysal bakışlarla Anselm'e baktı:

«Francia'dakiler şu neşeli dünyamızdaki torun-tosun sahibi kralların sayısını biraz çok buluyorlar, sanıyorum. Desiderius'un evlât sahibi olmasını, bıçaklarının o dile-re destan ustalığıyla önlemişlerse belki de yalnızca sizin dediğiniz gibi onu zahmetten kurtarmak için yapmamışlardır bunu. Belki tüm heyecanlarını yatıştırarak onu manastır yaşantısına hazırlamak amacıyla yapmış da olabilirler.»

Diyakos Anselm şaka yaparcasına, «Böyle konuşmaları dinleyebilmek benim için ne büyük bir ayrıcalık!» dedi.

Dük Rodgaud şimdi daha da kararmış olan o kara ekmek kılıklı yüzünü onlardan yana dönerek homurdandı:

«Francia'daki o adam, ya da Saksonya'da mı, neredyse, bugünlerde, Kral Carolus denilen bu adam Langobard düklerinden pek hoşlanmaz gibiymiş. Bu dükleri kendisi atayıp ellerini sıkmış bile olsa. Daha doğrusu bunlar kulağımıza gelenler; yoksa bana karşı nazık davranmadığını söyleyemem. Gene de canı istediği zaman bizleri kaldırıp yerimize kendi adamlarını geçirir gibi bir tutumu var. Bunun ne zaman aklına eseceğini de Tanrı biliyor.

Beri yandan da kulağıımıza gelen bütün söylentiler onun iyiliğı üstüne. Bana ise güveni olduğunu sanıyorum.»

Stablician kendi kendine konuşur gibi usul usul, tane tane konuştu:

«Kimi kez karnından işe başlıyorlar adamın. Onları suçladığımı sanmayın ha. Böyle bir şey düşünmenizi istemem. Tersine, bana kalırsa iyi bir yol bu, en iyilerinden biri. Size anlatmak istediğim olayda bir adam vardı, konuşmuyordu bir türlü, zavallı avanak. Onlar da karnını çiğneye çiğneye yamyassı ettiler, olanca suyunu boşaltıp kuruttular. Bana kalırsa adamcağızın zaten söyleyebileceğı pek bir şey yoktu. Ama onlar karnını çiğnemekten vazgeçmediler. Yiyecek bir şey de vermiyorlardı. Bunun onun sağlığı için yararlı olduğunu söylüyorlardı. O da buna hak vermekten kendini alamadı. Beni yanlış anlamayın. Ona yiyecek vermemekte bence de haklıydılar. Hele katı yiyecek çok zararlı olabilirdi. Sonunda adam konuştu. Gerçi pek bir bildiğı yoktu ya bizlerin, daha doğrusu eski Kralımız Desiderius'un sözüme ona yaptığı bir takım plânları anlattı. Öğrendiğıime göre çok geçmeden de ölmüş. Minnetinden ölmüştür bence.»

Felix araya girdi:

«Herkesten, hepimizden bekledikleri de bu ya: minnet, gönül borcu. Gerçekten de, kendi dedikleri gibi, bizim için bunca yaptıklarından sonra bizden minnet ummakta hakları olsa gerek!»

Stablician başını kaldırdı; o uzun, sıska boynunu uzattı, gagasındaki solucanı gösteren kuşlar gibi.

«Kendi adıma, ama elbet ki yalnızca kendi adıma bir şey söylemek istiyorum. Bizim şu son ufak savaş sırasında ve şu durumumuzda başımızdan geçen basit, gündelik ve hiç kuşkusuz yararlı olaylar üstüne siz, Anselmus, bir kaç fikir yürütmek hakkını kendinizde görebil-

seniz... bunu yapacağınızı bilsem yüreğimdeki kaygu yükü biraz olsun hafiflerdi, diyorum.»

Diyakos Anselm kupasını kaldırdı, evirip çevirerek inceledi, sonra şarap içmeyerek kupayı gene masaya bıraktı.

«Dinliyorum,» dedi. «Verdiğiniz bilgileri can kulağıyla dinliyorum ya işte.»

Felix, göz göre, daha tıknazlaşır gibi oldu. Karnında kabaran lâflar bastırıp şişerek ona ağırlık veriyordu. Yalnızca Stablician'la Dükten yana bakarak konuştu:

«Çok saygı değer Anselmus'umuzun biraz önce söyledikleri doğrudur, sanıyorum. Hani yüce kralın herşeyi öncesinden öğrendiği... Onun dikkatinden hiç bir şey kaçmıyor, şimdiyedek kaçtığı da olmadı.»

Bir karşılık veren olursa diye bekledi, biraz daha düşündü, sonra gene konuştu:

«İnsan bu yüce kralın Gerçeği dünyaya kendisinin getirdiğini bile söyleyebilir; havsalası öyle geniştir ki Gerçeğin niteliğini bile o saptıyordur belki. Konuştuğumu küfür sanmayın ama merak etmemek elimde değil, acaba Tanrıya ne dereceye değin o buyruk veriyor diye. Ama yok, yok, yok, geri alıyorum bu sözleri. Ağzımdan kaçtı. Görüyorsunuz ya insanın düşünceleri arasına bazan nasıl saçma sapan, günah parçaları karışıyor.»

Stablician sinsice, «Doğruyu çok severmiş o kral, öyle diyorlar,» dedi. «İnsan onun Gerçeğin karnını çiğnediğini görür gibi oluyor, çiğneyip suyunu sıktığını, öyle ki işkembedeki gerçek ağızdan çıkan gerçek oluyor, hatta Ruhun gerçeği. Bu kral, Gerçeği çırılçıplak soyarak üzerinde yalnızca ince bir tül bırakıyor. Yok, tül değil de, adamın başlıca organının çevresinde bıçaklardan örülü bir peçe bırakıyor. Sonra tüm büyük gönüllülüğüyle bakarak gerçeğin, doğrunun ta kendisini görüyor. Bu kar-

şısındaki adamla, yani tutsağıyla ilişkin Doğru'yu demek istiyorum, gerçeği kursağından konuşan bu tutsaklar...»

Bekleyiş dolu, uzun bir sessizlikten sonra Rodgaud meydan okurcasına şöyle dedi:

«İnsanın kulağına türlü türlü söylentiler geliyor.»

Felix, «Bütün dünyanın fethine ilişkin,» diye ekledi.

Stablician gene dolaylı yoldan bir lâf tutturdu:

«Hani kocaman, yırtıcı, et yiyen kuşlar vardır. Kur_sakları dolunca kanatları gövdelerini kaldıramaz olur. Gene de gözleri doymaz. İle bağırsaklarına daha bok dol_durmak isterler. Pençelerini geçirdikleri şişko bir öküzü yerden havalandırmağa kalkışınca kanatları tutmaz olur. Gel gör ki avları ne denli ağır olursa olsun onlar pen_çelerini açıp salıvermezler. Böylece de telef olur giderler işte, et yiyen bu yırtıcı kuşlar.»

Onaylama anlamı taşıyan bir sessizlik...

Masanın dip ucundan Felix konuştu sonra. Sözleri tahtayı deldi, paraladı.

«Son günlerde Langobardia'da pek sözümüz geçmez oldu. Belki bizim de kursaklarımızı çiğneyip boşaltmış, suyunu sıkmışlardır... Özel kişilerin üstünde durmuyor_um, anlıyorsunuz ya. Kimseyi suçladığım da yok. Salt söz gelişi işte, lâkırdı.»

Diyakos ağır ağır kupasına doğru uzandı, sonra eli_ni alnına kaldırarak konuştu.

«Bizim kendi soyumuzun, biz, Langobard'ların çok eskiden tutsaklarımıza işkence ettiğimiz söylenir. Buna inanmakta insan güçlük çekiyor—hepimiz öyle büyük gönüllü, iyicil insanlar olup çıkmışız ki... Ama böyle şey_lerin çok eskiden olmuş olabileceğine belki inanabiliriz. Turon'lu Gregorius ki doğru, saygın, okumuş bir adam.

ermişler gibi tertemiz yürekli bir piskopostu, bir zamanlar, çok eskiden o da bizim yaptığımız zalimlikleri, canavarlıkları anlatan yazılar yazmıştı.»

ONUNCU BÖLÜM

Paskalyadan önceki Mübarek Cuma günüydü. Sinsi ve basit kişilerin dışında herkes oruçluydu. Gerçek inan sahibi olanlarsa olanca aşağılık, kirli düşüncelerden, kından arınmışlardı.

Diyakos Anselm acı çekmek üstüne bir vaaz vererek başkalarının canını yakmakta kullanılan çeşitli yolların bir incelemesini yaptı. Bu arada da eski Gece Yarıları dönemlerinden kalma «Dolour_elem» sözcüğünü kullandı.

Onu dinleyenlerin içinden nerdeyse, «Bu adam Adriyatik'teki o fırtınaya, salt bu Mübarek Cuma vaazını vermek ve bize kendi ulusal zalimliklerimizi anlatmak için mi göğüs gerdi?» diye sormak geçti.

Eski tarihlerindeki mezalim doğru dürüst ispatlanmamış olan bir şeydi. Bunları dinlemek hiç kimsenin hoşuna gitmedi. Hatta bir çokları Anselm'in acı çekmek ve çektirmek konusunda anlattıklarını dinledikçe çok tedirgin oldular. Bu bayram zaten yeterince yasal ve karanlık değil miydi?

Anselm ilkin bir çok bilgili yazar ve konuşmacıdan parçalar okudu, sonra ermişlerin uzun bir listesini verdi. Havarilerin yaptıkları yiğitliklerden, ilk Hristiyanların din uğruna katlandıklarından söz etti. Yediyüz yıl önce Roma'da İmparator Neron'un, korkunç bir kundakçı ve Allah düşmanı olan o canavarın yüzünden, dinleri uğruna öldürülen Ermiş Peter'le Ermiş Paul'u örnek gös-

terdi. Havarilerin işkenceyle öldürölmelerinden çok sonra bile Kilisenin Libya'lılarla İskenderiye'li Arius'un elinden çektiklerini anlattı. Bu arada, Forojuli dilinden hemen hemen silinmiş olan «Horsen», «Huorran» gibi eski söv-gü sözlerini, alçaltıcı deyimleri kullanıyordu.

Arilerin şeytansı öğretilerini, Hristiyan Tanrısıyla Peygamberini küçöltmek için yürüttükleri kaba saba, bilisiz çabaları açıkça yerdı, yerin dibine batırdı. İsa Hızretlerine çamur atmak, Kutsal Ruhı alaya almak istiyen yalancı peygamberlerin işledikleri günahlarla zararlar üstünde durdu. Kutsal Meryem Anayı bunlar, bütün kadınlar gibi gebe kalıp olağan bir doğum yaparak olağanüstü bir çocuk dünyaya getiren. sıradan bir Yahudi karısı gözüyle görmüş, dünyaya da bu yollu tanıtmak istemişlerdi.

Anselm sert, denilebilir ki gazap dolu bir sesle, «Şeytan öğretileri bunlar!» diye gök gümbürtüsünü andırır bir sesle haykırdı.

Çevresindekiler ilk olarak onun yüz kaslarının öfkeden titrediğini, yabansıl bir hayvan gibi gıcırdattığı dişlerinin parıldadığını gördüler.

Ne var ki Diyakos'un her zamanki güleçliğı az sonra geri geldi. Öylesine ki genç Perto amcasının demin gösterdiği öfkenin yapmacık olduğundan bile hafifçe kuşkulandı. Bu öfke Diyakos'un dinleyicilerinin ilgisini, anlattığı öykülerin üstüne çekmek amacıyla kullanılan bir yoldan başka bir şey değildi. Nitekim Anselm'in yüzü çok geçmeden her zamanki tatlı güleçliğini yeniden kazandı. Gene de Perto onun rol yapmış olduğunu kesinlikle ileri süremezdi. Anselm bir süre sakın, tatlı bir sesle, inanları gerçek olanların Tanrı adına seve seve katlandıkları sessiz çilelerden, bunların ister bu dünyada, ister öteki dün-

yada olsun, eninde sonunda ödüllerini bulduğundan söz etti.

«Bu ödüllerden biri de çocuklarımızla torunlarımızın saygısını kazanmaktır,» diye sözlerini bitirdi.

Bu sözler dinleyenlerin üzerinde bambaşka bir etki bıraktı. Genç, yaşlı herkesin yüzü yumuşamıştı şimdi. Hepsi de kendileri öldükten sonra kemiklerinin gömülü olduğu yerde, kendi adlarına dikilecek olan kiliseleri görür gibi oluyorlardı. Dük Rodgaud bile o dakika için duygulanmıştı; yanakları seyirmeğe başladı. Ama dük hemen toparlandı ve o yanık tenli, sarkık çizgili yüzünde gene her zamanki, dünyaya meydan okuyan, çatık ifade belirdi.

Biraz sonra da esneyerek o kısa, güçlü kollarını kaldırıp gerindi. Bu, konukların kalkıp gidebileceğine işaretti. Dükün Stablician ve Felix'le görüşülecek önemli konuları olsa gerekti.

Lupigis'ler gezine gezine kendi malikânelerine döndüler.

Rüzgâr tam kesilmiş değildi. Meşalelerinden durup durup kıvılcımlar fışkırıyor, fenerlerindeki alevler arada boyun kırıp eğiliyordu. Ariler düşmanı, insanlığını tek kurtarıcısı sayılan İsa şu sırada herkesin göğüs kafesinin içindeki bir çarmıha gerili duruyordu.

Perto çarmıhın dibinden silâh şakırtılarının yükselişini duyar gibi oldu.

Diyakos Anselm akşam duasını uzun tutarak kendilerini bekleyen uzun gece için Tanrıdan karşılıklı sabır diledi. Dinleyicileri, bir yandan karınları açlıktan guruldarken beri yandan sık sık iç çekiyorlardı.

Anselm duadan sonra tek söz söylemeden, kendi başına odasına çekildi.

Yatakta yatmış, Flavian'ın düzensiz horultularını

dinlerken Perto'nun canı birden bir topak ekmek çekti. Gövdesi, kalksın, gidip bir parça ekmek koparsın diye bas_kı yapıyordu ona. Gelgelelim delikanlı bu baskıya karşı koymayı başardı. Biraz sonra uyku bastırdı ve düşlerinde Perto, Angila'yı Allah düşmanı Arilerden kurtardığını gördü. Düşmanların yüzleri kendi iki ağabeyinin yüzlerini andırıyordu.

ONBİRİNCİ BÖLÜM

Paskalyadan üç gün sonra, yeni tomurcuklanan ilkyazın tatlı, yumuşak rüzgârları arasında Diyakos Anselm Forojuli'den ayrıldı.

Verona ye Brixia'dan geçerek Langobard'ların eski başkenti olan Ticinum, öbür adıyla Papia'ya vardı. Oraşatosunda (bir zamanlar Kral Desiderius'la Kraliçe Ansa'nın taht yeri olan, kendisinin de genç bir saray hocası olarak soylulara ders verdiği şato), karşılaştığı adamlar bilgili, yetki sahibi, dünyadan haberleri olan kimselerdi.

Anselm nereye girip çıksa barıştan söz ediyordu. Gene de onun gizliden gizliye başka şeylerin de sözünü ettiği çok sonradan kulaktan kulağa gezecekti: fısıldayarak söylediği sözler, «ihamet» gibi, «cinayet» gibi! «Bizim halkımız,» «kendi memleketimiz,» gibi. «Ağır ağır, hesabımızı sağlam tutarak, iyi, kurnazca hazırlanalım,» dediği, «Öç almak için kurduğumuz plânlardan kimse kuşkulanmıyor,» dediği konusunda söylentiler çıkacaktı, çok sonraları.

Gelgelelim onun gerçekte neler dediğini kim bilebilir yüksek sesle ya da fısıldayarak?

Diyakosumuz Papia'dan ayrıldıktan sonra daha aşı-

ğılara inerek Tuscia'daki eski Langobard toprakları üzerinden gezisini sürdürdü. Bir ara yolundan saparak eski bir Langobard Dükahğı olan Spoletum'a uğradıktan sonra, en sonunda at sırtında Roma'ya girdi,

Orada Papa Hadrian'la hem doyum verici hem de te_ dirgin edici uzun görüşmeler yaptı. Ermiş Peter'in Kili_ sesinde, bu ermişin kutsal mezarı üzerine bir takım ye_ minler etti. Roma'da kaldığı sürece Papa için bir çok öv_ gü sözleri, bir çok da şiir yazdı. Hadrian'ın Kral Carolus'a mektup yazmasında ve bunların deniz yolu ya da at sırtında Saksonya'ya gönderilmesinde yardımcı olmuş olması da akla yakındır.

Bu mektupları ileten uşaklardan, Radbert adındaki genç bir Saxonyalının bağlılığını, bu yoldan sına_ dılar.

Ovaların yaz sıcakıyla kavrulduğu bir sırada Diya_ kos, kardeşi Bertoald'a, Beneventum'dan Dük Arichis'in sarayından mektup yolladı. Burada eski öğrencisi Düşes Adelperganın özel konuğu olarak kalmaktaydı.

Yazdığı mektupta yolculuğunun her yönden başarılı geçtiğini, bu başarısının şahane meyvalarını şimdi'den der_ meğe başlanamamışsa bile pek yakında dereceğini yazıyordu. Ne var ki bu meyvaların cinsinden ya da lezzetinden hiç söz etmiyordu. Yalnızca şu sırada kendini dünyadan uzak, dinsel düşüncelere adamayı ciddilikle gereksediğini, bu yüzden de Cassinum dağındaki Benediktin keşişlerinin manastırına yollanmak üzere olduğunu bildiriyordu.

Adriyatikte esen bütün fırtınalar, ister havada ol_ sun, ister ruhlarda ya da politikada... ergeç yatışarak daha yumuşak, daha tatlı, okşayıcı esintilere dönüşecek_ lerdi. Anselm'in buna güveni vardı. Hasadın bereketli olması için dua ederken yalnızca tarlaları değil, insan ruhlarıyla gönüllerini de demeğe getiriyordu.

Mektubunun sonunda Anselm, Forojulideki dostlarının hepsine selâmlar yollamış, kimilerinin adlarını da vermişti.

Mektubun okunup açıklanmasında Perto'yla Flavian Bertoald'a yardımcı oldular. Kendi adının Angila'nunkiyle aynı satırda geçtiğini, ağabeylerinin adlarınınsa bir satır altta yazılı olduğunu görünce Perto için için öyle bir sevindi ki!

Bundan sonra Forojuli'ye Anselm'den uzun bir süre hiç mektup gelmedi. Sonunda, Diyakos'un bundan sonraki mektubu geldiği zaman, hepsinin yaşamında çok büyük değişiklikler olmuş, delikanlı Perto'nun yüreği pekişerek genç bir erkek yüreğinin dokusunu kazanmıştı.

İKİNCİ KİTAP

ONİKİNCİ BÖLÜM

Çiftçilere sorarsanız 775 yılının yazı bereketli geçmişti. Yağmur tam kararında düştü; ürünler, meyvalar, bağlar bahçeler gelişti; hayvanlar semirdi, deniz kıyısındaki kentlerle yapılan alış verişler kârlı oldu.

Gelgelelim yaz boyunca havada, tüm duruluğuna ve tertemizliğine rağmen bir göz dağı, bir felâket duyusu gizli gibiydi. Güneydeki körfez kentlerinde salgın hastalık olduğu konuşuluyor, sıtma, veba gibi hastalıkların Romayla çevresindeki kentleri kırıp geçirdiği söyleniyordu. Forojulidekiler başbaşa verdikleri zaman

«Ne mutlu bize ki böyle sağlıklı bir yerde oturuyoruz; yenilgiyle bile zayıf düşmeyen dayanıklı, sağlam bir soydan geliyoruz!» diyorlardı.

Roma kırılıyormuş—kimin umurundaydı? Yalnız arada bir dağlardaki ya da başka kırsal bölgelerdeki kendi soydaşlarının, Langobard'ların kıtlıkla pençelediği kullaklarına geldikçe içleri kayguyla ürperiyordu. Açlığın kimi ne yönden etkileyeceği kestirilemezdi de.

Bu arada bambaşka açlıklardan kıvrananlar da vardı. Perto Lupigis için, ergenliğinin bu en son yazında çektiği en büyük açlık, aşktı.

Mısır tarlalarının biçildiği bir gün, bütün erkeklerin orakları üzerine eğilmiş oldukları bir sırada Conald birden küçük kardeşine doğru döndü. Ağzı ısırap ve öfkeyle çarpılmıştı. Gene dişi ağrıdığından yanaklarından biri de şişmişti. Sözleri boğulmak üzere olan bir adamın sözlerine benziyordu:

«Ey, Perto, eninde sonunda kız onun olacak, Warneffit'in yani, haberin var mıydı? Herşey kararlaştırılmış.»

Perto, «Kararlaştırılmış mı?» diye sordu ve kararlaşmış olduğuna o an inandı.

«Babamla Rodgaud yeniden konuşup anlaşmaya vardılar. Ya güzün ya da baharın.»

«Öyle mi?»

«Benim duygularımı kestirebiliyor musun, Perto?»

Perto soğuk soğuk, «Elbette,» dedi. «Hem de nasıl!»

Ondan sonra iki kardeş akşama değin, yanyana, sessizlik içinde çalıştılar.

O gece herkes yattıktan sonra Conald Perto'yla Flavian'ın yatak odalarına geldi. Kapının dışından,

«Koca Adam uyuyor mu?» diye fısıldadı.

Flavian her zamanki «uyanık»lığıyla hemen horlamağa başladı. Hiç bir zaman konuşulanları duyamayacak kadar derin bir uykuya dalmazdı zaten.

Conald, sözüm ona ayaklarının ucuna basa basa, ağır, gürültülü adımlarla yürüyerek erkek kardeşinin yatağının üstüne oturdu. Ağlıyordu. Göz yaşları şıpır şıpır Perto'nun üstüne akıyordu. Perto onu susturup avutmağa yeltenmedi bile. Kendi gözlerinde akacak yaş kalmamış olduğunu düşünüyordu.

Duvarda asılı bir bıçak vardı. Perto birden içinden gelerek elini, bıçağı almak istercesine uzattı. Ama bıçağa erişemedi, sonra eli yanına düştü. Duyguları karman çormandı. Bıçakla Conald'ın canını yakmak istemişti —çizmek, dürtmek, biraz kan akıtmak, bu koca bebeğin zırlamasını durdurabilmek için, belki de bambaşka nedenlerle onun ta yüreğine saplamak bıçağı...

Bir yandan da Conald'a acıyor, şimdi yatağın üstünde oturanın onun yerine Warnefrit olmasını diliyordu.

Conald bir süre burnunu çeke çeke, hıçkıra hıçkıra ağladı. Sonra Perto alçak sesle ona sordu:

«Onunla sen neden kaçmadın?»

Gerçekte bu soruyu kendi kendinden soruyordu, elbet. Bu sözleri ona elinde olmaksızın söyleten, Şeytan değildi. Perto kalbini basabilirdi buna ama onu Kutsal Ruhun konuşturmuş olduğunu da kesinlikle ileri süremezdi, doğrusu.

Yüksek sesle, «Bana kalırsa o seve seve giderdi seninle,» dedi. Ama hâlâ kendi kendisiyle konuşmaktaydı «Arada bir gözlerinde okuduğum bakış beni yanıltmadıysa.»

Conald, «Bunu da aklımdan geçirmedim değil,» diye fısıldadı. Biraz avunmuştu, gene de hâlâ ağzı ekmek ya da çorbayla doluymuşcasına konuşuyordu. «Neyleyim, bir türlü yüzümü kızdırıp söyleyemedim ona. Yanına bile yanaşamazdım. Gene de kaçsaydık, kıyıya, batı ya da kuzeyde bir yerlere ulaşabilirdik sanıyorum.»

Conald sesli sesli yutkundu. Bu kez de hıçkırığı tuttu.

«Korkunç bir durum bu! Gâvur işkencesi! Sanki kendimi tutmuş, önüme çıkan ilk alıcıya köle olarak satıyor. muşum gibi geliyor: Romalılara, Franklara, Venediklilere, Sarazenlere Bizanslılara... ya da Şeytanın kendisine.»

Öne doğru eğilince göz yaşları gene Perto'nun yüzüne damlamağa başladı.

Perto «Pis, zırlak bebek,» diye düşündü. «Dilimi uzatsam gözyaşlarını yalayacağım. Ağzımı açsam yaşlar boğazımdan aşağı akacak!»

Ağabeyinin cahil çiftlik ırgatları gibi fitil fitil ter, darı ve şarap koktuğunu düşünerek biraz öteye çekildi.

«Ben senin yerinde olsam onu aldığım gibi kaçırdım, Conald,» dedi yarı duyulan bir sesle. «Ben senin yanında olaydım kız benimle koş koş gelirdi!»

Conald boğuk hıçkırıklarının arasından kıkırtılı bir gülüşle güldü. Tam o sırada kulaklarına Flavian'ın yattığından bir ses geldi. Perto Koca Adamın uyanık yattığı yerden onları dinlemekte olduğunu anladı.

«Ah, Conald, kararını çok önceden verecektin,» dedi. «Kızı atının terkesine attığın gibi... bulabilene aşkolsun!»

Conald oburcasına atladı bu sözlerin üstüne. Yalayıp yuttu onları. Yeniden ağlamağa başlamasıyla birlikte gene hıçkırığı tuttu.

Boğuk sesle, «Warnefrit ölsün istiyorum,» dedi. «Biliyorum, Peygamberimiz bunu dünyada bağışlamayacak, gene de keşke Warnefrit hiç doğmamış olsaydı, diyorum. O zaman ben olurum. Yani babamın en büyük evladı ben olurum.»

Küçük kardeşi sesini çıkarmadı. Conald'a iyice acı.

mağa başlamıştı artık. Flavian'ın, «Hıh!» diye bir ses çıkardığını duydu.

«Perto, sen ki onca kitaplar okudun, birşeyler söyle-sene bana. Kahroluyorum, kurtarsana beni!»

Flavian horlamaktan vazgeçip soluğunu tutarak kulak kesilmişti.

Kardeşlerin küçüğü, «Kulağını ağzıma yaklaştır, Conald,» dedi.

Ter ve şarap kokusu nerdeyse burnunu kırıyordu.

Perto usulca, sakince, «Senin derdine derman olacak söz yok ki, Conald,» diye fısıldadı, Koca Adam duymasın diye.

O dakikada sözlerini içinde saklayabilmenin, dışarı vurmadan hazır bekletmenin kendine kazandırdığı önemi, üstünlüğü açıkça hissediyordu.

Flavian öyle bir sessiz duruyordu ki soluk bile almaz gibiydi. Derken anlaşılmaz bir şeyler mırıldandı. Conald bile Koca Adamla küçük kardeşinin arasındaki bu kulak saklambacını sezinlemeğe başlamıştı. Küçük kardeşinin yüreği öyle derinden derine, öyle üzgün üzgün çarpıyordu ki.

«Moruk uykusunda mı sayıklıyor, Perto?» diye Conald sordu.

Perto yüksek sesle, «Evet, çocukluğumuzdaki gibi,» diye karşılık verdi. «Gündüzün konuşamayıp lâfı içinde kalırsa hep böyle yapar ya.»

Conald, «Bana kalırsa bu adamın çenesi hiç durmaz,» dedi. «Şimdi neler yumurtluyor?»

Perto, Koca Adamın mırıltılarını daha açık seçmeğe başlamış, olmakla birlikte «Çıkartamıyorum,» dedi.

Conald «Benimle ilgili bir şeyler mi?» diye sordu.

Kafasını kaldırmış olsa gerekti çünkü göz yaşları Perto'nun yüzüne damlamıyordu artık.

«Bu adamın göğüs evinde, kafasında, gırtlığında öyle çok lâf var ki akşamdan önce boşalmazsa geceleyin, uykusunun arasında ağzından dışarı vuruyor, köpük gibi.»

Conald kaygulu, kuşkulu, «Ama benden mi konuşuyor ki?» diye direndi.

Flavian'ın mırıltıları o saat yükseldi. İlk Bizans Grekçesiyle konuşmağa başladı. Conald bu dili bilmediğinden Flavian'ın bu gece monologunu Perto'ya yönelttiği açıkça anlaşılıyordu. İhtiyarın mırıldanmaları da açık seçikti:

«Gönlün ferah, elin uslu dursun, Johannes'im benim. Sabırlı ol, yavrum çünkü yakında erkeklik mertebesine erişeceksin.»

Derken İncilin duru Latincesiyle konuşmasını sürdürdü:

«Ağabeyin Conald'a göz kulak ol, Johannes'im. Onun elini de gönlünü de kardeş kaatilliğinden koru! Onun da sırası gelecek. Hele huylu bir ata binip yola düzülün.»

Koca Adamın sesi şimdi de bir ferman okurcasına değişmişti:

Conald pirelenerek, «Ne demek istiyor bu ihtiyar?» diye fısıldadı. «Benimle, atlarla ilgili bir şey ya...?»

«Şşşş,» dedi Perto, «Can kulağıyla dinlersen sözlerin çoğunu anlayabilirsin.»

Flavian monologunu şimdi kendi öz dilleriyle vermeğe başlamıştı:

«Sakin ANAGRİP yapmağa, kıza izinsiz el sürmeğe kalkışmasın. İlk fırsatta gitsin, WALDUS olmadan... elini kana bulamadan. MARRİOTO'SUZ, hiç geçikmesiz, ormanlara dalıp gitsin. Bir WARİGANG, yabancı olsun si-ze, vakit geçirmeden. Binsin atına, alsın başını, uzaklara, çok uzaklara gitsin. Şöyle güzel, huylu bir ata bindir onu sonra salıver, gitsin.»

Conald, «Evet, atlardan konuşuyor,» diye fısıldadı. «Bir de başını alıp gitmekten söz etti ya, o neydi »

Perto, «Senle ben gibi delikanlı olduğu günleri görüyor olsa gerek düşünde,» diye fısıldadı, ağabeyinin saçtığı kokular arasından. «Bir zamanlar o da atına binmiş, başını alıp bir yerlere gitmiş. Bilmiyorum, belki Romadaki bağlantılarından kaçıyordu, belki bir kadından, ana babasından, belki de öldürmek istediği bir kardeşinden. Ya da bu konuyu bir şiiirden almış olabilir. Dinle bak!»

Flavian açık bir sesle okumağa başladı:

Elden aldırınca onu
Yüreği kanla doldu
Ama istemedi üzmek
Anasını kardeşini
Gizlice bindi atına
Karaydı atın rengi
Kaçtığı gece kara
Kara bağladı dediler
Ona yas tutanlara...

Bir duraksama oldu. Beklediler. Conald gene eğildi, gözlerinden yeni yaşlar boşandı.

Flavian hafifçe boğazını ayıkladıktan sonra şiirin arkasını getirdi:

Ardından akan yaşlar
Uğur getirdi ona.
Onur, para bir yana
Sevildi, mutlu oldu,
Ömrü neşeyle doldu.
Ona.. onu.. o..

Buraya gelince Flavian'ın uyanık gördüğü düşler de sona erdi. Sesi gene anlaşılmaz, peltek bir mırıltıya dönüştü, sonra sözleri horultularının arasında eridi gitti. Bu hor-

lamalar tümüyle sahici değildi belki. Ne var ki Koca Adam monoluğuna son verip başına başkaca dert açmamak için bu yolu seçmişti.

Flavian'ın sözleri Conald'ı can evinden vurmıştu. Ağlayarak uzandı, o kaba, çiftçi elleriyle kardeşinin ellerine sarıldı. Perto içinden ona karşı gene bir sevgi duydu ya, bir an önce çıkıp gitsin istiyordu. Bundan öte dert ortaklığına karnı toktu.

Gelgelelim Şür Conald'ı öyle bir etkilemişti ki genç adam kardeşinin yatağının üstünde oturdukça oturuyor, kafasında yüce, soylu bir takım kararlar veriyordu. Bütün yük bir olasılıkla, hiç bir zaman bir papaz ya da bilgin olamayacağını düşünüyordu şu sırada. Gezgin bir vaiz olmaya da hiç niyeti yoktu. Gelgelelim Roma dolaylarındaki ve daha gerideki ana yolları haraca kesen bir soyguncu neden olmasın?

Perto onun kendine doğru uzanan o gevşek, nemli elini sıktı. Conald bir göğüs geçirince, yeniden ağlamağa başlayacakmış gibi tepeden tırnağa titredi. Ağlamadı neyse. Bir süre sessizce oturduktan sonra kalktı, gene ayaklarının ucuna basa basa dışarı çıktı.

Göz yaşları bulaşıcı mıdır ne? Şimdi de Perto'nun gözleri yaşarmıştı. Çocuk Flavian ona avutucu, yol gösterici bir şeyler fısıldasın diye bekledi ama umudu boşa çıktı. Yaşlı öğretmen çok normal seslerle horuldamağa başlamıştı. Bu kez sahiden uykuya dalmıştı, sabaha dek de uyuyacağı benzerdi.

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bir kaç gün sonra Conald'la Perto, yanlarında Fulco ve Upert'le birlikte ırmak boyundaki beygir otlağının

yanındaki son mısır tarlasını biçmekteydiler. İkisinin içinden de konuşmak gelmiyordu. Öyle ya, diyordu Perto içinden, söylenmesi gereken şeylerin çoğu söylenmişti.

Dük Rodgaud otlağın karşı yakasındaki tarlalarını gezmekteydi. Conald'la Perto şato yamacından aşağı atını sürüp köprüden geçtiğini konuşmaksızın seyrettiler. Kısa boylu, tıkız dük eyerin üstünde dimdik oturmuş, arada adamlarına bağırarak buyuruyordu. Kırbacını askerlerini yeden bir komutanmışcasına bir şaklatışı vardı.

Oğulları, onun buyruklarını bekleyerek atlarını hemen ardından sürüyorlardı. Sıcakın ağır buğusu harman yerlerinden tütüyor, güneye doğru uzanan bataklık toprakların üstünde titreşimler yapıyordu.

Irgatlar kan terlere batmış, işlerini bir an önce bitirebilmek için acele ediyorlardı, çünkü gök gürültüsü ve yağmur beklenmekteydi.

Artık ağır işlere koşulmayan köle kadın Rainza onlara içerden suyla yiyecek getirdi. Adamlar meşe ağaçlarının altında yeyip içerek dinlenirken Pannonyalı kadın her zamanki gibi onların yanı başına çömelerek oturdu, çene çalmağa başladı. Derken sustu, birden bire. İçindeki çocuk kıpırdamıştı. Perto onu gizlice, şöyle bir süzdü. Rainza artık ağırlaşmış olmakla birlikte vücudu hâlâ iştah açıcıydı. Warnefrit onun koynuna girmişti. Varsan bakсан Conald da girmişti. Zaten önce efendilerinden izin almaksızın köle erkeklerden gebe kalmak köle kadınların ne haddine düşmüştü?

Meşe ağaçlarıyla çamların altındaki atlar durup durup sinekleri kovalamak için kuyruklarını sallıyorlardı. Yaprak kıpırdamıyordu. Güneyde Aquilea yönünden beri beliren bulutlar üstüste yığılmağa başlamışlardı. Ama gök gürültüsü henüz duyulmuyordu.

Conald koca bir meşe ağacının altında karın üstü u-

zanıp çenesini ellerine dayamış, dalgın, görmez gözlerle beygirlerinden yana bakmaktaydı.

«Upert, dün gece nöbetini sen mi tuttun?» diye sor-
du.

Upert ağaçlardan birinin ardında uyuyakalmıştı. O-
nun yerine Fulco,

«Haa, o tuttu,» diye uyuşuk sesle yanıt verdi.

Çevresi çitli otlakta efendilerin atları da çiftlik iş-
lerine koşulan beygirlerle bir arada yayılırdı. Yalnızca
Bertoald'la Warnefrit'in, arada da Conald'ın binek atları
geceleyin şatodaki ahırlara götürülürdü.

At konusunda bilgili olan Conald, «O pezevenkler
geçen baharda en iyi beş atımızı çaldılar,» dedi. «Kralla-
rı olacak olan herif ille bunları isterim, diye tutturmuş.
Bir iki tanesi daha çalındı, biri tökezleyip bacağına kırdı.
Onbir tanesi daha önceden satıldıydı.» Conald sayıları par-
maklarıyla sayıyordu. «Gelgelelim Dükün verdiği atlar
onbeş taneydi. Felix sekizini, Stablician iki tanesini yi-
tirdi. Bu gidişle çoğumuz gideceğimiz yere yaya gitmek
zorunda kalacağız!»

Kimseden ses çıkmadı.

Rainza'nın küçük kız kardeşi olan dal gibi ince Gattia,
tarladaki biçilmiş mısır saplarının üzerinden salınarak
geldi. Bir an duraksadıktan sonra Fulco'nun yanına
oturdu, usulca. Yüzü terden pırıl pırıldı. Herkese gülümse-
yerek baktı. Perto'nun içinden,

«Bir yaprağın üzerinde gökyüzünden inerek yere kon-
muşa benziyor,» diye bir benzetiş geçti.

İçinde bir şehvet kıpırtısı duydu. «Acaba hâlâ kız
mı?» Warnefrit'e beslediği hınç yeniden kamçılanmış gi-
bi oldu. «Babam bu kızı Fulco'ya vermeli. Baksana, kork-
masalar hemen birbirlerinin kucağına atılacaklar!»

Fulco Gattia'dan yana bakamıyarak ayağa kalktı.

Gözleri yerdeydi. Ayağının ucuyla toprağı eşeliyerek bir kaç tane çürük meşe palamudu çıkardı, bir sap ot kopardı.

Perto, «Ben efendi olsam Fulco'yu satardım belki de,» diye düşündü.

O saat kendi düşüncesinden utandı.

«Yok, kızı Warnefrit'le Conald'dan, bütün ötekilerden korurdum. Fulco'yu vekilharç yapar, özgürlüğünü ucuz paraya satın alabilmesini sağlardım. Sonra ikisini de salıverirdim.»

Bu iyicil düşüncelerini Perto kendi de pek beğendi.

Conald gözlerini kısmış, yiyecek gibi Gattia'ya bakmaktaydı. Sonra bakışlarını gene atlardan yana çevirdi.

Perto, «Canımız isteyince binip gezebileceğimiz kadar atımız var ya, sen ona bak,» dedi. «Nereye istersek at sırtında gidebiliriz. Şimdilik kimsenin yürümesine bir gerek yok.»

Conald karşılık vermedi. Bir testiden şarap içip yanında ekmek geveliyerek sessizce atların otlağını süzüyordu. Soğuk şarap dışındaki bir sinire raslamış olsa gerek ki birden yüzünü buruşturarak tükürdü.

O sırada Gattia Fulco'ya dönerek bilmeden, ya da hınzırlık olsun diye konuştu:

«Angilperta Warnefrit'le ya da kiminle evlenecekse evlendiği zaman ak kısırağa binecek, diyorlar.»

Fulco çıt çıkarmadan yere bakıyordu. Rainza sırtını onlara dönüp oturmuş, arada bir hıçkırdığı duyuluyordu.

Conald hoyrat bir sesle. «Kes be,» dedi. «Terlerin göz yaşına mı dönüştü, ne!»

Uzun bir yudum şarap aldı sonra kendini gene karnın üstü yere attı. Çenesi ellerinde, gözleri atlardaydı.

Perto ağabeylerinin Arap atını göstererek, «Kısraklar hızlı koşar,» dedi.

Conald ters ters, ««Benim atım yokuş yukarı gitmek. te bin kat daha iyi,» dedi. «Karanlıkta da hiç göze çarp. maz.»

Kendi Pannonya cinsi atına baktı: uzun tüylü, zifir gibi kapkara bir hayvan.

«Keçi gibi tırmanır dağ yollarında,» diye ekledi.

Sonra anlaşılmaz birşeyler mırıldandı.

Rainza yiyecek kırıntılarını bir sepete topladı. Bu ara. da hep Conald'a arkası dönük durmağa dikkat ediyordu. Gattia ablasının yaptıklarını meraklı, kara gözlerle izle. mekteydi. Derken Fulco'nun eline dokundu (buna izin vardı) ve ayağa kalktı. Sülün gibiydi.

Perto ona bakıp gülümsiyerek, «Belki seni gelin et. tikleri zaman da ak bir kısırağa bindirirler,» dedi.

Genç kız, ona, Fulco'ya ve güneyde gitgide kararan gökyüzüne bakarak gülümsedi.

«Belki, kimbilir...»

İki kız kardeş tarlayı birlikte geçtiler, karşıda birbir. lerinden ayrıldılar. Gattia, içinde Bertoald'la Warnefrit'. in çalışmakta olduğu yan tarlaya doğru koştu. Rainza ağır. laşan vücuduyla yavaş yavaş çit kapısına doğru yürürken güneş bulutlarından bir an için kurtuldu. Gebe kadının gölgesi kocaman vurdu yere, koskocaman bir yük taşı. yormuşcasına...

Conald ayağa kalktı. Diş ağrısından mı yoksa başka bir şeyden mi nedir, hâlâ suratı asıktı.

«Haydi, ahali, gidelim artık...»

Geceleyin Flavian'la ana baba yattıktan sonra üç er. kek kardeş, hiç konuşmadan, ateş başında oturmaktay. dılar.

Johannes Lupigis sonradan, «Aramızdaki bu sessiz. liği, bu günedegin bir gerginlik, bir bekleyiş dakikası ola.

rak anımsarım,» diye yazacaktı. «Kesin bir söz, bir davranış, bir işaret bekliyorduk.»

Bir süre sonra Warnefrit kupasını boşaltarak dışarı çıktı. Her zamanki gibi kadın kölelerden birinin yanına gidiyor olsa gerekti. Az sonra Conald da ayağa kalktı, kapıda durdu bir dakika, duraksadı, derken girişteki oda ya geçti.

Perto da onun peşi sıra gitti ve onu karanlıkta eyerini cilâlarken buldu.

Conald, «Bunları her zaman tertemiz tutmalı,» dedi. «Hadi gidip yüzelim.»

Eyerini duvardaki çengelden indirip dışarı çıkardı, malikâne duvarının önündeki çahıların arasına bıraktı.

Karanlıkta bir yerde Üpert'le Fulco usul usul konuşmaktaydılar.

Conald üstünde durmazmışcasına, «Şimdilik bu burada kalsın,» dedi. «Yarın filân gelir alırım.»

Perto karanlıkta ağzı kulaklarına vararak Conald'ın çocuksu kurnazlığına gülümsedi.

«Bu gece yağmur bastırırsa eyerin yıkanmış olur, yok yıldırım çarparsa da kurur,» dedi.

Conald onun bu sözlerini kafasında tarttıktan sonra, «Elbet ya, ben de bunu demek istiyorum,» dedi.

Çağlayanın ötesindeki ırmakta yıkandılar. Gelgelelim sular öyle çekilmişti ki bir kaç kulaçtan öte yüzemediler.

Ortalıkta yıldız aydınlığı bile olmadığından kent karanlık içindeydi. Perto karşıdaki kilise duvarıyla yamaçların dış çizgilerini ve suya vuran hafif bir ısıltıyı hayal meyal çıkartabiliyordu: Şatoda kimi ışıklar hâlâ yanmaktaydı, demek.

Conald ses çıkarmadan duruyor, o da aynı yere bakıyordu. Suların şarılıtısına karışan bir şeyler mırıldandı,

ağzının içinden. Sonra yere çömeldi, suları sanki öfkeyle, üstüne başına çarpmağa başladı. Durmadan çömelip kal-karak yıkanıyor, ot tutamlarını gövdesine sürtüyor, saç-larını çalkalıyor, koltuk altlarıyla apış arasını ovuştur-u-yordu: düğün hazırlığına benzer bir yıkanma. Oflayıp pufalayarak, arada hıçkırır gibi sesler çıkararak yüzünü buruşturuyor, tükürüp duruyordu.

Perto, «Yakın zamanda buradan ayrılmayı düşünü-yorum,» dedi. «Anselm Amcamızın yanına, Beneventum'a gideceğim ya da Cassinum Dağına.»

Sözlerine yanıt çıkmadı.

«Malikâne nasılsa hiç bir zaman benim olmayacak. Warnefrit'e, ya da sana kalacak. Rodgaud'un şatosunda öğretmen ya da yaver olarak çalışmağa da niyetim yok! El etek öpüp onun bunun kıcını yalamak bana göre de-ğil.»

Conald anlaşılmaz birşeyler mırıldandı.

Perto, «Daha büyüyünce sanırım çok gezip uzak ül-keleri göreceğim,» dedi.

Conald, «Sende bu okuyup yazmışlık varken mutlaka yaparsın» dedi.

Perto, «Aslında bilgim çok sayılmaz,» dedi. «Peki, ya senin yeteneklerin Conald? Sen güçlüsün. Ata senin gibi binip senin gibi dövüşebilenlerin kitaplardan yardım ummalarına gerek yoktur ki! Nerede olurlarsa olsunlar, başlarının çaresine bakabilirler.»

Conald'ın kafasının bambaşka birşeyle dolu olduğu anlaşıyordu:

«Dük Rodgaud hazretleri aynı zamanda iki at birden süreceği yerde ileriye görse, daha işini bilir bir adam ol-sa, kızını Spoletum ya da Beneventum'da gelin eder, Frank Kralının maiyetinden bir saraylıya veya bir soyluya verir-di. O zaman da işler bambaşka yönlerde gelişirdi.»

Warnefrit'in adını anmamıştı...

O gece Perto'yu uzun zaman uyku tutmadı. Bir keresinde holde, girişteki odada sinsi ayak sesleri duyar gibi olarak kalktı. Dışarı, avluya bile çıktı. Ama ortalık sessiz, kıpırtısızdı. Odaya döndüğünde Flavian birşeyler gevelediyse de çocuk kulak bile asmadı.

Bir ara yağmur boşanınca Perto yeniden uyandı. Doğu ve kuzeydeki dağların üzerinde gökler, dağları devirmek istercesine gümbürdüyor, yağmur giderek bastırıyordu. Neyse ki sağanak uzun sürmedi. Sonradan gene sessizlik çökünce Perto uyuyakaldı.

Ertesi sabah Conald'ı koydunsa bul! Onun atıyla eyerinin yerinde yeller estiğini Bertoald görerek Fulco'yu, Upert'i, bütün öteki köleleri sorguya çekti. Fulco beygir otlağında çıt bile duymamıştı. Oysa fırtına sırasında hayvanların yanında, ağaçların altındaymış. Aquilea ya da Utina yönünde herhangi bir atlının gittiğini görmemişti. Upert'se, hakkı olduğu üzere uykuda olduğunu söylüyordu. Warnefrit de olağan dışı bir şey farketmemiş. Daha doğrusu öyle diyordu da fırtına sırasında uykuda mı yoksa uyanık mı olduğunu söylemiyordu.

Bertoald Perto'yu sorguya çektiği zaman çocuk doğruyu konuşarak Conald'ın eyerini cilâladığını, yıkayıp temizlemekten söz ettiğini, sonradan birlikte ırmağa gidip yıkandıklarını, havadan sudan konuştuklarını anlattı.

İlkin Bertoald Conald'ın kayboluşunun, hasad heycanıyla yapılmış bir delikanlı yaramazlığı olduğuna inandı ya da öyle inanmak istedi. Warnefrit'in de böyle naneler yediği olmuştu. Conald, iki gün geçip, dönmeyince baba, Perto'yu ve kölelerinden Fulco ile Upert'i çağırarak,

«Gidin, çevredeki çiftliklerde var mı, bakın» dedi.

Ta Utina'ya, güneydeyse Aquilea'ya değin gittilerse de son günlerde Conald'ı hiç gören olmamıştı.

Bir kaç gün daha geçti. Bertoald,

«Tam harmanın en civcivli zamanında Conald'ın evinden uzakta olması çok yazık,» diyordu. «Yollar tekin değil. Tenhalarda insanı kaçırabilir, hatta canına kıyabilirler.»

Perto, «Bana öyle geliyor ki Conald'a bir şey olmamıştır,» diyordu. «Canı biraz gezip tozmak istemiş olabilir.»

Liutperga yalnız kaldığı zamanlarda hüngür hüngür ağlıyor, Bertoald'ıysa uyku tutmuyordu. Geceleri dışarlarda dönüp dolaşır olmuştu. Flavian'la Perto'ya,

«Diyakos Anselm'e mektup yazın; Beneventumda mı Cassinum dağında mı, nerdeyse oraya yollayın; Conald'ı arayıp soruştururun,» diyordu. «Papa Hadrian'a, Romadaki sözü geçer kişilere, hatta Kral Carolus'un kendisine yazsın, fazla ileri gitmek olmazsa. Bizim Kral Carolus'a büyük güvenimiz olduğunu, büyük bir mülkümüz bulunduğunu, krala bir çok atlar armağan ettiğimizi yazın.»

Güz sonuna doğru Anselm'den pek güzel yazılmış ama anlaşılması güç bir yanıt aldılar. Cassinum Dağındaki Manastırdan gelen mektubu Flavian'la Perto başbaşa vererek anlamağa yeltendiler. Anselm tımtıraklı avuntu cümleleri, yazmış, Conald'ı, «Gözün erebileceği, soruların ulaşabileceği her yerde» arayacağına sözler vermişti. Papaya zaten yazdığını şimdi de Frank'larla Langobard'ların gerçek önderleri olup değişmez yüce gönüllülüğü ile tanınan Kral Carolus'a, düzdüğü bir şiirle baş vuracağını bildiriyordu.

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bu çok olasılıkları akıllarından geçirip lâf ederek bekleyenlerdi.

Mülklerini ellerinde tutabilmiş olan soylularla toprak

sahipleri sarayın yeni yeni vergiler koyacağı hakkında kehanetler yürütüyor ve Dük Rodgaud bir şeyler yapsın diye bekliyorlardı: ya Kral Carolus'a tam olarak bağlansın ya da ettiği bağlılık yeminlerini sinsi veya kanlı bir biçimde çiğneyip geçsin... Çokları da zamanın Korku yünü künyü beraberinde sürükleyerek geçip gideceğini, ellerinde kalanları yitirmek zorunda kalmayacaklarını umuyorlardı. Yoksa hepsine de yol görünecek, başka gölgelere, belki de deniz aşırı yerlere göçeceklerdi.

Hasad şöleni uzun sürdü ama sofralara getirilen mis gibi ev ekmeklerinin mayasında korku ve kaygı vardı. Hasad bayramından sonra Lupigis'ler şatoya pek gitmez oldular.

Yalnız Perto çok zamanlar avluda duruyor, gözlerini şato surlarına dikerek dalıp gidiyordu. Warnefrit de öyle. Ne var ki iki kardeş gözlerinin aradığı şeyi birbirlerine söylemiyorlardı.

Çoğunlukla akşam üzeri ev halkı salonda toplaşıyorlar ama pek konuşmuyorlardı. En gevezeleri Flavian'dı. Sırtını koltuğunun ardına yaslayıp rahatladıktan sonra gözlerini yumuyor ve aklındaki anılar gömüsünü karıştırıp ayıklamağa başlıyordu. Flavian'ın belleği ağır dolan bir depo gibiydi. Sonunda ağız ağza dolunca ihtiyar bir sürü öykü ve anının, karman çorman, dışarı akmasına izin verirdi. Bunlardan kimi edepli ve güzel olurdu; kimi de öyle utanmasızcasına yaramaz ki dinleyenler kıpkırmızı kesilirdi.

Bir akşam, içlerinden kimileri esneyerek önlerinde uzanan geceyi düşünmeğe başladıkları bir sırada (gece, kimileri için dingin uykularla kimileri içinse kaygulu bir bekleyişle dolu olarak geçiyordu) Flavian hiç umulmadık bir konu açtı: kadınların sevdâ konusundaki ve fasızlıklarından ve bunun doğurabileceği sonuçlardan

söz etmeğe girişti. Bu arada hepsinin ezbere bildiği eski bir öyküye değindi.

«Romilda'yı ele alalım, örnek olarak,» diye söze başladı. «Bundan 165 yıl önce yaşamış olan düşes Romilda.»

Liutperga omuzlarını tiksintiyle kıstı; Bertoald da elini kaldırdı.

Ama Flavian ateşli bir sesle, «Yok!» diye bağırdı. Gözlerinde bambaşka bir durulukla canlılık vardı. «Kimseyi dışarı çıkarmağa kalkışma, Bertoald, oğlum. Ne olsa bu öykü senin ailenin ortaya çıkışının öyküsüdür.»

Liutperga, «Kaçınıcı kezdir dinliyorum!» dedi. «Kadınlar, hadi siz çocukları alın dışarı çıkın, daha iyi.»

Köleler isteksizliklerini belirterek kıpırdandılar; ayak sürüdüler biraz, gene de hiç bir yere gitmediler.

Flavian bu kez tatlı sesle, «Konuşmamla kimseyi üzmem istemem, Liutperga,» dedi. «Gene de, gençlerin bile geçmişteki yaşantının nasıl bir şey olduğunu öğrenmeleri iyi birşeymiş gibi geliyor bana. Ailemizin geçirdiği, bir çoklarının aydınlığın bir daha geri gelmeyeceğine inandığı o karanlık günler.»

Liutperga bu sözlerle karşın ayağa kalktı, kadınlarla çocukları toparlıyarak dışarı çıktı. Gelgelelim kölelerinden kimileri karanlık ön odada, konuşulanlara kulak konuğu olmak amacıyla oyalandılar.

Warnefrit sabırsızlanıyordu:

«Hadisene, Flavian! Romilda'yı anlat bize! Gerekirse her gün anlatılabilecek bir öykü bu. Özlü, çekici. O kurt olayını da sakın atlayım deme ha. Kurtlardan konuşmak işimize yarar bizim.»

Flavian çevresindeki yüzleri ağır ağır süzdü.

«Ben kendim bu öyküyü pek sevmem ya aklıma geliverdi işte. Sonra Perto anlattıklarımı şöyle bir derleyip

toplayarak düzene soksun istiyorum. Perto'nun kalemi vardır.»

Bertoald, «Öyküyü yeni baştan anlatacaksın madem, hiç değilse bize acı da edepli bir dille anlat. Unutma ki Romilda bir zamanlar Forojuli Düşesiymiş.» dedi.

Flavian gözlerini, ateşin aydınlığıyla dinliyeceklerin keskin bakışlarından korumak için yumarak anlatmağa başladı:

«Kurtarıcımızın Doğuşundan sonra 601 yılında, Dük Gisulf Forojuli hükümdarı ve Friuli valisiyken, doğudaki dağlardan aşağı Avar orduları inerek çevreyi yakıp yıkmağa, yağma etmeğe başlamışlar. Dük bulabildiği askerleri bir araya toplayıp istilâcıların karşısına dikilmiş. Gel gör ki ordusu, tüm yiğitliğine karşın ufakmış. Düşmana yenilmişler. Gisulf'un kendisi savaş alanında düşmüş...

«Düşman Forojuli'yi çevirip kuşatmış. Kalenin içinde, savaştan arta kalan askerler Düşes Romilda'nın komutasında düşmana meydan okumağa devam etmişler.

Düşesin, Taso ve Cacco adlarında, iki büyük oğlu, Raduald'la Grimauld adında iki küçük oğlu, üç tane de kız çocuğu varmış. Kölelerin, zanaatçıların, savaşta düşenlerin çocuklarının da yardımıyla bir süre dayanmışlar. Nasıl ki o yörede ve Friuli'de baskına uğrayıp kuşatılan bir çok şatolar da kendilerini bu yollu savunmuşlar... Eğer Romilda erkek delisi olmasaymış bizim şatodakiler kendilerini belki kurtarabilirlermiş bile. Gel gör ki Düşes bütün erkeklere, hele güzel gelişmiş olanlara karşı beslediği düşkünlükle ün salmışmış...

«Kendine 'Kağan' denilen Avar Kralı saldırıya geçeceği noktayı seçebilmek için surların çevresinde dolaşırken Romilda da, gelenek olduğu üzere, maiyetiyle birlikte surların üstünde durmuş, avazı çıktığıınca bağırarak saldırınlara sövgü ve alay yağıdırmaktaymış.»

«Derken Avar Kralının erkekliğin en güçlü çağında aslan gibi bir adam olduğunu görüyor, bu da o saat onun kanını alevlendiriyor! İçinde isteklerin en şiddetlisi uyanarak damarlarına yayılıyor. Doğru söylüyorum. Onun yüzüne kan bastığını, damarlarının çatlayacakmışcasına şişip kabardığını sonradan tanıklar anlatmışlar. Düşes tepeden tırnağa başlamış mı titremeye? Zaten, tüm İtalyanın değilse bile Dükalığın en iri göğüslerine sahip olan bu kadının göğsü kabardıkça kabarıyormuş. Tanıklar sonradan onun, öyle, bacaklarını açmış durduğu yerden çevresine keskin bir dişi kokusu saçtığını da söylemişler.

«Derken Romilda çok feci, çok ayıp bir şey yapmış, Yeni dul kalmış bir Düşes olmasına rağmen yakışıklı Kaan'a gizlice haber yollayarak onunla her türlü anlaşmaya hazır olduğunu bildirmiş. Kaan onunla hemen evleneceğine söz verirse Romilda Forojuli'yi, tüm içindekilerle birlikte, ölü diri, köle, özgür, insan hayvan demeden Kaan'ın ellerine verecekmiş. Kendi serveti de cabası!

«Kurnaz Kaan Romilda'ya istediği bütün sözleri veriyor. Bu yanıtı alınca Romilda en hödük kölelerine geceleyin kent kapılarını açıp düşmanı içeri almalarını söylüyor. Savaşçılarına da,

«Bu benim düşmana kurduğum bir tuzak,» diyor.

«Avarlar elbette hemen kente daldıkları gibi evleri yağma edip yakmağa, kadınların ırzına geçmeğe başlıyorlar. Canlı olarak ele geçirdiklerini de tutarak alıyorlar. Onları Langobard'ların bir kaç kuşak önce boşaltmış oldukları Pannonia'ya götüreceklerine söz veriyorlar. Ama işte asıl tuzak elbette ki budur. Avar'ların gerçek niyeti yolculuk sırasında bütün erkekleri kılıçtan geçirmek, kadınlarla çocukları da ganimet olarak aralarında bölüşmektir.

Daha yola çıkalı bir kaç gün olmadan bu korkunç

tasarının söylentileri tutsaklar arasında yaygınlaşır. Gisulf ile Romilda'nın oğulları herşeyi göze alıp kaçmağa karar verirler. Bir oyunla silâh ve at sağları kendilerine. Gelgelelim en ufak erkek kardeşleri Grimauld (ki sonradan Ticinum'da Langobard Kralı olacaktır) o zaman daha bir damla çocuktur. Ağabeyleri onun kendi kendine bakamayacağını, dört nala giden, eyersiz bir at üstünde de tutunamayacağını düşünürler. En iyisi onu oracıkta öldürüp, düşman elinde rezil olmaktan kurtarmaktır. Gel gör ki Taso küçük kardeşine saplamak üzere mızrağını kaldırıncı Grimauld yalvarır:

«Kıyma bana, Taso. Atın üstünden düşmeyeceğim!»

«İçinden taşan kardeşlik sevgisinin etkisiyle Taso küçüğü gem vurulmuş, eyersiz bir atın sırtına bindirir.

«İyi tutun, ha! diye bağırarak kendi atını sürüp gider...

«Küçük Grimauld dizginlere sımsıkı yapışarak ağabeylerinin ardından atını sürer. Çok geçmeden Avar'lar onların kaçmış olduğunu anlarlar. Hemen, atlarına bindikleri gibi dört nala düşerler kaçakların peşine...

«Savaşçının biri çok geçmeden Grimauld'a yetişir. Ama çocuk öyle küçücük ve güzeldir ki savaşçı bile onu öldürmeğe kıyamaz. Dizginleri elinden alarak onu kendi kamplarına götürmeğe karar verir. Ne var ki yolda küçük kurnaz Grimauld üstünde saklamış olduğu hançeri çekip düşmanın kafasına saplamayı başarır. Hançer beyne saptıncı Avar savaşçısı yere yıkılır, bunun üzerine küçük Grimauld da atının başını geri çevirdiği gibi ağabeylerinin peşine düşer. Ağabeyler onu elbet büyük bir kıvançla bağırırlarına basarlar... Herneyse, Gisulf'un dört oğlunun dördü de sonradan güle-oymaya Forojuli'ye döneceklerdi. Çoğu düğ oğullarından çok daha kavgacı, döğüşken olan Taso ile Cacco Forojuli'de düğ olacaklardı. Gelgele-

lin az sonra Roma soylularından Gregorius'u öldürtmeğe kalkıştıkları için Opertigium'da bıçaklanacaklardı.»

Flavian sızmıştu. Gözlerini iri iri açmış, kararsızlıkla çevresindekileri süzmekteydi.

Birazdan, «Kısacası onların işleri yolunda gitti, bir süre,» diye ekledi.

Warnefrit, «Ee, ya Romilda?» diye sordu. «O ne oldu? Yoksa onu unuttun mu, Flavian?»

Bertoald kimsenin yüzüne bakmaksızın, alçak bir sesle, «Onun ne olduğunu hepimiz biliyoruz,» dedi.

Warnefrit, «Ama öykü asıl onun üstüne,» diye direndi. «Flavian bize Romilda'yı anlatıyordu. Ee, Flavian?»

Flavian düşüncelerini toparlamak istercesine gözlerini yumdu sonra konuştu:

«Romilda'nın sonu pek iyi gelmedi de...»

Warnefrit, «Onu biliyoruz da öykünün sonunu dinlemek istiyoruz biz.» dedi. «Anlatacaktın hani? Ee, anlat öyleyse! Hepimiz bekliyoruz işte. Ne o, unuttun mu yoksa? Bunamağa başlamış olmayasın, Flavian?»

Genç adamın sesinde öyle bir kötü-yüreklilik vardı ki babası Bertoald gözlerini sert bir bakışla ona dikti. Kölelerden kimileri aralık duran giriş kapısının ardında kulak kesilmişlerdi. Fulco ile Upert kapının hemen dibine, yere çökmüşlerdi.

Bertoald, «Çıkmak isteyen varsa şimdi çıksın,» dedi. Ses veren olmadı. Çoğu gözlerini yere indirmişlerdi.

Flavian biraz daha duraksadı sonra gene öyküsünü anlatmağa girişti:

«Öyle; Düşes Romilda'nın işleri pek yolunda gitmedi. Vefasız, azgın bir kadındı. Tanrının böyle kadınları nasıl cezalandırdığını bilmekte belki de yarar var. Tanrı böylelerini cezalandırmak için Barbarları kullanmaktan bile kaçınmıyor, sırasında.»

Warnefrit, «Sana da, cezana da yahu!» diye sabırsızlandı. «Biz bu işin sonunu dinlemek istiyoruz yalnızca.»

Flavian içindeki bir yükü boşaltırcasına duralıya duralıya yeniden konuşmağa başladı:

«Avar'lar ele geçirdikleri Langobard erkeklerinin tümünü kılıçtan geçirdikten sonra çocuklarla kadınları tutsak niyetine yanlarına alıp yola çıktılar, demiştim. Efendim, işte bu arada Kağan Düşes Romilda'ya verdiği sözü bir bakıma yerine getirdi. Bir tek gece Romilda'yı yatağına alıp kullandı. Düşesin yüzüne karşı kahkahalarla alaylı alaylı gülererek, «İşte bizim düğünümüz bu,» dedi. Sonra Düşesi en yakın 12 arkadaşına verdi. Onlar da kadını bir gece sabaha dek sırayla, üstüste kullandılar. Avar'lar, şehvetlerinin şiddeti, hiç dinmeyen seks güçleriyle ün salmışlardır. Herneyse gün ağarınca Kağan adamlarına bir direk bulup yere çaksınlar diye buyurdu. Direğin üst ucunu da yontturup sivriltti.»

Flavian gene gözlerini iri iri açarak susa kalmıştı.

Warnefrit kaskatı gerilip aralanan dudaklarının arasından, «Ya sonra?» diye sordu.

«Biliyoruz ya,» diye Bertoald söze karıştı.

Warnefrit öfkeyle, «Ama ben bilmiyorum!» dedi. «Aklımda kalmamış, işte.»

Babası Bertoald usullacık, «Kadını kazığa oturtmuşlar,» diye yanıtladı. «En ayıp bir biçimde. Herkes bilir bunu sen de bilirsin bal gibi.»

«O zaman Kaan ne demiş Düşese?»

Bertoald boğuk sesle, «Bal gibi biliyorsun, işte,» dedi.

«Yok canım, unuttum gitti. Hiç aklımda kalmamış. Flavian, söylesene be, Kağan ne demiş kadına?»

Flavian yüzünü asıp gözlerini ellerine dikerek, «Biliyorsun ne demiş,» diye söylendi. «Keşke bu öyküyü hiç

ortaya atmasaydım. Ama akluna geliverdi, işte.»

«Ne demiş, Kağan? Söylesene.»

Flavian, «Benim uydurduğum bir şey değil bu,» diye konuştu. «Kağan söylemiş. Öylesine zalim, yırtıcı sözler ki Tanrı bunları hiç bir zaman bağışlamayacaktır, sanırım!»

«Çıkar baklayı ağzından!» diye Warnefrit bağırdı. «Ama Tanrı aşkına, uzatmadan anlat artık!»

Flavian, «İnsanın yüzüne tükürmekten beter,» diyerek gözlerini Warnefrit'in yüzüne dikti, uzun uzun süzdü onu.

Warnefrit şarabından sesli bir yudum alarak, «Sen tükürmene bak,» dedi. «Bize şarapla bira gibi gelecektir anlattıkların.»

Flavian, «Senin duymak istediğin sözlerden önce de sonra da Tanrının acımasına sığınacağım,» diye mırıldandı. «Tanrıya diyeceğim ki, Ulu efendimiz, Kağan'ın çirkin sözlerini anlattığım öykünün gerekçesiyle, ağzıma almak zorunda kaldığım için beni bağışlamanızı dilerim, diyeceğim.»

Warnefrit, «Neymiş Kağan'ın sözleri?» diye diklendi. «Şu baklayı ağzından çıkarsan da duysak artık. Yeterince eveledin, geveledin. Söyle, herif!»

Koca adam başını eğip gözlerini yumarak usulca fısıldadı:

«Bize anlatılanlara göre Kaan demiş ki: İşte, en sonunda, lâıyk olduğun kocayı buldun, Romilda!»

Bu sözlerin üstüne bir sessizliktir çöktü.

Warnefrit muradına ermişe benzerdi. Az sonra,

«Artık bize kurt masalını anlatabilirsin, Flavian,» dedi.

Perto, «Kurtun acelesi yok,» diye lâfa karıştı. «Fla-

vian, sen asıl bize Romilda'nın çocuklarını anlatmayı unuttun.»

Koca adam başını kaldırıp ona bakarak gülümsedi.

«Johannes'im benim,» dedi. «Yok, unutmuş değilim. Şimdi onlara geliyordum ben de. Romilda'nın kızları analarına çekmemişler. İffetlerini elden bırakmamışlar. Avar'ların çirkin saldırılarından korunmak amacıyla elbiselelerinin içine, göğüslerinin arasına filân, çiğ tavuk eti tıktırmışlar. Gövdelerinin ısıyla etler çürümüş, leş gibi kokuşmuş.»

«Avar'lar Dük'ün güzel kızlarının bulunduğu odaya saldırınca burunlarının direği düşeyazmış, dayanamamışlar bu kokuya, emellerinden vazgeçip gitmişler. Bu arada bir kaç saldırıda bulunmuşlar elbet. Ama sonunda bütün esir kızların böyle leş gibi koktuğu kanışına varmışlar. Böylelikle nice tutsağın iffeti kurtulmuş...»

«Anlatılanlara göre Romilda'nın kızlarının hepsi sonradan başka ülkelere, yüksek fiatlarla satılmış. Ne olsa Dük kızı değil miydi, hepsi de?»

Bütün yüzler yumuşamıştı şimdi, Warnefrit'in ki bile. Artık herkes birbirinin yüzüne utançsız bakabiliyordu. Üzerlerine şimdi çöken sefsizlik arı-duru bir sessizlikti.

Warnefrit «Kurt masahını anlatabilirsin artık,» dedi.

Flavian, «Soy adınızın kurt anlamına gelen Loup sözcüğünden çıkmış olması akla yakındır,» diye yeniden anlatıma girişti. Kurtlar kimi zaman aklıktan ölmek kelterlerine geldiklerinde birbirlerini parçalarlar. Dük soylarının da bir köşeye sıkıştıkları ya da bölündükleri zaman aynı biçimde davrandıkları görülmüştür. Ama bildiğime göre sizin ailenizden böyle davranan biri hiç çıkmamıştır.»

Bertoald serin kanlılıkla, «Gereğini duymamışız ki,»

dedi. «Hiç değilse şimdiye değin...»

Warnefrit, «Ama kurnazızdır,» diye araya girdi. «Tilkiye benzeriz bu yüzden. Hiç değilse içimizden kimileri.»

Flavian, «İlk bilinen Lupigis'in adı Leupchis'miş o zamanlar,» diye anlatmasını sürdürdü. «Langobard'lar Pannonia'dan ayrıldıkları zaman o da herkes gibi buraya gelip yerleşmiş. Adı da Lupigis olmuş zamanla. Diller nasıl değişir, bilirsiniz ya!»

Flavian konuyu bırakarak dildeki değişimleri, bir sözcüğün zamanla nasıl eskisinden apayrı bir anlam kazandığını anlatmağa girişti.

Warnefrit'in esnemesi tutmuştu.

«Kurttan ne haber, bre Flavian? Kurtun yapıp ettiklerini unutmuşum. Ama ailemize adını verdiğine göre olağan dışı bir kurtmuş, demektir.»

Flavian ona baktı.

«Öyle, akıllı hayvanmış, tam bir kurnaz tilki. Cinsinin en üstün bir örneği, diye biliriz. Ama bunlar öylesine eskiden geçmiş şeyler ki bir söylence olup çıkmışlar artık. Tanrının, ve de insan dillerinin izlediği yollara akıl ermez. Bu adı bugün taşıyanlardan biri Diyakos bile olmuş!»

Warnefrit, «Gerçekten mübarek bir adam,» diye amcasını alaya aldı. Gene içmeğe başlamıştı. «Nerdeyse ermiş bile diyebiliriz. Gene de mübarekliği oranında kurnazdır ha, unutmayın bunu. Bizlere de başı-kıçı anlaşılmayan öğütler vermekte birebirdir!»

Bertoald sertçe, «Ben de bu adı taşıyorum,» diye kaşlarını çattı. «Dilini tut, Warnefrit.»

Warnefrit kaba kaba, «Benim bir şey dediğim yok ki,» diye karşılık verdi.

Yüzünü alev basmıştı.

Flavian gene çevresindekileri süzdükten sonra göz-

lerini yumdu, öyküyü bıraktığı yerden ele aldı:

«Leupchis beş oğul bırakmış arkasında. Romilda'nın kendi yurdu olan Forojuli'yi alçakça düşmana satmasından sonra Leupchis'in- bu beş delikanlı oğlu tutsak edilecek Avar illerine götürülmüşler. Orada yıllarca köle yaşamı sürmüşler. İçlerinden dördü kaçamamış, ama beşincisi, sonradan Lupigis adıyla anılacak olanı, daha girişken çıkarak kuşkusuz Tanrının da yardımıyla, kaçmış: İtalya'ya, kendi soydaşlarının yanına dönmek için yollara düşmüş...

«Yayıyla okundan, biraz da azığından başka hemen hemen hiç bir şeyi yokmuş Lupigis'in. Yolunu da bilmediğinden, rasgele yürüyüp giderken, birden karşısına bir kurt çıkmaz mı? Bu kurt onun kılavuzu, yol arkadaşı olup çıkmış. Tırıs tırıs Lupigis'in önü sıra yürürmüş. Lupigis ne zaman yorulup mola verse kurt arkasına döner, yürek vermek istercesine ona bakarmış. Çok geçmeden Lupigis hayvanı Tanrının, kendisine yol göstereceğini diye yolladığını anlamış...

«Böylece, günler günü, geceler gecesi, az-uz, dere tepe demeden yürümüşler bu ikisi. Derken Lupigis'in ekmeği bitmiş... Açlıktan deliye dönerek canını dişine takıp var gücüyle dayanmış. Ama sonunda bir gün titreyen elleriyle yayını çekip kurdu vurmuş; etini yemek amacıyla. Hayvancağız yasla uluyarak, daha doğrusu, insan ağlamasına benzer sesler çıkararak sürüne şfirüne oradan uzaklaşmış. gözden yitip gitmiş.

«Yalnızlık daha da deliye döndürmüş Lupigis'i. Kurdu yardımcı olmaksızın yolunu dünyada bulamayacağını biliyormuş... Zaten sefasını sürememiş olduğu kısacık yaşamın sona erdiğine inanç getirerek yere uzanmış, ölmeğe yatmış.

«Bir de uyku bastırmış... Lupigis boğulmak üzere

olan bir adam gibi elleriyle tutunacak şey arıyormuş. Ki tam o sırada, gerçek mi, düş mü bilinmez, duası kabul olunmuş. Karşısında bir adam belirerek ona şöylece haykırmış:

«Uyan, ey yüreksiz sünepe. Yerinden kalk, ayaklarının dönük olduğu yöne doğru, İtalya'ya doğru yürü!»

«Lupigis adamın buyruğuna boyun eğip düşe kalka yola çıkıyor. Gide gide, içinde yalnızca kölelerin yaşadığı bir köye varıyor. Onu ilk gören bir koca karı bir kaçak olduğunu anlıyarak evine alıyor, karnını doyuruyor. Bir güzel bakıyor ona. Gücü yerine gelip ayağa kalkınca eline biraz kumanya verip yeniden yolcu ediyor.

Bir kaç gün sonra Lupigis doğup büyüdüğü yer olan Forojuli'ye varıyor. Çocukluğunun geçtiği evi yıkıntı olarak buluyor; çatısı çökmüş, her yanlarını otlar, dikenler, çalılar bürümüş. Neyse ki bu karanlık gününde hısımları ona el uzatıp yakınlık gösteriyorlar. Baba evini yeniden yapmasına yardım ediyorlar. Kendi becerikliliği, atılganlığı sayesinde de zamanla hatırı sayılır bir para yapıyor.

«Oğullarından biri Arichis ya da Henricus diye anılan düktür. Onun oğullarının arasından da bir sürü dükler çıktı. Evet,» diye Flavian gözlerini açarak ekledi. «İlk olarak Lupigis diye anılan ceddimiz işte budur. Ondan bu yana ailenin bütün erkekleri de bu adı övünçle taşımışlardır.»

Warnefrit, «Ya kurt?» diye sordu. «Ona ne olmuş?»

Öykünün uzunluğundan yorgun düşmüş olan Flavian, «O mu.. ha o.. yitip gitmiş işte,» dedi.

Warnefrit, «İşin doğrusu aranırsa bu kurt içimizden biridir, ailemizden biri,» diye belirtti.

Ses peltekleşmişti. Bertoald'ın sert bakışlarına rağmen durmadan içiyordu.

«İçimizden biri bu kurt olsa gerek,» dedi. «Gerçek

Lupigis hangimiz acaba? Merak etmemek elde değil. Babam değil. Conald da değil. Ben miyim dersiniz? Yoksa Perto olmasın?»

Warnefrit kaba kahkahalarla güldü.

ONBEŞİNCİ BÖLÜM

O güzün sonlarına doğru yöreye Kraldan haberciler geldi. Yöre halkı zaten bekliyorlardı onları. Kısa bir süre önce güneş tutulması olmamış mıydı?

Haberciler yirmi, yirmibeş kişi vardılar. Franklar, Saksonlar, Romalılar. Başlarında da bir noter vardı. Noter, Dükalığı genel olarak gözden geçirip denetleyerek Düke sorular sordu. Doğrusu terbiyesine diyecek yoktu. Dükün işlerini yürütme tarzına hiç karışmadığı gibi bu konuda olumsuz eleştiriler de yöneltmedi. Gelenler asker ve serf de devşirmediler. At, kasaplık hayvan, yeni hasad edilmiş darı aldılar. Gene de oradakilerin korktukları kadar çok almadılar doğrusu.

Bertoald'la Perto bu adamlara, sakınarak Conald'dan haber sordular ama hiç birinin bir bildiği yoktu.

Franklardan biri, «Dört bir yandan bize öyle çok sığınan oluyor ki,» dedi. «Çoğu da takma ad kullanıyorlar. Bizim kuzeyde önemli olan şey insanın taşıdığı ad değil, elinden gelen iştir.»

Kralın adamları çok kalmadılar. Onlar gittikten sonra da uzun yağmurlu günler başladı. Bunu, önce dağ tepelerini ağartan, zamanla ovalara inerek her yanı bembeyaz kaplıyan karlar izledi. Karlar yerde bir kaç saat, kimi kez bir kaç gün kalıyor, sonra eriyor, sonra gene yağıyordu. Çok yaşlılar bu görülmedik güz havası karşısında homur homurdular: kış ne erken gelmişti bu yıl!

Zaten görülmedik bir yıl geçirmemişler miydi? İsa'nın Doğum Bayramından, yani Noel Yortusundan tam iki hafta önce kar yağması, hem de tutacak kadar yağması görülmüş şey miydi?

Bir sabah erkenden Flavian avluya çıkıp o sönük gözleriyle şatoya baktı, bir kaç adım yürüdü, durup döndü, karların üzerindeki kendi ayak izlerini süzdü. Perto kapıda durmuş onu seyrediyordu. Öğretmenin o yaşlı, iki büklüm, sıska vücudu soğuktan büzüşüp kavrulur gibiydi, göz göre. Flavian'ın birşeylere içerlemiş olduğu da anlaşılıyordu.

Yüksek sesle, «Forojuli'de kışın böylesi erken bastırıldığını hiç bilmiyorum,» dedi.

Bir süre dalgın durdu. Besbelli bu olgunun gizli anlamını çıkartmağa ve duruma yakışacak lâflar bulmağa çalışıyordu.

Öfkeyle, «Dünyanın altı üstüne gelmiş,» diyerek yere tükürdü, sonra döndü, içerdeki sıcacık salona sığındı.

O gün öğleden sonra Perto'nun hazırladığı Grekçe Gramer ödevini dinlerken ihtiyar hoca hava durumuna yeni bir kulp taktı:

«Forum İulii'den gelenler eski yurtlarına dönmemekte direndikleri için Gece Yarılarının Ülkesi bizim yanımıza buraya, İtalya'ya geldi. Hem de bir çok bakımlardan, oğlum Johannes.»

Kar bir süre yerden kalkmadı. Kentin gri taş duvarları kirlenmiş tebeşir tozuyla kaplı gibi duruyor, evlerin çatıları yontulmamış mermer gibi ışıldıyordu. Beygirler, katırlar, sığırlar her gece ahırlara kapatılıyordu artık. Dağlarda, Papia ve Mediolanum dolaylarındaki geniş ovalarda soğuktan donanlar bulunduğu söyleniyordu.

Çoğunlukla hasad mevsiminden sonra şişmanlayan Warnefrit gözle görülür biçimde, gün günden erimektey-

di. Conald gittiğinden beri Bertoald ne denli suskunlaşmışsa bu güz Warnefrit de öylesine sus-pus olmuştu. O da Flavian gibi kendi kendine konuşmağa başlamıştı. Şu var ki suratı Koca Adamınkinden daha asıktı.

Perto, «Belki bir gece o da başını alır gider,» diye umutlanmaktan kendini alamıyordu. «Bir gitse!»

Bertoald arada bir, Rodgaud'la gizli ya da yarı gizli tasarılar kurmak üzere şatoya çağrılıyordu. Oğullarının ikisinin de onunla birlikte gitme izinleri yoktu. Rodgaud'un kendisiyse güz boyunca malikâneye hiç uğramadı. Önemli işlere vermişti kendini. Akşamleyin oturup çene çalmağa zamanı yoktu artık. Durmadan dört bir yana ulaklar salıyordu. Dört bir yandan da bir sürü ulak şatoya durmadan, selâmlar, sorular, bildirgeler taşıyordu. Atlıların getirdiği haberlerin çoğu sarayla ilgili gündelik buyruklarla bildirgelerdi ama arada daha gizli ve.. daha tehlikeli haberler de gelip gidiyordu.

Ermiş Stepeh Yortusunda Warnefrit babasına gene eskiden verilmiş olan o sözün lâfını açtı. Baba oğul ahırların önünde durarak ayak üstü konuştular. Bu fırsattan yararlanarak eyerlerin durduğu odaya girmiş olan Perto konuşulanları hemen hemen tümüyle duyduysa da kendini göstermedi. Babasıyla ağabeyinin sözlerini kesmeğe, açık konuşmalarını engellemeğe hiç niyeti yoktu.

Warnefrit babasına Dük Rodgaud'un bir zamanlar vermiş olduğu sözü hatırlatınca Bertoald gözlerini yere indirerek kısaca,

«Her işte Tanrının dediği olur, oğlum,» diye bir yanıt verdi.

«Bunu belki yüz kez söylediniz baba. Ama ne derse-niz deyin, Dük kızını bana verecekti: sözü vardı bu konuda.»

«Sesini kes,» dedi babası. «Dilini tutup beklemesini öğren.»

O akşam geç bir saatte Warnefrit'le Perto salonda başbaşa oturmaktaydılar. Aralarında bir sessizliğin uza-dığını görünce Perto,

«Ona tatlı bir çift söz söylesem iyi olur,» diye içinden geçirdi. «Hem onun, hem de kendi iyiliğim için... Kötü düşünceleri aklımdan silmem gerek. Şeytanın öğretisi bunlar.»

Gelgelelim o daha söyleyeceği sözleri seçip sıraya dizecek zaman bulamadan Warnefrit uzun bir yudum şarap aldı, sonra kupasını masanın üzerine öyle bir hızla çarptı ki içindeki şaraplar yerlere saçıldı. Warnefrit o dakikada önemli bir karar almışa benziyordu. Görmez gözlerle kardeşine baktı bir an, sonra sendeleyerek kapıya doğru yürüdü ve giriş odasına geçti.

Onun gene her zamanki gibi köle kadınlardan birine gideceğini sanan Perto, «Acaba bu gece kimi seçecek?» diye merakla, ayaklarının ucuna basa basa peşinden yürüdü.

Pencere girintilerinden, karın beyazlığıyla yıldızlardan vuran belirsiz aydınlıkta ağabeyinin, arkası eve doğru dönük olarak avlunun orta yerinde durduğunu gördü. Sakınarak duvar boyunca yürüdü, ahırlarla tahıl ambarlarının daha koyu olan gölgesine sığındı. Warnefrit onun varlığından habersiz gibiydi. Perto ise onu gözünde açıkça canlandırabiliyordu: dişleri işkenceye dayanabilmeğe çalışan bir tutsakmışçasına sımsıkı sıkılmış, ya da kendini savunmak için ısırmağa hazırlanan bir hayvanın dişleri gibi açıkta; dudakları hırsla gerilip çarpılmış...

Doğrusu pek garipti Warnefrit'in şu davranışları. Bir

şeyler bekleyerek yerinde sayıyordu sanki. Hangi yöne döneceğini bilemezcesine ağırlığını bir ayağından alıp öbür ayağına veriyordu. Dişlerinin arasından hırslı sesler çıkarak bir şeyler mırıldanıyor, yumruklarını sıkıp kaldırarak alınına vuruyordu.

Perto'ysa beklemekteydi. Saçına, alınına yağın karlar eriyordu. Uşakların bölümünden sesler geliyordu kulağına; beygirlerin tedirgin uykusu, ahır bekçisinin horultuları, Upert'le Fulco'nun fısıldaşmaları ve uzaktan uzağa, çağlayanların gümbürtüsü. Burnuna ahırların kokusuyla tahıl ambarlarından taşan darı ve çavdar kokuları çarpıyordu. Irmağın karşı yakasındaki şatonun ışıkları malikânenin ta yukarılarında şıkır şıkırdı. Pencereleler aşağıdakilere göz kırpar gibiydiler. Ocakta gürül gürül yanan ateşin başında birisi nöbet tutuyor olsa gerekti.

Kendi salonlarından vuran ışık karın üzerine Perto'nun uzun, silik bir gölgesini düşürmüştü. Pencere girintilerinin ışığında kar taneleri uçuştukça pırlantalar gibi yanıp sönüyordu.

Bu arada Warnefrit hâlâ koşar gibi yaparak yerinde sayıp duruyordu. Arada bir yarışa hazırlanırcasına dizlerini iyice havaya kaldırıp sıçırıyordu. Gövdesi ise görünmez bir kafese kapatılmışcasına hemen hemen hiç kıpırdamıyor, ne sağa ne de sola dönüyordu. Durup durup yumruklarını göğsüne bastırıyor sonra kollarını yanlara doğru fırlatarak parmaklarını, bir ağacın dalları gibi açıp geriyordu. Öyle bir atlet ki heyulâlarla savaşmağa da, sahici bir düşmanla ciddi bir kavgaya tutuşmağa da hazırlıklı görünüyordu.

Perto ağabeyinin tüm devinmelerini ilgiyle izlemekteydi. Bunlardan korksun mu zevklensin mi, bilemiyordu. Gene de bu devinmelerin bir anlama geldiğine, kendisinin bunlardan birşeyler öğrenebileceğine inanıyordu.

Warnefrit'in bir kaç kez inildediğini, dişlerini gıcırdattığını duydu.

«Öfkesiyle ıstırabını geveliyor,» diye düşündü.

Derken ağabeyinin ya bir yeri tutulmuş ya da her yanı bitkin düşmüş olmalıydı ki uzun bir sessizlik oldu. Perto kar tanelerinin düşüşünü duyar gibiydi şimdi: sessizlik öylesine yoğundu. Warnefrit de Conald gibi iki gözü iki çeşme ağlamağa mı başlayacaktı, acaba? Bu arada çocuk kendi yüreğinin ağladığını duyabiliyordu... bir duygular karmaşasıyla sıkışıp gevşeyerek... Perto'nun meraktan keskinleşen gözleri yarı karanlıkta herşeyi açık görebiliyordu.

Başka bir çok zamanlarda olduğu gibi o dakikada da Perto kendisini ağabeyinden daha görmüş-geçirmiş buluyordu. Ağabeyin yeryüzünde ondan önce geçirdiği dört yıl, dört yıllık gerçek yaşam deneyi, yaşam bilgisi sayılmazdı ki. Küçük kardeş büyüğüne çocuk gözüyle bakıyordu. Aşk konusunda rakip sayılamıyacak denli ham, andavallının biri. Perto bunların hepsini bildiği için Warnefrit'e acıyabilirdi.

Warnefrit'in de bildikleri vardı elbet.

«Ama gerçek bilgi değil bunlar,» diye düşünüyordu, Perto, «Yüreğiyle bildiği şeyler değil.»

Çünkü Warnefrit aklını karıştıran şeyleri görüyor bunun acısını duyuyordu. Gene de gerçekten anlıyamıyordu hiçbirşeyi.

Bu mübarek yortu gecesinde Perto ağabeyinin yenik düşmüş olduğunu kıvanca benzer bir duyguyla algıladı. Gövdesindeki, kadınlara karşı duyduğu doyum bilmez şehvetindeki güce, köle kadınlardan edindiği piçlere karşın büyük ağabey şu dakikada, büyük bir çarpışmadan yenik çıkıyordu. Öyle bir çarpışma ki küçük kardeş masumluğuna rağmen sezileri, anlayışı ve ruhsal olgunluğu

sayesinde bunu henüz yitirmiş değildi.

Perto merak ediyordu: acaba Warnefrit de Conald'ın acınası ya da yiğitçe davranışından esinlenerek gecelerden bir gece atına bindiği gibi çekip gidecek miydi? Babası istediği kızı vermiyor diye kendini hem insanlara hem de Tanrıya karşı küçük düşürecek miydi?

Ağabeyinin tam anlamıyla un ufak olarak ağlamasını gerçekten umup ummadığını Perto sonradan açıklıkla anımsayamıyacaktı. Ama o gece Warnefrit'in düşüncelerini okumak, kolay gelmişti ona: ah-vahlarla iniltir, o dövünüp tepinmeler gerçekte Warnefrit'in yüreğindeki umarsızlık ve öfkeyi gövdesi yoluyla dışarı vurmağa yeltenmesinden başka bir şey değildi.

O gece Perto'nun tanık olduğu şey bir öfkenin köpürüşüydü.

ONALTINCI BÖLÜM

Warnefrit'in öfkeden köpürüşü:

Gerçeği çiğneyip tepistirerek suyunu çıkarıyorlarmış. Gerçeğin suyunu sıkın sıkabildiğinizce ey gerçeği çiğneyip çarpıltmayı meslek edinenler, vız gelir bana! Çünkü siz ne halt ederseniz edin, ben hâlâ Warnefrit'im; malikâne-mizle topraklarımızın, binalarımızla hayvanlarımızın, kölelerimizin, bu dolaylarla, Utina'yla, Aquilea, Venedik ve Ravenna ile yürüttüğümüz tecimsel işlerin, babamın yetkilerinin kalıtıcısıym hâlâ!

Güçlüyüm, öylesine ki gücüm beni nerdeyse boğacak. Şu dakikada, kahrımdan ölmek kertelerinde olduğum sırada bile güçlüyüm! *CANIM İSTEDİĞİ ZAMAN* güler yüzlü, candan davranabilirim ve kadınlar benim hatırıma şehvetle kıvranırlar. Çevremdekilerin sandığın-

dan daha akıllıyım ben. Hem sesim hem de bakışlarımda çevremdekileri bana iten, bana açılmalarını sağlayan birşey vardır. Gene de kancıkça iki yüzlülük edip verdikleri sözlerden dönerek beni gözümün yaşına bakmaksızın al-dattılar.

Nasıl söylesem, kim olduğumu biliyorum ben! Nerde olduğumu da biliyorum, kafamla midemdeki ağırlığa, şarabı çok kaçırdığımdan dilimin keçeleşmiş olmasına karşın biliyorum. Evimizin avlusunda, başımdan aşağı yağan karların arasında duruyorum. Gel gör ki üstüme serpilen kar taneleri ne öfkemi ne de yüreğimdaki ateşi söndürebiliyor. İçimdekileri olduğu gibi söylüyorum şu dakikada.

Aylar önce, Paskalya sırasında bir sanrı gördüm ben: Angila ilk olarak gözüme kadınlığın eşiğine varıp dayanmış, aşka hazır bir kız olarak göründü. O büyük kasırganının tam başlangıcındaydı bu, ailemizin övünç kaynağı olan Diyakos Anselm'in gelişinden hemen önce. Ah kafamızı kilise saçmalarıyla tütsüleyen, sabır ve tok gözlülük konusunda, aslında ispiyonluk kokan söylevler çeken, Franklarla Romalılar olacak o pis, hırsız istilacıların önünde yerlere eğilip el-etek öptüğü her tutumundan anlaşılan o mübarek adam! Barış konusunda zırvaladıklarının tam tersini demeğe getiriyordu, belki de. Neylersin ki bunu açığa vurabilecek yürek onda ne gezer? Bana sorarsanız söyledikleri umurumda bile değildi ya, nedense bir çoğu aklıma takılıp kalmış işte. Herifin sözleri insanın içine işliyordu, ete girdi mi dışarı çekilemiyen kan-calı oklar gibi...

Evet, gözümün gönlümün pasını silen bu sanrı bana bu mübarek amcamızın gelişinden hemen önce göründü.

Angila'yı memede bebeyken tanıdım ben. Altı yedi yaşındaydım, daha ana sütüyle pürüzsüzleşmeğe bi-

le zaman bulamamış olan o minik, buruşuk suratı ilk gördüğümde. Sonradan kaç kez gördüğümü Tanrı bilir! Yalnızca öncesi yıl hiç görmemiştim onu. O yıl Angila'nın babası Dük Rodgaud Verona'yla Papia'ya gitmişti. Sözüm ona eski kralımız Desiderius'la oğlu Analgis'in tahta dönmelerini sağlamağa çalışıyordu. Ben de dağlarda dövüşmekteydim o yıl. Angila'yı ne gördüm ne de düşündüm, desem doğrudur.

Rodgaud'un çabalarından hiç bir sonuç alınamadı. Daha doğrusu alçak Dük kendi canını kurtarmak için yeni krala dalkavukluk ederek Desiderius'u öylesine alçakça, piç gibi ortada bıraktı ki Frankların Kralı Carolus sayın Dük'ün şatosunu yağma etmediği gibi onun bu şatoda kalmasına da izin verdi. Kim bilir, eski kralımızı ele verenlerden biri de Düktür. Ne var ki yaptıklarına şimdi gerçekten pişman. Şimdi Dük Hazretleri gerçek iktidar peşinde.

Bu yüzden Angila belki de bir prensle evlenip prenses olacak! Ah, onu sık sık gördüğüm günlerde gözlerim körmüş meğer. Onu bana vermeyi tasarladıklarını bildiğim halde nasıl da körlük etmişim!

Bu arada köle kadınlarla köylü karılarının karınlarını şişirip durdum, gönlümü eğlendirmek için. Bu işin de ustasıyımdır ha! Tohumum görülmedik derecede canlı ve etkilidir, hiç çekinmeden söyleyebilirim bunu. Arkamdan konuşanlar ne derlerse desinler bunu yadsıyamazlar.

Evet, Angila hep karşımdaydı ama o Paskalyadaki fırtınaya değin ben onu düşünmedim bile. O fırtına neleri değiştirip yerle bir etmedi ki! Yalnızca Anselm Amcamız batmaktan kurtulabildi. Koca papaz! Hiç bir zaman yaşam denizlerinin dibinde yürümek ya da yaşam dağlarının doruklarına kuş pisliği gibi düşmek onun başına gelmemiştir. Dalgalara uyarak inip çıkmasını, gık deme-

den deniz suyu yutmasını iyi bilir. Dünyanın en tehlikeli yolundan gelmesine rağmen hiç birşey olmadı ona. Yalnızca çenesi biraz daha düştü, hepsi bu... Bize geldiğinde çenesi gerçekten çok iyi işler durumdaydı, doğrusu!

Yortu olduğundan çoğu zamanımızı ya bizim evde ya da Rodgaud'un şatosunda yan gelip çene çalmakla geçiriyorduk. O mübarek gecelerde aramızdaki mübarek adamın varlığı bizi utandırıyor, şöyle adam gibi içmemizi engelliyordu. Bizden beklenen tek şey eski zaman öykülerini dinlemektir. Bunlardan çoğu anlamsız masallardı, ya da öylesine başı sonu belirsiz ki içinden çıkamıyordunuz. Tek anlayabildiğimiz şey soyumuzun eskiden yaptığı kötülüklerin durmadan kafamıza kakılmasıydı. Sıkıntıdan pathyarak oturuyorduk orda. Bir kaç dakikacık gözümü zü yumup başımızı dinlemeyi bile göze alamıyorduk.

Tek avuntum Angila'yı bakışlarımla yeyip yutmaktı.

Onu gerçekten ilk gördüğüm akşam dünmüş gibi açıkça aklımdadır. Tam kasırganın başladığı sırada, Amcamız Koca Papazın gelmesinden hemen önce.

O, Perto'ya bakmaktaydı: daha tam gelişmemiş, yol-yordam bilmez bir yeni-yetme. Kendi gövdesindeki karıncalanmalara bile akli ermeyen, ancak yatağını ıslatmasını bilen bir çocuk! Angila güzelliğini böyle bir çocuğun gözlerinin önüne sermişti işte. Masa başında bile değildiler, yavrucaklar. Flavian'ın dizi dibinde, ocak başına çektikleri taburelerde oturuyorlardı. Koca tilkinin gözleri yumuluydu ya gerçekten uyuyor muydu, yoksa konuşulanlara çaktırmadan kulak vermek için numara mı yapıyordu, bilemiyeceğim. Her neyse, Perto Angila'nın yanına sokulmuştu: gece geç yatıp büyüklerin konuşmasını dinlemelerine izin verilmiş iki çocuk.

Gene de yüzünü Perto'dan yana döndürdüğü zamandır ki Angila benim gözüme bir kadın olarak göründü,

gördüğüm kadınların en güzeli! O dakikada Perto'yu da bir erkek ve bir düşman olarak gördüm! Ulu Tanrım, o çocuğun gözlerindeki istek öylesine yoğundu ki gövdesindeki öz-suların kabarıp çağıldadığını kulaklarımla duyar gibi oldum!

Gözümün önünde bir şimşek çakmışcasına apaçık göründü herşey bana. Angila bir kadındı. Gözlerinde bir kadının kahkahaları gizliydi ve şu anda Perto bu gözlerle bakmaktaydı. Birbirlerine karışıp erir gibi bir havaları vardı. Angila'nın o çıtkırıldım elleri kucağında duruyordu. Eteğinin altından güzel bileklerini gördüm. Bir kadındı bu karşımdaki, hem de bana söz verilmiş bir kadın ha?

Yanıbaşımdaya oturmakta olan Conald öyle bir iç çekti ki buna yalnızca can sıkıntısı neden olmuş olamazdı. Arada iç güdüsüyle kölelerden yana sürüklenirse de, Conald, kadın konusunda sıkılgan çocuktuk. Onun da yan gözle ocak başındaki iki gence baktığını gördüm. Angila'yla Perto, yetişkinliğin eşiğinde, birbirlerinin kucağına atılmağa hazır durumda...

Evet. Keskin bakışlarımdan hiç bir şey kaçmıyordu! Angila'nın güzelliği beni tepeden tırnağa değiştirmişti. O yumuşacık yuvarlaklıklar çocukluktan çıkmış, kadınlığın sınırına ulaşmıştı artık. Bir zambaktı Angila, kadınlığın zambak kokusu burcu burcu tütüyordu üzerinden. Ağzı kadın ağzıydı. Ellerinin kucağında şöyle hafifçe açık bir duruşu vardı; insanın erkekliğini alarak kendi kadınlığının en gizemli köşelerine bastırmak istercesine... Bütün bunları görmek baştan ayağa zangırdatmıştı beni. Her yanıma karıncalanıyordu. Ona seslenmek istiyordum ya, usulca. Boğazım kurumuş, yutkunamaz olmuştum. Bu arada erkekliğimin ispatı ve aracı olan şey de dimdik, kasakatı dikilmiş duruyordu...

Rodgaud'un salonu birden bir zindan olup çıkmıştı sanki. Kalktım, işemeğe avluya çıktım. Karanlıklara sinmiş duran bir köle kadın — daha önceleri kullanmış olduğum biri olsa gerek — anlamlı parmaklarla koluma dokundu. İtiverdim onu. Sendeleyip duvara çarptı. Neyse ki aklı başında kadınmış, sesini çıkarmadı.

Kapının hemen içersinde durdum, koca Flavian'ın gözlerini hafifçe araladığını gördüm. Uykuda filân değildi Flavian, gözleri ıslı ıslıldı. Eskiden, derslerimi hazırlamayınca onun, babamdan yüz bularak beni dövmek zevkini tattığı zamanlarda nasıl kızardım! Gene öyle bir öfke içimi bürüdü. Flavian hiç bir zaman sevmemi beni. Hele bir buranın efendisi olayım... o zaman yapacağımı ben bilirim!

Beni görmüş olduğunu kesinlikle bilemiyordum ama gene de Flavian'ın bakışlarından kaçamıyordum. Koca bunak, belki yalnızca kapıdan yana bakıyordu, dalgın dalgın; rüzgârın uğultusuna kulak kabartıyordu belki de. Olsun. Göz kapaklarının yeniden indiğini, bakışlarının örtüldüğünü görünce özgürlüğüme kavuşmuş gibi oldum.

Angila'nın gözleri hâlâ Perto'nun yüzündeydi. Oysa benim gerçekten, görerek bakmış olduğum tek kadın oydu. Bunu düşününce yüksek sesle gülmek geldi içimden, ya da haykırmak ya da ağlamak... Neyse ki kendimi tuttum.

Her neyse, karşımda Perto da vardı şimdi. Bir kaç dakika içinde göz-göre büyüyüvermişti sanki. Onun neredeyse yetişkin bir delikanlı olduğunu anlamak korkunç bir şeydi; ateş gibi dağladı içimi. Kıza bakan gözlerinde şehvet vardı: yetişkin bir gövdeden taştan yetişkin bir şehvet. Kızın ona bakarak gülümsediğini görünce bu şehvetin kokusu burnuma çarptı.

Gittim, yanlarında durup kızın yüzüne baktım. Yana-

ğına dokunmak istiyordum, yüzünü kendi güçlü ellerimin arasına almak istiyordum. Eğilerek ateşin sıcaklığı üstüne bir şeyler gevelediğimi sanıyorum 'ya söylediğim sözler aklımda kalmamış... Belki de dışarsının çok rüzgârlı olduğunu söylemiş ya da kıza uyanık düş mü gördüğünü sormuşumdur. Bilemiyeceğim. Zaten doğrudan Angila'yla konuşmuyordum ki. Perto ile onun arasındaki boşluğa dikilmişti gözlerim.

Sonra onun önünde öylece durup kaldım. Orda durmamda bir gariplik yoktu elbet, yoktu ya, söyleyecek lâf bulamıyordum ki! Flavian'ın o ağır göz kapaklarını gene açtığını, bakışlarıyla beni yılan gibi soktuğunu anıyordum. Yüreğimle ruhumu yaralanmaktan korumak için başımı çevirdiğimde babamın da beni gözlemekte olduğu dikkatimi çekti. Babamın şaşırmış, hatta kızmış gibi bir bakışı vardı. Ne var ki kolay kolay sıkılganlığa kapılmam. Böylece ağır ağır masadaki yerime döndüm. Öyle ya ne yapmıştım ki? Avludan içeri girdiğimde bir dakika duralıyarak birilerine içersinin sıcak, dışarsının esintili olduğunu söylemiştim. Hepsi bu! Yerime oturup kupamı elime aldım, her zamanki gibi içmeğe başladım. Başka ne derlerse desinler, benim yol-yöntem bildiğimi yadsıyamazlar.

Bu arada Conald içki içmemekle birlikte sesli sesli yutkunup duruyordu. Derken o da kalkıp dışarı çıktı. İkkin onun da çişsi geldi sandım ya, dışarda oyalanmadı. Daha doğrusu çıkmasıyla dönmesi bir olarak bir an kapı eşiğinde duraladı, derken ocak başına, Angila ile Perto'nun yanına gitti. Flavian'ın horlamasıyla ilgili bir lâf etti, sonra ağzı bir karış açık öylece kalakaldı. Derken kıpkırmızı kesilerek döndü, gelip masaya, benim yanıbaşımaya oturdu.

Soluk soluğa göğsü inip kalkıyordu oturduğu zaman,

büyük bir yük taşımış gibi. Angila'nın onu da çarpmış olduğu anlaşıyordu. Suratının salaklığına karşın gene de tatlı olduğunu düşündüm. Yapısıyla hareketleri her zamankinden hantal, benim kadar da güçlü değildi. Oturduğu yerde omuzlarını kısıp suratını asmış, bön bön ocaktan yana bakmaktaydı. Çaktırmadan biraz şarap içmeğe kalkıştı ya kupasını öyle bir tangırdattı ki babam başını kaldırıp ona dik dik bakarak kaşlarını çatı.

Tam o sırada güçlü bir esinti ocağın bacasından aşağı basarak ateşten kıvılcımlar sıçrattı. Perto Angila'nın dizine düşen bir köz parçasını söndürmek için hemen eliyle vurdu. Onun kucasına dokunmuştu. O saat yerimden fırladım, neden, bilmiyorum! Baktım, Conald da yanıbaşında duruyordu. Hiç kuşkusuz onun içinden de benim içimden geçen şey geçmişti: Perto'yu oracıkta gebertmek.

Derken Angila tutup ne yapsa beğenirsiniz? Perto'ya teşekkür etmesin mi? Perto elini onun bedenine değdirdi diye bana söz verilmiş olan o beden...

Birisi, sanırım Flavian, genzine duman kaçarak öksürdü. Bu arada Angila'nın bir şey daha söylediğini duydum.

«Sağol, Perto. Elbisem hiç yanmamış,» diyordu. Gel gör ki ateş yakacağını yakmıştı.

Bundan böyle aklım fikrim, gece gündüz Angila'daydı. Duyduğum arzusun şiddeti yüzünden kadın kölelerin peşine düşüyordum. Kimi minnet kimi dehşetle, kimi isteyerek kimi istemeyerek bana teslim oluyordu. Oysa benim her dakika istediğim tek kadın Angila'ydı.

Yaşam yepyeni, kutsal bir anlam kazanmıştı benim için; Angila! Daha doğrusu, hepimizin, aklımızın erdiği-

den bu yana kutsal bir saygı ya da can sıkıntısıyla dinleyip durduğumuz anlam dışında yaşamın tek anlamı benim için oydu.

Cedlerimiz gelip buraya yerleşmiş diye ömürlerimizi İtalya'da geçirmenin bize yazgı olduğunu biliyorum: her dakika kafama kakmanın gereği yok. Gece Yarıları Ülkesindeki o solgun buz çağı üstünde neler denirse densin, bizim yurdumuz İtalya'dır. Beri yandan şu anda soyumuzun tükenmek tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğunu, silâhlarımıza el atmamızın yasaklandığını da bilmez değilim. Batıdan, bize boyun eğdirmek için yeni ırklar sökün ediyor. Kuzeyde çoktandır bizi kıstırmak için pusuda bekleyenler var! Batıdan, doğudan, kuzeyden, gökteki yıldızlardan, ola ki cehennemden ta dibinden çıkıp gelen düşmanlar çevremizi kuşatmakta! Burada sürdürdüğümüz yaşantının tek amacı kendimizi savunabilmek. Bir yandan da mülklerimizimizi çekip çevirerek tecimsel uğraşlarımızı yürütmek.. Ben kendimi bildim bileli bu, düğünlerimizle krallarımızın buyruklarıyla, fermanlarıyla bize iyice belletildi.

Diyeceğim, yaşamımızın yüzeydeki anlamı çok açık: günün birinde, tek başımıza ya da hepimiz birlikte ölersek cennete gideceğiz.

Ulu Tanrım, benim de bilmediğim yokmuş! Gerçeklerin en derin anlamlısı, en önemlisi şudur: Yeryüzünü, üstünde günahlar işlenebilsin diye yaratmışlar. Bu günahlardan ötürü de içimizden birini cezaya çarptıracaklar. Ki bu cezadan da bizi Peygamberimiz kurtaracak, ya da zaten kurtarmış bulunuyor. Kurtarıcımız olan bu peygamberimizi hepimiz sevmeliyiz, çünkü o iyi ve kudretlidir!

Karnına bir tekme attı mı mideni gırtlığına tıkala-yan, kolları seni yakalamak için bekleyen, kafası kızdı mı kıcına vurduğu gibi seni ölüm hendeğinin ötesine fırlatıp atan bir Tanrı. Gerçeği sorarsanız bu Tanrıdan ol-

dum olası ürkmüşümdür biraz, oysa ben tabansız bir insan değilimdir. Küçükken, Flavian bana öfkeyle baktığı zamanlar da böyle korkardım, Tanrıdan korktuğum gibi.

Kabalık günahların en büyüğüdür, der Flavian. Tanrı en büyük cezayı kabalara verirmiş. Beni demeğe getirirdi, elbette.

Eskiden yaşamaktaki amacımın gönül eğlemek olduğunu sanırdım — canım istediği zaman elimin altındaki karılarla yatmak, sonradan da hem zengin hem de vefalı ve uysal bir eşle evlenmek. Savaşlara katılıp kendimi göstermek, oradan oraya gezip serüven aramak — geçen savaşta yaptığım gibi; Desiderius'un yüzüne gözüne buluşturduğu zavallı savaş... Yağmalar yapıp aile servetini kabartmak, sonra da günün birinde bana kalacak olan düzenli, verimli, dirlikli topraklara dönmek, atımın üstünde başım dik. Öyle ya, bütün mülklerimizin, işlerimizin, çiftliklerimizin gerçek kalıtcısı ben değil miyim?

Burada yaşamak, aslan gibi erkek çocuklar (ben onların başına Flavian gibi bir bunağı sardırmazdım), benim seçtiğim kocalara varacak uysal, güzel kız çocuklar yetiştirmek, ölünceye dek ömrümü dinginlik içinde sürdürüp gitmek...

Evet; yaşamınıdaki gerçek anlamın bu olduğuna inanırdım...

Gelgelelim şimdi bu anlam, bu amaç, içinde yolumu şaşırdığım dikenli bir çalığa benziyor! O kutsal ya da lânetli paskalyadan beri dünyada tek bir isteğim var: o da Angila. Ne olursa olsun Angila'yı elde edeceğim, kararlıyım buna! Babama söyledim, Paskalyadan sonra Rodgaud'a bu işi yeniden bir açsın diye. Karşılığında yeni aldatmacalar, yeni bir takım oyalamalardan başka birşey bulamadık, elbet. Ama Angila'nın beni istemediği yüzünden okunuyormuş, bana ne? Ben eskiden verilen sözü bi-

lirim. Bu söze göre Angila benim olacaktı! Oysa şimdi Rodgaud sözünden döndü. Bir sürü lâstikli lâf kalabalığı arasında sözünü kendi unutup bize de unutturmağa çabalıyor.

Beni aptal sanmayın! Rodgaud'un düzenbazlığını çoktan sezmiştim. Perto'yla Conald'ın sandıkları gibi kör değilim ben, ne de sağır. Conald, boynu bükük kardeşim, yaşıyor musun sen, yoksa ölü müsün? Bir yerlerde tutsak mısın? Yoksa çok uzak ülkelerde kuşlar gibi özgür mü dolaşıyorsun? Bir zamanlar dış bilediğim canım kardeşim benim! Büyük gönüllü insan! Yok, Conald, senin sandığın gibi kör değildim ben. Hasat zamanında Perto ile geceleri gizli gizli neler görüştüğünüzü kestiriyordum. Benim atıma bakışını görüyordum. Ama dürüst olduğun için sonunda kendi atını alıp gittin.

Görüyorsunuz ya, herşeyi biliyorum. O zaman da bilirdim. Geceleri Conald'ın bizim odamızda iç geçirip hıçkırıldığını duyar, sonra onun peşinden Perto'nun kapısına giderdim. Dışardan içeriye kulak verirdim. Ne zaman Conald'la Perto Angila yüzünden bana kin tuttuklarını söyleyerek fısıldaşsalar Flavian konuşmaları iyice duyabilmek için o yapmacık horultularını keserdi.

Conald öylesine kıskançtı ki beni öldürmek istiyordu. Ama ondan daha da kıskanç olan Perto, saman altından su yürüterek, ağzından girip burnundan çıkarak onu bu işten caydırdı. Derken Conald başını alıp gidince Perto içimizden hiç değilse biri eksildi diye sevindi. Biliyorum; sıra bana da gelecek, sonunda Angila kendine kalacak diye seviniyordu.

Evet, bal gibi biliyordum herşeyi! O son gece onları hiç gözümünden kaçırmadım. Bütün konuştuklarına da kulak verdim. Conald'ın atına binip gidişini otlaktaki meşe ağaçlarının ardına gizlenerek seyrettim, nal seslerini din-

ledim. Ertesi sabah Conald'ın ortadan yok olduğu anlaşıncı herkes kadar ben de şaşırıp kaldım, üzülp kaygulandım. Yok, onların sandıkları gibi ahmak değılim ben.

**Hani söz verdilerdi sonra caydılar
Ben de bu dünyayı dağıtacağım.
Yakıp kül edeceğim çiftliklerini.
Gitmek istiyorum buradan uzak.
Arıtk istemiyorum burada kalmak.
Hele sonsuza dek burada kalmak...**

Rodgaud kızını satmağa çalışıyor şimdi—daha kudretli soylulara satacak kızı. Ama bedeli yüksek olacak bunun. Hele Rodgaud için!

Angila'yı atımın terkisine attığım gibi kaçıracağım. Onu öldürebilseydim, Angila'yı.

Nerede olursa olsun Angila'yla beraber olmağa kararlıyım! Kimse bana yutturmaca yapamaz. Yanına bırakmam bunu onların. Son zamanlarda içimde yanan ateş yüzünden biraz zayıflamış da olsam, gene de varlığımdan güç fışkırıyor. Sonra inceliğıme de diyecek yok. Şu eğilişime bir baksanıza. En dalkavuk, en el-etek öpücü Bizanslılarla, Romalılarla yarış edebilirim bu konuda. Yüze gülmeyi, kuyruk sallayıp boyun kırmayı biz de öğrendik sonunda! Şu durumumda birinci sınıf bir saraylı olabiliyim ben. Krallık Danışmanı, hatta bir Piskopos, hatta hatta, Papa neden olmayayım? Ben, Papa? Buna ne derdiniz, hey oradakiler, Cennettekiler yani, Ermiş Stephen'le bütün öteki melekler?

Avlumuzun ortasında bacaklarımı ayırıp durduğum yerden şatoya doğru işeyişimi seyretsenize! Al sana güzel bir sövgü çağlayanı, dostum Rodgaud. İrademe karşı çıkanları boğabilecek güçte bir çağlayan. Şahane sidik! Şu

soluk ışıkta sidiğim yağan karları altına dnştryr!

şunu da iyi belleyin ha. Kulaklarımın ardında gözüm vardır benim. Perto'nun geride, ahır kapısında durduğunu görebilmek için başımı evirmeme bile gerek yok. Eyer sehpasınınstne oturmuş, karanlıkta grnmeyeceğini sanıyor. Atlar ayaklarını yere vurup eşinerek burunlarından soluyor, geviş getiriyorlar. Kokularını kulaklarımla duyuyorum onların; Hepsini kulaklarımla görebiliyorum. Anlıyorsunuz ya, *kulaklarımla görebiliyorum ben!*

Perto'nun dzenbazlığını soluğunda duyuyorum; kendini beğenmiş, bızdık kitap kurdu, ne olacak! Bırak, aklından Bizans bilmeceleri dzedurşun Romalı bir papağan gibi Roma diliyle düşünsün! Kulağının dibinde avazı ıktığınca bağırmış gibi duyabiliyorum onun aklından geçenleri. Kokusu da burnumda—kıskançlığı, insanlığı, gençliği; hepsi de Angila'nın o uzak gene de bildik, mahrem kokusuna karışıyor. Perto onun güzelliğinin, el-değmemişliğinin kokusunu çalmış. Angila'nın ellerinin, boynunun, bilekleriyle memelerinin, dizlerinin kokusu, gözle görülmez bir pelerin gibi onu sarmış. Kokluyabiliyorum, duyabiliyorum bunu.

Perto'nun kokusu, Angila'nın kokusu, Conald'ın kıskançlığının pis kokusuna, gz yaşlarının, geimsizliklerinin Flavian'ın deyimiyle kardeş-katlinin kokusuna karışmış. Yerden, karlarınstnden kayarak bana değin gelen bir keskin koku. Arkamdanberi yılan gibi tıslayan, bgren bir ses... Ve Perto sehpanınstnde oturmuş, kimse'nin kendini görmediğine, duymadığına inanıyor! Ne toyluk, ne avanaklık!

Rodgaud, senin içinden de geçenleri görebiliyorum.

Babama söylediğin iki-yüzlü sözler daha da suskun-

laştırdı onu. Sen çevrene adam toplar, silâh yığınağı yaparken bizlerin, atlarımızla, yedekte beklememizi istiyorsun. Tasarladığın ayaklanmayı doğru dürüst başlatınca ya dek biz biraz semirip güç toplayalım. Öyle ya, sonradan işler sarpa sarabilir, öyle değil mi? Babama, benim yardımına bel bağladığını söylemişsin. Gelgelelim damatlığa istemiyorsun beni! Kızına daha parlak bir evlilik yaptırmak işine gelir değil mi? Spoletum ya da Beneventum'lu bir soyluya vereceksin onu. Hatta neden Frank Kralının sarayından biri olmasın?

Ayağını denk al, Rodgaud! Bana verdiğin sözden dönüyor, gene de benim hazır beklememi istiyorsun! Hazır bekleyeceğim, evet! Hor görülüp uzun atlatılan Warnefrit dağlardaki çarpışmaya önderlik bile edebilir. Frank Kralının bağırsaklarını deşebilir—ülkemizi Papaya peşkeş çektiğinin cezası olarak.

Tut ki ben kendim bir ordu toparladım, çok eskiden Kral Alboin'in yaptığı gibi, Roma'nın üstüne yürüdüm. Hah haha! Nasıl güldüğümü duyuyor musun, Rodgaud? Kahkahalarımı işitiyor musun? Bir de bakmışın Ermiş Peter'in yerine geçen kutsal lider, kahraman başbuğ Warnefrit'i yanaklarından öperek karşılıyor ve ona bir de şölen çekiyor. Ne iç açıcı sahne, değil mi? Rodgaud? Hele everecek kızı olan Dükler için! Bir de bakıyorsun bu kutsal kişi tahtından iniyor, Warnefrit Lupigis'in başına bir prenslik tacı filân geçiriyor. Buna ne dersin, ha Rodgaud? Kimbilir nasıl hoşuna gider, değil mi?

O sayın krala gelince, hiç korkun olmasın; senin yardım ya da öğüdüne gerek kalmaksızın onun fiyakasını bozmasını bilirim ben! Çoktan aklıma kodum bunu. Eğer o kral bizim kralımız Desiderius'u kaçırıp da başımıza dert açmasaydı, Anselm Amcamız o fırtınada denizleri

aşarak Paskalya zamanı bize gelmeyecek, işlerimizi karıştırmayacaktı. Biliyorum. O zaman da Angila yüzünü Perto'dan yana kaldırarak benim ve Conald'ın içimizde o arzu ateşini yakmayacaktı.

Ama geçmiş olaylar neyi değiştirir? Durumlar şimdi böyle. Yüreğim, vücudum arzuyla dopdolu, apağır, şimdi, tam senin bana oyun oynamayı tasarladığın şu sırada. Dedim ya, pek de öyle sandığınız gibi ahmak değilim ben!

Şarap
Kanımda kopkoyu.
Derdin yüreğimde yük.
Dokunsan ağlayabilirim ya,
Bana göre değil bu...

Şatoda ışıklar sönmeğe başladı. Birisi, belki de Angila, bu kutsal gecede, eğilip bir bir üflüyor mumları. Eğildiği zaman açılan yakasından göğsünü görüyorum; başımı burada dinlendirecektim, öyle söz verdilerdi. Işığa doğru uzanan beyaz kollarının ince bileklerini görüyorum. Salondaki masaya doğru şöyle bir salınarak dönüşünü görüyorum... ayaklarının bilekleri...

Onu bana vereceklerdi... sözleri vardı.

Şimdi Rodgaud adamlarıyla oğullarına söyleyeceklerini söyleyip bitirdi. Kafaları bir sürü tasarı, bir sürü savaş oyununun düşüncesiyle kazana dönmüş. Kursaklarını benim gibi onlar da şarapla, ağır, köpüklü birayla şişirmişler. Çok geçmeden karılarını alıp yatacaklar, köle kadınların koynuna girecekler.

Ben nöbet başında olacağım.

Babam da herşeyi biliyor. Rodgaud ona, «Oğullarıyla sen her dakika tetikte, hazır bekleyin,» diye buyruk verdi.

Babam, «Dediğin gibi olsun, Kardeş Çocuğu,» diye yanıtladı.

Conald'ın (tutsaklık, işkence, hatta ölümle sonuçlanabilecek olan) yokluğunun üzüntüsüyle iyice suskun olan babam, «Sen nasıl istersen, Kardeş Çocuğu,» dedi.

Gerçi ben duyayım diye söylenmiş değillerdi ya Rodgaud'un sözleri hâlâ kulaklarımda çınlıyor:

«Angila'yı gelinin olarak düşünmenin sırası şimdilik gelmedi, kardeşim Bertoald. Gerçi oğlunun can attığını biliyorum ama... Aceleyle getirmeyelim de Angila biraz daha büyüsün. Bu arada Warnefrit kendine çok daha uygun kızlar bulabilir; hiç kuşkusuz yok bundan. Her ne olursa olsun, biraz daha beklemeliyiz...»

Babam ona hak vermekten başka ne yapabiliirdi ki? Şu dakikada annemin yanında yattığı yerde kara kara düşündüğünü biliyorum. Annem de, gerçi uyuyormuş gibi yapıyor, ama uyuyamıyor; usul usul ağlıyor, hepimiz için.

Babamın sessizliği, birşeyler tasarladığının belirtisidir.

Belki şu sırada Angila bir pencere girintisinde durmuş, yukarıdan kenti, ırmağı, bizim mülkümüzü seyrediyordur. Beni göremez ama ben buradayım işte, yıldız ışığında bir bölge... Onunsa gözleri Perto'yu arıyor elbet, oyun arkadaşı olan çocuk, geleceğin sinsi papazı, erkekliğin eşliğindeki casus! Angila onu büyülemeğe, aşkından inletip ağlatmağa çalışıyor. Erkeklerin göz yaşları genç kadınlar için hayat iksiridir. Angila da bu yüzden büyü yapıyor şimdi, istiyor ki Perto ruhuyla, soluğuyla, kollarıyla şatoya doğru yönelsin, onu öpmek için dudaklarını uzatsın; yüreğini, gövdesinin bütün organlarını, kıza ula-

şabilsinler diye, sonsuz bir bağırsak gibi uzattıkça uzat-sın.

İkisini birden öldürmeliyim!

Köleler ocaktaki közlerin üzerine kül serpiyorlar. Işıklar söndürülüyor.

Angila odasında uyumuştur artık. Belki de uyanık yattığı yerden göğüs geçirerek halayık kızın ona erkek-ler konusunda anlattıklarını dinliyordur. Şıfıntı karı, benim adımlı anmayı akıl edebilse!

Çok zaman açıktan açığa, kimi kez de gizlice bana bakarlar, o karılar. Gözleri,

«Aslan gibisin, gel, beni al,» der sanki.

Belki bu kadın da durup durup benden söz edecek-tir. Perto'nun adını bile anmıyacağına kalıbımı basarım —yeni yetme bir bızdık, burnu sümüklü bir çocuk o da-ha, kadınların yatağını dolduramaz ki!

Şimdi arkamda, duvar boyunca süründüğünü duya-biliyorum! Al sana bir kurt. Tam Leupchis'e göre bir til-ki. Kokusu gölgelere siniyor. Salonda hâlâ ışık yandığı-nı, en hafif yıldız ışıklarının bile keskin gözlerden kaç-mayan gölgeler düşürdüğünü unutmuş olmalı. Pek de kurnaz değilmiş demek. Tam arkamda duruyor şimdi.

İşte, eve girdi, şimdi de salona geçti. Ne yapacağını ezbere biliyorum. Flavian'ı yapmacık ya da gerçek olan uykusundan uyandıracak,

«Kutsal gün sona erdi,» diyecek ona. «Kutsal bir geceye girdik. Sıcak yatağımızda yatıp uyumamıza ba-kalım, çünkü yarın bir kutsal gün daha başlayacak.»

Gözlerim duvarları da delip geçer oldu gayri. Perto'-nun gene salona dönüp mumları söndürdüğünü, Koca Adamın ateş başındaki koltuğuna çöktüğünü görüyorum. Gözleri yaşlı, kafası sinsî düşüncelerle dolu, ateşe bakı-

yor. Ben içeri gireyim diye bekliyor: sesimle yüzümü, yürüyüşümü inceliyecek. Babamın buyruklarının yerine getirilerek şarap testilerinin kaldırılmasını sağladı. Uşaklar yattılar, ahır bekçisi nöbet başında.

Belki de Perto, benim bu büyümüş de küçülmüş kardeşim, beni sızdırmağa yetecek kadar şarap bırakmıştır ortada. Belki de,

«Şarabı önce ısıt istersen, Warnefrit,» diyecek. «Ocak-taki közlerin hepsi sönmedi daha. Testiyi ateşe sür, sonra sımsıcak iç şarabını; soğuğa karşı birebirdir.»

Derse desin, ne çıkar? Gönlümü eğlendirmek için rol kesme benim de elimden gelir. Seni hoşnut kılmak için istediğin numarayı çevirebilirim, kardeşçağızım benim; soğuk almışcasına öksürüp aksırırım bile. Güzel bir rahatsızlık numarası çıkarırım sana, öyle ahlarım, öylesine vahlarım ki, hasta olup yatağa düşersem kaçamayacağımı düşünerek senin bile eteklerin tutuşur!

O zaman yatağımın başucuna gelir, üstüme eğilir, beni iyi etmek için çırpınır durursun. Ama ben ayağımla nişan almasını, seni bir tekmeyle odamdan dışarı atmasını da bilirim. Yere serilip kalır gövden; Angila'nın koynuna girmek için can atan o zibidi gövdecğin...

Ya da ateşin etkisiyle sayıkladığım sırada hiç kıpırdamadan yatıp gerçekten uykuya dalabilirim. Aklıma akıl ermez ki benim! Ben uyurken büyük bir olasılıkla sen benim yüzüme daha büyük bir kayguyla bakarsın. Kayguyla, belki de kinle. Sevgi ve kin karışımı da. Öyle ya, ne olsa Conald da ben de senin ağabeyleriniz...

Size, istediğiniz şey üstüne yemin edebilirim, kardeş-ciklerim: onu hiç ama hiç birimiz elde edemeyeceğiz.

Çünkü insanlar *verdikleri sözlerden cayıyorlar! Hep böyle sürüp gidecek bu. Biz öldükten sonra da insanlar sözler verecek ve sözlerinden dönecekler!*

Ama ne olursa olsun, en büyüğünüz bendim, onu bana vereceklerdi, sözleri vardı. Bu işte hakkı yenen, aldatılan benim. Dünyayı tuzla buz edeceğim!

Ben, evimizin avlusunda, şu ölgün yıldız ışığında duran Warnefrit, mülkümüzün, babamızın gerçek kalıtçısı olan, tek işaretleriyle istediğim köleleri, hizmetçileri elde edebilen, yakında savaşçılara komuta edebilecek olan ben İtalyanın en yapayalnız insanıyım.

Ermiş Stephen bana bak da, duyduğum öfke ve acı yüzünden, beynim çatlamasın diye nasıl diz çöküp alnımı soğuk karlara dayıyorum, gör! Tanrı yoluna baş koymuş kutsal ruh, benim dize gelişimi gözlerin görsün!

Şimdi de bak, işte ayağa kalktım! Üstüm başım, alnım, saçlarım kar içinde; gövdeme yeni bir güç dolmuş. Aklımı başıma devşireceğim ama arzularımı küllendirmeğe hiç niyetim yok. Köle kızların binasına gidip Gattia'nın koynuna gireceğim. Şiş karınlı Rainza istediğince göz yaşı döksün. Ben onun küçük kardeşi Gattia'nın tatlı sesle kulağıma,

«Tertemiz kokuyorsun,» diye fısıldamasını dinleyeceğim.

Perto sabaha dek salonda bekleyedursun, canı isterse.

ONYEDİNCİ BÖLÜM

776 yılının Paskalyasında kafalardaki ayaklanma düşünceleri olgunlaşmağa başladı.

Gelecekle ilgili garip şeyler oluyordu. Hristiyanlık yanı hiç de ağır basmayan, çoklarına pek uzun gelen o peh-riz yortusunda Adaloald adındaki kırk yaşlarında bir çiftçinin öyküsü dilden dile gezdi. Bu Langobard'lı çiftçinin

aya, hatta daha uzak gezegenlere gidip geldiği, kısacası uzaya uçuğu söyleniyordu.

Sonradan simgelere pek meraklı olanlarca Adalunald ya da yalnızca Lunald diye çağrılan Adaloald, Utina'nın Kuzeyinde, yarım günlük yolda, küçük ama verimli bir çiftliğin sahibiydi. Rençberlikte, hayvan yetiştirmekte, marangozluk ve demircilikte pek hünerliydi. Tanıyanlar onu az konuşan, içine kapanık, son derece dinine bağlı, ömrünce çile çeken, gülmez yüzüyle derin düşünceler içinde gezen biri olarak tanımlarlardı.

775 yılının Noel'inden önce Kral Carolus öşürcülerini göndererek Adaloald'ın köyünden öyle çok darı ve hayvan aldirttı ki, hem kışın erzak yönünden hem de baharda tohum ve fide bakımından kıtlık çekileceğe benzerdi. Elindekileri gizlemeğe ne fırsat bulabilen ne de böyle bir şeyi yapmak isteyen Adaloald Tanrıya güvenmek dışındada hiç bir tedbir almadığından kötü vurgun yemişti. On ineğinden dördüne, iki yetişkin boğasına, en iyi atlarından üç tanesine, kesilmek üzere semirtilmiş üç domuzla iki düzüne bol yün veren koyununa el konmuştu. Bizzat Tanrının, en ağır, en keskin tırpanıyla, bu barış sever, dini bütün çiftçinin dünyasal mutluluğunu, gözünün yaşına bakmaksızın biçtiğini sanırdınız.

Adaloald kederinden öyle serseme dönmüştü ki akrabaları onun öleceğinden ya da aklını kaçıracağından korkuyorlardı. Neyse ki çiftçinin sakın huylarıyla Tanrının kendini er geç kurtaracağına olan inancı onun ölmesini ya da delirmesini önledi. Bir süre sonra Adaloald derdini döküp yakınmaz oldu, yüzündeki o serseme dönmüş ifade de silindi. Görenler bu yüzün melek tasvirleri gibi dinginleştiğini anlatıyorlardı.

Baharın Adaloald karısının, çocuklarıyla kölelerinin yardımıyla, her zamanki gibi toprağını işledi. Oysa ek-

meğre yetecek kadar tohumu olmadığını biliyordu. Köyde kimsenin ona bir kilo darı bile ödünç verecek durumda olmadığını, ellerindekinin kendilerine zar zor yettiğini de biliyordu.

Her gece Tanrıyla Peygamberine, Ermiş Donatus'la Barbatus'a dualar ediyordu. Ne var ki Yukardan yardım gelmiyordu bir türlü. Zaten o yıl küçük toprak sahiplerinden hiç birinin duası kabul olunmadı. Büyük mülk sahipleri de eş durumdaydılar: meğer ki Papia'daki Frank'larla ya da Kralın adamlarıyla araları özellikle iyi olsun...

Forojuli'deki Dük Rodgaud'un elinden bir şey gelmediğini herkes biliyordu. Dükün kendi durumu öyle sarsak, yetkileriyle kudreti öylesine kısıtlıydı ki toprak sahipleri dualarının arasında onun adını anmaz olmuşlardı.

Adaloald'ın tarlaları sürülüp de bu sessiz sedasız çiftçinin elinde bulunmayan tohumların ekimine sıra geldiği zaman, dünyanın durumunda da bir duralama meydana geldi. Daha doğrusu o ve onunla birlikte daha başka bir çokları öyle bir sanıya kapıldılar. Adaloald bir mucize olsun diye bekleye bekleye miskinleşmişti. Topraklarının üstünde ordan oraya dolaşıyordu, bir şeyler bulup bir işe yaratmak istercesine. Yerden bir taş ya da bir dal alıp evirip çevirerek bakıyordu. Bir toprak topağını avucunda tutup biçimini, içindeki canı, dinginliğini uzun uzun düşünüyor, sonra yumruğunu sıkarak toprağın ezilmesini, dağılmasını seyrediyordu.

Gözlerini tohum bekleyen toprağa indiriyor sonra da gök yüzüne çeviriyordu ama gökyüzü bomboştı, anlaşılın.

Bir akşam gene kara kara düşünerek sofraya başına oturmuştu. Uzun uzun düşündü, sonra bıçağını alarak bir tahta parçasının üstüne çizgiler, üçgenler, halkalar yontmağa başladı. Sık sık durup yeniden düşünüp taşıyor,

ölçüler alıp hesaplar yapıyordu. O çizdiği örnekleri bitirinceyedegin gece olmuştu. Çiftçinin yüzü her zamanki gibi sakindi; yattığı zaman da güzelce uyudu.

Ertesi sabah erkenden kalkarak marangozluk ve demircilik işlerini yaptığı dama gitti; günlerce kaldı orda: Yemeklere bile gelmediğinden onun azığını karısı çalıştığı yere götürüyordu. Ne var ki Adaloald çok az yiyiyordu. Sonradan herkes onun (hiç kuşkusuz) zayıflayabilmek için aç gezdiğini ileri sürecekti.

Adaloald marangozluk ve demircilik damında beş gün çalıştı. Damın kapısını yalnızca bir tas yemek, bir testi su almak için açıyordu. Bütün gün durmadan bir şeyler yontup oyuyor, kaynaklar yapıyor, geceleri de uzun düşüncelere d alıyor, dualar okuyor ve derin derin uyuyordu.

Beşinci gün evine döndü. Yorgundu, gözle görülecek oranda zayıflamıştı. Hemen yattı, yatar yatmaz uykuya daldı. Üç gün üç gece uyudu ama bunun dışında sapa sağlam görünüyordu. Bu yüzden onu uyandırmadılar, şurup ya da herhangi bir ilâç vermeğe kalkışmadılar. Bu işe pek akıl erdiremeyen akrabalarının yaptığı tek şey Utina'daki papazlara haber yollayarak Adaloald'ın sağlığı ve dirliği için dua ısmarlamak oldu.

Üçüncü gün Adaloald uyandı. İyice kendine gelmişti ya, sunulan yiyecekleri istemedi. Karısıyla kızına veda etti. Uzun, önemli bir yolculuğa çıkacağını, ama onu merak etmelerine gerek olmadığını söyledi. Dönüşünde hepsini bıraktığı gibi sağlıklı bulacağını umuyordu. Yapacağı yolculuğun başarılı geçmesi ve sağlıcakla geri dönmesi için tüm koşulların uygun olduğuna inanıyordu.

Bundan sonra üç oğluyla iki kölesine, «Benimle dışarı gelin,» dedi.

Dışarda, marangozluk damının önünde diz üstü çö-

kerek dua etti. Adaloald duaları iyi bilirdi. Onun duası sırasında doğudaki dağlardan Ay doğdu. Çiftçi kalktı, uzun uzun boşluklara, Ayın egemenliği altındaki bu göksel ülkelere baktı. Gökyüzünde bir kaç tane bulut vardı. Hava o gece açık ve güzel olacağa benzerdi.

Derken Adaloald damın kapısını açarak çevresindekilere, yapmış olduğu makinayı gösterdi. Yeni doğan ayın kapıdan içeri sızan nazlı ışığında makina meleklerin giysilerini andırıyordu ilk bakışta; gümüşle altından dokunmuş... İncecik yontulmuş tahta çubuklarla yumuşak dana derisinden yapılma kanatları, ustaca kenetlenmiş, rezellerle, ortadaki taht gibi bir koltuğa tutturulmuştu. Kol geçirilecek halkalar, tutunulacak bir sap, göğüs, karın ve bacakları koltuğa bağliyacık kemerler vardı. Arkadaki dümen tekerleği ayakla işleyecekti. Kanatlarla tahtın altına da sımsıkı gerili durumda, domuzların idrar torbalarının derilerinden yapılma balonlar yerleştirilmişti. Son kesilen domuzlardan alınmış olan bu torbalar öylesine şişirilmiş ve parlaktı ki ay ışığında sabun köpüklerini andırıyordu.

Adaloald icadını dışarıya kendi taşımakta direndi. Bu tür yükleri taşıdıkça insanın kendini daha hafif hissettiğini söylüyordu. Oğullarıyla köleleri onun makinayı omuzlamasına yardım ettiler. Makina tam bir kişinin rahatlıkla taşıyabileceği ağırlıktaydı. Sonra vadiden yukarı doğru yürümeğe başladılar. Ay gök yüzünde yükselmekteydi.

Saat gece yarısına yaklaşırken onlar evlerinden eni konu uzaklaşmış, köye yukardan bakan tepeye tırmanmışlardı. Zar zor tırmandıkları vadi gitgide darlaşıyordu. Sağdaki dağlar öyle dimdik ve yüksekti ki ayı gözden gizliyordu. Biraz ileride vadi ikiye ayrılıyordu. Sağ kolu

daha dik, daha dardı. Yukarki yaylaya giden ana yol işte burada başlıyordu.

Adaloald buraya gelince yükünü yanındakilerin taşımamasını istedi. Dört tane genç ve güçlü erkek için bu yükü omuzlamak işten bile değildi.

Yaylaya tırmanışları sırasında Adaloald pek konuşmuyorduysa da söyledikleri tatlı ve candandı. Sanki... sonradan öyle diyeceklerdi... sanki şu bozuk-düzen dünyanın üyesi olmaktan daha o zaman çıkmıştı! Yavaş sesle yolculuğunun başarılı geçeceğini, bir çok insanlara yararlı olacağını, kendisiyle ailesinin, tüm köylülerin bu yolculuktan meyvalar vereceklerini, büyük olasılıkla bütün Langobard'lar, belki de bu geniş, dertli, çapraşık, gâile dolu dünyanın tümü için bunun hayırlı bir yolculuk olacağını anlatıyordu. Arada bir türkû de söyledi, kendi dilinin çok eski, unutulmuş sözcüklerini kullanarak. Gündelik çiftçi dilini konuşan, biraz da Bizans, Roma ve Pannonia dillerinden anlayan kölelere bu türkû basit bir köy ezgisi ya da türkûleştirilmiş bir hayır, şükran duası gibi geldi.

Yamaçlar dikleşip yol uzadıkça yük de öyle ağır gelmeğe başlıyordu ki adamlar tere batmışlardı. Adaloald'la arkadaşları en sivri tepenin altındaki yaylaya, en sonunda ulaştıkları zaman Ay aydınlığında dinlenmeye durdular. Oğullarla köleler biraz ekmek gevelediler ya Adaloald'ın kendisinin artık dünyasal besinleri canı çekmediği anlaşılıyordu. Ötekilerin hazır olmalarını hiç ses etmeden bekledi. Onlar son lokmalarını da yutunca ellerini (hiç kuşkusuz dünyasal işlere artık bulaşmasınlar diye) kavuşturup diz çökerek yanındakilerin duyamadıkları bir dua mırıldandı.

Dizlerinin üstünden kalkınca Aya, aşağıda bıraktık-

ları yerlere uzun uzun baktı. Böyle yukarıdan bakınca ormanlar yeşilli, mavili, karalı, yumuşak bir halıya benziyordu. Köyün uzak bahçeleri de, üzerlerine mavili yeşilli, değerli taşlar serpiştirilmiş, altın ve gümüşten dokunmuş bir örtüyü andırıyordu. Adaloald'ın yüzü apaydınlıktı ama yalnızca Ay ışığından değil. Yüreğinde, ruhunda ışıyan bir nur, teninden dışarı vurur gibiydi. Sonradan bir soruya karşılık olarak kölelerden biri,

«Yüzü o dakikada aklımıza ermişlerin portrelerini getiriyordu,» diyecekti. «Ermış Salvatorun resmi; bir kilisede, bir tapınakta dingin yanan mumların dalgalanmayan ışığıyla aydınlanan bir kutsal tasvir.....»

Adaloald, yüzünün içten vuran bu nurla iyiden iyiye ısıdığı, kendinden geçer gibi olduğu dakikada kollarını havaya doğru kaldırarak açtı. Köleler, onun ellerinden saçılan hayır duasının şifasını o saat sezdiklerini, ona bağışlanan lütûfla kendilerinin de nurlanır gibi olduklarını sonradan anlatacaklardı.

İşte o zaman Adaloald adamlarına makinayı kaldırıp tam onun altına tutmalarını söyledi. Koltuğa oturunca kemerleri onun bacaklarının, karnının, göğsünün üstünden geçirip sıktılar. Adaloald dizlerini büküp kısa adımlar atarak yaylanın güney doğu kıyısına yürüdü, en derin uçurumun kıyısında duraladı, dizlerini daha da bükerek ciğerlerine doldurabildiğince hava doldurdu, sonra suya atlayan bir yüzücü gibi ayaklarını yerden kaldırıp yaylanarak havalandı.

İlkin, kanatlarını bir kaç kez telâşla çırttıktan sonra uçurumun yamacına doğru çökerek görünmez oldu. Oğulları uçurumun kıyısına koştular ama ne babaları vardı görünürlerde ne de uçan makina. Soluklarını tutarak kulak kesildiler: aşağıdan her hangi bir çatırdı, patırtı ya da çığlık sesi gelmedi. Bağırarak babalarına seslendi-

ler, susup yanıt bekledikten sonra gene bağırdılarsa da aldıkları tek yanıt aşağılardan yükselen hafif bir yankı oldu.

«İnip onu arasak mı?» diye tartıştılar ya uçurum çok dikti. Uzun konuşmalardan ve kararsızlıklardan sonra yaylayı geçerek geldikleri yoldan köye dönmeye karar verdiler. Ödleri de kopmuyor değildi.

Derken, tam yayladan çıkıp ormanın karanlığına dalacakları sırada kölelerden biri dönüp ardına baktı. Ermo adındaki bu köle kısa zamanda üne ulaştı. Çok geçmeden başka birilerince alınıp Forojuli'ye gönderildi. Orada Ermo bütün bildiklerini anlattı.

Anlattığına göre bir daha buralara nasılsa hiç gelmeyeceğini düşünerek son bir kez manzaraya bakmak için arkasına dönmüş. Başının derde gireceğinden de korkusu varmış. Öyle ya, efendilerini göz göre yitiren kölelerin başlarına çok zaman belâ açılır.

Sonra birden bire Ermo'nun gözüne havada, tâ uzaklarda, Aya doğru uçan bir şey çarpmış. Köle bunu hemen bağırarak ötekilere haber vermiş. İlkın, Ermo'nun deyişiyle, Ayın yüzünde kara bir lekeden başka bir şey değilmiş gördükleri şey. Gelgelelim gözlerini kısıp dikkatle bakınca, kartal kanadı gibi ağır ağır, haşmetle açılıp kapanan kanatları seçmişler. Birşey, uzaktaki gezegene doğru gitgide hızlanarak uçmaktaymış. Bunun Adaloald olduğuna kanı getirmişler; çiftçi hiç şüphesiz ormanlarla tepelerin üstüne yükselerek ereğine doğru yol almaktaymış.

Ayın duru, parlak ışığında onun uçuşunu bir süre izledikten sonra, oğullardan birinin dediği gibi, sözlere sığmaz bir mutluluk sarhoşluğu içinde, uzaklardaki köylerinin yolunu tutmuşlar...

Bir kaç gün sonra Utinadaki Kilise çevrelerince sor-

guya çekildiklerinde. herşeyi akılları başlarında olarak, apaçık gördüklerine, ne yola çıkmazdan önce ne de yolda, bira, şarap gibi şeyler içmediklerine yemin ettiler. Bu yeminden ayrı olarak, Aya uçan makineyi o değişik, görülmedik biçiminden. kanatlarının Adaloald'a özgü olan ağır başlı, yavaş, haşmetli edayla sallanmasından tanıdıklarını da eklediler.

Uçan makina hiç kuşkusuz çok iyi yapılmış ve hatırı sayılır bir hız tutturmuş olsa gerekti. Zaten yüksek olan hızın gitgide artmasıyla uçan adam çok geçmeden, kar tanesinden biraz daha irice bir benek olup çıkmıştı. Aşağıdakiler Ay pilotuyla, aracını, iyice solup ufalarak bir toz zerresine dönüşünceye değin seyrettiler, sonra bu zerre de. birden. gözle görünmez oldu.

Bu arada öyle çok zaman geçmişti ki Ayın kendisi Batı ufkuna doğru alçalmıştı. Adaloald'ın oğullarıyla köleleri o zaman başlarını yere indirerek ormanların karanlığına daldılar, kimi zaman koygun karanlıkta, kimi zaman yıldızların ölgün ışığında yollarını zar-zor bularak tan atarken evlerine döndüler.

Johannes Lupigis anılarının arasında, «Uzun yıllar, çeşitli sıkıntılar çektikten sonra aya uçan çiftçiyle ilgili yeni söylentiler kulağıma çalındı,» diye yazıyor. «Adaloald artık Luna-Ay sözcüğünden gelen Lunald adıyla anılıyordu. Köyüne hiç dönmemişti o geceden bu yana. Ayın yanı sıra daha bir çok yıldızlara gerçekten gittiği söyleniyor, yakınmalarıyla dileklerini, düşüncelerini, özür, hat-ta belki de ultimatolarını Ayın ve yıldızların üstünde durarak *yukarıya* ilettiğine inanılıyordu.

«Eğer öyleyse uçuşu boşa gitmemiş sayılır. Bu uçuşun etkisine yorulan hayırlı belirtiler açıkça görülüyordu zaten. Bizim bölgemizde doğal (Kralın açısından da hak-

lı) olarak sürdürülen ceza ve yağmalar eski şiddetini yitirdi, umulduğundan daha hafif, daha insafli geçer oldu.»

Johannes Lupigis, «Sırası gelmişken şuna da değinmek istiyorum,» diye yazıyor. «Gösterilen yumuşaklığı daha çok Amcam Diyakoş Anselm'e, onun Frank Kralı Carolus'la Papa Hadrian'a sözünü geçirebilmesine borçlu olduğumuza inananlar da çoktur. Sonradan kendi gözümle de görmek fırsatını bulacaktım ya. Amcamın ünlü kalem gücü, yazdığı şiirli mektuplar, Saray çevrelerini doğrusu çok etkiliyordu.

«Adaloald'ın ise Bilinmez'e yaptığı yolculuktan sonra dünyaya dönüşünde Bizans'a indiği, orada Saray Maiyetine girdiği söylenir. Kralın ona, üzerinde kendi kabartması bulunan altın bir madalya verdiği, bol keseden maaş bağladığı sonra da astronomi ve astroloji gibi bilimler üzerine saraya öğretmen atadığı inancı yaygın ve kesindir. Bu konulardaki saray öğretmenliklerine aday olanların nasıl kuyrukta beklediklerini bildiğimden ben bu söylentilerin olasılığına pek inanmıyorum. Gene de ne yalan söyleyeyim, işin başından beri gönlüm hep Adaloald yani Lunald'dan yanadır. Yirmibeş yılı aşkın bir zamandan beri, aklıma her gelişinde, uzayda da olsa, dünyada da olsa, ona iyilikler dilemişimdir...

«776 yılının Paskalyasında, tüm hazırlıkların bitmiş, beklenen zamanın gelmiş olduğuna inanan Dük Rodgaud Krala karşı tasarlanan ayaklanmayı başlattı. Lunald'ın tersine bizler yeryüzüne bağlı olduğumuzdan, kanatlana bilmemizin yolu yoktu.

«Ama daha sonraları, Aya ben de gittim.»

ONSEKİZİNCİ BÖLÜM

Beneventum'lu Agi ailesinden olan Agibert aşağıda vereceğimiz öykünün bir çok bölümlerini 828 ile 830 yılları arasında, hem kendi çağdaşlarını hem de kendilerinden sonra gelecek olanları aydınlatmak amacıyla kaleme aldı.

Agibert bir zamanlar Johannes Lupigis'i yakından tanımıştı; onun içinin içine sığmayışını iyi anlıyordu. Gençliklerinde Agibert ile sonradan Saray yazmanı olacak olan Johannes, Romadan Aachen'e önemli bir yolculuk yapmış, Aachen'de uzun süre kalmışlardı. Bu yolculuk ikisinin de yazgısını etkiledi.

828'de ilk Roma-Aachen yolculuğundan çok, çok sonra Agibert, Johannes Lupigis'in doğum yeri olan Foroju-li'de incelemeler yapmağa gitti. Burası, Kuzey İtalyada, Friaul ya da Frijuli denilen Dükalığın Utina kentine yakın bir yerdi. Bu yerin adının en doğrusu Forum İulii olarak yazılır. Civitas Austriae diye anıldığı da olur. Agibert bu noktaları belirttikten sonra Foroju-li konusunda şöyle yazıyor:

«Coğrafik ve politik mevkiine, savaş stratejisi yönünden taşıdığı öneme bakılacak olursa bu kent zamanlar değiştikçe bir çok adlar ve efendiler değiştirecektir.

«Adriyatığın kuzey kıyısındaki bu yerin doğal manzarası insanın hemen gözünü çekiyor. Bana öyle geldi ki eli ya da pençesi bulunan bir dev ya da dev boyulu bir eski çağ kralı, bir gün can sıkıntısı veya öfkeyle, belki de şaka olsun diye, pençelerini toprağa öyle bir vuruş vurmuş ki yumuşak balçığın altındaki kaya tabakası yukarı doğru fırlamış, göğe uzanıp kalmış. Yumrukların izleri, üstünde alçacık tepeler uzanan bir yayladır. Geride de dağlar yükselir. Geniş vadiler gitgide daralarak dağların arasına birer uçurum, birer yarık gibi sıkışmış kalmıştır.

Bu dev ya da tanrının Utina ile Forojuli yüksekliklerini yaratmak için kuzey bölgelerini avucunun içiyle sıvazladığını görür gibi oldum. Pençelerinin tırnaklarıysa kuzeydeki ufkun önüne yığılan ağır cüsseli sıra dağların doruklarını çentmiş; taştan yapılma, sivri uçlu, yüksek dalgalar gibi sıra sıra...

«Daha batıda bu dev yaratıcının daha başka bir izine rashyoruz. Yaratıcı, dünyanın kulağını çekmek istercesine pençesini güneye, Adriyatige doğru uzatmış, bu arada da o kocaman, sert tırnaklarıyla yeri tırmalayarak çok kollu Tiliamentum Irmağını meydana getirmiş olsa gerek. Ama gezim sırasında yaratıcının buradaki toprağı hırsıyla değil de rasgele, umursamazlıkla tırmalamış olduğunu ister istemez düşündüm. Dev mi, tanrı mı olduğunu bilemediğim bu yaradan, araç gerecini sırtına vurmuş, yorgun argın evine dönen bir işçi gibiydi belki o sırada; alacakaranlıkta, tırmığını peşinden sürüyerek bitkin durumda, ayaklarını sürüye sürüye giden bir çiftçi, gündelik uğraşları, ekmeyi biçmeyi aklına bile getirmek istemeyen bir rençber... İşte Friuli'deki, 775 yılındaki büyük kasırgadan çok zarar gören bu bölgedeki gezim sırasında edindiğim izlenimler böyleydi...»

Bunları Agibert'in Beneventum'da, çok ileri bir yaşa değin çalıştığı manastır kitaplığında yazdığı yazılar arasında buluyoruz.

Agibert 828'de:

«Sağda, solda günler, aylar, yıllar sıralanmıştı...»

«Ben, Agibert, Beneventum'da yeni bir mevsimin yaklaşmasını seyrediyorum. Yakında yaz gelerek oyunları, uçarlıklarıyla aklımı çecek, kolumdan tutup beni kendi içimin derinliklerinden dışarı çekmeğe çalışacak. Yaz mevsimi kandırıyor beni; hesaplaşmalar yapmağa doğru itiyor. Belgelerin sayfalarını karıştırıyorum;

bu sayfaların içindeki fısıltıları duyup ses tonlarını ayırt etmeğe, devinmeleri, yaygaraları algılamaya çalışıyorum. Kendi yaşadığım çağ sesini yükselterek dikkatimi çekmek için elinden geleni yapıyor. Dışarıdan esen yeller Gerçekleri taşıyor bana. Ovid'den bir şiir kulaklarımın içinde şarkı söylüyor:

**Sağda solda günler aylar, yıllar sıralanmıştı.
Yüzyıllarla saatler eş aralıktaki
Genç Bahar başında çiçek tacıyla,
Yaz cıvılcıplaktı, başaklarla bezenmiş
Ve son bahar...**

«Yok, düşüncelerim ilkyazda, şimdiki zamanda oyalanıyor, büyük sıcağın çökmesinden önce...

«Burada, bedensel ve ruhsal acıların hemen hemen hepsinden arınmış olarak yaşadığım Beneventum'da, bu manastır kitaplığına kapanmış olmama rağmen dış dünyanın ahlarıyla vahlarını kimi kez gene de duyabiliyorum. Kitaplarımın üstüne daha bir eğiliyorum. En son Ovid'i okumaktayım. Bir şeyler arıyorum, ama ne? Ola ki sürekli erinci, dinginliği arıyorum ama kesinlikle bilemem. Gene de aradığım şeye yaşadığım sürece kavuşamayacağımı biliyorum.

«Geçmiş; bana, Johannes Lupigis ve daha bir çoklarına ait olan geçmiş, önümde, yarıp geçmem gereken koca bir Gelecek gibi yığılıp yükselmeğe başladı. Geçmiş hepimizin önüne böyle dikilir işte. Ayağa kalkıp çiğner geçeriz onu. Bilgi denen şeyi elde edebilmek için, kan ter içinde onu yarıp geçmek zorundayızdır. Geçmişi bölüm bölüm yaşamış, kimi kez yutmuşuzdur. Şimdi de yeniden içine girip onu yeniden yutmak zorundayız, onu tanımak yoluyla özgürlüğümüze kavuşabilmek için. Diyakos An-

selm'in dediği gibi bilginin kuralıdır bu, ola ki yaşam deneyi edinebilmenin tek yoludur.

«Tohumları nerden gelişmişse gelişmiş, burda, Beneventum'da üç tane titrek kavak ağacı yetişmiş. Caloris ırmağı boyundaki bir yamaçta yaşıyorlar. Yerden sürgün vererek üremeğe çalıştıkları dikkatimi çekti. Ne var ki sürgünler hep kopartılıyor. Acaba, kökler köklere eklenerek, uzak Kuzey ellerinden, Gece Yarılarının Ülkesinden gelmiş olabilirler mi? Yüzlerce yıl süren bir yolculuk? Bir ağaçlar ailesi ki köklerini giderek güneye, daha güneye doğru salıyor; ilerledikçe ölü, kuru ağaçlar bırakıyor geride, ne var ki bu kuru ağaçlardan yeni sürgünler sürüyor, taze ağaçlar bitiyor; onlar da yaşlanıp ölüyorlar zamanla, gelgelelim sürdükleri filizlerden yetişen yeni ağaçlar onların soyunu yaşatıyor.

«Yoksa bir insan mı getirdi bu tohumları buraya? Beneventum'da üç tane titrek kavak ağacı bulunmasını isteyen birisi? Ağaçların başka yerlere göçmelerini önlemek, bu üç ağacın sona dek burada kalmasını sağlamak için filizleri koparıp duran birisi?

«Sağlığıma yararlı olduğu için yaptığım kısa yürüyüşler sırasında ne zaman durup bu ağaçlara baksam aklıma Phaeton'un güneş arabasıyla göklerde yaptığı uçuş gelir. Phaeton'un kızkardeşlerini tanrı ağaca dönüştürmüştü; ya salkım söğüt ya da titrek kavak, hangisi olduğunu kesinlikle bilemiyeceğim. Virgil bile titrek kavakla akça ağaç arasında duraksar.

«Çok hoşuma gider bu ağaçların altında dinlenmek. Havanın en durgun zamanlarında bile titrek kavağın yaprakları pır-pır edip durur. Puta tapanların söylenceleri Ovid'in mitosu canlanmış gibi olur. Bundan yirmi, otuz yıl önce bu bir avuç tohumu buraya dikmiş olan kadın ya da erkek, her kimse, sanırım yaşantımızın değişmez teh-

likesini, aklımıza getirmek amacı gütmüş: en güvenli olduğumuz zamanlarda bile çevremizin tehlikeyle kuşatılmış olduğunu unutmamamızı istemiş olmalı.

Phaeton'un kızkardeşleri, ağabeyleri olan o yarı-tanrının, göksel arabacının ardından duydukları kederi ellerinden geldiğince açığa vurabilsinler diye ağaca dönüştürülmüşler. Ağabeyleri Phaeton öylesine kibirliymiş, kendini öyle bir beğenirmiş ki güneş arabasını sürebileceğine inanırmış. Ona bu arabayı sürme hakkını tanımışlar. Gel gör ki yarı tanrı olan genç adamın yarısı da insanmış, bu yüzden gökte araba sürmeyi becerememiş. Büyük zararlara yol açtıktan sonra yere düşüp paramparça olmuş. Kız kardeşleri çok ağlamışlar onun ardından. Ağaç oldukları zaman da göz yaşları bizim kehribar dediğimiz öz suyuna dönüşmüş...

«Yüzümü göğe kaldırıyor, sahneyi gözümde canlandırmağa çalışıyorum. Sen, ey Phaeton, güneş arabasını bu günlüğüne kullanabilirsin. Ayak diriyorsun bunda; senin tanrılardan biri olduğuna kimse inanmıyor diye alınıp güceniyorsun. Helios seni bu sevdadan caydırmağa çalışıyorsa da ondan zorla koparttığın sözü tutmak zorunda kalıyor sonunda. Dizginleri eline veriyor. Gençsin, gücüne, dizgin tutmakta, yön tutturmakta ustalığına inanıyorsun. Ateşten yapılma güneş arabasını, bir ısı çekirdeği, ölçülmez bir güç kaynağı olan bu arabayı göklerin üzerindeki rotasında yanlızsız sürdürebileceğine güvenin sonsuz. Kendini her zamankinden çok bir Tanrı olarak görüyorsun.

«Gel gör ki Uzayın, Güneşin güçleriyle baş edemiyorsun. Ne dersen de, onların efendisi değilsin sen. Bileklerinin gücü kalmayınca dizginler ellerinden düşüyor, Helios'un dört küheylanı da şaha kalkıp kaçıyorlar. Yeryüzü soğuyor, ırmaklarla denizler buz kesiyor, Yaşamın

kendisi bile nerdeyse donmak üzere...

«Derken yitirdiğin dizginleri el yordamıyla yakalayıp yeniden eline alıyor, kıvancın heyecanıyla kahkahalar atarak.

«Ben. Phaeton, gerçekten Tanrıyım işte!» diye haykırıyorsun. «Bir tanrı-adam, bir adam-tanrı!»

«Arabayı sürmeğe kalkışıyorsun gene, yaptıkları işi bilmeyen, tek istekleri tanrılarla kahramanların ellerine benzemek olan deneysiz, bilisiz ellerinle. Duyduğun yersiz, aşırı sevinç sarhoşluğuyla atları yeryüzüne yaklaştırıyorsun, hem de çok yaklaştırıyorsun, ne yazık ki! Buzlar eriyor, don tutmuş denizlerle ırmaklar başlıyor çözülmeye, yerlerden, göllerden buharlar tütüyor. Sıcak artıkça artıyor, denizin dibinde yaşayan tanrılar can vermek üzereler. Dehşet çığlıklarıyla haykırarak Jüpiter'den yardım diliyorlar.

«Onlar çağrışadursun, denizlerle ırmaklar kuruyor, yeryüzünün yeşilliği kavrulup sararıyor, sonra kapkara kesiliyor. İnsanlarla hayvanlar tutuşarak birer kül yığını olup çıkıyorlar. Ve bu en son dakikada sen kendin Jüpiter'in okuyla vuruluyorsun. O hızla o zaman Eridanus, şimdiyse Rhenus, Padus ve Rhodanus denilen ırmağa düşüyorsun. Arabanın atlarıysa uzayda çılgınca dört nala kaçarlarken ayak izleri Saman Yolunu meydana getiriyor; o yıldızlardan döşenmiş yol ki bize hâlâ bir felâket işareti gibi görünür. Güneş arabasının parçalarını peşlerinden sürüyen küheylânlar bir çok zararlara yol açtıktan sonra, en sonunda, İktidar, Denge ve Yüksek Mantık sayesinde gerçek yollarını buluyorlar. Gel gör ki yollarına girip yatışmazdan önce dünyayı birbirine katmış, ölümsüz tanrılarının bile ödlerini koparmışlardır ya...

«Sen kendin, paldır küldür bizim aramıza düştün; senin araba sevdan yüzünden nerdeyse ortadan kalkacak

olan insan soyunun arasına. Bize ettiklerine rağmen gene de felâketten arda kalanlar (körü, topalı, sakatı) seni bir kahraman yerine koyup krallara lâıyk bir cenaze töreniyle gömdüler, üstünü mermerle kapatıp mermere senin adını yazdılar.

«Annen Klymene mezarının başından ayrılmıyor. Acısı öyle derin ki başucunda saçını yoluyor, üstünü başını paralyor. Kanları beyaz mermerin üstüne sıçrıyor. Kızkardeşlerin de gelip göz yaşı döküyorlar mezarının başında. Jüpiter onlara acıdığından, her ne demeğe geliyorsa bu, kehribardan göz yaşı döken ağaçlara dönüştürüyor onları. Neden ağlıyor bu kızlar? Senin, ağabeyleri Phaeton'un uğruna elbet. Beri yandan senin hünerin, kibirinin sonucu olan felâketlere de ağlıyorlar. Kardeşleri olan beceriksiz arabacıya, kendine boş yere güvenmenin gafilliğine, kendini tanrı sandığı için kendi soyunu kırıp geçiren insanın durumuna ağlıyorlar; insanın varolduğu sürece böyle davranmaktan vazgeçmiyeceğini bildikleri için karalar bağıyorlar belki de...

«Gökyüzüyle Yeryüzüne karşı bunu haykırmak istiyorum.

«İmanımın sarsıldığı zamanlarda bana, bir titrek kavağın yaprağı üstünde yaşıyormuşum gibi geliyor.

Ve düşünüyorum:

Belki bir gün gelecek bir yarı-tanrı ya da kudret hırsıyla ve yasak meraklarla gözü dönmüş bir tanrı-adam güneş arabasının dizginlerini ele geçirmeyi gene başarsak... da, kibiri, gözünün körlüğü, burnunun Kaf dağında olması yüzünden arabayı dünyadan öyle uzaklara sürecektir ki dünyayla insanlar soğuktan donacak; ya da yeryüzüne aşırı yaklaşması yüzünden topumuz birden kavrulup yanacağız.

Kendi kendime diyorum ki:

«Titrek kavak ağacının yaprağında yaşıyoruz.

«Titrek kavak ağacının yaprağında yaşayan kimse yarımına güvenemez. Gene de burada yaşayan minnacık yaratıklar vardır, memleketlerinin böyle bir yaprak olduğundan habersiz. Onların evi ocağıdır bu, dünya yüzündeki ana vatanları; titrek kavak ağacının dünyası.

«Gene kitapığımdayım;

«Johannes Lupigis'in 801 yılında, ayaklanma konusunda yazdıkları ılımlı; İmparatorun buyruğunda olan kaleminin ister istemez yer yer duraksadığını bir çok kez söylüyor: Kırkiki yaşındaki bir adam onyedisinde bir delikanlı gibi yazmağa kalkarsa Gerçeği çarpıltıp yamulabilir,» diyor.

«Ayaklanmanın altında yatan itici nedenleri: kıtlık korkusuyla iktidar hırsını, yıllar geçtikçe Johannes Lupigis daha iyi anlamağa başlıyordu. Düklerin iktidarı ve Kral Carolus'la Papa Hadrian'ın iktidarlara giderek eş bir anlam kazanmağa başlamıştı. Dük Rodgaud için sorun kendisinin Fruili'deki iktidarının kalıntılarıydı: Kral Carolusun bağışlaması sayesinde elinde kalabilen yetkiler, sonra Kral Desiderius'un iktidardan düşmesi.

«Beri yandan halk için sorun bir ölüm-kalım sorunu-
nuydu.

Bu görüş tümüyle yersiz de sayılmazdı çünkü kıtlık belâsı hepsinin başının üstünde dolaşmaktaydı. Gerçi varlıklı Langobard çiftlikleri için bu belâ daha hafifti, ama Frank ordusunun bitip tükenmeyen sığır ve tahıl istemleri onların gözünde ağır bir vergi olmağa başlıyordu. Bunun etkisini henüz midelerinde duymasalar bile para keselerinde duymağa başlamışlardı. En değerli kölelerini köle alıcılarına, kaptanlara satanlar gitgide çoğalıyordu. Alıcılar da, kimi açıktan açığa kimi gizlice, Bizansla Venedik'e köle satıyorlardı. Arada Feleğin kahpeliğine

yanıp göz yaşı dökerek Tanrının Ululuğuna ve Mutlak Kudretine sığınmakla birlikte, işleri, maşallah, tıkırında, kârları yerindeydi.

Pek kudretli olmayanlar içinse işler bambaşkaydı. Johannes Lupigis'le daha bir çoklarının yazdığı gibi beş parasız kiracı rençberler, açlıktan kıvranan zanaatçılar çok zaman üç kuruş için çocuklarını, hatta kendi kendilerini satmak zorunda kalıyorlardı.

772 yılından beri tahtta olan Roma Piskoposu Papa Hadrian tahtındaki çivilerin sivri uçlarının yukarıda olduğunu artık öğrendiğinden Krala bir çok mektuplar yazarak durumdan yakındı, yaklaşan tehlikeler konusunda da onun kulağını bükmeğe çalıştı. 775-76 yıllarında bu yakınmaların iyice ayyuka çıkarak Tanrı Babanın bile katına ulaştığını sanıyorum.

«Kitaplıkta, şuracıkta, Papanın parmak izleriyle, göz yaşlarıyla lekelenmiş mektuplardan biri var:

«Mektubunda bizim Romalılarımızla Sarazen kâfirlerinin arasında köle alış veriş yapıldığından söz ediyorsun. Biz böyle bir günaha ne izin verdik ne de göz yumduk. Oysa çılgın Yunanlılarla Bizanslılar gemilerini Langobard kıyılarına yanaştırıp yerlilerle dostluk kurmayı ve bu yoldan köle satın almayı oldum olası huy edinmiş ve uygulamışlardır. Dük Allo'ya savaş gemilerinden bir filo kurarak Yunan gemilerini batırsın diye verdiğimiz buyruğa boyun eğilmedi. Bu yüzden biz kendimiz bu günaha son vermek amacıyla Centumcella'daki Yunan teknelerini batırdık, mürettebatını da tutsak olarak alakoyduk. Açlığa dayanamadıkları için Langobardlar bir çok köle sattılar. Canlarını başka türlü kurtarmanın yolu olmadığına inanan bir çokları kendi istekleriyle Yunan gemilerine teslim oldular,...

«Papa Krala bu yollu yazıyordu işte: iyi niyetli bir

adamin, iyi niyetine inandığı bir başka adamla yazışması...

«Ana babaların daha yeni yeni yetişmeğe başlayan öz kızlarını, açlık yüzünden sattıkları yolunda söylentiler dolaşıyordu. Servetlerini tehlikede gören ya da çoğaltmak isteyen zengin ve kudretli başbuğların da kızlarını aynı amaçla kullanmaları gerçi eski bir gelenekse de Friuli ile Tuscia'daki, Langobard İtalyasının öbür illerindeki beş parasız rençberlerle zanaatçıların yürüttükleri insan alım-satımı bundan apayrı birşeydi. Bunu bir tehlike işareti sayanlar, halkın içinde direnme ve değişiklik ihtiyacı yaratacağına inananlar pek çoktu.

«Dük Rodgaud'un yaptığı hazırlıkların ayırt edici yönü kararsızlık, beyinsizlik, belki de umarsızlıklarıydı. Dük, Spoleum, Beneventum, Clusium gibi Langobard Dükalıklarıyla Prens Adalgis'in ve Bizansın kendisini paraca ve askerce destekleyeceklerine bel bağlamıştı.

«Gün bugün,» diyordu. «Saat bu saat.»

«Sanırım onu en çok kıskırtan da yakın dostları Felix'le Stablician'ın içlerinde kaynayan öç özlemiydi. Bu ikisi öç alma günüyle saatinin çoktan gelmiş, geçmekte olduğuna inanıyorlardı.

«Kral Carolus Saksonyada kendine baş kaldıran barbar kavimleri ezmek, kalelerini ele geçirmek, puta tapanların tapınaklarını yıkmak ve İsanın yumuşak başlı öğretilerini kendi sert kılıcıyla onların arasında yaymak gibi uğraşılara dalmıştı. Gene de karşılaştığı direnç korkunç, şeytan her zamankinden daha kurnazdı.

«Rodgaud kendisinin yaktığı Paskalya maytabının İtalyayı bir baştan bir başa ateşe vereceğine inanmış olsa gerekti. Yaşamak öyle güçlenmiş, hoşnutsuzluk öylesine yaygınlaşmıştı ki bu maytabın bir yangın başlangıcı olacağına Dükalıktaki herkes inanıyordu.

«Johannes Lupigis şöyle yazıyor:

«Çok eskiden kalmış olan o günlerin tarihçesini gözden geçirdiğim, o günden bu yana yeryüzünde yalazlanan yangınları düşündüğüm zaman, bizim, daha doğrusu Dük Rodgaud'un ayaklanması gözüme bir kıvılcım gibi görünüyor: ocaktaki odun ateşinden sıçradığı anda parlayıp sönen, yere düşene değin kararıp bir is zerresi olup çıkan, hiç bir yeri yakmadığı gibi gözle bile zor görünen bir kıvılcım!»

«Ben, Agibert, onun bu sözlerine ister istemez hak vererek şunu ekliyorum:

«Rodgaud bir Phaeton değildi. Onun güneş arabası sandığı şey yalnızca bir köy arabasıydı, yüce bir mülkün uzak bir köşesinde, ıssız bir kır yolunun üstünde.»

ONDOKUZUNCU BÖLÜM

Dükaliğin dört bir yanından, hatta daha uzaklardan gelen adamlar geceleri şatoda toplaşır olmuşlardı. Çevresinde çeşitli söylentilerin kaynaştığı gizli bir konuyu görüşüyorlardı.

Ne zaman, nerde, nasıl? Kuzeyde, sınırdaki dağlık bölgelerden, Utina'dan, daha batıdan, Aquilea, ve kıyı kentlerinden gelen kimi kararlı, kimi kararsız adamların hemen hepsinin dudaklarından bu sorular dökülüyordu. Friuli'nin içinde Bertoald Lupigis kuşkucuların safındandı ama ne yapsın ki Dük Rodgaud kardeş çocuğuydu onun. Dük Rodgaud da güvenç içindeydi. Spoletum, Beneventum, Bergamum, Clusium Dükleri bir yana, kimliklerini gizli ve yarı gizli tutan daha bir çok müttefiklerine sırtını dayamıştı.

«Kazan kaynıyor, taşması da yakındır.» diyordu.

Kendi kaynattığı gizli işler kazanının fokurtusuysa,

tâ uzaklardan duyuluyordu.

Bertoald günlerini, kendi malikânesindeki demirci damında sürdürülen silâh yapımını denetlemekle geçiriyordu. Ev halkına bu mızrakların, oklarla yayların, gene her zamanki gibi güney illerine satılacağını söylüyorsa da kimse ona inanmıyordu. Zaten bugünlerde bütün büyük evlerde silâh yığınakları yapılmaktaydı. Bunları Paskalyadan önce hazır etmek telâsı öylesine büyüktü ki demirciler, marangozlar gece gündüz çalışıyorlardı. Donanım için gerekli eşyalar toparlanıyor, atlar, kısraklar talim görüyor ve her türden silâh, mızraklar, oklar, yaylar mı dersin, balta ve sapanlar mı, kılıçlar, kalkanlar mı dersin; hepsi şatoya getirilip depo ediliyordu.

İçilen biralarla şarapların etkisi yüzünden bu konularla ilgili fısıltılar büyüüp hay-huya dönüşmeğe başlamıştı. Gözleriyle kulaklarını dört açanlar bu hazırlık söylentilerinin çok geçmeden çok uzaklara yayılacağını kestirebiliyorlardı. Gelgelelim Dük Rodgaud'un kendisinin dedikodulardan daha hızlı davranabileceğine hâlâ inancı vardı.

Halkın tedirginliği ortada dolaşan tedirginliklerle de alevlendikçe giderek artmaktaydı. Her kafadan bir ses çıkar olmuştu. Çoğunluk, Stablician'la Felix gibi, Frankların, dönek Saksonyalıların, hatta Romadan devşirilme paralı askerlerin yaptığı zulümlerden konuşuyordu. Gerçi Forojuli'de böyle şeylerin olduğu görülmemişti. Ne gariptir ki bölge (belki de daha kötü bir yazgı için damgalanmış olduğundan), şimdiye değin pek hırpalanmamıştı. Ama komşu bölgelerde cana kıymalar, kundakçılık, yağmacılık, ırza saldırı almış yürümüşü. Kralın aldığı öşürlerle kıtlık da cabası...

Ne yapılacaksa *şimdi* yapılmalıydı, yoksa iş işten geçecekti. Karanlık günler yaşıyorlardı, oysa yarın, kesin

olmasa da bir umuda gebeydi. Bir çokları Dük Rodgaud'a bir kurtarıcı, belki de Langobardia'nın yeni kralı gözüyle bakıyor ya da bakmak istiyorlardı.

Perto için günler bir koşuşma içinde geçip gidiyordu ya, geceler garip bir yalnızlıkla dopdoluydu. Delikanlı heyecan, gerginlik duyuyordu ama hiç bir beklediği, umduğu, yok gibiydi. Kamp yerinden kaçmağa karar vermekle birlikte hangi yönde kaçacağını kestiremeyen bir askere benzetiyordu duygularını.

O yılki Pehriz Yortusunda Flavian'da gözle görülür bir değişim oldu: emektar hoca son hızla çöker gibiydi. Bir zamanlar son derece gür olan yaşam ağacı yapraklarını gerçekten dökmeğe başlamıştı artık. Flavian oruç tutmak konusundaki Tanrı buyruğunu bile unuttu. Sesi tizleşip çatladıkça sözleri anlaşılmaz olup çıkıyordu. Belleği de zayıflamış, teklemeye başlamıştı. Yaptıkları Grekçe dersler sırasında Perto, çoğu zaman öğretmeninin yanlışlarını düzeltmek zorunda kalıyordu. Eskiden olsa Flavian böyle zamanlarda ya parlayıp öğrencisini haşlar ya da alınıp küserdi. Oysa şimdi,

«Senin dediğin gibi olsa gerekir,» deyip geçiştiriyordu.

Akşam yemeğinden sonra yıllardır her zaman yaptığı üzere bir süre ocak başında oturuyordu ama çok az konuşuyor, şekerleme yapıp duruyordu. Sofra başındaysa, o sıska gövdesinde besin yığınağı yapmak istercesine, son derece iştahlıydı.

Ev halkının oruç tutmasına titizlikle özen gösteren Bertoald, Koca Adamın yortu gerekçesine boş vermesini görmezlikten geliyordu. Liuta bir kaç kez, pehriz mevsiminde olduklarından dem vurmuş,

«Ulu Tanrı ne denli açık elli olursa olsun, tüm bağış-

larını canı isteyince bizlerden geri alabilir.» diye fikir yürütmüştü.

Flavian ona şöylece bir baktı, sonra o Romalı kibarlığıyla, ağır ağır, sessiz sessiz yemesini sürdürdü. Ağzına biraz daha ekmek attı, bir kaşık daha çorba, bir lokma daha balık aldı. Lokmalarını özenle çiğnemesi bütün dişlerinin hâlâ yerli yerinde olduğunu göstermek içindi.

Bir gece Bertoald şatodaki toplantıdan erken döndü. Eşikte Warnefrit'e bir işaret yaptı. Perto da onların peşi sıra sundurmaya çıktı. Ilık bir akşamdı, güney rüzgârı minik bebelerin yanakları gibi yumuşacık...

. Bertoald'ın en küçük oğlu, «Belki artık Warnefrit'in onunla buluşmasına izin çıkmıştır,» diye düşündü.

Bertoald'la Warnefrit birlikte avluyu geçerek duvar dibinde durdular. Perto babasının sesindeki yalvarışa benzeyen tonu duydu. Sonra Warnefrit'in dudaklarından hışımla kopan, kısacık,

«Yok!» sözcüğünü.

Bertoald gene bahçe kapısından çıkarak şatonun yamacını tırmanmağa başladı.

Warnefrit geri geldiğinde Perto'yu avluda buldu.

Haşın bir sesle, «Sen gene mi burdasın, Perto?» diye sordu. «Kulakların pek uzun, maşallah. Öyle değil mi?»

Perto hiç bir şeyden haberi yokmuşcasına, «Havaya bakmağa çıktıydım,» dedi. «Öylesine, ılık, tatlı bir akşam ki... güney rüzgârından olsa gerek. Hani geçen yıl, aklında mı, pehriz yortusunda kopan o fırtına?...»

Warnefrit «Sen neler zırvalıyorsun be?» diye kardeşini omuzlayıp geçti.

Merdivene gelince arkasına döndü:

«Bu akşamın tatlılıkla hiç bir ilişkisi yok, doğruyu istersen!»

Bertoald geri geldiği zaman iki kardeş hâlâ salonda

öturmaktaydılar. Warnefrit aralıksız içki içmişti.

Gene avluya çıktılar. Bertoald bir büyümüş, içerilere sığamaz olmuştu sanki. Perto kapı aralığına sindiyse de hiç bir şey duyamadı. Babasıyla ağabeyi dönüp geldiklerinde onu Flavian'ın koltuğunda oturur buldular.

Olmuş ya da olacak şey Warnefrit'in yüzünde açıkça okunuyordu. Bu yüz şimdi hem mutluluk hem de anlatılmaz bir gururun içten vuran aydınlığıyla ışıkmaktaydı. Perto içini ateş gibi yakan, acı gerçeği sezdi. Rodgaud istenen bedeli ödemişti. Warnefrit onun adamı olacaktı.

Perto orda oturmaya daha fazla dayanamadı. Babaları annelerinin yanına girer girmez Warnefrit mutluluğunu herkese anlatarak caka satacak, bundan önce yalnızca halaylıklarla köle kadınların karınlarını doldurmaya layık görülen erkeklik gücüyle övünecek, bu kez katıksız bir kıvançla gene şarap içecek, çenesi açılarak gerdek gecesinde Angila'ya neler yapacağını sayıp dökecek, onun kızlığını nasıl bozacağını ayrıntılarıyla anlatacak, onun önce çığlıklar atıp bağırdıktan sonra teslim olmasını ağzının suları akarak düşündükçe bir şehvet zevkiyle kıvranacaktı. Warnefrit mutlu ve güvençliyken böyle olurdu.

Babaları salondan ayrılınca Perto da kendi odasına çekildi. Kapı açılır açılmaz Flavian horlamağa başladı. Delikanlının hıçkırıklarıyla iniltilerini iyi duyabilmek için kulaklarını dört açtığı anlaşıyordu. Gelgelelim koca adamın oyunlarını artık ezbere bilen Perto kendisi de uykuya dalmış gibi düzenli düzenli solumağa, başladı. Gerçekten de biraz ağladı, usulca. Sonra öfkesinin taşıp köpürdüğünü duydu; kine çok benzeyen ama işe yaramayan, boşuna bir öfke.

Ertesi sabah Flavian yataktan kalkmadı. Ne hasta ne de yorgundu ya, kalkmak zahmetine katlanmayarak

duvardan yana döndü. Perto içeri girince Flavian gözlerini onun yüzüne kaldırarak,

«Hiç birşeyciğim yok ama bir süre yatakta dinleneceğim,» dedi. «Babanla annen seslerini çıkarmazlar, sanıyorum. Sana öğretebileceğim hiç bir şey de kalmadı zaten!»

Perto gülümseyerek, «Yani benden umudu kestini mi?» diye sordu.

Koca adamın gözlerinde bir öfkenin şimşegi çaktı. Ama şimşegin gerisinde bir gülücük gizliydi.

«En son ders kursumuzu bitirdik sayılır artık. Toprak sürüldü, tohumlar ekildi. Şu sırada bilmen gereken şeyi ise sana öğretmek, benim yeteneklerimin ötesinde bir şey.»

«Bu neymiş, Flavian? Neymiş senin bana öğretemeyeceğin şey?»

Flavian, «Öldürmek,» diyerek yüzünü duvara doğru döndü.

Gözlerini duvara diktiği yerde, öylece yatıyordu; Perto da bekledi. Sonra,

«Bu öyle bir şey ki,» dedi. «İnsanın içinden gelirse öğrenmesinin gereği yok. Zaten benim kimseyi öldürmek istediğim yok ki.»

«İstemek mi? Belki de yoktur,» diye ihtiyar mırıldandı.

Perto, «Bence insanlar birbirlerini öldürmemeli; bunu sen de biliyorsun; diye ekledi. «Canım istese adam öldürebilirim; bunu da biliyorsun. Öldürmek özel bir hüner gerektirmez. Doğrusunu söylemek gerekirse hünerle sanatla ilişkisi yok; öldürmek bir iş, bir meslektir.»

Flavian, «Yunancan hemen hemen benimki kadar kusursuz artık,» diye fikir yürüttü. «Keşke İbraniceye biraz daha önem vereydin. Cennete giden yollardan biri de biliyorsun, İbranicedir. Latince idare eder. Konuşman

savruk ama yazarken daha özeniyorsun. Kendi soyumunun ana diline daha çok zaman ayırmalısın ki günün birinde bu dili yazılarında kullanabilesin, hiç değilse Latince den ayırt edebilesin. Astronomi ile matematiğin çok iyi. Bu konuların yanı sıra tarım, felsefe ve din konularını canın isterse kendi başına ilerletebilirsin. Bunu isteyeceğini sanıyorum. Ama bana sorarsan Frank lehçesini öğrenmende yarar görüyorum; ileride bu dil sizlerin çok işinize yarayacak...»

Perto konuşmasını şakaya vurmağa çalışarak, «Demek gerçekten umudunu kestin benden?» diye sordu.

Flavian, «Bir takım sorunlar var,» diye karşılık verdi. «Dikkatimi hiç dağıtmadan bunların üstüne toplamam gerekiyor.»

Perto eğildi, yaşlı hocasını yanağından öptü: çocukluğundan bu yana yapmamış olduğu bir şey.

Annesine, «Flavian'a yemekle kova götürsünler,» dedi.

Öğleden sonra gene odasına girdiğinde ihtiyarın karınını iyice doyurmuş, yorgun bir çocuk gibi mışıl mışıl uyuduğunu gördü. Dertlerini geceleyin çıkarılan giysiler gibi sıyrıp bir kenara koymuştu.

Perto o eve, çocukluk odasına yıllar yılı dönmeyecekti. Beri yandan Flavian ayaklanma sırasında yataktan hiç çıkmadı. Dış dünya ona hiç ama hiç ilişmiyordu, artık.

YIRMİNCİ BÖLÜM

Bölgede eli silâh tutan kaç erkek varsa, mülk sahipleri, küçük çiftçiler, kiracı rençberler, zanaatçılar, köle olmayan işçiler akşam gün batımından sonra şatoya çağrılmışlardı.

Ellerinde meşaleler ve lâmbalarla avluda topladılar. Bir kaçı en değerli kölelerini yanlarında getirmiş, hepsi silâhlarını kuşanmışlardı.

Dük Rodgaud yanında Stablician, Felix ve oğullarıyla birlikte kapı önündeki merdiven başına çıktı: heyecandan çatallanan sesiyle bir demeç verdi. Kısa konuştu. Perto onun neler dediğini sonradan hiç hatırlayamadı. Ama Dük'ün sesinde öyle bir ton vardı; sanki avludakiler salt buraya gelip ona bakmakla dünyanın en güçlü kralını şimdiden tepelemişlerdi, sanırdınız!

Warnefrit görülmedik derecede dost bir tutumla geldi, küçük kardeşinin yanında durdu. Omuzlarını dindik tutarak yürüyordu. Gözlerindeki yepyeni gururla güvene tatlı bir mutluluk da karışıyordu.

Angila görünürlerde yoktu. Perto onu görüp el sallayabilmeyi, onunla göz göze gelebilmeyi ummuştu. Bekledi, bekledi, bir süre sonra umutsuzluğa kapıldı. Sonra gene umutlandı ama Angila hâlâ görünürlerde yoktu.

Düşes Giseverga geldi, merdiven başında, kocasının yanında durdu. Oradaki tek kadın oydu. Bir bayrama katılır gibi giyinmişti; belinde altın kemeri, meşalelerin ışığında yanıp sönen gümüş ve altından yapılmış takılarıyla...

Rütbe ve deney yönünden önderliğe lâyık görülenler Rodgaud'un konuşmasından sonra salona çağrıldılar. Babasıyla Warnefrit'in ardından Perto da içeri girdi. Gelgelelim bu şıkır şıkır aydınlatılmış salonda da Angila'yı bulamadı.

Şatoda kentteki ve dolaylardaki tanınmış mülklerin sahipleri. Utina'dan, Carmona, Remas, Osopus, Artenia, Clemona, İbligis ve Aquilea'dan gelme soylular, daha uzak yörelerden gelme daha az tanınmış adamlar toplanmış

bulunuyordu. Hepsi ciddi, azim doluydular. Hatta kimileri askerce, hazirol duruyorlardı.

Perto ağabeyinin sabırsız heyecanını, ellerinin nasıl titrediğini, ağzı yarı aralık, nasıl çevresine, kapıdan yana bakınıp durduğunu görebiliyordu.

Şimdi Stablician, kendi deyimiyle gerçek ve soncul tasarımı anlatmaya başlamıştı.

Warnefrit yüksek sesle, «Tamam, tamam, hepsini anlıyoruz,» diye onun sesini kesti.

Angila (neredeyse) onun sesini duysun istiyordu. Bağlılık yemini edilirken de sıra daha kendine gelmeden bağırarak adını söyleyecek kadar ileri gitti:

«Warnefrit Lupigis kendinden beklenenleri biliyor. Sevgili hısımım Rodgaud!»

Yemini ederken de öyle bağırarak konuştu ki sesi tüm şatonun içinde yankılar yaratmış olsa gerekti.

«Adım Warnefrit Lupigis ve dinim Hristiyan olan ben, burada, Tanrının huzurunda yemin ediyorum: bundan böyle barışta ve savaşta efendim Dük Rodgaud'un tüm buyruklarına boyun eğeceğim!»

Yetişkin erkeklerin arasında en son yemin eden o olmuştu.

Dük birden, gözüne o dakikada yeni çarpmış gibi yapılarak, «Ya sen, Perto?» diye sordu. «Sen, Johannes Lupigis! Sen de yetişkin bir erkeksin artık.»

Bertoald döndü, oğullarının en küçüğüne, kayguyla gururun birbirine karıştığı bir bakış fırlattı. Oysa Warnefrit'in göz ucuyla fırlattığı bakışta o eski küçümsemeyele acıma okunuyordu.

Rodgaud'un sorusundan sonra bir sessizlik oldu. Perto kendisinin de bu işe karışacağını, hatta babasının hatırı için ufak bir bölüğün komutasına bile getirilebileceğini anlamıştı. Önünde hiç bir seçenek yoktu. Ne korku

duydu ne de kızgınlık. Yalnız kafasından Amcası Anselm'in düşüncesi, onun bu ayaklanmayı onaylamayacağı, yıldıırım gibi geçti. Yoksa onaylar mıydı? Amcası aslında neler demek istemişti?

Rodgaud'la ötekiler çocuğun yanıtını bekliyorlardı: bunun ne olacağını bilmezmiş gibi. Perto'nun sessizliğinde duraksama yoktu. Çocuk, «Benim yaşıma daha küçük, Rodgaud! Hem birinin burda kalıp mülklerimizi çekip çevirmesi gerek... Sonra derslerim ne olacak?» gibilerde bir kaçamak yolu arıyor da değildi. Böyle bir şey söylese Bertoald kıpkırmızı kesilir, Warnefrit o kaba kahkahalarından birini atar, öbürleri de pis pis sırtıp omuz silkelelerdi.

Yok, Perto'nun şu suskunluğu bilinçli bir duralamaydı ve yıllar sonra onun yararına sayılacaktı. O yıllara yetişenlerin arasından.

«Bizler Dük Rodgaud'a bağlılık yemini etmek zorundaydık ama Johannes Lupigis uzun süre çekimser kaldı; sonra onu da ötekiler gibi yemine zorladılar,» diyenler çıkacaktı.

Sonraki yıllarda Perto, Kral Carolus ve oğullarıyla yaptığı özel konuşmalarda, bu çirkin ve akıl almaz yeminin, uzun süre direnmelerine rağmen ağzından zorla alındığını, buna tanıklık edebileceklerin adlarını verebileceğini söylerdi.

Kısacası o bekleyiş, bir korku ya da kararsızlıktan ötürü değildi.

Johannes Lupigis şunları yazıyor:

«Lütufkâr hükümdar ve İmparatorumuzun hoş görüşünden, yüce anlayışından kuşkuym olmadığı için bunları şimdi açıkça söyleyebiliyorum:

«Duyduğum şey herhangi bir kararsızlık değil, adımları vermezden önce bir sessizlik, bir duraganlık dakika-

sı yaratmak isteyiydi. Öyle bir sessizlik ki burada değindiğim kadın dışarlarda bir yerdeyse ve bizleri dinliyorsa, elbette duyacak ve anlayacaktı. Bunun gerçekten de böyle olduğunu yıllardan sonra, Leman Gölü kıyılarında, çok garip koşullar altında öğrenecektim. Ancak sessizliğim uzayıp Olmaz'ın sınırına dayandığı zaman yeminimi ettim ve ağabeyiminkinden daha açık sesle adımı verdim...»

Gece yürüyüşüne hazırlanmak için malikânelerine dönerlerken Warnefrit'in adımları da babasınıninkiler gibi ağır ağır sürükleniyordu. Şatoda bir şey onu tedirgin etmişti. O kendine güvenen tutumu silinmişti artık; umduğu yanıtı alamamıştı ki. Başı karamsarlık, umutsuzlukla öne eğikti.

Onun bu karamsarlığıysa Perto'nun ufkundaki tek aydınlık noktaydı.

Malikânenin içinde tasalı bir hazırlanma telâsesi vardı. Duvar diplerine, kapı eşiklerine, avluya kümelenmiş duran köleler ellerini yüzlerine örtmüşlerdi. Zaferin kazanılacağını umuyor ama bunun olasılığına inanmayı pek göze alamıyorlardı. Yenilginin kendileri gibileri için ne demeğe geleceğini biliyorlardı. Göz yaşları parmaklarının arasından sızarak yanaklarından aşağı yuvarlanıyordu.

Rainza, kucagında çocuğuyla tek başına durmaktaydı. Artık sülün gibi olmayan Gattia, kalınlaşmış gövdesi, ağlamaktan şişip yumulmuş yüzüyle öbür köle kadınlarının arasındaydı. Bir kapı aralığında kollarını indirerek Warnefrit'e baktı, sonra yüzünü gene gözlerden gizledi.

Onun arkasından Fulco çıkageldi. Hünerli elleriyle bohçalar hazırlıyor, silâhları desteleyip dışarı çıkarıyordu. İki kız kardeşin arasından geçerken Warnefrit'e çevrilen gözleri kin doluydu.

Warnefrit ise odanın orta yerinde, tasalı, somurtkan oturmaktaydı. Elinde bir kupa şarap.

Bu konuşmalar, ağlamalar arasında Perto bir fırsatını bularak Flavian'la helâlleşmeğe gitti, kendi odalarına. Ordularının bu savaşta vermesi beklenen ölümler arasında kendisinin de bulunabileceği birden kafasına dank etmişti. Eşikte duraladı. Salondan vuran ışık odanın yer döşemesindeki koygun tahtalar üzerinde dalgalanarak ihtiyarın yatağına doğru akıyor, onun kamburuna vuruyordu.

«Yakında yola çıkıyoruz, Flavian» dedi Perto, yavaş sesle.

Flavian ses etmedi.

Perto, «Sana teşekkür etmek istedim,» diye ekledi. «Şimdi artık bambaşka bir yaşam başlıyor. Asker olacağım.»

İhtiyarın kıpırdandığını duydu.

«Bütün bildiklerimi bana babamla sen öğrettiniz, Flavian. Yola çıkmazdan önce teşekkür etmek istiyorum sana.»

Eski öğretmeni, «Güzel,» diye söylendi. «Güzel. Giriştiğin her işte sağ duyunu kullan.»

Perto usulca, «Adam öldüreceğiz, Flavian,» dedi. «Eğer Romalılarla dövüşürsek senin vatandaşlarını da öldürmek zorunda kalacağız.»

Koca Adam hafifçe öksürerek boğazını temizledi.

«Romada kimim kimsem kalmadı, gayri,» dedi. «Benim vatanım burası artık; vatandaşlarım da sizsiniz. Giriştiğin bütün işlerde ölçülü ol, Johannes, oğlum.»

Perto ona yürek vermek için, «Sana burda iyi bakarlarm,» dedi. «Adamlardan bir kısmını bırakıyoruz. Fulco ve Upert'le ben kendim konuştum. Annemize, sana göz-

leri gibi bakacaklar. Senin burda kalman sanırım çok daha iyi.»

Flavian karşılık vermedi.

Az sonra da Bertoald, Koca Adamın yanına girdi ve uzun zaman orada kaldı.

Atlar, silâhlar, donatım eşyası, geceyarısından hemen önce hazırlanmış bulunuyordu. Ne Dük Rodgaud ne de Stablician, batıya ve güneye doğru adamakıllı açılmazdan önce yağmacılığa başlamaktan yana değildiler. Ana güçlerin Trevisum, Brixia, Patavium, Verona içinden geçmeleri buyrulmuştu. İşin zafer ve yağmacılık döneminde hazır bulunmaya dünden gönüllü oldukları bilinen yeni müttefikler yol boyunca onlara katıldıkça Mediolanum üzerine yürüyecekler, orada zafer kazandıktan sonra daha güneye sarkacaklardı.

Bertoald'la Warnefrit Dük'ün yanı sıra at sürmekteydiler. Ayaklanmanın ne yolda gelişmesi beklendiği konusunda başkaca bilgi verilmiş değildi henüz. Plânın en derin gizlerini yalnızca Rodgaud, Felix ve Stablician biliyorlardı. Gene de Dük Rodgaud'un tahta geçme sırasında Kral Desiderius'un sürgündeki oğlu Prens Adalgis'den sonraki yeri alacağını herkes kestirebiliyordu. Kimbilir, belki onunla aynı hizaya ulaşmış bile olabilirdi; tarihsel Langobardia tahtına giden yolda...

Felix'in komutasındaki daha ufak bir takım Ravenna'dan çıkan yolları tutmak amacıyla atlarını güneye doğru süreceklerdi. En yaşlılarla en gençlerden oluşmuş bir takım Kuzeyden gelebilecek bir saldırıya karşı Utina'da nöbet bekleyecekti. Forojuli'ye gelince, yaşlılarla kadın ve çocukların başında bırakılan bir avuç usta asker, kaleyi herhangi bir kuşatmaya karşı savunmaya hazırды. Gene de böyle bir olasılığı hiç kimse üstünde durmağa değer bile bulmuyordu.

Hemen o gece Spoletum, Beneventum ve Clusium'da askerler, dükleri Hildebrand, Arichis ve Reginbald'ın komutasında silâhlanarak, Prens Adalgis'in komutasındaki Bizanslı askerlerle birleşecek ve Romannın üstüne yürümek üzere yola çıkacaklardı.

ÜÇÜNCÜ KİTAP

YIRMİBİRİNCİ BÖLÜM

Diyakos Anselm ayaklanma konusunu büyük bir ustalık, kendine yaraşır bir titizlik ve sakınganlıkla ele alıyor. Onun Forum İulii Tarihçesinde şu satırları okuyoruz;

«776 yılının Paskalya Yortusunda Forojulide Dük Rodgaud ile yandaşları Krala karşı ayaklanmağa kalkıştırlarsa da bu ayaklanma Kral Carolus ve kendisine bağlı askerlerince çarçabuk bastırıldı. Kralın çok iyi talim görmüş, usta askerleri Saksonyadan, batı ve kuzeydeki başkaca üslerden yayılarak sayısız tutsaklar ve rehineler aldılar. Kral bunlara karşı her zamanki sonsuz hoş görüsü ve iyi yürekliliğiyle davrandı.

«Bu ayaklanmadan sonra Haşmetli Kralın İtalyadaki mülkleri üzerinde barış uzun süre egemen oldu.»

Savaş Dük'ün adamları için gerçekten kısa sürdüyse de bunu izleyen cezalar (Diyakos bunların çoğunlukla haklı olduklarını yazıyor) Kralın hoş görüşüne, iyi yüreğine rağmen, uzadıkça uzadı. Forojuli'den batıya doğru yürürken Rodgaud'un isyancı çiftçileri kralın düzenli ordusuyla çarpıştılar. Rodgaud'un ordusu (Diyakos «Bu başı-bozuklar sürüsüne ordu denebilirse,» diye yazar) herşeye karşın Verona'ya ulaşabildi. Gelgelelim ne Spoletum Dükü Hildebrand'dan, ne Beneventum Dükü Arichis'den ne de Clusium Dükü Reginbald'dan yardım gördüler. Ne Papia ne de Mediolanum'u alabildiler.

Başlattığı isyan daha tehlikeli bile olmağa başlamadan Dük Rodgaud yenik düşmüştü.

Kral Carolus ayaklanmayı çok önceden haber almıştı. «Şüphesiz Friuli'dekilerin vatan haini saydıkları» Krala bağlı, belki de Forojuli'nin içinde yaşayan kişilerden almış olsa gerekti bu haberi. Bunların kimler oldukları hiç bir zaman öğrenilemedi. Perto bir kaç kez 775 yılının Pas-kalyasından sonra ağabeyi Warnefrit'te meydana gelen değişikliği düşündüyse de bu düşünceyi kovdu aklından. Gelgelelim kafanın içinde sivrisinekler gibi vızıldayıp duran düşüncelerle nasıl baş edilir? Sivrisinekler karanlıkta pusuya yatarlar, kimi kez de öylesine sessizce gelirler ki duymazsınız bile; gene de ne yapıp yapar, zehirlerini kanınıza salarlar.

«Olmayacak şey!» demesine karşın bu soru işareti Perto'nun kafasını kurcalayıp duruyordu. Frank Kralına Dük Rodgaud'un plânlarını ispiyonlayanlardan biri gerçekten onun ağabeyi miydi? Warnefrit bunu yapmanın bir çok yollarını bulmuş olabilirdi. Bir kin ya da hırs dakikasında gece rüzgârına fısıldanan bir tek sözcük, yeri ne tam zamanında ulaşmıştı, belki de. Perto'nun sonradan öğreneceği şeyi, yani Rodgaud'un gene sözünden caymak

niyetinde olduğunu, belki Warnefrit daha o zamandan biliyor ya da seziyordu.

Yoksa amcaları Anselm miydi, haberi fısıldayarak Kral Carolus'un kulağına ulaştıran? Onun sözleri öyle kolaylıkla bulabilirdi ki gidecekleri yolu... Boş yere kan dökülmesini önlemek, vatandaşlarının canlarıyla mallarını korumak amacıyla Anselm... örneğin Beneventum Dükü Arichis'i isyandan caydırmış... Dük Rodgaud'un tasarısının umutsuz, yanmadan sönmeye yazgın bir alev olduğunu Spoletum Dükü Hildebrand'ın kulağına rüzgârların fısıldamasıyla iletmiş olamaz mıydı?

Doğuştan Romalı olan koca Flavian bile o sonsuz horlamaları, hapsirmaları, iç çekip susmaları, tıslayıp ihildamaları ve Yunanca bilgisi arasında bir yolunu bulup dışarıya haberler salmış olabilirdi... değil mi? Bu haberler gereken dinleyicilere ulaştıktan sonra mıdır ki ihtiyar hoca olup biteceklerin tasarısıyla yatağa düşmüş yüzünü duvara dönüp kabuğuna çekilmişti?

Johannes Lupigis'in kafasını kurcalayan bir düşünce daha vardı. İnsanın gizli tutmağa kafasıyla karar verdiği bir takım düşüncelerin ortaya vurulmasına gönül denen şey gizliden gizliye buyruk verebilir, dudaklar da gönlün bu buyruklarını yerine getirir miydi acaba? Eğer öyleyse kendi delikanlı gönlü o zamanlar kafasına karşı çıkarak, dudaklarına, ayaklanmayla ilgili olumsuz sözler fısıldatmış, bu sözler de hırsıyla açılı bekleyen kimi kulaklara ulaşmış olabilir miydi?

Yoksa kafası bambaşka düşüncelerle mi allak bulak olmuştu? Warnefrit'in zaferle dönen bir kahraman olarak Dükalık Şatosuna yerleşmesi, örneğin. Belki de Perto'nun böyle bir olguyu önlemek için karıncalanan eli kuzeydeki ya da batıdaki birilerine bir mektup iletmişti. Kölelerle ağızdan haber salmıştı belki de. Kadınlarını ellerin-

den aldırması, çocuklarından edilmiş köleler, el değmemiş kızlarının ırzına geçenlerin yenilgiye uğrayıp ölmesini isteyen köleler... Lupigis malikânesinin en küçük oğlunun yazdığı bir kaç satırı bir köle, gecelerden bir gece Utina'da oturan birine iletmiş... o da bunu okuduktan sonra başkalarına yollamış olamaz mıydı?

Johannes Lupigis sonradan, «Böyle bir olasılığı benimsemeyi reddediyorum.» diye yazacaktı. «Gel gör ki düşünceler yüreğimden dışarı kayıyor, yılan gibi kolumdan aşağı, elime süzülüyor, oradan kalemime geçiyor. Gene de bu korkunç suçu işlemediğime yemin ederim. Şimdi, burada, suçsuz olduğuma yemin ediyorum!

«Dışardan kim isterse yargıç kürsüsüne oturabilir! Beni o zaman olduğum gibi görmeğe çalışın. Sevdiğim kız uğruna, başkaları uğruna savaşmağa hazırdım. Kimbilir kaç kişinin canını, malını kurtarmışumdır!»

Gerçekten de dağlara sığınmalarını öğütleyerek Forojuli'li bir çok gençlerin canını kurtarmıştı. Sonradan Frank'lar «temizlik» yapmağa ve ele geçirdiklerini sorguya çekmeğe geldikleri zaman daha yaşlılara Johannes Lupigis,

«Silâhlarınızı saklayın; bir şey bilmiyormuş gibi davranın,» diye akıl vermişti.

Rodgaud'un kazanacağına aptalca inanmış olan ve dillerini tutamıyan bir kaç yaşlının kelleleri uçurulduysa da suç kendilerindeydi. Bertoald Lupigis'in malikânesi belâyı ucuz atlattı. Franklar kölelerle hizmetçilerin çoğuna ilişmediler. Yalnız kadın kölelerden iki kız kardeş (ki yüzleri Johannes Lupigis'in aklından uzun süre çıkmayacaktı) Frank ya da Sakson askerlerince ırzlarına geçilerek öldürüldüler.

Ama kimbilir neden, mülkün kendisine Forojuli'deki pek az malikâneye tanınan bir ayrıcalık tanındı. Za-

ten evde hiç silâh ele geçmemişti; bulunan altın ve gümüş eşyayla eliş duvar halılarının sayısı da azdı. Uper'tle Fulco görevlerinin bilinci içindeydiler. Johannes Lupigis, «Bu yüzden onlara saygım vardır.» diye yazıyor.

Frank askerleri Flavian'ı adamdan bile saymamışlardı. Yalnız yatağından attıkları sırada yüzüne bir kaç şamar, kıcına bir kaç tekme yemişti, hepsi bu. Yara bere almadığı gibi burnu bile kanamadı. Yalnızca bir kaç gün sersem-sepelek bir durumda dolaştı.

Dük Rodgaud'un şatosu bile korkulduğundan daha hafif bir gazaba uğradı; daha az yağma edildi. Soruşturmayı Gunderic adındaki bir saray noteri yürüttü. Olağan noterlik yetkisini kullanarak, Angila'nın alınıp götürülmesini buyurdu. Bir gece Angila'yla özel halayığı batı yönünde bir yere götürüldüler.

Şatoda yalnız kalan Düşes Giseverga yamacın aşağısındaki Lupigis Malikânesine taşındı. Ertesi bahar orada öldü.

Perto'nun öğüdünü dinliyerek, soylarının geleceğini korumak amacıyla dağlara kaçan gençlerden çoğu kurtuldular. Frank'lar bunlardan pek azını üzerlerinde silâhla yakalayabildiler. Bir kaç tanesi dağlardaki çatışmalar da düştü (arkadaşı Sinauld'un ölümü Johannes'e özellikle ağır geldi), ama savaş bu, elbet böyle şeyler olacaktı. Ölümden ve tutsaklıktan kurtulanlar daha sonra kente döndüler, birer ikişer; bir testinin ağzından durup durup düşen en son damlalar misali...

Perto'nun kendisi evine dönmek için herşeyin sona ermesini bekledi. Kendi kendine yüklendiği bir görevi yerine getirmeğe kararlı olduğundan en ufak bir tehlikeyi bile göze alamazdı.

Gerekli bilgileri toplar toplamaz Beneventum'daki amcası Anselm'e bir mektup yollayarak Bertoald'la War-

nefrit'in nerede olduklarının bilinmediğini bildirdi.

«Amcama O'nu, gönülden sevdiğim Angila'yı da anlattım...»

Perto'nun ricası üzerine Diyakos hem Papaya hem de Kral Carolus'a mektuplar yazarak kendi rica ve dileklerini alçak gönüllü, zarif cümlelerle, uyumlu, kıvrak dizelelele dile getirdi.

Johannes Lupigis, «Benim bu ricam bir çok canları kurtarmış, bir çoklarına hiç değilse azıcık dünyasal mutluluk bağışlamış olabilir,» diye yazıyor.

«Ama şimdi yeniden savaştığımız o günlere dönelim. Otuz tane genç askerdik. Hepimiz de benim öğrettiğim akla uyarak...»

YİRMİKİNCİ BÖLÜM

Perto'nun komutasındaki otuz genç batıya doğru ilerliyerek önce Utina'dan geçtiler. Sonra, o bölgede tehlike artınca yavaş yavaş Utina vadisinin kuzey batısındaki dağlara çekildiler. Hepsi athydılar. Silâhları, yiyecekleri noksansızdı. Zaten yiğit oldukları yetmezmiş gibi öfkeleri de onların gözlerini büsbütün karartıyordu. Ne yazık ki savaşın kısa sürmesi yüzünden hiç bir çatışmaya katılmadılar. Keşfedip haber verecek pek az şey bulabilen bir keşif kolu olup çıktılar.

Kendileri Utina yoluyla Forojuli'den haber alabiliyorlardı. Sur dışındaki malikânelerin hepsinin yakıldığı, Franklarla Romalı ve Saksonyalıların Forojuli'yi ve Dükalık şatosunu ele geçirdikleri, kadınların ırzına saldırıp erkekleri kestikleri ya da tutsak aldıkları yolunda söylentiler doluyordu.

Perto bu söylentilerin tümüne inanmamakla birlikte Rodgaud'un yenilgiye uğramış olduğunu da çok geçmeden anladı. Silâh arkadaşlarının çoğunluğu Utina'ya dönmek hatta daha batıya giderek savaşı sürdürmek için can atıyorlardı. Neyse ki Perto onları anlamsız bir serüvene atılmaktan caydırmayı başardı. Frank Kralının ordusu zaferi kazandığına göre onların dvşmekte direnmeleri bir işe yaramıyacaktı. Perto'ya kulak asma-yıp giden on-oniki kişiden üç tanesi sağ kalıp sonunda Francia'ya ulaşabildiler ama tutsak olarak.

Geriye kalan bir avuç genç önceleri birbirlerinden ayrılmadılar. Gelgelelim düşman çok geçmeden peşlerine düşünce onlar da ikişer üçer dağılmak zorunda kaldılar. Kısa bir süre sonra Utina Frank'lara düştüğü zaman Perto ile arkadaşı Sinauld, ormanlık dağların arasındaki ır-mak yatağı boyunca adamakıllı yükseklere tırmanmış bulunuyorlardı.

Tatlı bir bahar gecesi, ayın doğuşundan hemen son-raydı. Irmak hafiften şarıldıyor, ufak ağlayanların sesi arada kaygulu bir mırıltıyı andırıyordu. Tedirginlik or-manın havasındaki dinginliğin bile içine işlemiş, ayın r-kek ışınlarını da karartır gibiydi.

Sinauld Perto'ya durmadan geri dönüp düşmanı gğslemeleri için baskı yapmaktaydı. Yalın bir insandı Sinauld, konuşmaya, yiğitlik taslamaya pek düşkün değildi ya şu sırada dövüşmeyi nasıl yürekte istediğini Perto biliyordu. Çift sürer ya da ata binercesine bir şey-ler yapmak istiyordu, Sinauld; eyleme geçmek, elinde kılıcıyla gerçek bir düşmana karşı savaşmak istiyordu. O geceki tutumunda, yeni ektiği tarlasında yabancılardan at koşturduğunu gören ya da yeni süren filizlerin sağa-nak ve doludan yerle bir olduğunu seyreden bir çiftçinin öfkesi vardı. ocuk gibi kabına sığamıyor, hemen o daki-

kada birşeyler yapmağa can atıyordu; bahar seslerini durdurmak, kasırgaları yatıştırmak, ürünlere üşüşen börtü böcek sürüsünü ortadan kaldırmak... Sırasında dalgaların üzerinde yürümeğe bile kalkışacak türde bir gençti; suların insanı boğacağını ya da dalgalara çarpıp parçalayacağını bile bile...

Perto içinden, “Bizim Frankları yenebileceğimize o da inanmıyor” diye geçirdi. “Belki Rodgaud’a başlangıçta da inanmamıştı. Bununla birlikte Frank’larla dövüşmek istiyor. Can almak istiyor.”

Kendisi gün ağarmadan vadinin yukarılarındaki üç-
ra çiftliklere ulaşabileceklerini umuyordu. Atlar son yokuşu almakta güçlük çekeceklerdi. Şimdilik Sinauld’la ikisi atlarını yanyana sürebilmekle birlikte atlar birbirlerine sürtünmeğe başlamışlardı. Böylesi yakın olmaları, o gecelik ellerinde kalan güvencenin kısalığını, iğretiliğini simgeler gibiydi.

Perto arkadaşından yana dönerek konuştu:

“Geri gidemeyiz artık. Frank’ların Utina’daki yandaşları öç peşindedirler. Yüz yılların kiniyle dopdolu olan Romalılar. İyi silâhlanmış, güçlü, sinsî bir düşman. Canımız pahasına onlarla çarpışmak akıl işi değil. Sinauld.”

“Ama biz çarpışmaya çıktık ya, Perto!”

“Sayıca bizden çok üstünler, kardeşim Sinauld. Kaç kişi toparlayabiliriz bizimkilerden? On, hadi yirmi kişi de! Oysa ortalık yatıştığı zaman sessizce direnmeye geçsek çok daha büyük başarılar kazanabiliriz.”

Arkadaşının sustuğunu görünce Perto, “Ortalık yatışınca evlerimize döneceğiz, Sinauld.” diye ekledi. “Hiç değilse sağ kalmış olacağız; bu sayede de bir şeyler yapabileceğiz. Belki yeni bir Dük gelir başımıza. Bizlerden biri olabilir bu. Ne olursa olsun ileriye düşünmek, bu yeni

değişen dünyadaki işlerimizi yürütmenin, topraklarımızı ekip biçmenin kolayına bakmak zorundayız.”

Perto üstelemeden, serin kanlılıkla konuşuyordu. Duruma uygun sözcükler kendilerinden bitiyordu dudaklarında. Oysa içinden gelen sözler değildi bunlar. Genç adam ay ışığını içine çekiyor, eyerlerin gıcirtısını, suların hafif hışırtısını işitiyor, fundalarla tarlaların kokusunu duyuyor... ve Angila'yı düşünüyordu.

“Aklımız başımızda olmalı, Sinauld, özel dertlerimizi unutmalıyız! Gerçekçi düşünmeliyiz. Ağlayacak zaman değil...”

Böyle konuşuyordu Perto; oysa tek isteği başını eğip ağlamaktı.

Yol gitgide darlaşmaktaydı. Perto atını önden sürüyor, bir yandan da hiç durmaksızın arkadaşıyla konuşuyordu. Onu boş sözlerin ince bağıyla peşinden çektiğini biliyor, bağın her an kopabileceğinden, Sinauld'un atının başını geri çevirerek ölümüne gideceğinden korkuyordu.

Durmadan konuşuyor, sözcüklerin ince ipinin kalın bir ırgana dönüşmekte olduğuna kendi kendini inandırıyor.

Dudakları kuruyup çatlamış, kafası karman-çormandı. Tek bir sözcük beynine tokmakla vuruluyor gibiydi:

Angila! Angila'm!

“Sorumlarımızı silkip atamayız, Sinauld. Biz Tanrının seçkin kullarıyız. Evet, hiç kuşkun olmasın bundan. Tarihimize bir göz atsana. Sinauld! Şan, yiğitlik, yetenek. Hepsi bizde. Tanrı bize karşı eli bol davranmış, hiç bir şey esirgememiş bizden. Soyumuz üstüne yazılmış olanları aklına getir, yeter. Bunları okumasan bile duymuşsundur. Biz Tanrının seç...”

Arkadan Sinauld'un sesi öfkeyle parladı:

“Sen çok akıllısın, Perto. Amcan bir gezgin papaz, sen de çocukluğundan beri Flavian'dan ders aldın. Oysa ben,

olup olacağım, bir çiftçi çocuğuyum, işte! Okumuşluğum yoktur. Sırası gelince çiftliğin efendisi ben olacağım. Belki olmuşumdur bile. Düşman babamı kesmişse eğer!"

"Babanı kesmediler, Sinauld. İçime öyle doğuyor. Belki tutsak almışlardır ama çok geçmez, salıverirler. Çiftçilere karşı her zaman daha yumuşak davranırlar. Onların asıl ele geçirmek istedikleri efendiler, yani soylulardır. Çünkü tehlike onlardan gelir."

Sinauld anlaşılmaz birşeyler geveledi.

"Ben de çiftçiyim ya, Sinauld. Lupigis'ler de çiftçidirler ya."

Sinauld, «Büyüyünce Diyakos olacaksın, amcan gibi," diye karşılık verdi. "Belki piskopos bile olursun. Ama ben çiftliğimizi, tarlacıklarımızı düşünmek zorundayım. Bu yüzden de Franklar bizim vatanımızdan defolup gitsinler istiyorum. Bu yüzden savaşıma çıktık ya işte; şimdi atlarımızla, silâhlarımızla burda olmamız bu yüzden ya!"

Sonra Sinauld birden kendini tutamayıp patlayıverdi:

"Rodgaud beş para etmez bence! Tasarısı baştan aşağı çılgınlıktı. Ama ne olursa olsun ben onun yeminli adamıyım, artık! Rodgaud her işi yanlış tuttu. Gerçi Felix'le Stablician yıllardır burnunun dibinde ama Rodgaud gene de kurnazlık yapmasını bilemiyor, beceremiyor. Basit bir rençber ondan daha akıllıdır, be! Ama savaş çıktı mı çıkmadı mı, sen ona bak! Frank'ları yurdumuzdan dehlememiz kaçınılmaz oldu artık! Onları buraya yeniden çeken de Rodgaud oldu. Franklar yurdumuzu yeni baştan yakıp yıkıyorlar işte."

Nal şakırtıları... İçin için, "Angila Angila'm benim, nerelerdesin?" diye inleyen bir yürek...

"Durup birşeyler yesek iyi olacak, Sinauld."

İyilik, doğruluk, yakınlık vardı bu sözlerde. Ekmek ve

et salamurasıyla ilgili olmaları sözcüklere gündelik anlamlarını kazandırmış gibiydi.

İki arkadaş yere indiler; atlarını bir kayın ormanının kıyısına bağladılar. Yere bağdaş kurarak ay ışığında karnlarını doyurdular, sonra aşağıdaki çayın başına inip su içtiler. Perto suyu avuçlayarak sesli sesli içti, sonra yüzüne çırpı. Taze yaprakların arasından ayın ışınları süzülmekteydi. Perto sessizce,

“Sanki gök yüzünden bana doğru atılan birer ok hepsi de.” diye düşündü. Şiirsel bir düşünceydi bu; bir Horace ya da bir Ovid'den, Hesiod'dan kapma bir benzeti.

Genç adam Flavian'ın sesini duyar gibi oldu; şiir okuyan çok yaşlı bir adamın tatlı, çatlak sesi. Okuduğu şiir de kendi vatandaşlarından ünlü Diyakos Paul'un bir şiiriydi belki. Belki de dost Diyakos Anselm'in gençliğinde yazdığı bir kaç dize:

Bu karanlık dünyadan ayrılabilmek, ah, Ay!...
Ağaçlar arasından bana doğru uzanan,
Suların üzerinden bana ulaşmak için
Dalga dalga çırpınan
Senin bir ışınına tutunarak
Sana kavuşmak, ah Ay!

“Hadi bir tahta parçasına bir kaç satır yazı yontalım, Sinauld, çaya atalım, Forojuli'ye gitsin. Köprüde duran biri belki tahta parçasını alıp okur...da sonra Flavian'a götürür. ‘Perto ile Sinauld yaşıyorlar, der. Okur okumaz anlarlar bizim kurtulmuş olduğumuzu.’”

Sinauld çaya doğru dönerek büyük bir şapırtıyla işemeğe başladı.

Boğuklaşmış bir sesle, “Sözlüm Radileupa orada, Perto,” dedi. “Söz kestiler bize, Radileupa da beni seviyor; biliyorum bunu.”

Genç adam şöyle bir duraksadı, sonra yavaş sesle yeniden konuştu:

«Ne zaman aklıma düşse... onu benim için sakladıkları... sertleşir, dikelirdim, Perto. Ama köle kadınlara hiç gitmezdim. Daha doğrusu binde bir giderdim. Ben de kendimi onun için temiz saklamağa çalışıyordum. Ama şimdi... herşey boşa mı gitti dersin? Irzına geçtilerse onun...»

Perto gökyüzüne bakarak mırıldandı:

**Bu karanlık dünyadan sana gelmek, ah, Ay!
Sevdiceğim, gel seninle uçup gidelim Aya.
Kanat takıp denizleri, tepeleri aşarak**

«Bu söylediğin türkü nedir, Perto?»

«Amcam Anselm'in gençliğinde yazdığı bir şey.»

Gerçekten Anselm mi yazmıştı bunları gençliğinde, sevdiği birine? Ulaşamayacağı bir Kral kızı, ya da bir Düşes? «Denizleri aşarak... ama nereye?» Perto gözlerini yumarak Horace'ı hatırlamağa çalıştı. Sonra okudu:

**Azgın Adriyatığın vahşi dalgalarından
Ve kanlı savaşlardan boş yere kaçacağız.
Güz mevsimi boyunca sağlığımızı sarsan**

«Ölüm üstüne mi bu, Perto? Sırası mı şimdi, kuzum?»

«Horace adında bir ozandan bu. Bir zamanlar, çok eskiden, içinden böyle gelmiş.»

Sonra Perto'nun aklına başka bir şiir daha geldi:

**Dünyayı, evini, en yakını
Bırakıp göçeceksin bi başına.
Şimdi suladığın şu ağaç bile ardından gelmeyecek.
Kalacaksın bir sevimsiz servi ile başbaşa.**

«Servi.» diye düşündü. «Ölümün ağacı.»

Sesinin titrememesine çalışarak, «Ne güzel, değil mi?» diye sordu. «Bir şiir bu. Yolculuk üzerine.»

Arkadaşı, «Ürkünç geldi bana,» dedi.

«Flavian'la okurduk bunu. Yazan adam Romalıların soylu olanlarındanmış, Flavian gibi.»

Sinauld tasayla, «İrzına geçtilerse ölünceyedek kadın aramıyacağım,» dedi. «Demek istediğim, bir daha hiç bir kadınla yatacağımı...»

Perto içinden, «Ben hiç kimseye böylesi yakın duymadım kendimi,» diye düşündü. «Bir Angila vardı belki. Ama o da başkaydı.»

«Yürü, Sinauld. Gidelim!»

Atlarına binerlerken Frankların Utina yolundan geçtiğini duydular. Nal şakırtıları uzaktan duyulan gök gürültüsünü andırıyordu. Ay iyice yükselmiş olduğundan, ağaçlardaki tarlalarla otlaklardan arada bir miğferlerin, mızrak uçlarının, at sağrılarının ısıltısı vuruyordu. Franklar çevreyi iyi bilir gibiydiler. Yanlarında bu yörenin yerlisi olan casuslarıyla kılavuzları vardı, besbelli.

Perto başını arkaya dönerek, «Saklanabildiğimiz kadar saklanacağız, Sinauld.» dedi. «Daha yükseklerle, ormanın daha içlerine sokulalım. Neyse ki yanlarında köpekleri yok!»

Atlarını mahmuzladılar. Başları dallara çarpmasın diye yelelerin üstüne kapanmışlardı. Perto gene Sinauld'a seslendi:

«Onlara da kolay olmayacak bu!»

Yüksek sesle güldü. Korkusuzdu. Bu koşu içini yalnızca rahat bir coşkunlukla dolduruyordu.

«Bizi dünyada yakalayamazlar, Sinauld!»

Arkadaşının çığlığını duyduğu zaman kendisi adamakıllı ilerdeydi. Bir anlık bir dikkatsizlikle Sinauld ba-

şını kaldırmış ve bir dala çarpmıştı.

Perto dizginleri çekti. Kendi de, sinirleri gerilerek çevreye kulak verdi. Geriden Sinauld'un inilediğini duyabiliyordu. Sonra düşmüş olsa gerek ki, korkudan ödü kopmuş bir çocuk gibi, tiz bir çığlık kopardı. Atı sırtındaki boş eyerle paldır küldür koşup geldi. Gölgelerin içinde dev boyunda görünüyordu. Derken birden ürkerek kaçmağa başladı. Arasından geçtiği fundalar haşırdıyor, dallar çatırdayarak kırılıyor, nal sesleri kayalara çarptıkça çın çın ötüyordu.

Sinauld bir çığlık daha attı. Şimdi Franklar da, aralarında bağrışarak, orman yoluna sapmışlardı.

Perto dönüp arkadaşını terkesine bindirerek çayı geçer, çalıların arasına gizlenebilirdi. Ne var ki çokçana duraksadı. Bu arada düşmanlar yaklaştılar.

Perto, «Saklan, Sinauld!» diye bağırarak atını dik yamaçtan yukarı can havliyle zorladı.

«İnşallah Sinauld bir yere gizlenir de dilini tutar,» diye dua etti.

Atından inerek hayvanı bir kaç yarda öteye yedmişti ki birden gene çığlıklar yükseldi. Besbelli Franklar Sinauld'u bulmuşlardı.

Perto o hızla çaya dalıp karşıya geçti, atını bağlayarak kayın ormanına daldı. Ay ışığında, tam aşağıda düşmanı görebiliyordu. Yedi kişiydiler; içlerinden birini Perto Utina'dan tanıyordu. Yüksek, kızgın seslerle tartışarak başkaca atlılar da geldi. İki üç tanesi bu yolda ilerlemekten yanaydılar. Utina'lı adam kendi dilinde avazı çıktıkça bağırarak,

«Buradan öteye orman geçit vermez,» diye bağırıyordu.

Perto onun kendisine seslenmeğe çalıştığını anladı.

Dilinden anlayan bir başka atlı Utina'lıya vurmuş ol-

sa gerek ki Perto onun mızıldanmağa başladığını duydu. Besbelli düşman onun kendi anladıkları bir dille, daha iyi yol göstermesini istemekteydi.

Adamlardan ikisi atlarını yokuş yukarı sürmeğe çalıştılar; bir kaçı çayın kıyılarını gözden geçiriyordu. Birden Perto'nun atı kişnedi ve buna o saat öbür atların kişnemeleri karşılık verdi. Perto, «Demin neden boğazını kesmedim bu hayvanın?» diye düşündü. «İş isten geçmemişken?»

Düşman atı bulduğu zaman zafer haykırıları yükseldi ve bunu heyecanlı, yüksek sesli konuşmalar izledi.

Perto kocaman bir kayın ağacının ardına çömelmişti. Ay ışığında ağacın o kalın, ısıllı kökleri dev bir kartalın, avının etine geçirdiği pençelerini andırıyordu. Delikanlı yüreği küt küt atarak.

«Ah, insanlar da kartallar gibi uçabilselerdi,» diye düşündü.

Dünyayı ya da Ayı kendi ganimetleri sayarak saldıran dev kartal... Perto yüreğinin derinden atmasına karşın bir garip serinkanlılık duyuyordu. Kartal olsa Sinauld'ı kapıp kaçabilirdi...

Stablician'la Felix kimi Frank'ların tutsaklara nasıl davrandıklarını, neler yaptıklarını anlatır dururlardı. Bu zavallıların kafalarını kazıyıp gözlerini çıkarmakla yetinseler gene iyi! Çok daha kötü şeyler yapıyorlardı. Önce kurbanlarının yüzüklerini, bilezik, gerdanlık, kemer gibi takılarını koparıp alıyor, üstünü başını inceden ince arıyorlardı. Sonra da düş kırıklığına uğramanın acısını çıkartmak için, salt keyiflenmek için, ya da ellerine geçen bir düşmanı küçük düşürmek için,

«Kadın konusunda bir rakibimiz eksik olsun,» diyerek kolları sıvıyorlardı.

Perto bütün bu anlatılanların doğru olmadığına inanmağa çalıştı.

«Zamanları yok bunu yapmağa,» diye düşündü, aklı başından giderek.

Ne var ki bütün o anlatılanları yeniden duyar gibi oluyordu. «İnşallah Sinauld ölmüştür,» diye duaya başladı. «Beni bulurlar da ben de kaçamazsam... kendimi öldürürüm... öldüremem mi yoksa?»

Atlarını yokuş yukarı sürmeğe çalışmış olan iki Frank geriye döndüler. Yeni sesler geceyi kamçıladi. Düşmanlar kendi aralarında, üç dille konuşarak öfkeyle, beyecanla tartışıyorlardı. Derken Perto önder olması gereken sesin kükreyerek bir komut verdiğini duydu. En sonunda adamlar Perto'nun atını yedeklerine alarak kendi atlarını dehleyip gittiler.

Perto saklandığı yerde uzun zaman yatıp bekledi. Ay gök yüzünde ilerliyordu. Perto Frank'ların dillere destan sinsiliklerini bildiğinden hâlâ korku içindeydi. Dirseğinin üstünde doğrularak askerlerin yoldan aşağı inişlerini görebiliyordu. En azından on beş atlı, iki tane de binicisiz at vardı. Düşman Sinauld'un atını da almıştı.

Perto sakına sakına yokuş aşağı süründü. Sinauld, besbelli eyerden düştüğü yerde, sırt üstü yatmaktaydı. Gözlerinin ikisini de oymuşlardı, ya bıçakları ya da mızraklarıyla. Göz evleri ezik salyangozlara benziyordu. Boğazı kesilmiş, ağzı açılmış kalmıştı; ölümün bunca acılı oluşuna şaşmış gibi. Üstünde ne varsa almışlar ama başkaca bir yerine ilişmemişlerdi.

Perto arkadaşının cesedini, kurttan kuştan korumak amacıyla çalı çırpıyla örttü. Bunun pek işe yaramıyacağını biliyordu. Neyse ki çok geçmeden nasılsa köylerden bir gelen olurdu. Ölüyü bulanlar da sırtlayarak Forojuli'ye taşırlardı.

O günlerle ilgili anılarını anlatırken Johannes Lupig şöyle yazıyor:

«Sinauld'un ölümüyle içime çöken acıyı duyurmak üzere Tanrıya seslendim, onun ölüsünü kurda kuşa yem etmesin diye yalvardım. benim canımı bağışladığı için bir şükran duası okudum, sonra o dimdik bayırdan yukarı tırmanarak çorak, yaylalık bir yere ulaştım. Ormandan çıkmazdan önce bir kaya kovuğuna oturup dinlendim, yeni güç kazanmak için bir parça da ekmek yedim.

«Sonra ormandan dışarı, ay aydınlığına çıktım. Bugün bile gözlerimi kapar kapamaz o gökyüzünü görür. o taptaze, tatlı gece kokularını duyar gibi olurum. O gece için kaç şiir yazdım. Bunları mesleğime özgü ustalıkla, büyük adamların yazıtlarına, onlar için yazdığım konuşma ve övgülerin içine kattım. Ama bu şiirler bile şimdi çok gerilerde kalan o gecenin duygularını olduğu gibi anlata-mazlar. Anlatımsız duygulardı onlar. Oturup kendi kendime felsefe yaptığım sıralarda, bu konuda kullandığım bir sözcük var: «Yakınlaşma.» diyorum.

Perto şimdiedek hiç böyle yüksek bir dağa tırmanmış değildi. Şimdi de Tanrıya hiç bir zaman böylesi yaklaşmamış olduğunu düşünüyordu. Beri yandan Cehennem kapılarının da gözleri önünde böyle boydan boya açıldığı şimdiedegin hiç olmamıştı.

YIRMİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yayla güneyde dik bir uçurumla sona eriyordu. Genç adam gri yosunlu, eğri büğrü taşların arasından yürüdükçe gövdesinden saçılan gölgeler yerin iniş çıkışlarında titreşip dalgalanıyordu. Perto aşağıdaki dünyaya baktı:

yaşıyanların acı dolu dünyası. Yenelerinin, yenik düşenlerin dünyası. Vadinin gerisinde dağ daracık sırtlarla göğeyi doğru yükseliyordu. Sırtların kayaları, yarıklara dört elle yapışmış ot ve fundalarla kaplıydı: yellerin taşıdığı tohumların taş aralıklarında kök salarak filiz sürmüş olan hasadı... Yeşilli gümüşlü demetler ormandan yer yer dışarı çıkıyor, gölgelerden kurtularak sırtlara doğru tırmanıyordu.

«Burası benim yurdum,» diye düşündü Perto. «Dünyam şimdilik burası ama Geleceğim burda değil.»

Vah benim sevgili Angila'm! İçine bir zehir çökerek, «Yenildik.» diye düşündü. «Tutsak artık.»

Soyunun tarihini düşündükçe bunun soncul bir yenilgi olduğuna inanıyordu. Ayağının altındaki şu bir karış toprak, özgür bir Langobard'ın basabildiği son toprak parçasıydı, belki de. Silâhları körleşmişti gayri. Yeni ayaklanmalar çıkabilirdi ileride, gelelelim onlar da bastırılacaktı. Bu tür ayaklanmalar bir uyur gezerin dolaşmaları gibiydi: ya felâket ya da tatsız bir uyanışla sona ererdi.

Ayakta neler kalacak? diye Perto kendi kendine sordu. Yalnızca ruhumuz, yaşam gücümüz, yaşam bilgimiz. Bunun dışında çiftçilikten ve yabancılara hizmetten başka bir şey kalmıyor: Frank'ların diledikleri imparatorluğu kurmalarına bizler yardım edeceğiz...

Çok sonradan Perto, «Flavian'ın yaşamdan elini ayağını neden çektiğini o dakikada anladım,» diye yazacaktı.

Diyakos. Anselm'in de Perto'nun da hocası olan, Lupigis'leri candan seven, yarı ömrünü onların çatısı altında geçiren bu Romalı, eski yaşamdan yenisine geçişin nasıl acıklı ve zahmetli olacağını bilmiş, bu geçiş sürecini uykuda atlatmayı istemişti. Çoktandır geleceğini bildiği yeni çağa bir uyku salı üzerinde rahatsız edilmeden varmak istemişti. Flavian görmek istemese de görenlerden-

di. Göz kapakları öylesine incecikti ki kapadığı zaman bile dış dünyanın görüntüleri bu örtülerden içeri sızardı. Tek istediği bu ayaklanmanın getireceği korkunç olaylar, günahlar cezalar sırasında hiç uyanmamaktı ya bunu başara-bilecek miydi acaba?

Savaşın kendisi zaten taş yüreklidir. Ne var ki hedefi hayatı söndürmek, yakıp yıkmak olan cinayetlerin, yağmacılığın, zulmün insana bıçak gibi saplanan gaddarlığı, savaşın yalnızca tek bir yönüdür. Zulüm kudretini yalnızca savaşlarla harcıyıp tüketmez. Savaş bittikten sonra da ustaca düzenlenmiş, uzatmalı zulümlerin işlenmesine fırsat kalır. Yenilenlerin iradeleri yenilenlerinkini un ufak edebilir. İşte insanların saçlarını ağartan, tel tel döken, derilerini yüzen de bu uzatmalı zulümdür: yıl gibi uzayan aylar, bitip tükenmek bilmeyen yıllar boyunca...

Johannes'in aklına Flavian'ın bir zamanlar söylemiş olduğu şeyler geliyordu:

«Yeni efendiler en son ineğini ya da tek atını alıp götürdükleri zaman çiftçi gerçekte ölmüş sayılır. Ertesi gün, ertesi ay, ya da ertesi yıl dirildiği zaman artık çiftçi değil yabancı bir orduda asker ya da yabancı bir evde serftir. Çocukları özgürlükten uzak büyür, özgürlüğün yokluğuna da çok geçmeden alışırlar. Kendilerinin hiç haberi yoktur ki bundan. Anıdan yoksun kadın ve erkekler olarak yetiştirirler...

«Anıların, anılar yoluyla da zamanın uyruğu olan kin desen, ölmeğe yazgındır. Neymiş diye soracaklardır, bizim kin bağlamamız gereken şey neymiş? Neye benzerdi bu? Özgürlükten yoksun muymuşuz biz? Tanrı bilir orasını! Kuzum, özgürlük ne demek? Babacığım, anne-ciğim, öğretmenim? Kapılarla ilgili bir şey ha? Olup olacağı bu mu?

«Günlerimiz hiç bir zaman taşacak kadar dolmayan

Sonsuzluk kuyusuna bir bir damladıkça, öç alma istek ve düşünceleri de söner, gider... Gelin biz de ozanların söyledikleriyle avutalım kendimizi, bildiğimiz dillerin renkleri, örnekleri ile: taze, dipdiri, canlı, yaşamın konuşan dilleri...»

Perto yüzünü göğ'e kaldırdı. Sonradan,

«O yerde, o coşku içinde, dokunsalar ağlayacaktım,» diye yazacaktı. «O dağda, ay ışığında, çok geçmeden gözlerimden yaşlar süzüldü. Ülkem için, kendi geleceğim için ağladım.»

Zaman sona ermiş, daha doğrusu sesiyle rengini değiştirmiş gibiydi. Bundan böyle hiç bir şey eskisi gibi olmayacaktı. Savaşta arda kalanlar içmekle geçireceklerdi yaşamlarını. Gündelik yaşamın sesi olan lıkırdıyı Perto şimdiden duyar gibiydi. Bir zamanlar aslanlar gibi kudretli olan soyunun yazgısı şimdi gözlerinin önünde durgun, bataklık, çamurlu bir göl gibi açılıyordu. bir kış çoraklığının orta yerinde...

Otuz yılı aşkın bir zaman sonra, gerekli yaşam deneylerinden geçip bilgisini arttırarak olgunlaştığı ve Kralın en gözde özel yazmanlarından biri olduğu zaman o geceyi şöyle anlatacaktı:

«O dağ başında içimin sızladığını duydum, gene de umarsızlığa kapılmadım. Gözümün önünde beliren yepyeni sanrılar duygularımı allak bullak ediyordu. Gene de başkalarının bilmediği şeylerin bana görüldüğünü düşünmekten derin, haz dolu bir kıvanç duyuyordum. O gece, bir karara vardım.»

YIRMİDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Uçurum kıyısında uzun zaman, öylece durdu. Ayışığında, ormanın arasından akan çayı seçebiliyordu: göl-

gelik yerlerde kapkara olan sular üzerlerine ayın bir ışığını vurur vurmaz parlıyordu. İki yandan yükselen yamaçlar, fundalarla, ağaçlarla örtülüydü. Daha aşağıda çay genişliyerek bir ırmağa dönüşüyor, iki yandaki kayalıkların arası açıldıkça açılıyor, ırmağın kıyılarında yer yer sürülü tarlalar uzanıyordu, gümüş tozuyla küllenmiş, kocaman yeşil kanatlar gibi.

Daha da aşağıda dağınık ev kümeleri vardı. Bunlardan kimilerinin, demin kendini arayan ve Sinauld'u öldürmüş olan adamları barındırdığını Perto biliyordu. Düşmanları, yeni efendileri. Çok geçmeden kullarının üzerindeki baskılarını daha da arttıracaklardı. Kundaklanmış tarlalarla çiftlik evlerinden dumanlar tütmekteydi. Perto ay ışığında, için için yanan köz yığınları görebiliyordu, hastalıklı, sapsarı alevler. Herkes ordaydı: diri diri yakılanlar, tutsaklar, can çekişenler, ölümler, ırzlarına geçirilmiş kadınlarla sakatlanmış erkekler, çılgık çılgılığa ağlayan çocuklar. Uygur dünya buydu işte, o gece! Tanrının kurtarıcı peygamberi bu dünyaya sırtını dönmüş olsa gerek.

Ormanlık, dağlık yerlerde bir sürü adam, kimi onun gibi genç, kimi orta kimi çok yaşlı, başbaşa vermiş soluk soluğa fısıldaşmakta, ayak üstü, telâşlı kararlar vermekteydiler. Ağaç ardlarına, kaya diplerine sindikleri yerden köylerinin, tarlalarının cayı cayı yanmasını gözledikçe sövüp sayıyor, yaşsız gözlerle ağlıyorlardı. Birşeyler tasarlıyor, tasarılarını beğenmeyip değiştiriyor, «İnşallah zamanlar değişir,» diye boş umutlara bel bağlıyorlardı... Perto gibi bir kaç tanesi de bir uçurumun kıyısında durmuş aşağılara, barış zamanında, hatta daha o sabah yeşil bir cennet olan Friuli Vadisinin bir cehennem kuyusu gibi fokurdamasına bakıyorlardı.

Birden dünya Perto'ya yaşanılmaz bir yer gibi gö-

ründü. Genç adam başını gene yıldızlara doğru kaldırdı. Uzak, solgun duran yıldızlar. Gene de 776 yılının o serin bahar gecesinde, o dağ başında yıldızlar Perto'nun gözüne her zamankinden daha sevimli göründü. Göksel bir el tarafından uzaya serpiştirilirken meydana getirdikleri örnekler her zamankinden güzel gibiydi. Perto tek erinç sığnağının bu yıldızlar olduğunu düşündü.

Ay ise yıldızların arasında, En Yüce Efendimiz tarafından kendine çizilen yolu izleyerek ağır ağır ileri doğru kaymaktaydı. Perto hem gözleriyle hem de gönlüyle uzun uzun inceledi onu. Ay kocaman duruyor,

«Gel, bana tırman, çık üstüme,» diye onu çağırıyordu sanki.

Ay ışığının o saf, sessiz, duru gücü delikanlının iliklerine işlemiştir. Aşağıdaki yerlerin çirkinliği, cehennemin ta kendisi olan yıkıntıların pis kokusu onu etkilemiyor. Gözleri yaş doluydu ama gönlünde doğan bir gülümseme tüm varlığına yayılarak onu bir pelerin gibi sardı. Gövdesi o eski gövde olmaktan çıktı.

Silâhları bile güçlerini yitirmişcesine, kılıcıyla hançeri aşağıdaki kayalıklara düştü. Genç adam kürek kemiklerinde gözle görülmeyen, gene de güçlerini duyuran kanatların bittiğini, ruhundan taşan taze canın onu yerden yukarılara doğru yükselttiğini hissetti. O zamana değin hiç bilmediği bir hafiflik duyusuyla uçuşunun tam kıyısına yürüdü, denize atlamak üzere olan bir dalgıç gibi derin bir soluk aldı ve havalandı.

Açılmış kanatlarının hızıyla ormanlık vadiye doğru kayd. Gece havası kulaklarının içinde vınlıyor, sert parmaklarla saçını tarıyordu.

«Tanrı Baba saçımı tarıyor,» diye geçirdi içinden. «Meleklerin kanatları üstünde Cennete, Aya götürüyor beni.»

Gök yüzündeki yıldız kümeleri arasında kaç zaman kaldığını Perto sonradan kestiremeyecekti. Onun aya uçuğu zaman, kum saatiyle hatta yürek çarpışlarıyla bile ölçülemeyecek olan bir başka zaman boyutuydu.

Ay, bu cicili süs, bu iyi yürekli, yardım sever tanrıça, genç adamı tâ uzaklardan seçmişti. Onun hatırı için duruşunu değiştirerek sanıldığı gibi top biçiminde değil, altın bir tepsi biçiminde olduğunu ona belirtti. Tepsi bir yüz gibiydi, br tanrının açık duran eli gibiydi. Derken Perto'nun ayakları için hazır bekleyen, anlatılmaz güzellikte bir altın basamak olup çıktı.

Ağırlığından kurtulmanın zevkli sarhoşluğu içinde genç adam ayın üzerinde döne döne uçarak konacağı yeri seçmeğe çalıştı. Geniş ovalarla yaylalardan altın ve gümüş renginde ışıklar saçılır gibiydi. Perto yavaş yavaş aşağıdaki ısıltılı çimenlerin üzerine çöktü. Kanatları zedelenmesin diye usulca alçaldı. Yere indiği zaman da sırt üstü rahatça uzanabilmek için iki yanına görebildiğince gerdi bu kanatları. Dünyadan kurtulmuş olmanın sevinci içinde, gözlerinden süzülen mutluluk yaşları arasında uyuyakaldı.

Uykusu gene mutluluk düşleriyle dolu olmasına rağmen biraz tedirgindi de. İlk zamanlar derin bir erinç dışında hiç bir şey duymamıştı. Gözlerinin önünde, uzayın boşluğunda yıldızlardan kümeler, bulutlar yaratılıyordu. Perto'ya, onların yaratılmasında kendi de rol oynuyormuş gibi geliyordu. Yukarısı ya da aşağısı diye bir şey yoktu burda. Ayın arkasından görünen, şu ışık noktalarıyla bekleli karanlık toparlak şey, Dünya olsa gerekti. Bu ışıklar ona, Perto'ya bakan gözlerdi. En parlak, en duru olanları da Angila'nın gözleri.

Derken birden, örtülü göz kapaklarının ardından genç adam gümüşlü, altınlı ay çimenlerinin kararmağa baş-

ladığını algıladı. Kendi gövdesiyle giysilerinden taşan zehirli Dünya kokularına ay çimenleri dayanamamış olsalar gerekti. Uzandığı yer usuldan sallanmağa başladı. Ve Perto'ya öyle geldi ki Ay, tiksintiyle irkilip ürpermektedir.

Ayın düş kırıklığına uğradığını, ondan kurtulmağa can attığını Perto uykusunun arasında sezdi. Kıvranışlı devinmelerinin arkası kesilmedi ve çok geçmeden ayın yüzeyi, üstünde kıvıldaşan haşerelerden gıcıklanarak kurtulmak için siftinen bir insan sırtına benzedi. Belki de Ayın tiksintisi olan bilinmedik bir güç Perto'yu yattığı yerden attı ve genç adam gezegenin yuvarlak kıyısından aşağı doğru kaymağa başladı. Gerçi dünyasal ölçülere göre hafifçecik kalmıştı, gene de ayın duruşunu etkileyecek kadar ağırlığı vardı. O kaydıkça Ay da eski duruşuna döndü; onu kendine çektiği için pişmanlık duyarak değirmi yüzünü, Zamanın başlangıcından beri buyurulmuş olduğu üzere, gene Dünyaya doğru çevirdi.

Perto kendini istemeyen bir yamaçtan aşağı kaymağa başlamıştı. Tutunmağa çalışıyordu ama, sarıldığı ay çimenleri ya kopuyor ya da köklerinden sökülüp çıkarak Perto'nun ellerinde kara kara lekeler bırakıyorlardı. Genç adam ağırlığından gene kurtulabilme çabasıyla çimenlerin o uçucu, yanar döner ışığında kanatlarını çırpmağa çabaladı. Gelgelelim ayın ışınları bu kanatları kaldırmıyordu artık. Perto ayın üstünden boşluğa düştü, kaynaşan yıldızların arasından, nereye gittiğini bilmeksizin çılgınca uçmağa başladı. Kolları, sırtı, alnı, dirsekleri, ayakları, omuzları, dizleri durmadan yıldızlara çarpıyordu. Ne garip, yıldızların çarptığı yerler çürüyüp berelenerek canını acıtıyordu onun. Genç adam paniğe kapılmağa başlamıştı. Çünkü Dünyanın hangi yönde olduğunu çıkartamıyordu artık. Zamanla yorgun düşerek kanat çırpmağın sevdasından da vazgeçti. Gene düşmeğe başladı; ara-

larından hızla düşerek geçtiği sayısız yıldızlar ve öteye beriye dağılmış ay ışınları, ya ondan korktuklarından ya da onu korkutmak için, ona çarpıp duruyorlardı.

Derken Perto dört bir yanında, koyu bir karanlıktan başka birşey görmez oldu.

YIRMİBEŞİNCİ BÖLÜM

Uyandığı zaman sırt üstü yatmaktaydı. Havada çiçekle çimen kokusu vardı. Perto, katır tırnağı, diye düşündü. Göz kapakları yapış yapıştı. İnce dallarla kavruk yaprakların kafesi arasından gördüğü ay çok yüksekte, çok yukarlardaydı ve solgun ışığı onun üstüne serpiliyordu. Perto katır tırnağı fundalarından örülmüş bir kafeste yatmaktaydı. Alnından göz pınarlarına kan damlaları süzülüyordu. Bunları silmek için kollarını kaldırıncaya dirsekleriyle sırtının acıdığını hissetti.

«Beni aydan kovdular, dağın yamacına attılar,» diye geçirdi içinden. «Altımda Ahret var; yukardaki dünyaların erinci benden esirgendi. İki dünya arasında bir yerlerdeyim...»

Gözlerini kimi kez açıp kimi kez yumulu tutarak uzun zaman yattı orda. Ayın ışığı sönerek yerini karanlığa bıraktı. Fundaların kokusu keskinleşmişti. Perto birbirine karışan tatlı kokularla düş sesleri arasında uyuya kaldı.

Yeni başlayan bir günün ışığı, toy ve sakıngan, onu uyandırdı. Perto kolundaki acıyı duyunca elini alına götürdü ama kanaması dinmişti. Yaranın çevresi kuru ve sertti şimdi.

«Alnımı bir yıldıza toslamış olsam gerek,» diye düşündü Perto. «Yoksa ayın ucuna mı çarptım? Yaranın izi

kalacak. Belki yeni bir ad takarlar bana: Ay Damgalı, gibilerinden.»

Ormanın, toprağın, dağ havasının, yapraklar, otlarla çiçeklerin kokusu gene burnuna doldu. Yattığı gölgelik yerden tan ışığının dağlardan aşağı akışını seyretti: kocaman yaşam kazanından boşaltılırcasına Yeni Gün, yamaçları, ormanlık vadileri, altın serpintileriyle yaldızlanan, ürpermiş bir yeşillikle doldurmaktaydı.

Perto yan dönerek gözlerini ormanlık tepelerde, işlenmiş tarlalarda, yamaçlarda gezdirdi. Aşağıdan hâlâ dumanlar tütmekteydi. Güney yönünde, ta uzaktan deniz görünüyordu.

«Ah, şu dünyanın güzelliği yok mu?» diye düşündü Perto. «Dünya, benim yerim, yeni bir sabahın bağışına kavuştu. Geceyse yandı bitti kül oldu.»

Dağın dik yamacındaki bir düzlüğe düşmüştü. Zar zor doğrulup oturunca üstündeki kayayı, ayaklarının dibindeki sarp uçurumu gördü. İyice eğilince gene dar bir düzlük ve bir kovuk gördü. Kollarını, bacaklarını, sırtını şöyle bir gerdi, denemek için. Her yanı sızlıyordu, çizilip yırtılmıştı. Neyse ki ciddi bir yarası, kırığı çıkığı yoktu.

«Güneş üstüme vurana dek burada kalırsam tepedekiler beni görebilirler,» diye düşündü. «Çevreyi hâlâ göz-lüyorlarsa.»

Kıyıya doğru emekledi. katır tırnağı fundalarına tutunarak ağır ağır aşağı sarktı. Önce ayak uçları, sonra tabanı yere değince Perto göğsünü dağ sırtının kayalarına dayayarak durdu. Sakıngan adımlarla kayaların arasındaki kovuğa doğru ilerlemeğe başladı. Gecenin çiğiyle ısıldayan kayalar kaygandı. Gevşeyen taş parçaları uçurumdan aşağı yuvarlanıyordu.

Perto, «Benim yerimi ta Cehennemin dibine dek ha-

ber veriyorlar,» diye düşündü.

Dar, dik kovuktaki çalı çırpıyı yarararak geçmek zaman aldıysa da Perto sonunda kayın ormanına ulaşabildi. Yayla boyunca yükselen ağaçların altından bir gölge siliğiyle geçerken aklında, dudaklarında Angila'nın adı vardı. Tepede durarak aşağıdaki vadilerle ovalara baktı. Uzakta, hâlâ için için yanmakta olan çiftlik evlerinden dumanlar tütüyordu: sabah havasında dağınık dağılıveren sis tutamları gibi.

Perto silâhlarıyla azık torbasını bulunca ormanın daha da derinlerine daldı. Daha sonra çalıların dibinde oturup karnını doyurarak dinlendi, biraz da uyku kestirdi.

Bir gürültüyle uyandığı zaman güneş adamakıllı yükselmişti. Apar topar kalkıp oturduğu zaman aşağıdan beri yaklaşan nal ve insan seslerini duydu. Köpekler de vardı yanlarında. Ormanlarda düşman avına çıkmış Frank askerleri olmasınlardı bunlar? Köpek havlamaları çay yönünden gelmekteydi.

Perto oklarıyla yayını hazır ederek bekledi. Onu bulurlarsa kaçmasının yolu yoktu. Çünkü Franklar onun suçsuz bir oduncu olduğuna pek inanmazlardı.

Neyse ki Frank'lar tepeye tırmanmadılar. Aceleleri var gibiydi. Çayı izleyerek kıyıdaki çalıların arasını araştırmakla yetindiler. Bir süre sonra da köpeklerini toparlayarak atlarını sürüp uzaklaştılar.

Perto bütün gün çalıların arasında gizlendi. Akşama doğru dağ yolunda başka sesler duyuldu. Perto bir ağacın ardına gizlenerek bakınca taşıyıcıların Sinuald'un ölüsünü almağa gelmiş olduklarını gördü. Yanlarında keşiş mi, papaz mı, biri vardı. Boğuk, üzgün bir sesle Lâtince bir ilahi okudu.

Ay doğmadan Perto yola düzüldü. Vücudu tepeden tırnağa sızlıyordu. Kafası ağırlaşmış gibiydi; topallıyarak

yürüyordu. Patika dikleştikçe dikleşiyor, Perto ayağı takılarak sendeliyor, tökezlenip düşüyor, bin güçlkle ayağa kalkabiliyordu. Sık sık durup dinleniyordu. Tepeye varacağına yakın Ay ona yetiştii. Uzaklığı, sepserin ışııyla genç adamı alaya alır gibiydi.

En sonunda Perto en uzak vadilere, eski sınır boyundaki çiftliklere ulaştı. Silâhlarını ormanda gizlemişti ama onun nerden geldiğini herkes biliyordu. O çağda herkes mültecilerin varlığına alıştı.

Genç adam gizlendiği yerden ayrıldığı zaman yaz sona ermek üzereydi. Bütün kaçakların artık korkmadan evlerine dönebileceklerini güvendiği kaynaklardan öğrenmişti.

YIRMİALTINCI BÖLÜM

Forojuli'yle dolay bölgelerde Frank'ların cinayetleriyle yağmaları, belki yorgun düştüklerinden belki de yapılacak önemli işleri olduğundan, umulduğundan daha az kanlı geçmişti. Zaferi kazanmış olan ordunun gerçekten acelesi vardı: Yaz mevsimi Gece Yarısı Ülkelerinden çekilmezden önce onlar Kuzeyde büyük bir savaş yapıp kesin sonuca bağlamak istiyorlardı.

Dük Rodgaud'un ayaklanması zamanla bir Paskalya masalı olmağa başlamıştı. Ayaklanmaya katılıp batıya ve güneye yürüyenlerden çoğu geri dönmemişti. Kimi öldürülmüş, kimi düşman eline geçmişti, kimininse yeri belli değildi.

Söylentilere bakılacak olursa Bertoald'la Warnefrit bir Frank Şatosunun zindanındaydılar. Dük Rodgaud'un oğullarıyla kardeşleri ve en yakın adamlarının bir çoğu için de aynı şeyler söyleniyordu.

Dük Rodgaud'un kendisi, Felix ve Stablician'la bir-

likte ilk yenilgiden sonra öldürölmüşler, deniliyordu.

Angila'yı nereye alıp götürdüklerini bilen yoktu. Şato aranıp yağma edildiği sırada, son zamanlarda soylu ünvanı alan ve noterlik yetkisiyle donatılan bir yazman genç kıızı alıp götürmüştü. Gariptir ki Düşes Giserva'nın kentte kalmasına izin verilmiş, Lupigis malikânesine, Liuta'nın yanına yollanmıştı. O boylu boslu, otoriter huylu kadın ölünceye kadar ürkütücü bir sessizlik içinde yas tuttu.

Şimdilik şatoyla dükalığı Kral Carolus adına kralın Harmolt adında bir yayeri yönetiyordu.

Perto yatak odasına girince, ayaklanmadan beri yatağından tek bir kez kalkmış olan Flavian zar zor doğrulup oturdu, o sönük, sulu gözlerini kısarak Perto'ya baktı. Savaşlar, yağmalarla dertler onu eriteceği yerde semirtmiş gibiydi. Attığı ilk sarsak adımlardan sonra omuzunu dikleştirerek doğruldu. Eskisi gibi güçlü kuvvetli, rahat, her türlü atılıma hazır durumdaydı.

«Yüzün değişmiş, benim Johannes'im,» dedi. «Yapın da değişmiş, daha bir olgunlaşmış. Forojuli'deki Lupigis'lerin başı sensin artık, biliyorsun değil mi bunu? Gene de, umarım okuyup yazmakla ilişkini kesmezsin. Yoksa bizim küçük Perto'muz, o akıllı Johannes'imiz geçmişlerde mi kaldı artık?»

«Hiç de değil, Flavian, ne münasebet!»

«Zaman geçiyor, Johannes'im benim. Bak, yüzün nasıl değişiyor! Yakında yabancı kavimler, onların dille-riyle gelenekleri konusunda bir çok bilgiler gerekseye-cekisin. Frankça, ya da o çıkardıkları gürültünün adı neyse, çok işine yarayacak senin.»

Flavian öğrencisinin yüzünü, okumak istercesine süzmekteydi.

«Çok uzak yollardan gelir gibisin, oğlum Johannes.

Dağlar, denizler mi aştın?»

Perto karşılık vereceği yerde hocasının hatırını sordu.

«Umarım yorgun değilsindir ya, Flavian? İyiye dindin ya, inşallah?»

Alaycı değilse bile iğneleyici bir sesle konuşmuştu.

Flavian zehir gibi bir sesle, «Ben de öyle umarım, oğlum,» diye yanıtladı. «Burada bizlere sağ duyulu adamlar gerekecek! Senin kendi çalışmaların ne durumda? Derslerinde sana yardım edeyim ister misin? Eğer istiyorsun nerden başlayalım dersin?»

«Herşeyden önce çiftliğimi düşünmem gerekiyor.» dedi Perto.

Yazın, daha ileri bir tarihte Diyakos Anselm'den bir mektup aldılar. Diyakos o yörede neler olup bittiğini iyi biliyor gibiydi. Ve yeğenini Beneventum'a, kendi yanına çağırıyordu. Perto şu sırada mülkün başından ayrılmıyacağını, bir yandan da Flavian'la birlikte dil derslerini sürdürdüğünü bildirdi. Babasıyla Warnefrit'in yokluklarını çok duyduğunu, hele Conald konusunda derin kaygular beslediğini de ekledi. Beneventum'da onlarla ilgili herhangi bir haber duyulmuş muydu? Ya da Dük Rodgaud'un kızı Angila'yla ilgili bir haber?

Perto bir yandan babasının topraklarıyla işlerini çok iyi çekip çevirirken bir yandan da babasının, ağabeylerinin ve Angila'nın izlerini bulmağa, boş yere, çalışıyordu.

Forojuli'den gelen haberlerden Dük Rodgaud'un Kralın buyruğuyla kafasının uçurulduğunu, hem Stablician'ın hem de Felix'in barbarca öldürüldüklerini öğrendiler. Rodgaud'un oğullarının rehine olarak Fransada alakondukları sanılıyordu. Bertoald'la Warnefrit Lupigis'inse bir yerlerde Mettis, Totonisvilla, Lugdunum, Lutetia, Aquisg-

ranum gibi bir yerde, sağ oldukları, gözleriyle kol ve bacaklarının bile bağışlandığı söyleniyordu.

Angila'dansa hiç haber yoktu. Forojuli kenti yaygın acılarının arasında onun da yasını tutuyor, bir çokları ondan Warnefrit'le gerçekten evlenmiş bir yeni gelin gibi söz ediyorlardı.

«Hiç kuşunuz olmasın, onun da ırzına geçmişlerdir,» deniliyordu. «Öldürmüş ya da köle olarak satmışlardır onu.»

Conald'dan ise, gittiğinden bu yana en ufak bir haber alınamamıştı.

Harmanlar kaldırıldıktan sonra Perto gene Flavian'la ders çalışmağa başladı. Bu dersler onun gözünde manastırdaki keşişlerin çalışmaları gibi bir şeydi. Papazlık mesleğinin malikâne yönetimiyle hiç bir zaman bağdaşamıyacağını çok iyi biliyordu: hele şimdiki kaygularıyla gelecek konusundaki tasarılarını da hesaba katacak olursa...

Flavian'ın anlattıklarıyla elindeki belgelerin yazdıklarından, soylarının tarihçesini öğrenmeğe çalışıyordu. Koca Adam Got'larla Frank'ların göçleri üstüne öğrendiklerini hevesle anlatıyor, kurdukları İmparatorluğun, hele Merovingia Hanedanının üstünde önemle duruyordu. Dil bilgisine eskisinden de çok çalışsın diye Perto'yu zorluyor; Yunanca bilmenin, Antik çağı öğrenmek, kutsal savaşları ve Tanrı Sözü'nün yorumlarını anlamak bakımından şart olduğunu söylüyordu. Latince tecim ve siyaset yaşamının başlıca diliydi. Frank diline gelince, bu dili onların ikisine de Utina'dan satın alınmış ve Francia'da uzun yıllar geçirmiş olan Doğu Saksonyalı bir köle öğretmekteydi.

Kış böyle geçti.

Bunu izleyen baharda Bertoald'ın en küçük oğlu onsekizinci yaşını kutladı. Derslerden içi sıkılır olmuştu. Gerçi tek bir kadına karşı duyduğu özlem çok derindi ama onun yokluğunda avunmak için o da, bir zamanlar ağabeylerinin yaptığı gibi, kadın kölelere gitmeğe başladı. Son baharda bu kadınlardan birinin ondan bir oğlan çocuğu olduysa da çocuk anca bir kaç gün yaşadı. Johannes sonradan yazdığına göre bu kadın, çok geçmeden vergilerin ağırlığı yüzünden satmak zorunda kaldığı kölelerden biriymiş.

Mevsimlerin dönmesiyle kış geri gelince Johannes Lupigis yalnızlığını unutmak için gene derslerine başladı. Langobard'ların tarihine, eskiden yaşamış kadınlı erkekli ermişlerin yaşam öykülerine daldıkça dalıyordu.

Flavian çok zaman ona, oturup kalemi eline alarak Rodgaud'un isyanına ilişkin tüm aklında kalanları kâğıda dökmesini öğütlüyordu. Şimdi üstünde durulmayan en önemsiz ayrıntıların bile sonradan anlam kazanabileceğine işaret ediyordu: «Gün gelir dar durumda, birilerinin insafına kalırsan, bir de bakarsın ufacık bir ayrıntı işine yarayabilir, Perto.»

Johannes Lupigis, «Öğretmenimin sözünü istemeye istemeye yerine getirdim,» diye yazıyor. «Ne var ki sonradan ona çok hayır duası ettim bu yüzden. Sonraki yıllarda şimdi İmparator olan Kralımız, benim o ayaklanma olayı üstüne anlattıklarımı büyük bir ilgiyle izlerdi. O günlerin, olayların ayrıntılarını büyük bir dikkatle kaleme alır, saygıda kusur etmemeğe çalışırdım. Verdiğim bilgilerin bir çok kişilerin canını kurtardığına, bir çoklarının da yaşamını kolaylaştırdığına inanıyorum.»

Frank Kralının yaveri Harmolt arada keatten bazı kişileri şatoya çağırıyordu. Sevimsiz bir adamdı: uzun

boy lu, kambur, iri kemikli, kısı k gri gözlü, çukur çeneli. Nezlesi hiç geçmezmiş gibi durmadan akan, sarkık bir de burnu vardı. Ömrü, önce çiftçilik yaptığı sonra da hep diplomatik yolculuklara çıktığı için at üstünde geçtiğinden bacakları da çarpıktı. Hiç bir zaman rahat oturmaz, hep bir buyruk beklercesine kıpırdanır dururdu. Konuşurken elini kolunu durmadan sallar, sesi de ya tiz ve çatlak çıkar ya da öylesine alçalırdı ki söyledikleri anlaşılmazdı.

Ne var ki kentlilerle sorunlarını akıllıca idare ediyordu, Kralın buyruklarını çarçabuk uygulamakta da çok ustaydı. Kimi zaman aldığı bir buyruğu olumsuz yönden eleştirdiği oluyorsa da hiç bir zaman değıştirmiyordu. Başlıca görevleri vergileri biçip toplamak ve yöredeki barışı, düzeni korumaktı. Öküzlerin, atların çalındığı oluyordu belki. Gelgelelim yaverin sert bir buyruk ya da göz dağı verdiği görülmüş şey değildi. Tersine, Harmolt'u dinleyenler onun dostça bir ricada bulunduğunu sanabilirlerdi.

Nazik ve saygılı konuşmasını çok iyi bilen Perto birçok kez Forojuli halkının isteklerini iletmek amacıyla şatoya gitti. Her gidişinde Harmolt'tan babasıyla ağabeylerinin, Angila'nın bir haberini almağa, onlara haber yollamağa çalışıyordu. Harmolt da ona bu konuda dostça sözler vermekten geri kalmıyordu. Sözlerini tutup tutmadığını bilemeyiz ama genç adamın beklediği haberler hiç bir zaman gelmedi.

Johannes Lupigis anılarını anlatırken «Nerede olursa olsun Kral Carolus'un karşısına kendim çıkma kararımı pekiştiren etken, Harmolt'la kurduğum bu yakınlık oldu,» diye yazıyor.

779 yılının baharında Diyakos Anselm'den yeni bir mektup geldi. Anselm yeğenini gene Beneventum'a çağırıyordu.

Johannes Lupigis, «O güzelim ilkyaz akşamında avluya çıkararak ırmağın ve surların ötesinden eski şatoya baktım,» diye anlatıyor. «Bana çok yakın davranmış olan Harmolt'un çalışmalarımın önemini göz önünde bulundurarak gitmeme izin vereceğine inanıyordum. Gene de içimde öyle bir kararsızlık vardı, mülkümüze, kentimize karşı beslediğim sorum duygusu öyle derindi ki ellerim titriyordu. Herşeyi kafamda evirip çevirdikten sonra içeriye döndüm ve sevgili amcama, annemle malikâneyi şimdilik bırakıp gelemeyeceğimi bildiren bir yanıt yazdım.»

Johannes Lupigis ancak 781 yılında, amcasından yeni bir mektup aldıktan sonra Beneventum'a gitti. Birden aklına gelmişti ki Beneventum'la Roma'dan geçen uzun yol, Frank Kralına giden en kısa yol olabilirdi.

Ayrılrken Liutperga, bir daha hiç kavuşmayacaklarmışcasına ağladı. Ailesinin en son bireyini de yitirdiğini söylüyordu.

Perto malikâneyi annesiyle Flavian'ın denetimi altında, Upert'le Fulco'ya emanet etti. Flavian toprak işlerinden anlardı. Öbür işler hemen hemen durmuş gibiydi.

Perto'nun yerine getirilecek bir çok amacı vardı. Kafası gelişkin plân ve düşüncelerle kazan gibiydi. En önemli üç tasarısından birincisi Angila ile Bertoald'ı bulup kurtarmak, ikincisi Warnefrit'in özgürlüğünü sağlamak, üçüncüsü de Conald'ı bulmaktı. Hâlâ sağsa, elbet.

Üçüncü amacıysa kendi kendine bile açıkça söylemekten çekindiği birşeydi.

Yolculuktan önceki akşam gene tek başına avluya çıktı. Gerçi şarap içmemişti ama şimdi o da çok eskiden bir gece Warnefrit'in yapmış olduğu şeyleri yapıyordu: gözleri ağlamaktan yarı kör olmuş, kendisinin bile anlı-

yamadığı çılgın bir şeyler mırıldanıyor, kendini tutamıyarak yüzünü buruşturuyor, anlamsız bir şiddetle elini, kolunu sallayıp duruyordu. Irmağın ötesindeki şatonun aydınlık pencerelerine baktıkça tanıdık karaltılar görür gibi oluyordu.

Utina'nın kuzeyindeki dağdayken kendi kendine etmiş olduğu yemini şimdi yineledi: günlerden bir gün, tam fırsatını yakaladığı zaman Frank Kralını öldürecekti.

DÖRDÜNCÜ KİTAP

YİRMİYEDİNCİ BÖLÜM

Forojuli'de beklediğim dört yıl boyunca Francia'dan yükselen çığlıklar kulaklarımda çınlayıp durdu. Hele uzak Beneventum'a vardığım zaman bu çığlıklar daha bir tizleşir gibi oldu. Sonradan çalışmalarımı Beneventum'da sürdüreceğim, burada bambaşka bir mutluluğa erişecektim.

Aynaya baktıkça bu çığlıkların üzerimde bırakmış olduğu izleri açıkça görebiliyordum. Söz konusu ayna, Düşes Adelperga'nın armağanı olan, gümüş bir aynaydı. Aynayı kaldırıp bakarak delikanlı yüzümü gözden geçirdiğimi, «Ne olsam? Kim olsam?» diye bir karara varmağa çalıştığımı anıyıyorum. Başım yana yatmış, gri gözlerimde yansıyan ikiz gri gözlerle kendimi gördüğüm zaman aynadaki ağzım beni alaya aldı:

«Seni dinleyici! Kulağını kabartmış, arkada kalan zamanla daha gelmemiş olan zamanı dinlemeğe yelteniyorsun. Kuzeyden batıdan yükselen haykırılara kapamak istiyorsun bu kulakları. Oysa senin için bu haykırılar hiç bir zaman dinmiyecek!»

Şimdi Aquisgranum'dayım ama gümüş aynayı hâlâ yanımda taşıyorum. Bu sabah efendimizin huzuruna çıkmazdan önce aynada kendimi süzdüm gene. Efendimiz son zamanlarda damla hastalığı yüzünden pek acı çekiyor. Yaşlanmağa da başladı artık. Ama otoritesi hâlâ yerinde.

Haşmetli Efendimiz parlamentoyu toplantıya çağır-mış; bana iş çıktı demektir.

Yetişkin bir erkek olduğumdan beri yüzüm de doğma büyüme bir saraylının yüzü olup çıktı. Beni her zaman gözetip kollamış olan aynama karşı derin bir gönül borcu duyuyorum, Her zaman gözü yaşlı, üzgün olan iç benliğimin dış benliğimi zedelemesine bu ayna engel olmuştur. Gene de Haşmetli Efendimizin İmparatorluğunu kurduğumuz sıralarda Francia'dan yansıyan çığlıkları çok zaman işitirdim.

Bu haykırılardan en çok yükseldiği yılların sayısı, benim hesabıma göre ondur: Çoğu insanların yaşantısında kısacık bir dönem; kimilerine göreyse sonsuzluk kadar uzun, Haşmetli Kralımızın mülkünde yaşayanlar için yaptıkları yolculuğun kısacık bir bölümü; Ulu Tanrı için bir hiç. Kimi kez böyle kısacık zaman parçalarının Tanrının takviminde yeri olmadığını düşüneneğim geliyor. Hiç değilse bazı koşullar altında.

Aynama bakınca arkadan Düşesin baktığını görür gibi oluyorum. Çok güzel bir kadın; görüntüsü aynanın derinliklerinde hâlâ yaşıyor, dıştan bakanlar hiç bir şey göremeseler de... Düşes Adelperga öleli yıllar oluyor ama benim gönlümde hâlâ yaşamakta.

Aradan otuz yılı aşkın bir süre geçti. Bu süre içinde ayna benim yüzüme yazılan nice olayları, inançları, umut ve korkuları yansıttı. Arada aynanın yüzü kararır, cilâlanıp gene parlatılması gerekirdi. Şimdi uşaklarım onu her zaman pırıl pırıl tutuyorlar.

Gelgelelim yıllar yılı Francia'dan yükselen çığlıklar içime işledi durdu. Okyanus dalgalarının gümbürtüsü, fırtınalı ormanların harıltısı gibi ulaşıyorlardı bana. Dalgalar kayalık kıyılara çarptıkları zaman sessiz kalamazlar; fırtınada kırılan tek bir dalın sesi bile duyulabilir. Tıpkı böyle, manastırların dingin dünyasında kendilerini çalışmalarına vermiş olan bilginlerin yazdıkları satırların arasından da, yazmak istemedikleri nice sesler dışarıya sızmıştır...

Bir çağın gelişmesini izledim aynamda. Dünya değişti, saraylar kuruldu, yeni kentler oluştu. Bizim kocamış Aqiusgranum da İmparatorluğun merkezi olarak yeniden ün saldı. İmparatorluğun uçsuz bucaksız mülkleri üzerinde sonu gelmez hacı kafileleri yeni yapılmış, yeniden onarılıp boyanmış kilise ve manastırlara boy boy akın ettiler. Tekneler, okyanusların eteklerinden servetler taşıdı kıyı-larımıza. İnsanların hem kutsal hem de güncel konulardaki bilgisi arttı. Krallık okulları kuruldu; okuyup yazmak gene saygınlaştı. Bizzat Haşmetli Kralımız okul sıralarında kimi kez bir öğrenci, kimi kez öğretmen olarak oturuyor, kendine özgü düşünç bilmeceleri yaratıyor ya da başkalarınıninkileri yorumlamak lütfunda bulunuyordu.

Gene de Francia'dan yükselen çığlıklar gönlümde yankılanıp duruyordu.

Gençtim. Beneventumdaki şatoda, odamda durmuş, aynayı tavana doğru tutmuştum. Öyle ki aynanın içindeki yumuşak bahar aydınlığı, sabun köpükleri gibi yanıp sö-

nerek tavana vuruyordu. Aynanın içinde o zaman da iki çehre görüyordum: kendi yüzümle Düşesin yüzü.

Düşes, «Aynaya bakmak senin için büyük zevk olmalı,» diyordu. «Aynayı bir uşak tutsun, ister misin? Ya da el değmemiş köle? Ayna tutmakta deneyimli, usta birisi...?»

«Hayır, lütufkâr sultanım,» diye karşılık verdim, «Aynaya pek seyrek bakarım ben. Zaten öyle ağır bir şey de değil.»

Düşes, «İzin ver, şimdi ben tutayım da sen bak,» dedi.

Beneventumdaki o özlem, yalnızlık dolu günlerde bu eski zaman işi aynanın duru, cilâlı yüzeyinde kendi yüzümü seyreder, yüzümün her çizgisini ayrı incelerdim. O zaman gördüklerim hep aklımdadır. Sonraki yıllarda da pek değiştiğimi sanmıyorum. Doğal olarak yaşlandım biraz. Alnım o günlerde de şimdiki gibiydi, dört köşeli, geniş, çıkıntılı; duygularıma göre kimi kez kızaran kimi kez sapsarı kesilen ay damgasıyla... Saçımın kızılı delikanlılığıma oranla daha koyulmuş, kaşlarım iyice gürelmişti. Uyanık ve meraklı bakan gözlerim amcamın gözlerine benzerdi. Burnum ince, düz, dudaklarım şehvetliydi; hele o günlerde sık sık olduğu üzere, büküldükleri zaman! Ailemin bütün erkekleri gibi benim de çenem uzuncaydı. Ama Warnefrit'inki gibi dört köşeli değildi, ne de Conald'inki gibi aciz görünümlü ve sarkık. Kitapların üstüne eğilerek geçirdiğim uzun yıllara rağmen göğsüm geniş, omuzlarım dikti.

Canım isterse, yakışıklı bir genç olduğumu ileri sürebilirdim.

Aynamın başındaki bu dakikayı özellikle anıyorum; çünkü Geleceği gözden geçirdiğim bir dakikaydı bu: bütün benliğimle ilgili gerçeği öğrenmek istiyordum. Benliğim bir bütün müydü acaba? Okumuş bir genç, kurnaz bir eski

asker, cinayet tanığı, ay yolcusu, usta bir çiftçi, akıllı bir tüccar, sevdiği kadına sahip olamamış olan, aşkta hüsrana uğramış, başka kadınları baştan çıkartmış ya da onlarca baştan çıkartılmış bir erkek. Hangisiydim ben?

Aynayı yaklaştırarak yüzümü, gülümseyişimi inceden inceye süzdüm. Başım belli belirsiz sağa doğru çarpık duruyordu. Bugün bu çarpıklık daha belirgindir. Saraylı dedğin adam İmparatorun huzurunda başını böyle tutar işte, böyle gülümser: içindeki direnci kıra kıra, önceden prova ederek hazırladığı özenli, duruma uygun bir gülümseyiş...

Evet, bir Dinleyicinin yüzü bu. Yıllar geçtikçe bu yüzün üstündeki gülümseyiş de sönen bir ateş gibi geçip gidecek. Ve aynanın gözden yokolduğu dakikada haykırı en yüksek perdesine erişecek: Haşmetli Efendimiz İmparator Hazretlerinin yüce mülkündeki tutsakların dalgalar gibi kabardıkça kabaran haykırısı.

YIRMİSEKİZİNCİ BÖLÜM

781 yılının güzünde Diyakos Anselm'den Albinus'a (York'lu Alchuinus):

«... işte böyle, kardeşim Albinus. Burada Mons Cassinum'un dinginliği içinde, sevgili Baş Keşiş Theudemar'ın kanadı altında yavaş yavaş, özene bezene, elimden gelenin en iyisini yapmakla birlikte gene de dikkatli olmağa çalışarak, soyumun tarihçesi üstüne öğrendiklerimi kaleme alırken... bir yandan da aklım durup durup sana takılıyor, Paskalya sırasında Romada ve burada yaptığımız görüşmeleri düşünüyorum.

«Paskalya sırasında, Romada bulunduğumuz zaman naçiz dileklerimi Büyük Hükümdarımıza anlatmış, had-

dim olmayarak ufak tefek şeylerden yakınmışım.

«Şimdi, mektubundan öğrendiğime göre sen, Kral Carolus'un buyruğu ve isteği üzerine doğduğun yer olan Eboracum'dan gene ayrılarak Totonisvilla, Ingulnemeim ya da gelecekteki Aquisgranum sarayında baş öğretmenlik yapacaktıydın. Demek bir aya varmadan Francia'da olacaktın ha! Ne mutlu bize!

«Şimdi senden isteyeceğim şey uzun zamandır en büyük dileklerimden biri olarak gönlümde yatıyor. Sevgili, iyi yürekli, bilgin kardeşim Albinus, burayı ziyaret ettiğin sırada ben de Kutsal Paskalya yortusu için Romaya geldiğim zaman sana söylediğim üzere, erkek kardeşim Bertoald hâlâ Francia'da tutsak yatıyor. Sana da anlattığım gibi bundan beş yıl önce Forum Iulii'de Dük Rodgaud'un başlattığı, Haşmetli Kralımızla Tanrı tarafından başlar başlamaz bastırılan o yüz kızartıcı ayaklanmaya kardeşim Bertoald'ı da, aklını çelerek karıştırmışlardı.

«Haşmetli Efendimizin adil ama ağır yumruğu Dük Rodgaud'un tepesine inmekte gecikmedi. Dük Rodgaud'un baskısı ve kendi beyinsizlikleri yüzünden ayaklanmaya katılmak zorunda kalan kardeşim Bertoald'la oğlu Warnefrit'e Efendimiz daha büyük yürekli davranarak canlarını bağışlamış ama ne yazık ki özgürlüklerini ellerinden almış.

«Rıcam bu ikisi içindir.»

«Yeğenim Warnefrit'in nerde olduğundan bile habirim yok. Ama bundan iki, üç yıl önce kardeşim Bertoald'ı Mettis ya da Totonisvilla dolaylarında gören olmuş. Ondan önce çeşitli zindanlarda tek başına, hem de korkarım ki prangaya vurulu olarak hapis yattığı öğrenilmiş. Mettis ya da Totonisvilla'ya taşınması, hiç kuşku yok ki ona daha iyi tutsaklık koşulları sağlamak için düşünülmüştür.

«Şu sırada kulağıma gelen söylentilere göre kendisi

Totonisvilla'daki bir çiftlikte uşaklık ya da ırgatlık yapıyormuş. Çektiği hastalıklar yüzünden bitkin durumdaymış.

«Yüce göcnüllü, soylu Kralımız bu konunun üstüne eğilmeğe söz verdiler. Yalnız kendilerinin çok daha önemli o kadar işleri var ki! Örneğin kuzeydeki Allahsız, gafil kavimlere karşı açtığı savaş, Roma Kilisesinin yüceltilmesi, İsa'nın öğretilerinin dört bir yana yayılması gibi. Bu yüzden, Haşmetli Efendimizin bana verdikleri sözü çok haklı olarak unutmuş ya da yapacakları soruşturmayı er-telemiş olabilirler.

«Bu yüzden şimdi sana yalvarıyorum. Haşmetli Efendimizle bir dahaki görüşmende onun kulağına bu konuyu fısıldayıver. Kralımızın senin fikirlerine çok saygı duyduğunu, kendisinin de akıllı olduğu kadar iyi yürekli olduğunu herkes biliyor.

Çok saygı değer Albinus, ne olur Warnefrit Lupigis adını da aklından çıkarma. İyiliğine güvenerek bir ricada bulunacağım: görevi kayıt tutmak olan asker ve sivil noterlere, Conald Lupigis diye birinin yerini biliyorlar mı diye sorar mısın? O da kardeşimin ortanca oğludur, eğer sağ kaldıysa. Çünkü bu Conald, Forum İulii'deki evinden kaybolalı altı yılı geçti.

Ricalarım daha bitmedi. Roma'dayken kulağıma çalınmıştı: Dük Rodgaud'un ayaklanması sırasında şatonundan alınıp götürülen kızı Angilperta şimdilerde Doğu Burgundia'daki küçük bir şatoda, bu şatonun bir zamanlar noterlik eden sahibinin karısı ya da cariyesi olarak yaşıyormuş. Çok zahmet olmazsa bu genç kadınla ilgili olarak öğrenebildiklerini bana hemen bildiriver. Babasının başlattığı ayaklanma olayında kızcağızın hiç ama hiç bir suçu yoktu,

En son olarak da senden üçüncü ve en küçük yeğenim

Johannes Lupigis'le ilgilenmeni rica edeceğim. Çok yetenekli ve akıllı olan bu çocuktan sana zaten buradayken de, Romadayken de söz etmiştim. Johannes bir süre önce Forojuli'deki evinden ayrılarak hem kendi çalışmalarını sürdürmek hem de bana öğretmenlikte biraz yardım edebilmek için Beneventumdaki Dükalık Sarayına geldi. Orada bir çok şeyler onun aklını çelebilir. Gene de ben kendisinin kafalı, vicdanlı bir çocuk olduğuna inanıyorum. Ya önümüzdeki yıl ya da bir yıl sonra Johannes, hem kendi istediği için hem de benim öğüdüme kulak vererek seni, Frank İmparatorluğunun neresinde olursan ol arayıp bulmaya ve yanına gelmeye karar verdi.

Hristiyan kardeşin, senin ve Haşmetli Efendimizin hizmetine her zaman hazır olan, «Anselmus,»

783 yılında Beneventum'da Anselmus'dan Alchui-nus'a:

Bundan bir ay önce Kurtarıcı Peygamberimizin kutsal yortusu sırasında Kralın elçilerinden Radbertus'un bana ilettiği güzel mektubuna candan teşekkür ederim, Dük Rodgaud'un kızıyla kocası konusunda yaptığın araştırmalarla verdiğin bilgiler için, kardeşim Bertoaldus'la oğlu Warnefridus'un bulunup kurtulmaları yolunda harcadığın çabalar için de sağol, varol, kardeşim.

Mons Cassium'la Roma'ya yapmak zorunda kadığım yolculuklar yüzünden yazdığım Langobard tarihi geri kaldı. Beneventum'un iklimi de umduğum gibi yaramadı bana. Tanrının kendi baharı elbet ki çiçeklerle, tatlı yellere dolu; gelgelelim bu bahar buradaki siyasal mevsim bize dikenlerden, ısırğan otlarıyla dondurucu rüzgârlardan başka bir şey getirmedi.

Sevgili yeğenim Johannes'e emanet ettiğim bu mektup sanırım bir ayda eline geçer ama belki de son bahara dek

gecikir. Johannes'in en büyük isteği (cennete gitmenin dışında elbet), senin bilginin ışığıyla nurlanan kraliyet okulunda naçiz bir öğrenci olabilmek! Kendisi Roma'dan senin yanına Agibertus adında buralı bir gençle birlikte gelecek. Bu genç de gerçek bilgi dünyasında senin kılavuzluğuna nail olacağını umuyor. Kafalı bir gence benziyorsa da dizginlerinin sıkı tutulması gerektiği kanısındayım. Johannes'in eliyle Devletli Kralımız Carolus'a da bir mektup yolluyorum. Bu mektup belki de ona bir gün Sarayın kapılarını açmağa yarar.

«Senin ve Haşmetli Efendimizin Hizmetine her zaman hazır» olan Hristiyan kardeşin, «Anselmus,»

793 yılının baharında Bertoald Lupigis, atının sırtında, dünyanın gündelik yaşantısına döndü. Bu sırada elli dokuz yaşındaydı. Yedi yıldır tutsak yaşamıştı.

Dük Rodgaud 776 yılının yazında Papia'da idam edilmişti. Kimileri Kral Carolus'un gazaba gelerek onu kendi elleriyle öldürdüğünü söyler. Bu arada Kralın düşmanlarının arasında özellikle seçilmiş bir avuç tutsak o yaz sıcağında, daha sonra da güz serinlerinde batıya doğru götürülmüştü. Yenilgiden sağ çıkmalarına izin verilen bu değerli tutsakların çoğu soylularla komutanlardı, Lombard ovalarından geçerek Augusta Praetoria Salassorum'a çıkarıldılar. Dağ geçitlerinden aşarak kuzeyde Lemman ve Geneva göllerine ulaştılar, Geneva gölünün güney kıyısından, Rhodanus Irmağı boyunca Lugdunum'a indiler; sayısız molaları, değiştirmeleriyle altı ay süren bir yolculuk...

İlkin kervan, aşağı yukarı yüz seçkin tutsaktan oluşmuştu ama çok geçmeden bunları daha küçük gruplara ayırdılar. Yaşlı ve zayıf olanlardan bir kaçıyla yaralılarından bir çoğu yolda öldüler. Ölümleleriyle bile ihanet iş-

lemiş sayıldılar; çünkü öbür dünyaya bu yoldan göç etmekle Frankların kralıyla siyasal alanı değerli rehinelerden yoksun bırakmışlardı.

Bir kaç tane girişken, atılğan tutsak dağlara kaçmayı başardılar. Bu da nankörlüğün ve budalalığın daniskası sayılırdı. Çünkü yalnızca, tutsaklıklarının yararını Kralla ülkeden esirgemekle kalmıyor, Haşmetli Kralın hoşnutsuzluğunu da artırıyorlardı. Bir çoklarını dağlar yuttu, yitip gittiler; bir daha gören olmadı onları. Kimileri yakalanıp olağan yollardan cezalarını buldular.

Bu tür kaçışların hukuksal yönleri, yasa yapıp yorumlamakla görevli olan kişilerce tartışıldı. Kaçmanın yasalara son derece aykırı, ağır bir suç olduğu sonucuna varıldı. Ölen ya da kaçan tutsakların geride kalan arkadaşlarına karşı sorumsuzca davrandıklarına karar veriliyor, verilen ceza çabuk ve acımasız oluyordu. Geride kalan seçkin rehineler o saat adi tutsak durumuna indiriliyor ve ömür boyu zindanlarda yatmağa mahkûm ediliyorlardı.

Bertoald Lupigis sonunda Saraydan gelen bir buyrukla salınıverdi.

Kraliyet Elçisi Radbert'i karşısında bulup onun konuşmak üzere ağzını açtığını görür görmez Filibert, yani Bertoald'ın efendisi olan çiftçi, daha atik davrandı ve elçinin lâfını ağzına tıkıyarak kendisi konuşmağa başladı:

«Bertoald, seni yitirdiğimize üzülüyoruz ya özgürlüğüne kavuştuğun için de seviniyoruz, Bertoald. Burada, çiftlikte içimizden biri olup çıktın. Ama benim de iyi bir efendi olduğumu, benden iyilikten başka birşey görmediğini yadsıyamazsın, değil mi?»

Bertoald gerçi bunları toptan yadsıyabilirdi ama bunu yapmaktan kaçınarak sustu. Hiç bir «Efendi» onurlu

Bertoald için «iyi» bir efendi olamazdı, kendi kardeş çocuğu Rodgaud bile. Beri yandan Totonisvilla dolaylarındaki bu çiftlikte yaşam, başka tutsak kamplarına kıyasla daha iyiydi. Bu da bir gerçek. Hele son zamanlarda Bertoald hemen hemen özgürlüğüne kavuşmuş gibi bir şeydi. Yıllar geçtikçe efendileri adamakıllı yumuşayarak onun toprağı işlemesine, tohum ekip ekici biçmesine, hayvanlara bakmasına izin vermeğe başlamışlardı.

Oysa başlangıçta durum bambaşkaydı. Forojuli'deki bir tutsağın ölümü, bir başkasının da Geneva gölü dolaylarında kaçması kayıtları karıştırdı diye, onu ilk iki yıl boyunca Lugdunum'daki bir şatonun zindan duvarına zincirlemişlerdi. Bertoald sessizce boyun eğmişti bu cezaya. Arada bir zindan duvarının pürüzlü yüzünü parmaklarıyla yokluyor, bazen de kendine vurulan zincirlerin yapımındaki ustalığı inceliyordu. Gözüne kaçan saçları itmek için elini kaldırdığı zaman zincirler şangırdıyordu. Kimi günler bir yolunu bularak zar zor onun hücreğine sızabilen bir güneş ışını içini mutlulukla doldurmağa yetiyordu. Geceleri bu mağara kovuğuna inen karanlıkta Bertoald hiç bir düşmanlık sezmiyor, yere uzanarak, kendine bağışlandığı kadarıyla uykudan yararlanmağa çalışıyordu.

Gövdesel yönden pek acı çekmiyordu ama kış gelince zindanı adamakıllı rutubet bastı. Rhodanus Irmağından esen soğuk hava da yamandı! Arada zincirlerin sürttüğü yerler yara oluyor, durup durup kaşınıyordu ama bunlar küçük sıkıntılardı onca.

Ona en güç gelen şey, umarsızlık dakikalarında inleyip dişlerini gıcırdatmasına, yumruğunu alınına vurduca mağaranın zincir şakırtılarıyla çınlamasına yol açan çile, kesin bir şey bilememenin işkencesiydi.

Evi barkı yıkılmış mıydı? Liuta'sıyla oğulları ölmüşler miydi? Eğer dilerse Warnefrit'le Conald derdeydiler

şimdi? Ya Perto, o çocuk yaşında? Bertoald emektar Flavian'ı, Upert'le Fulco'yu, öbür kölelerini de merak ediyordu. Nerdeydiler acaba? Ya toprakları? Ürünler büyüyebilmiş miydi, büyüyebilmişse hasad edilebilmiş miydi? Hasadı kaldırılacak, baharda tohum ekilecek çiftlik ve çiftçi kalmış mıydı ortada? Ya hayvanlar, ya köy?

Ertesi güz Bertoald'ı Aquisgranum'daki büyük bir inşaat yerine götürmüşlerdi. Burada Bertoald temellerin kazılmasında, çıkan suların akıtılmasında, ağır taşların taşı ustalarına ulaştırılmasında çalışmıştı. Bu ustalardan kimi özgür işçi, kimi de tutsaktı.

O yıl Ermiş Stephen yortusuyla Paskalya arasında hastalandı; zanaatçıların lojmanlarında yattığı sırada dışarıya mektup kaçıрмаğa çalıştı. Cümlelerini Anselm gibi, Flavian'la Perto gibi ustalıklı bulabilmek için canını dişine takarak yazıyordu. İki tane mektubu kaçırmayı başarabildi. Gelgelelim bir türlü yanıt alamayınca mektupların yerliyerine ulaşamadıkları kanısına vardı. Mektuplardan birini Liuta'yla Flavian'a, öbürünü de Mons Cassium'daki ağabeyi Anselm'e yazmıştı.

Onların bu sessizliğinin nedeni ölüm olabilir miydi? Yoksa korkuyorlar mıydı? Bertoald arada bir kaçmayı kuruyor ama bu düşünceden her seferinde vaz geçiyordu. Biliyordu ki kaçmanın tek sonucu ceza olacaktı. Bu cezayı onun ailesine çektirtebilirlerdi.

Bir dahaki güne onu gene başka bir yere götürdüler. Bu kez bir zanaatçiler gurubu ile birlikte Augusta Treverorum'a gitti. Buradaki özgür Frank ve Saksonların arasında bir marangoz, demirci, sonra da taş işçilerinin başı olarak çalıştı.

Her zamanki gibi Frank Kralı ya biriyle savaşıyor ya da daha uzaktaki kavimlere karşı savaş hazırlıkları sürdürüyordu.

Bertoald burada kendi memleketlilerine hemen hemen hiç raslamıyordu. Kralın, egemenliği altındaki soyların kanlarını birbirine karıştırarak, saltanatını perçinlemek için tek bir ulus yaratmağa niyetli olduğu söyleniyordu.

Kurulmakta olan yeni saraylarla kiliseleri denetlemeğe bilginler, yüksek rütbeli saraylılar, hatta Kralın kendisi gelerek yapıların güzelliğiyle sağlamlığını övdüler, işçileri daha çok çalışmağa kışkırttılar.

Bilginler gözlerini yere ya da göğe dikerek ağır başlı, yavaş adımlarla yürüyor, yapılar konusundaki izlenimlerini, ilerde yazacakları tarihçelerde kullanmak üzere içlerine sindiriyorlardı. Bertoald ağabeyi Anselm'i, ona ağızdan haber yollamayı düşündüyse de bilginlerle konuşmağa fırsat bulamadı. Bu saygın kişiler ya derin düşüncelere ya da derin sessizliklere gömülü olarak geziyorlardı.

Yalnızca bir gün Bertoald bu bilginlerden biriyle konuşmayı göze alabildi. Bu, bütün ötekilerin önünde saygıyla eğildiği Alchiunus adında bir yabancıydı.

Bertoald ona yaklaşarak fısıldadı:

«Ben Forojuli'den Bertoald Lupigis'im; Diyakos Anselm'in kardeşi olurum. Kendisi Beneventum'da ve Mons Cassinum'da oturur. Lütfen Anselm'e benim burada ve iyi olduğumu söyleyiverin.»

Daha Alchiunus bir karşılık vermeğe fırsat bulamadan Kral gözüükünce herkes geri çekildi. Bu dev cüsseli gene de çevik adam nereye gitse çevresinde bir hava boşluğu yaratır gibiydi. Şimdi de yanına Alchiunus'u çağırıttı; birlikte yürüyüp gittiler.

Bir yıl sonra Bertoald Lupigis, Mettis'in kuzeyindeki yeni bir inşaatta çalışmak üzere Totonisvilla'ya gönderildi. Bir kaç ay sonra da Filibert adında zengin bir

çiftçinin yanına verildi. Bertoald'ın buradaki işi hafifti. Zaten bütün Langobard'lı tutsakların yakında salınacakları ve evlerine dönmelerine izin verileceğiyle ilişkin söylentiler gitgide yaygınlaşmaktaydı.

Elçi elinde Kralın kendi imzasını taşıyan bir mektupla çıkageldiği zaman Bertoald ne bir şaşkınlık belirtisi gösterdi ne de sevinç.

«Allahallah,» dedi. «Birisi Lütufkâr Efendimize benim için bir mektup yazmış olsa gerek...»

Bertoald artık el üstünde tutuluyordu. Kralın elçisi Radbert onu Papiâ'ya, hatta daha bile ileriye götürmek üzere buyruk almıştı. Güneye doğru yola çıkarak geceyi bir piskoposluk merkezi olan Mettis'de geçirdiler. Tutsaklık yıllarının kendini ne denli güçten düşürmüştüğünü Bertoald yolculuğun daha başlangıcında anladı. Devinimleri eskisine oranla daha yavaş, daha hantaldı ve at üzerinde eskisi gibi güvenle oturamıyordu artık. Radbert onu eleştiren gözlerle süzdü: teknesinin pek hafif ya da pek havaleli oluşuna canı sıkılan bir kaptan gibi.

«Yavaş gitmemiz gerekecek,» dedi. «Ama ne zarar? Nasılsa acelemiz yok.»

Neyse ki bir kez ilerlemeğe başladıktan sonra Bertoald yolculuğa iyi dayandı. Çok geçmeden uzun saatler boyunca, hatta bütün gün at sürmeye alıştı. Yolcuların ikisinin de binek atları çok iyiydi, yedeklerinde bir de yük atı vardı. Paraları bol, bahar havası pek tatlıydı. Tehlikesiz bir yoldan Argentoratum diye zengin bir kente doğru gidiyorlardı. Kentin gümüş dolu olduğu adından da belliydi. (*)

Bir süre sonra Radbert geceleri içki içip çene çal-

(*) Argentoratum: Gümüşlenmiş

mağa daha çok vakit kalsın diye yolculuk sürelerini kısaltmağa başladı. Aşağı yukarı Warnefrit yaşlarında, canlı bir gençti. Cüsseli, güçlü kuvvetli, gene de çevikti. Açık yürekli, çocuksu bir yüzü, gülen gözleri vardı. Ağzının duruşu şımarıksa da çenesi azim ve irade sahibi olduğunu gösteriyordu. Meslek konusunda hırslı olduğu gibi eğlencesine de düşkün olduğu belliydi. Tam Kral Carolus'un çevresinde görmekten hoşlandığı tipten bir saraylı! Yalnız giyimi Kralın onayladığından daha gösterişliydi, biraz züppeliğe kaçıyordu hatta. Kendi öz yaşamıyla saraydaki yaşantısını anlatmaya bayılıyordu. Anlattığına bakılırsa babası Saksonyadan gelmiş, yıllardır Kral Carolus'un adamı olarak nice domuz inatlı isyancılara karşı onun yanı sıra savaşmış. Radbert ailesi gerçek Dine döneli en azından elli yıl oluyormuş.

Radbert, «Kralımız açık fikirli, hoş görü sahibidir ama bunun tam tersi de olabilir,» diye ekliyordu. «Elini kaldırtmamağa bakmalı, yoksa yumruğu yamandır.»

Radbert Kralın bu huyuyla ilgili bir kaç örnek verdi, ağızlarda gezen bazı olayları yeniden anlattı. Bu arada, «Kral Carolus'un yumruğunun şiddeti o sırada kraliçesi kimse onun keyfine bağlıdır,» demeğe gelen, örtülü lâflar da ediyordu.

Bertoald dikkatle ama çoğu zaman hiç ses çıkarmadan anlatılanları dinliyor, az konuşuyordu.

«Benim pek öyle gezip dolaşmışlığım yoktur,» diyordu.

Radbert, onun tersine çok gezip çok yer görmüş olduğunu söylüyordu. Daha geçen yıl Kralla birlikte Roma'ya gitmişti ki bu ilk gidişi de değildi. Romaya giden bir sürü yol biliyordu. Sonra Radbert daha uzaklara da gitmiş bir çok yerlere kraldan hem yazılı hem sözlü haberler taşımıştı. Beneventum'a, Dük Arichis'in evine ka-

dar gitmişti. Önceki yılın güzünde de, Haşmetli kral Kuzey Saksonyada sürdürdüğü başarılı ve şanslı savaşlardan usanarak kraliçesiyle çocuklarını alıp İtalyaya götürdüğü zaman, Radbert'i maiyetiyle birlikte götürmüştü.

«Langobardia üzerinden Roma! Ne şahane bir geziydi! Ermiş Stephen'in bayram şölenini Papia'da kutlayıp bahar sonuna doğru Romaya gittik. Roma. Ne kent, ulu Tanrım! Zevklerden zevk beğen! Ruhsal zevklerden söz ediyorum, elbet Haşmetli Kralımızın onayladığı, benim mevkiimdeki bir saraylıya yakışacak türden... Gelgelelim Roma'nın gürültüsü korkunç. O kocaman özel arabaların sarsıntısıyla evler nasıl yıkılmıyor, şaşılacak şey! Biz ordayken sofı Kralımıza karşı bir saygı gösterisi olarak tüm genelevleri kapattılar. Genç papazlardan bir çoğunu görecektiniz; yüzlerinden düşen bin parçaydı. Yaşlı papazlarınsı de öyleydi ya, ona bakarsanız! Gene de hepsi, Haşmetlimizin kanadı altında olduklarını çok iyi biliyor, sorulduğu zaman bunu bülbül gibi söylüyorlardı. Ne diyordum? Ha, Haşmetlinin kentlerine gelmesi onların yüzlerini güldürmeliydi, değil mi? Ama, ah, ne gezer. Hiç de öyle olmadı!»

Bertoald, «Bir kez Romaya ben de gitmiştim, gençliğimde,» dedi.

Radbert hemen kuşkuyla kulak kabartarak, «Ne işiniz vardı orda?» diye sordu.

Ne yapıyordum? diye Bertoald düşündü. Bir savaş oluyordu, biz de can almağa çıkmıştık. Otuz yıl önce. Kral Aistulf'un saltanatı sırasındaydı. Papalık tahtında da Piskopos Stephen oturuyordu. Ben de o zamanlar benim Perto'nun şimdiki yaşlarındaydım... Perto yaşıyorsa elbet, sağ kalmışsa...

Yüksek sesle, «Ağabeyimle gezideydik,» diye karşılık verdi. «Biliyorsunuz, Diyakos olan bir ağabeyim var.»

Radbert, «Yok canım, savaştaydınız,» dedi. «Romayı ele geçirmeğe çalıştınız ama alamadınız, öyle değil mi?»

«Aklımda kalmamış,» diye Bertoald yanıtladı. «Öyle uzun yıllar geçti ki aradan. Ama kötü günlerdi onlar, her yönden.»

Bir süre konuşmadan atlarını sürdüler ama Radbert çenesini uzun zaman tutamazdı ki! Deminki konuşmasını yeniden ele alarak,

Kralımızla Romaya gittiğimiz zaman,» diye anlattı, «Papa Hadrian bizi şanımıza yaraşır debdebeli törenlerle karşıladı. Paskalya yortusunda Prens Pippin'le Prens Hludwig'i yeniden vaftiz ederek kutsal yağla yağladı, başlarına da kral tacı giydirdi. Ne törendi, görecektiniz, şahane bir gösteri, bir seyir!» Sonra Radbert anlaşılmaz bir gülüşle, «Görmesem inanmazdım,» diyerek ekledi. «Gerçekten görkemli bir törendi. Pippin'e Lombardia Kralı dendi, Hludwig de Aquitania Kralı. Haşmetli Kralımız Romadayken siyasal durumların üzerine de eğildiler.»

Sıkı ağızlı, bilgiç duruşuyla, «Kralın elçisi Radbert, olan biten herşeyi, eh, hiç değilse hemen hemen herşeyi bilir,» demeğe getiriyordu.

Sonra tatlı bahar yellerine karışan için için bir gülüşle, «Kralımızın gerçekten çok değişik tutumları var,» dedi. «Dost kazanmasını biliyor; herşeyden önce kendi dürüstlüğüyle, sonra da gerekli yerlere gerçekten kurnaz adamlar yerleştirerek! Önemli elçilerle habercileri kendisi sorgudan geçirir. Benimle kaç kez konuşmuştur. Hem de sık sık. Bu adam, bizim önderimiz işini biliyor, doğrusu!»

Çok eski bir tarihi olan Helvetia'dan geçtiler, kestirme bir yoldan Lucieria'daki ünlü Ermiş Loedegar Manastırına gittiler. Burada dinlendikten sonra büyük gölün

doğu yakasından dağlara vurdular ve dağlardaki boğazlar yoluyla Bilitio'ya yollandılar.

Bahar havası güzel gidiyordu ama Bertoald'ın içi rahat değildi. Bir gece, gölün güney kıyısında bir çiftçinin evinde kaldılar. Adamın korku içinde olduğu görülebiliyordu. Akşam yemeğinden sonra Bertoald kendini tutamıyarak gözünü kararttı ve,

«Forojuli'den hiç haberiniz var mı?» diye sordu. «Orada neler olup bittiğini biliyor musunuz?»

Radbert, «Herşey yolunda,» diye yanıtladı. «Benim bildiğime göre bugünlerde herkes durumlarından hoşnut.»

Çiftçi ateş başında durmuş onlara kulak kabartıyordu. Ağızının içinde bir şeyler geveledi ama Radbert onun karışık lehçesini çözüp ne dediğini ıkartıncayadeğin sorularını kaç kez yinelemek ve sonunda adamı azarlamak zorunda kaldı.

Çiftçi, «Soylu beyefendiler dağları şimdi mi geçmek niyetindeler?» diye soruyordu. Yılın bu erken mevsiminde ha? Onca karların, buzların arasından?»

OTUZUNCU BÖLÜM

Dağ boğazlarına giden kıvrım kıvrım yolları güç belâ tırmanırılarken bile Radbert ene çalıp duruyordu. Hatta, kimileri açıkça uydurma olan akıl almaz saray dedikodularıyla Bertoald'ı eni konu eğlendiriyordu. Geceleri bir kaç kupa şarap yuvarladıktan sonra, prenseslerle saray yazmanları arasındaki aşna fişnalar konusundaki kaba saba öykülerle yüce ve şanlı kahramanlık öykülerini peş peşe sıralıyordu.

Gene de Bertoald o için için gülen gözlerin kendinden bir an ayrılmadığını, bütün söyledikleriyle yaptıkla-

rının sonradan saraya rapor edileceğini bilmez değildi. Genç adamın anlattıklarını dinliyor, ondan bir şeyler öğrenmeğe, hatta ona yanıtlar vermeğe çalışıyordu ama verecek yanıt bulmakta çoğu zaman güçlük çekiyordu. Kendi başından geçenler öylesine dümdüz şeylerdi ki! Saatler saati Haşmetli Kralın yaptığı en son yolculuğun ayrıntılarını dinlemek zorunda kalıyordu. Bu ayrıntılar da anlatılmakla bitecek gibi değildi. Birer altın torbası gibiydi bu geziler; Radbert torbalarından durmadan çil para saçıyordu. Bertoald yanılıp da yarım yamalak bir soru soracak olsa bir kucak dolusu yanıtla karşılaşılıyordu.

Bertoald'ın üsteliyerek sorduğu tek bir soru vardı: Forojuli'deki durum.

Radbert bu soruyu hemen yanıtlıyordu yanıtlamasına da, söyledikleri şeyler birbirini pek tutmuyordu. Biraz da kaçamaklı konuşuyordu bu konuda. Duyduklarını, duyduklarından çıkardığı sonuçları, kendi sanılarıyla inançlarını anlatıyordu da şöyle kesin bir bilgi vermiyordu.

Günlerden birgün Bertoald, «Medio ne durumda?» diye sordu. «Çok eskiden gençliğimde oraya giderdim, arada bir, iş için.»

Radbert gene kuşkuyla, «Nasıl iş?» diye sordu.

«Aklımda kaldığıyla ticaret işi. Sonra ağabeyim de orda öğretmendi.»

Radbert, «Biliyorum,» diye sabırsızlandı. «Ama başka bir işle görevlendirilmiş değil miydiniz? Savaş, filân?»

«Topu topu bir kaç kez gittim. Gittiğimde de çok kalmazdım. Savaş da olabilirdi... Bilmem ki... Sonra Bertoald sakınarak sordu:

«Mediolanum'un çevresindeki surlar hâlâ duruyor mu?»

«Surlar mı? Elbette!»

«Demek istediğim, bir şato var mı orda?»

«Elbette var ya!»

Bertoald yol arkadaşının sesindeki buz gibi soğuk kuşkuyu duyduysa da sözünü sürdürdü:

«Şatoda bir kral tacı gördüğümü anımsıyorum. Demirdendi. Aslında altın bir taç olsa gerekti de iç halkası demirdendi.»

Radbert sertçe, «Gördünüz mü bunu?» diye sordu.

Bertoald, daha açık konuşmalıyım; bu çocuk benim sözlerimi yüreğine kaydediyor, diye düşündü. Daha açık seçik konuşsam iyi olacak...

«Elbet gördüm,» diye karşılık verdi. «Birisinin başında, göz önündeydi.»

Radbert döndü, meraklı, bekleyiş dolu gözlerle yaşlı adama baktı.

Bertoald, «Tacı giyen baş benim oradaki efendim olan adamındı,» diye ekledi. «Bu baş hâlâ yerinde midir ki? Son olarak Papia'da görmüştüm onu. Ama bu da çok eskidendi.»

Atlarını geniş bir yolun üzerinden bir zaman konuşmaksızın sürdürdüler. Radbert'in bu arada taktik değiştirdiğini Bertoald sezinliyordu.

«Mediolanum!»

«Şanlı, şatafatlı bir kentti,» dedi Bertoald. «Papia'dan daha güzel bir baş kentti.»

«Mediolanum!» dedi Radbert gene. «Sizin eski Kral Desiderius'un tahtan indirildiği yer burası. Onun hakkında bilgi edinmek mi istiyorsun?» Radbert güldü. «Desiderius! Ah, evet. Sanırım bir yerlerde bir manastırdıymış. Yanılmıyorsa Corbeia'da! Günahlarının hesabını çıkartıyor olsa gerek...»

Bertoald, «Açık konuşmalıyım,» diye düşündü. «Nasıl da hepsi kayda geçecek.»

«Desiderus'un bir de oğlu vardı, Radbert.»

Radbert'in öykü torbasının içi o saat sımsıkı gerildi.

«Adalgis ha? Onun ne olduğunu mu öğrenmek istiyorsun? Denilenlere göre Bizans'da İmparator Konstantin'in kentinde bir yerdeymiş. Haşmetli Kralımız...»

Ama Radbert nedense buraya gelince sustu, konuyu değiştirdi.

«Senio Medio'da gördüğün o taç... ortadan yokolmuş diyorlar, ya da çalınmış. Bu tacı ne Haşmetli Kralımıza ne de Prens Pippin'e giydirmek istemeyen biri çalmış. Haşmetli Kralımız...»

Genç adam sustu sonra sakınarak ekledi:

«Adalgis şu son yıllarda Devletlimizi biraz uğraştırdı.»

Bertoald, «Ne yazık!» diye kem küm etti.

Radbert sesi sertleşerek, «Adalgis'i yakından tanır mısın, yani tanır mıydın?» diye sordu.

Bertoald, «Görürdüm onu ama çok eskidendi, doğallıkla,» diye yanıtladı.

«Kendini hâlâ ona hısım mı sayıyorsun?»

Bertoald, «Ne demek istediğini anlıyamıyorum,» diye kaçamaklı bir yanıt verdi. «Hepimiz birbirimize hısım olurduk; ülkemizdeki köklü aileler... demek istediğim eski krallığımız sırasında. Uzak yakın hısım sayıldık, yüzlerce yıldır, taa...»

«Taa ne zamandır?»

«Değişikliklerin öncesinden beri.»

«Değişikliklerden hoşnut değil misin, Bertoald?»

«Hoşnut olmaz olur muyum? Frank Kralının, yani, demek istediğim, Haşmetli şimdiki Kralımızın bütün yaptıklarını beğeniyorum. Hoşnutluk ne demek? Onun uyruğu olmakla mutluyum ben.»

Havadaki kuşku bulutu dağıldıktan sonra Radbert gene Mediolanum'dan konuşmağa başladı. Öncesi yıl Kral Carolus'la Kraliçe Hildegrende'in Roma'dan dönüş yolculukları sırasında Mediolanum'lu Baş Piskopos Thomas, Haşmetlilerinin üçüncü kızı Gisla'yı vaftiz etmişti. Radbert vaftiz törenini, sayısız nüktelerin süslediği bir saygıyla anlattıktan sonra Saray'ın Vornatia'ya yaptığı gezinin anlatımına geçti.

Şu sırada da Kral isyancı, hileci Saksonyanın üzerine yürümeğe hazırlanıyormuş. Neyse ki Radbert'in şansı olduğundan bu savaşa katılmaktan kurtulmuş, daha doğrusu Kral yasaklamış bunu.

Gene de, Radbert'in savaşa katılmaktan kaçındığı sanılmasındı! Tersine, savaş bir zevkti onun için; insanı dinçleştiren, canına can katan, kimi zaman da oldukça kazançlı bir iş! Ne var ki Kralın Elçisi olarak Radbert'in başkaca görevleri vardı şimdi. Örneğin şu sırada yaptığı görev de bir zevkti onun için. Radbert önünde zevkli bir yazla sonbahar ve kış uzandığına inanıyordu. Genç adam gözleri parlıyarak,

«Bu kışın yıllardır görülmedik derecede parlak geçeceği şimdiden belli,» diyordu.

Sarayda bir sürü bilgin toplanacaktı. Ebocarum'lu ünlü Alchiunus daha şimdiden Francia'ya varmıştı bile. Kral Carolus geçen yıl onunla hem Roma'da hem Parma'da görüşüp onu sorgudan geçirmişti. Mons Cassinum bilgisi Diyakos Paul da yakında gelirdi. Radbert bıyık altından gülüp göz kırparak,

«Çok bilgili ve saygın Diyakos Anselm'in de onunla birlikte saraya geleceği söyleniyor,» diye ekledi. «Beneventum'lu Diyakos Anselm'in adı sana büsbütün yabancı olmasa gerek, ha?»

Bu şaka Radbert'in pek hoşuna gitmiş olsa gerek ki

üstünde işleyip duruyordu. Diyakos Anselm! Onun bir yerlerde bir de erkek kardeşi yok muydu? Bu kardeşle tanışmak çok ilginç olurdu. Şu sırada bir yolculuk yaptığı söyleniyordu. Bu güzel günde, bu güzel yolda, Radbert'in yanında atını süren onunla çene çalan yolcu gibi örneğin.

«Şimdi seninle şurada, dünyanın en büyük bilgi merkezini konuştuğumuz gibi tıpkı. Bu Diyakos Anselm'in öz kardeşiyle konuştuğumu gözünün önüne getirebiliyor musun? Adı Bertoaldus muymuş neymiş bu erkek kardeşin...»

Bertoald kızardı ama öfkeden değil de alçak gönüllülüğünden. Başını yana çevirerek yüzündeki kan dalgasının geçmesini bekledi. Kulak kesilmiş dinlemekle birlikte yüzü hemen hemen hiç değişmiyordu. Gözlerini dağ boğazına dikmişti. Buraya tırmanıp geçerek kendi dünyasına inmenin kaç zaman alacağını hesaplar gibiydi. Karlar pırıl pırdı: tepelerin üstünü kaplıyan ve gölgelerde mavileşen göz alıcı bir ak örtü.

Bertoald, «Anselm,» dedi. «Beneventum'lu Diyakos Anselm'i demek istiyorum, o da Kralın dostu mu?»

Radbert hâlâ Bertoald'ı yan gözle süzüp kıs kıs gülererek, «Romada ve Parmada karşılaşp görüştüler,» diye yanıtladı. «Diyakos Anselm on parmağında on hüner olan bir adamdır. Devletli Kralımıza şiirler yazar, Kraliçemize de yazdığını sanıyorum. Sarayda son derece sevilen bir adamdır.»

Radbert, «Belki bahardan önce çiftliğe varıp tohum ekme zamanına yetişirsin,» dedi.

«Ben yetişeceğimi umuyorum. İşçilerimle kölelerimin nerelerde olduğundan haberin var mı? Kuzum, be-

nim malikânemle ilgili olarak ne biliyorsun sen? Doğru olarak?»

Radbert, «Forojuli'de işlerin yolunda olduğunu söylüyorlar,» dedi. «Haşmetli Kralımız çok büyük bir hoş görü göstermiş, çok yumuşak davranmış, doğrusu.»

«Radbert, Forojuli'de bu yıl hasad nasılmış, biliyor musun?»

Radbert, «Görülmedik derecede bereketliymiş, sanıyorum,» dedi. «Tecim işleri iyice canlanmış. Çiftlikten aldığımız atlar da çok besili.»

«İşte bunu duyduğuma sevindim! Benim geleceğimi biliyorlar mıdır dersin, Radbert? Önümüz sıra herhangi bir haber filân salındı mı bizim oraya?»

Radbert, «Posta hizmetlerimiz her zaman kusursuz işler,» dedi. «Hem kara hem de deniz yolları. Haşmetli Kralımız böyle olmasını ister de ondan. Senin mektup yollamana izin verdilerse mektuplar kesenkes bulmuştur yerini. Kralımız çok titizdir, her konuyla yakından ilgilenir, herşeyin en iyisini düşünüp yapar. Kralımıza güvenin yok mu?»

Bertoald, «Herşeyin hayırlı bir sonuca bağlanmasını yürekten dilerim,» dedi.

İçindense, «Nice mektupların yakıldığını bilmez miyim sanki?» diyordu. «Yağmurda ıslanıp okunmaz duruma geldiklerini ya da bir rafa kaldırılıp gerekli çevirmen bulunsun diye bekletildiklerini? Habercilerin ıssız yollar-da pusuya düşürülüp susturulduklarını bilmez miyim? Bir habercinin ağzına bir el kapanmış olabilir. Karların arasında buz kesilen mektuplar bir daha dünyada bulunmaz. Ya da denize düşüp balıklara yem olanlar... Kimi mektuplar zindanlarda çürümeğe bırakılır, kimileri yazının kuyusunu kazacak, başını yiyecek bir kanıt olarak saklanır. Hatta üstlerindeki tarihler, içinde yazılanlar

bile, zamana, duruma uygun düşün diye yanıltıcı biçimde değiştirilir. Bizim yazılı yakarılarımız alevlere atılınca is olur, insanların gözüne kaçar, göz yaşartır. Gözlerinden bu yollu yaş akanlar nedenini bilemezler. Ellere hiç geçmeyecek olan bir mektup yüzünden ağladıklarını nerden bilsinler? Mektupların dumanlarından zamanla bulutlar oluşur, sonra da mektuplarda yazılanlar yağmura dönerek tarlaların üstüne yağar...»

Yüksek sesle, «Demek şimdi bizim orda benim yolu-mu gözlüyorlardır, Radbert; öyle mi diyorsun?» diye sordu,

İçimden, «Tanrı bilir ya, çok beklediler,» diye geçirdi. «Benim sağ olduğumu bilerek beklemişlerdir, umarım! Liuta da sağdır, iyidir, umarım. Belki Conald da dönüp gelmiştir. Atına binip gittiği zaman kanının deliliği başına vurmuştu. Geçip gidiyor, o delikanlılık ateşi. Conald yetişkin bir erkek olmuştur, şimdi. Belki evlenip çocukluğa karışmıştır. Bir çiftlik edinmiştir, ne bileyim, hayvan filân yetiştiriyordur... Bir de bakarsın Warnefrit de kurtulup eve dönmüş. O zaman Conald'ın başka bir yerde mutluluğa kavuşmuş olması yeğdir bence. Ah, kadınlarımızın hiç birine el sürmediklerini öğrenebilsem!»

«Kadınlarımız konusunda bir bildiğin var mı, Radbert? Frank'ların alıp götürdükleri oldu mu, dersin?»

Radbert, «Valla, bilmem ki, ne olsa savaş zamanıydı.» diye karşılık verdi. «Kimi kadınlar ordunun peşinden gitmeyi istemiş olabilirler. Zaten hep böyle olmaz mı, iki gözüm? Kadın milleti zafer kazananların peşinden koşar!»

Bertoald, «Biz hiç bir zaman kadın kaçırmazdık.» dedi.

Radbert, «Ama ırzlarına bir güzel geçerdiniz,» diye güldü. «Savaşın ganimetlerinden sayılır bu.»

Bertoald, «Ben kendim böyle bir şeye hiç rastlama-

dım,» dedi. «Yalnız bir kaç askerimizin bu yüzden ceza-ya çarptırıldıklarını biliyorum.»

Radbert ciddi ciddi, «İrz düşmanlarını bizim kralımız da cezalandırır,» diye yanıtladı. «Hemencecik, ağır cezalandırır hem de.»

«Her askeri gözetleyemez ya, hepsini birden, geceli gündüzlü...»

Radbert güvenç dolu bir sesle, «Bal gibi gözetler,» dedi. «Herkesi, her zaman gözetler bizim kralımız. Bakışları her yere ulaşır. Şu dakikada seni de görüyor, Bertoald! Yüzünü, bakışlarını gözlüyor, sesini dinliyor. İşte böyledir bizim Efendimiz!»

Bertoald, «Umarım Perto evdedir,» diye düşüncelere daldı. «Ya da Beneventum'a Anselmin yanına varabilmeyi becermiştir. Ne toprak ne de tecim işlerinin altından kalabilir Perto. Hiç değilse Flavian bunamamış olsa, dinç olsa. Fulco'yla Upert de sağdırlar, çalışabilecek güçtedirler, inşallah. Herkesi evde bulursam şansıma şükredeceğimi. Şimdilik şu dağların güneyinde, bizim oralarda yaz iyi geçsin, ürünler bereketli olsun diye dua edelim. Güzel yağmurlar düşsün. Kuraklık filân olmasın. Çoluğumu çocuğumu sağ bulabilirsem! Gerisi vız gelir!»

OTUZBİRİNCİ BÖLÜM

Rüzgâr güneyden beri esiyor, vadide durup durup savruntulu sağnaklar yağdırıyordu. Bir kaç saat sonra yol en son köy evlerini geride bırakarak dağ geçitlerine giden kıraç bölgeye girince yağmur gevşek kar serpintilerine sonra da doluya dönüştü. Radbert gülüyordu:

«İyi bilirim ben bu yolu. Kimi zamanlarda ilk bahardan ta güz sonlarına dek, bahçe yolu gibi tertemizdir. İn-

sanlar da kardan amma korkuyorlar ha! Bir parça kar, adamı öldürürmüş gibi! Kimi de çığlardan öylesine korkar ki bu yüzden yarı yoldan geri dönenleri biliyorum. Ama Kralın Elçisi yarı yoldan dönmez! Böyle bilesin bunu!»

Genç adamın keyfi iyice yerindeydi.

«Doruğun bir çok yerlerinde yol dümdüzdür. Her zaman iyi geçit verir. Boğazın karşı kıyısındaysa hava hemen her zaman açık, günlük güneşliktir. Güz boyunca, kış içlerine dek. Oraları şimdi şahane olsa gerek. Bilito'ya yaz adamakıllı gelmiştir bile, kalıbımı basarım!»

Bertoald'a yürek vermek istercesine konuşmasını sürdürdü:

«Bu gece elimizde kalan azıkları yiyip şarabımızı bitiririz, sonra bir güzel uyku çeker sabaha geç kalkarız. Karşı yanda istediğimizce taze yiyecek, bol bol şarap bulacağız nasılsa! Yarın karlardan kurtuluruz. Geçidi geçmek desen, çocuk oyuncağı. Karşı yanın bir manzarası vardır. Amanın! Zümrüt gibi vadiler, köyler, tarlalar... Görür görmez kendini verimli, bakımlı bir mülkün dükkânı sanacaksın, Bertoald, öylesine gözün gönlün açılacak. Bir terslik çıkmazsa yarın gece inmeden biz Bilito'ya varmış oluruz. Orada iki gün gönlümüzce dinleniriz. Ondan sonra da, evine varmış sayılırsın artık!»

Daha sonra:

«Ben diyorum ki kenti, eski kaleleri gönlümüzce gezelim. İnsan bir boş oluyor. Verbanus Gölünün çevresini gezmek istersek üç tane yoldan birini seçebiliriz. İnsan böyle bolluğu her zaman bulamaz ha, Bertoald?»

Karlar çevrelerinde öyle bir savruluyordu ki atlarının yelelerine kapanmak zorunda kalmışlardı. Buna rağmen Radbert konuşup duruyordu:

«Verbanus gölünün güney kıyısına vardık mı, Me-

diolanum'la aramızda yarım günlük yol kalır.»

Yol gene genişleyerek atlarını yanyana sürmelerine olanak verdi.

«Benimle Forojuli'ye değin geliyor musun, Radbert? Papia'da kalacaksın sanıyordum. İstersen beni orada bir yetkiliye, makbuz karşılığı teslim edebilirsin!»

Radbert şatodaki kraliyet yaveri Harmolt'a da iletcek bir haberi olduğunu söyledi. Harmolt belki de görevden alınacakmış. Barış artık temelli kurulduğuna göre onun Friuli Valiliği de sona eriyormuş.

Radbert, «Belki bir zindana baş yönetici olarak atarlar onu,» diye güldü. «O tür işler elinden pek güzel gelir de!»

Friuli'de Harmolt'un yerine bir dük ya da marki valilik edecekmiş artık.

Radbert, «Belki de bir Langobard'ı valiliğe getirirler!» dedi. «Kimbilir? Belki çiftçi bir dük seçmek Haşmetlilerinin hoşuna gider. Kral yüksek düzeydeki görevlilerine zaman zaman yer değiştirtir, tavla taşları gibi: değerlerinin eksilip artmasına göre!»

Neşeyle bastığı kahkahalar çevrelerinde savrulan karları dalgalandırdı.

«Bir gün bir de bakmışsın, Friuli'nin başına dük olarak ben gelmişim, ha, Bertoald!» Genç adam yüzündeki karları silerek, «İnsan yol yöntem bilirse bu dünyada yükselmek kolaydır,» diye ekledi. «Haşmetli Kralımız da egemenliğini bu yoldan sürdürüyor ya!»

Bir duralama oldu. Sonra Bertoald,

«Demek bir çiftçi sırasında dük olabiliyormuş,» dedi. «Eski bir dükün kardeş çocuğu da bir köle.»

Radbert alaylı bir gülüşle, «Kafasını kullanmasını bilirse elbet,» diye nükte yaptı.

Akşama doğru dağ yamacındaki küçük bir çiftliğe

vardılar. Çiftlik sahibi onları kuşku ve korkuyla karşıladı. İki büküm, iğri bacaklı kocamışın biri olan bu çiftçi anlaşılması pek güç olan Rhaetia ya da Alemannik lehçesi konuşuyordu. Evde karısıyla yalnız olduğunu, oğullarının kuzeyde bir yerde savaşa gittiklerini söyledi. Sağ kalmışlarsa, elbet. Beri yandan belki savaşa katılmamış, bir yerlerde dirlik içinde yeni bir yaşam kurmuş da olabilirlerdi. Bir kaç yıl önce askerler geçitlerden fırtına gibi vadiye indikleri sırada kızları da, nasıl olmuştusa, ortadan yokolmuştu. Bu bahar yiyecek kıttı. Güneyden biraz kestane, ara sıra biraz keçi peyniri... Kırk yılda bir az buçuk un ellerine geçiyordu ya, bir damla bile şarapları yoktu.

Sonra çiftçi telâşla, «Tuzlanmış koyun butum var, bir tane,» diye ekledi. «Yılın bu mevsiminde ne koyunlar ne de keçiler süt veriyor. Kırk yılın başı bir kaç damla bir şey. Şu ara tavukların da miskinliği tuttu, hiç yumurtamız yok. Bir zamanlar iki ineğim vardı ama birini Kral Hazretleri aldırdı. Her zamanki gibi, yasal olarak, elbette,» diye çiftçi gözlerini ocakta yanan kütüklerin ateşine dikerek konuştu.

Öbür inek de nasıl olmuştusa olmuş, yitip gitmişti. Derken çiftçi koyun budunu salamurasının çok küçük olduğunu, zaten bitmeğe yaklaştığını korkuyla ansıdı. Yiyecek durumları yazın daha iyi olurdu, doğallıkla. Ne var ki o zaman da geçitlerden daha çok yolcu geçtiğinden insan elindekine güvenemezdi!

Radbert iyi niyetini göstermek için masanın üstüne bir gümüş para attı.

«Kralımız bizim masraflarımızı karşılığını ödeme-mizi ister,» dedi. «Haşmetlimiz aldığının karşılığını her zaman verir. Sizin o eski hırsız krallarınıza benzemez o!»

Çiftçi gümüş paraya bir göz attı. Bir Radbert'in giy-

silerine, bir yerdeki heybelere baktı. Sonra bakışları gene paradan yana kaydı ya elini uzatıp dokunmaktan korkar gibiydi.

Radbert heybelerden ekmek, salamura et, bir testi şarap çıkardı.

«Görüyorsun ya, bizim kendi azığımız var, Koca Adam,» dedi. «Senin varını yoğunu yeyip yutacağımızı sanıp da korkmayasın.»

İhtiyar karı kocaya yiyecek sundu. Çiftçinin karısı bir köşeden çıkarak geldi, kocasının arkasında durdu. Sakınarak bir parça ekmek aldı, gitti ateş başındaki bir tabureye tünedi. Ekmeği o dişsiz ağzıyla emerek telâşla, çarçabuk yalayıp yuttu. Kocasıysa ekmeği çiğniyerek yedi.

Radbert onlara şarap verdi. Karı koca şarabı susuzluktan çıkmışcasına, aç gözlülükle içtiler ama toprak bir çanaktan içiyor, Radbert'in masaya dizdiği kupalara dokunmayı göze alamıyorlardı.

Çok geçmeden şarap etkisini gösterdi. Karı koca ikisi bir ağızdan yitik çocuklarını anlatmağa giriştiler. Bu arada göz kapakları durup durup kapanmağa başlıyordu. Biraz sonra kocakarı sarsak adımlarla kalktı, beş altı tane tavuğu köşedeki kafesin içine kışkısladı, gitti sobanın arkasındaki pösteği yatağının içine girdi. Başını kor komaz uyuya kaldı. Burnundan ıslığa benzer horultular çıkıyordu.

Bertoald, «Kış... ve yalnızlık,» diye düşündü.

Çiftçi masa başındaki sıranın üstünde oturmuş, kızarık gözlerini Radbert'in yüzüne dikmişti. Göz kapakları, hayvanları gibi, ağır ağır inip kalkıyordu. Radbert onun elindeki tası doldurdu. İhtiyar gözlerini Radbert'ten ayırmaksızın şarabı sesli sesli, döke saça gövdeye indirdi. Daha şarap istemek için tası uzattığında Radbert gülererek başını yana salladı:

«Bu gecelik yeter!»

Koca Adam yanaklarını kaşıyıp dudaklarını kıpırdattı. O çukura batık gözleri daha bir kısıldı. Derken şöyle bir öksürdükten sonra damdan düşercesine sordu:

«Kraldan mı geliyorsun, efendimiz? Kralın adamlarındansın sen, değil mi?»

Radbert ağzı kulaklarına vararak, «Ha şunu bileydin,» dedi. «Neden sordun?»

«Kuzeye, Kralın yanına dönecek misin?»

Radbert omuzlarını şöyle bir dikelterek, «Kendi siyle daha sonra görüşeceğim,» dedi.

Koca Adam bir duraksadı, gözlerini elindeki tasa dikti, tası kaldırdı, dibinde kalmış son yudumları da içti.

«Efendimiz, Krala benim için bir şey sorar mısın?»

«İstedliğini sorarım. Bu gece de burda kral benim. Nedir senin soracağın?»

Çiftçi fısıldıyarak, «Oğullarım için,» diye yutkundu. «Adları Gaudibert'le Gausfred. Kendi adım Garaman'dır. Gaudibert iri yarı, geniş omuzludur; Gausfred biraz daha kısıdır. İkisi de aslan gibi çocuklardır. Askerler oğullarımı salt yol göstetersinler diye alıp götürdüler, sözüm ona. Öyle diyorlardı ya, oğullarımı da asker yapacaklarını ben biliyordum. Yedi yıl geçti aradan. Nereye gitmiş olabilirler?»

, Radbert büyük yürekli, babacan bir tavırla, «Ben sorar soruştururum,» dedi. «Evlerine dönmelerini sağlarım. Hadi sen git, yat.»

Çiftçi yerinden kıpırdamadı.

«Sonra kızım da var; Gauselma. İkinci ineğin yittiği gün askerler benim kızı da alıp götürdüler. Bütün bizim bu yörenin çiftliklerinde oturanlara sordum. Kralın adamlarıyla birlikte kuzeye gitti, diyorlar. Ama inek onun yanında değildi. Kızım ufak tefek, incedir, bizim koca karı

gibi. Kestane renginde gözleri var. Saçları da öyle. Annesinin gençliği gibi. Biraz topaldır yalnız. Çocukken bacağı kırıldıydı da. Sonradan iyileşti, gene de bacağının biri kısaca kaldı. Başkaca bir kusuru yoktur. Aklımızda kaldığına göre güzelcene kızdı...»

Radbert Koca Adama iyilik dolu gözlerle bakarak, «Kızının nerde olduğunu da öğrenirim sana,» dedi. «Krala konuşurum onun durumunu. Sağ salim sana göndeririz. Hadi sen yat artık. Bu gece başka şarap yok, dedim sana. İçtikçe çenen düşüyor, Garaman!» Radbert gülerек çiftçinin omuzunu sıvazladı. «Kralla senin için konuşacağımı, söz veriyorum. Bizim Kralımız o eski güneyli krallara benzemez. Her işin yolunda gitmesini ister. Yeter ki onun sözü dinlensin. Hadi bakalım, şimdi yatağa!»

İhtiyar çiftçi ayağa kalktı, sendeleyerek gitti, karısının yanına, pöstekilerin içine yuvarlandı. Bir süre, yabancıların konuşmalarına kulak kabartarak sessiz yattı. Ne var ki şarap onun duyularını yenik düşürdü. Horultu seslerine biraz sonra kusma ve hıçkırık sesleri de karıştı.

OTUZİKİNCİ BÖLÜM

Bertoald köy evinden dışarı çıktı. Kar dinince hava daha bir ayaza kesmişti ya hiç değilse rüzgâr dinmişti. Bertoald dama doğru giderek ayakta sessizce geviş getiren atlara baktı. Onların yanında, damaltının hayvansı kokuları arasında durduğu yerden keçilerle koyunların da kıpırtılarıyla kokularını duydu. Ayışığı damın açık kapısından içeri vurmıştu. Keçiler dik bacaklarının üzerinde doğrulup kalktılar. Gözleri ışıltı ışıltı. Atlar ona bakmak için başlarını döndürdüler. Tutsaklık yıllarında ara sıra içine düşen bir duygu Bertoald'ı gene sardı: Evinden de-

ğil bir gün bir gece, bir saat bile ayrı kalmağa dayanamayacak gibi oldu! Beceriksiz elleri birbirine takılarak atların üzerlerindeki battaniyeleri daha sıkı bağladı, sonra onlara sırtını dönerek kapının eşiğinde durdu.

Ay göğün ta yükseklerinde yüzüyor, vadilerin üstünde kuzeye doğru, uzun, koyu mavi gölgeler düşürüyordu. Dağ doruklarındaki karlar gümüş gibi ışıltılıydı.

Bertoald'ın aklına birden yıllar önce geçirdiği uykusuz bir gece geldi. Uyku tutmadığından Liuta'nın yatağından inmiş, avluya çıkmıştı. Liuta'nın da büyük bir olasılıkla uyanık olduğunu, karanlıkta sessiz sedasız yattığı yerden kocasının bir karar vermesini beklediğini bilmez değildi: Warnefrit konusunda bir karar, bütün oğullarıyla Dük Rodgaud'un bahtsız plânlarıyla ilgili bir karar...

Bertoald paltosuyla çizmelerini giyip usulca dışarı çıkmıştı.

«Benim gibi ağır, hantal bir adamın kör insanlara kapılması yakışık almıyor,» diye düşünmüştü.

Ölgün yıldız ışığı karların üzerindeki ayak izlerini aydınlatıyordu. Bir kaç dakika önce baba büyük oğlu Warnefrit'in avluya çıktığını; Perto'nun da ayaklarının ucuna basarak onu izlediğini duymuştu. Warnefrit şimdi avlunun ortasında duruyordu. Gene sarhoştur. Son zamanlarda hep sarhoş gezer olmuştu zaten. Şimdi de gözlerini surların arasından şatoya dikmiş gibiydi. Rodgaud'a içinden lânet okuyordu, büyük bir olasılıkla.

Perto ise, ağabeyine göz kulak olmak, onu herhangi bir zarardan korumak amacıyla samanlık duvarının gölgesine sinmiş, bekliyor olsa gerekti.

Bertoald yatak odasına döndü. Az sonra da salonun kapısını açıp baktı. Bu arada Perto dönüp Flavian'ın ocak başındaki yüksek aralıklı koltuğuna yaslanmış, uyur gibi yapmaktaydı. Warnefrit daha gelmemiş olmakla birlikte

içki kupası masanın üstünde hazır bekliyordu.

Bertoald bütün bunları sanki çok uzun yılların ardından, çok eski bir geçmişte kalmışcasına anımsıyordu. Öyle bir gece ki hem büyük bir kaygu hem de büyük bir güvençe dolu. O zamanların kaygusu, tasası, aradan geçen zamanla bir güvenç, erinç ve özgürlük simgesine dönüşmüştü.

Bertoald bu simgeyi tutmak istercesine elini uzatınca birden bu elin Garaman'ın avlusundaki karların üzerine düşürdüğü pençeye benzer gölgeyi gördü. Ağzındaki acı şarap tadından kurtulmak için tükürdü.

«Sağlam kafayla düşünmeli, sorulacak en doğru soruyu bulup sormalıyım,» diye düşündü.

Tepeden tırnağa ürpererek içeri girdi.

Radbert ateşe yeni dallar atmış, en üste de kalın bir kök yerleştirmişti. Köy odasının sıcaklığı boğucuydu. Garaman'la karısının horultularıyla iç çekercesine solumaları birbirine karışmakta. Radbert bu arada boş durmayıp biraz daha şarap yuvarlamıştı. O an iki kupa doldurarak sıranın üstüne koydu. Söyleyeceği lâflar daha bitmemişti: güncel konular ve siyaset üzerine, Kraldan ve genel olarak yaşamından duyduğu hoşnutluk üzerine sonu gelmeyen bir söz çağlayanı dudaklarından dökülüp duruyordu.

Bu arada bir de Sakson aşk türküsü tutturdy:

«... istekli olan kızlar, tralaylay...»

Bertoald'ın içeri girdiğini görünce yanındaki sırayı sıvazlıyarak, «Gel, otur,» dedi. «Daha bir dolu şarabımız kaldı. Yarın gece Bilito'dayız Bertoald. Evine vardın sayılır, gayri! Dağ yolundan aşağı inerken bir sürü de han var; iyi şarap bulunur oralarda...»

Arkasına yaslanarak hâlâ masanın üstünde duran görmüş parayı aldı. Bu yeni Frank parasını ateşin alevleri-

ne doğru tutarak şarkı söylercesine bir makamla,

«Carolus Rex Francorum et Lang... yani Langobardonum, demek istiyorum, öyle ya! Sizlerin kralınız, Bertoald! Pat... Rom... yani Patricius Romanorum. Sen ki ailende bilginler var, Lâtince okumasını bilirsin sanırım, değil mi?»

«Pek değil. Ama konuşulanları okudukça iyi anlarım.»

«İç, Bertoald, kendi Kralına iç! Rex Langobardorum»

Parayı masanın üstüne attı, kupasını abartmalı bir nezaketle kaldırdı. Bu çakırkeyf görünüm ünlü Sakson sinsiliğini ve kinini gözden gizleyen bir maske olabildi.

Bertoald kupasını alarak dudaklarıyla şöyle bir dokundu, sonra gene bıraktı.

«Artık içemiyeceğim, Radbert. Başımı döndürüyor, nefesimi tıkıyor. Şarabı hiç bir zaman çok içemem zaten.»

Radbert, «Öyleyse konuş bari,» diye biraz somurttu. «Hiç değilse dur, ya da uyanıkmışsın gibi davran. Otur, Bertoald!»

Şarabın etkisiyle sarkmış olan o güleç yüz birden işkilli, tetikte bir ifadeye bürünmüştü. Bir saraylının yüzüydü, evet, ama ayağını denk almağa alışık bir saraylı, kısacası bir casusun yüzü.

«Bir zamanlar senin Conald diye bir oğlun vardı, değil mi?»

Bertoald tepeden tırnağa kasılıverdi.

«Vardı mı dedin?»

«Var, demek istiyorum,» diye Radbert sırttı.

Elini şöyle bir sallayınca yüzüklerindeki taşlar ısıldadı.

«Radbert! Ne biliyorsan anlat artık!» Bertoald ileri doğru bir adım attı: göğsü inip kalkan, ileri uzanmış el-

leriyle berikinin boğazını sıkacakmışa benzeyen iriyarı bir adam.

Genç adam uçar, çalımli bir neşeyle, «Hiç bir şey bildiğim yok, canım!» dedi. «Yalnız sana şunu söyleyeyim, benim görevimin bir bölümü çok şey bilmektir; öbür bölümü de hiç bir şey bilmemek. Şimdi de durup dururken, öyle rasgele işte, Conaldus adı aklıma geliverdi.»

«Eee?»

Radbert Saksonca konuşmağa başladı. Öyle de hızlı konuşuyordu ki Bertoald onun söylediklerini izlemekte güçlük çekiyordu.

«Evet, aklımda kalmış bu ad. Beş yıl önce Westphalia ile Eastphalia'da savaşıyordum. Kralla birlikte Pad-raban'daydım. Haşmetlinin geldiğini haber vermek amacıyla önden Mogontia ile Vormontia'ya gitmem için buyruk çıkmıştı. Komutamda on kişilik bir tabur vardı. İçlerinden birinin adı Conald'dı. Dişlerinin bozuk olduğu da hep aklımdadır. Yanaklarından biri her zaman şiş dururdu. Kendisi de hep huysuz, sıkıkdı bu yüzden.»

Radbert bir kaç yudum şarap içerek öbür kupayı işaret ettiyse de Bertoald içmedi.

«Bu Conald'ın görünüşünü anlatsana, Radbert.»

Radbert konuşmasını biraz yavaşlatarak, «İri kıyım bir genç adamdı,» diye karşılık verdi. «Bertoald Lupigis kadar iri olduğunu söyleyebiliriz.» Radbert güldü. «Ne var ki gençliğinde senin boyun onunkinden daha uzundu, sanıyorum,»

Radbert gene güldü.

«Sana benziyordu benzemesine de, sarkık, sarı bıyıkları vardı. Durmadan şaraba biraya girip çıkmaktan olacak, bıyıklarının uçları koyu kumral bir renk almıştı. Verilen izinden daha çok içiyordu...»

«Nereliydi?»

«Tam bilemiyorum. Anladığıma göre Baiuvaria'da sonra Saksonyada bize karşı savaşıp tutsak alınmıştı. Kralın büyük gönüllülüğü sayesinde canı bağışlanınca o da duyduğu gönül borcunun etkisiyle bizim saflarımıza katılmıştı. Böyleleri pek çoktur. Kendisine rasladığım sırada Brunisberg dolaylarında bir yerden geliyordu. Oraları bilir misiniz?»

Radbert Bertoald'a öbür kupayı verdi. Bertoald, hayır, gibilerinden başını sallayınca bunu da kendisi içip bitirdi. Yanakları kıpkırmızı kesilmiş, ter içinde kalmıştı. Çenesinde kısa, sarı sakal kılları pırıldıyordu. Işıltılı gözleri geçmişe dalıp giderek konuştu:

«Kadın kıtlığı yoktu, evelallah. Peşimizden tıpış tıpış geliyorlardı. Kimilerinin zorla sürüklenmesi gerekmiş olabilir ya çoğunluğu gönüllüydü.»

Bertoald, «Bundan hiç şüphem yok,» dedi.

Radbert kendi kendine soru sorar gibi, «Garaman'ın kızına ne oldu acaba?» diye konuştu. «İnsan merak ediyor. Bir şato sahibiyle evlenmediğine kalıbımı basarım. Oysa bildiğim başka bir kız var, bu yönden şansı çok açık çıktı. Geneva Gölü kıyısındaki bir şatonun hanımı oldu çıktı. Zorla sürüklenip götürülenlerden o da. Ne var ki bir şatoya hanım oldu işte. Nefis bir yaratık ama insanı korkutuyor. Güzelliğine güzel ha! Bir içim su. Hem de bir dükk kızıymış!»

Bertoald, «Ya şu Conald denen adama ne oldu?» diye belirtti.

Radbert kendini toparlıyarak tane tane konuştu:

«Ne olabilirdi ki? Genç, güçlü, biraz da yaşayıp görmüş bir erkek? Bir tutsaktı, dedim ya sana. Yaşamasına izin verdikleri zaman o da krala kul kurban olmağa can atacaktı, elbet. Gelgelelim ondan önce nerde otururmuş, kimin nesiymiş, bilemem. Dişlerinin onca çürümesine ba-

kılırsa yer altına hapsedilmiş de olabilirdi. Ama kurtulabilmiş ya, önemli olan bu. Zindanda pek uzun kaldığını da sanmıyorum. Bir yıl filân kalmıştır gibime geliyor. Kralımıza bu türden askerlerin de gereği var.»

«Forojuli'li olduğunu nerden biliyorsun?»

«Kendi söylemişti.»

Bunu izleyen sessizlikte Radbert gene kupasını doldurdu.

«Sana geçmişini hiç anlattı mı, Radbert?»

«Pek konuşmazdı... anca içtiği zaman dili çözülürdü. O zaman da daha çok kadınlar üstüne, içtiği çeşitli şaraplarla biralar üstüne konuşurdu.»

Bertoald elçiye sokularak yüzüne doğru eğildi.

«İyi düşün, Radbert. Başka hiç bir şey söylemez miydi? Hiç birşey?»

Radbert yüzünü yaşlı adama doğru kaldırdı. Yüzündeki gülümseme silindi.

«Bir keresinde bana, sen benim kardeşim sayılırsın, dedi, koca ayyaş! Kendinin bir küçük kardeşi varmış. Adı Joberto muymuş, öyle birşey. Conald bu kardeşini sanki hem sever hemde ondan korkardı. Tuhaf birşey! bir de ağabeyinden söz ederdi ya ona dış bilirdi. Dış bilemese bile kavgalıymışlar işte.»

«Başka hiç bir şey anlatmaz mıydı, Radbert?»

«Ayy, bilmem ki, kimi kez içerken sulu gözlünün biri olur çıkardı. Öyle zorba kılıklı heriflerin çoğu böyledir ya, neyse. Belki de dışının ağrısından inilerdi...»

«Anlatmana bak, Radbert.»

«Aklımda kaldığına göre kızın birine sevdalanmış ama kızı elde edememiş. Prenses, der dururdu kıza. Biz de Conald'a Eli Böğründe Prens diye ad taktıydık. Duyduğu zaman Conald bizim çocuklardan birine bıçak çekti. Güç durdurduk. Yanımda Ingulenheim'a götürdüm onu.

Oradan bir kaç adamla birlikte geri yollandı. Sanırım şimdi Kuzeyde bir yerde, içki içip kavga çıkarıp duruyordur.»

Bertoald'ın başı önüne düştü.

Radbert, «Neyin var, arkadaş?» diye sordu.

Yaşlı adam, «Çetin bir yolculuk bu,» diye karşılık verdi. «Böyle saatler saati at sürmek bizden geçmiş gayri.»

Radbert'in yanına başına çöktü. Yorgun göz kapaklarını kırıştıtararak ocaktaki ateşi süzdü.

«Ana babasından hiç söz etmez miydi?»

«Orası pek aklımda kalmamış ya, sevdiği iki kölenin hep ederdi. Biraz para yapıp Bavyera ya da Saksonyada kendine bir çiftlik satın almak istiyordu. Evinden uzakta. Tergeste ya da Trevisium dağlarının kuzeyinde bir yerde. Kral Carolus'un mülkünde yerleşip bir toprak adamı olmaktan söz ediyordu. Ama bana sorarsan lâfta kalır bunların hepsi. İnsan bunca yıl savaşır, bu arada içkiye de böylesi dadanırsa...»

Bertoald iyice öne doğru eğildi. O koca ellerini dizlerine dayamış, kır saçları alına dökülmüştü.

«Şarap ister misin, Bertoald? İyi gelir be!»

«Yok. Bana korkulu düş gördürmekten başka işe yaramaz.»

Radbert huysuzlandı.

«Keyfin bilir. Seni zorlayan yok ya!»

Derken birden gene bir kahkaha attı:

«Ne hoş değil mi burası? Yarın da günlük güneşlik yerlere ineceğiz. Düşünsene!»

Sarsak adımlarla dışarıya çıkıp su dökmeğe gitti. Geri döndüğü zaman daha dik yürüyordu. İçeriye kendisiyle birlikte taptaze, serin bir kış kokusu getirdi.

«Hava açmış ama daha soğumuş,» dedi. «Geçitteki

kar kabuğu sert olursa daha işimize gelir. Atların yürümesi kolaylaşır. Öbür yana geçtikten az sonra karlardan nasılsa kurtulacağız.»

Geldi, Bertoald'ın yanına oturdu.

«Kararını değiştirip bir kupa daha şarap içmez misin? Kralımızla şu yolculuğumuza içmek istiyorum. Başka zamanlarda içkiye pek düşkünlüğüm yoktur. Ama bu gece içim içime sığmıyor nedense. Üzgün olduğum zaman da ağzıma içki koymam ya benim üzgün olmam da kırk yılın başıdır, yani...»

Bertoald biraz daha şarap aldı.

Gözünü karartarak, «O düşes, hani şu Geneva'daki şatonun hanımı,» diye lâfa girişti. «Onun adı neydi?»

Radbert birden şöyle bir döndü. Gözleri kısılmıştı. Karşısındaki adamı hem tartar hem de, ileri gitme, der gibiydi. Sonra,

«Sen de, meraklının tekiymişsin,» dedi. «Kadının iki adı vardı, aklımda yanlış kalmadıysa.»

Adamakıllı duraksadıktan sonra kadının adlarını verdi:

«Biri Landoalda idi. Bir de kullanmadığı bir adı vardı.»

Bertoald susuyordu.

«Hah, buldum, Angilperta,» dedi. Radbert. «Angilperta olduğu zamanlardaki yaşantısını da öğrendim ucundan kıyısından. Bir dükkân kızımıymış. Savaşta biri onu, hani nasıl diyorlar, kendi kanadının altına almış. Mahvetmiş kızı, öylesine hor tutmuş, öyle alçaltmış ki. Gelgelelim kız ilk fırsatta gene kendini toparlayıp başını dik tutmasını bilmiş. Dişleriyle, tırnaklarıyla kendini ayakta tutmuş, diyebiliriz.»

«Onunla ilgili başka neler biliyorsun, Radbert?»

«Güzeller güzeli olduğunu biliyorum. Üzgün bir gü-

zellik belki ama gene de sert mi sert! Kim olduğunu arada unutuyor. Eski kimliğini de unutmuş, sanıyorum. Kocası... herif bu sığata lâıık değil ya, neyse, Geneva Gölü kıyılarında ufak bir şatosu var. Kralın tarafını tutmakla kendine bir de soyluluk payesi kopartabilmiş, Gunderic adında biri.»

«Kızın Güneydeki ailesiyle bir ilişkisi, bağlantısı filân var mı?»

Radbert başka yanlara bakarak, «Bilemiyeceğün,» dedi. «Bana kalırsa kız akıllık edip bir çoklarının, özellikle güneyden gelenlerin yaptığı gibi... geçmiş i unutmuş.»

«Ama insanın hısıımı akrabası varsa!»

«Hısıım dediklerin insana kimi kez yük olur, Bertoald, hem de tehlikeli bir yük. Bu hısıımlık işini pek ileriye götürmek isteyenlerin bel kemikleri incinebilir. En iyisi akılda tutabildiğince az şey tutmak. İnan bana, bu işleri yakından bilirim.»

Kupasının dibindeki tortuları da çalkalıyarak içti.

«Evet, bu konuda benim bildiklerim pek çoktur, Bertoald. Ben kendim kendi hısıımlarımın hepsini unuttum, babamdan başka. O da daha genç bir adamken Kralımızın kulu olmuş zaten. Evet, kimi zaman olup bitenleri tümüyle unutmakta yarar vardır, örneğın şimdi, dünyanın neredeyse yeni baştan kurulmakta olduğu şu çağda... Dikkatine çarpmadı mı bu senin, Bertoald? Yepyeni bir dünyada yaşar gibiyiz.»

Bertoald hiç karşılık vermedi. Kalktı, gene atlara bakmağa gitti. Geri geldiğı zaman da Radbert'i yeniden sorgudan geçirmeye başladı:

«Sen ki bunca şeyi biliyorsun, hiç Warnefrit diye birisinin adı çalındı mı kulağına? Forojuli'li bir genç adam. Sağsa belki de Francia'dadır. Gençten bir adam, şöyle senin yaşlarında...?»

Kupayı iterek sıranın üstüne oturdu.

«Beni aşırı meraklı, bir adam sanma, Radbert. Ama ne var ki...»

Radbert kafasını yokluyormuşcasına alnını kırıştırdı. Herşeyi bilen adam rolünü oynayabilmek için esin ve güç arayarak bir yudum daha şarap aldı.

«Dur bakayım, hele, dur bakayım! Vay anasını be, o adda birini tanıdıldım, gibime geliyor. Aşağı yukarı bir yıl önce. Hatta ona alıcı gözüyle baktığımı da anıyorum.»

«Nerdeydi bu, Radbert?»

«Totonisvilla'da, bir zindandaydı.»

Bertoald yavaş sesle, «Nasıl bir adamdı?» diye sordu.

Radbert yeni öyküsüne kendini çoktan kaptırmıştı:

«Listeleri gözden geçiriyorduk. Geri yollanacak olan on oniki güneyli tutsak seçecektik. Haşmetli Kralımıza bunca Langobard'lı rehine gerekmiyor artık. Gene de demin adı geçen adamın salınır verilmesi uygun görülmedi. Güçlük çıkarıyormuş yetkililere, açık hava işlerinde kullanamıyorlarmış onu. Ben gördüğümde öylece oturuyor, tek söz söylemiyordu.»

«Zindanda mıydı bu?»

«Evet. Onunkisi gibi suskunlar tehlikeli olanlardır. Senin susuşlarında mübarek meleklerin sessizliği var, Bertoald, ama bu herif öyle değildi. Onun suskunluğu tehlike doluydu. Bu tutumundan vazgeçerse onu da salıverecekler, evine dönsün diye.»

Radbert yan gözle Bertoald'ı süzmekteydi.

«Aslan gibi, iri kıyım herifin biriydi. Seni andırmaz değildi az buçuk, yüzü bile. Gene de bir yerinden bir sakatlığı var gibiydi. Karnı mı, sırtı mı, bilemiyeceğim. Belki de kafasındandı sakatlığı. Ama bana kalırsa iyileşecek, yola gelecektir. Hemen hemen hepsi yola gelirler sonunda. Zaten canlarıyla kurtulmak istiyorlarsa ellerin-

den ne gelir ki, uslanmanın dışında?»

Genç adam gözlerini iri iri açmıştı:

«Evet, iyileşecektir sanıyorum. Belki iyileşmiştir bile. Böyle şeyler insanın umduğundan da çabuk oluverir, bir bakarsın. Aa, bak, şimdi aklıma geldi, bu adamın salınıvereceği bile söyleniyordu sanırım; bir ara kulağıma çarpmıştı böyle bir şey.»

Radbert o etli yüzünü Radbert'ten yana döndürdü:

«Sen her zaman doğruyu mu konuşursun, Radbert?»

Radbert kirpiklerini kırıştıtırıp duruyordu.

«Tanrının izniyle,» diye yanıtladı. «Haşmetlilerinin izniyle. Efendimiz beni bir çok konularda elçilik yapmakla görevlendirdi. Yüreğimin de iyi olduğunu sanıyorum.»

Bertoald'ın aklına Anselmus'un yıllar önce Forojulideyken söylediği birşey geldi:

«Bir çok doğrular vardır, Radbert. İnsan bunlardan herhangi birini seçebilir. Nasıl ki kimi krallar böyle yaparlar ve de kralların elçileri...»

Radbert, «Öyle zamanlarda ben hep yüreğimin gösterdiği yolu izlerim,» dedi.

«Diyakos Anselm'in şimdi nerde olduğunu biliyor musun?»

«Son duyduğumda Mons Cassium'daydı. Yakında Kralın yeni yaptırttığı okula gidecek.»

«Peki gene Forojuli'den Johannes Lupigis adında bir gencin adını duydun mu? Diyakos'un yanında böyle birisi var mı?»

«Johannes adında bir genç ha? Soyadı da Lupigis mi, seninki gibi? Demin sözünü ettiğimiz Conald'la Warnefrit gibi ha? Kendisi Beneventum'daki Dük Arichis'in yanında öğretmenlik yapıyor, ya da yapıyordu.»

«Başkaca bir bildiğin var mı, onunla ilgili?»

«Belli etmeden göz altında bulunduruyorlardı. De-

mek ki yaşıyor. Ölenleri göz altında bulundurmak zahmetine kimse katlanmaz, Tanrıdan ya da Şeytandan gayri... Senin dediğin bu Johannes Kral'ın yeni Başöğretmen'i Alchuinus tarafından çağrıldı. Kendisi arkadaşımıdır. Evet, evet. Arkadaşımdır o benim.»

Radbert yorulmağa başlamıştı ya konuşacak lâf bulmakta sıkıntı çektiği yoktu:

«Şu sırada Johannes Romada olabilir. Ya da Jupiter dağı veya Geneva yoluyla Romaya doğru gidiyordur. Bir de bakmışsın Papia'daymış. Mediolanum'da da olabilir. Oradan Bilitio'ya geçecektir belki. Evet, çok yakınımızda olabilir. Kral hepimizi gözden geçirdiği gibi onu da gözden geçirmek istiyor. Bu güz ve kışın Johannes'le beraber olabiliriz. Çünkü beni de Alchuinus'un öğrencisi olmağa lâyık görüyorlar ki bu, bir genç erkek için dünyanın en büyük onurudur. İşte benim bildiğim bu, dostum. Sözlerim de doğrudur.»

Dili giderek dolaşmağa başlamış, şarap da bitmişti.

Yola çıktıklarından bu yana ilk olarak Bertoald kendiliğinden Radbert'e dokundu. Elini onun koluna koyarak,

«İçinden mi geldi doğruyu söylemek?» diye sordu. «Yoksa bir elçi olarak mantığını mı kullandın, Radbert?»

«Mantığımı kullandım, dostum Bertoald Lupigis Ama yüreğim de mantığımın yanında. Yüreğim senin de yanında, Bertoald Lupigis. Çünkü sınavdan geçersen bir gün gelir Kralımızın valisi olabilirsin.»

«Şu sırada beni sınıyor musunuz, yani?»

Radbert abartmalı bir resmîlikle, «Yaşıyorsun ya, dostum, el üstünde tutuluyorsun ya, tutsak olmakla birlikte,» diye gülümsedi. «Bu gece beni öldürürsen dünyada dımdızlak kalırsın. Oğulların, nerede olursa olsunlar, idam edilirler. Zaten ölmüş bile olsalar gene öldürülürler. Kralımızın elinden gelir bu, Tanrının ve Papanın yardımıyla.

Hadrian da Onun kulu artık, onunla Tanrının. Kralımız işte bu denli yüce, anlıyor musun? Bense kralın parmağı sayılırım. Haşmetlimizin parmağının ucunu bile incitmek tehlikelidir. Kendisi öylesine yücedir, bilmem anlatabiliyor muyum?»

Radbert ayağa kalktı, sendeleyerek avluya çıktı. Dönüşünde köy evinin yatak odası yerine geçen kemerin arkasındaki pöstekilerin üstüne kendini bıraktı; o saat de uyuya kaldı.

Bertoald uzun süre, oturduğu yerde öylece kaldı. Gözleri ateşe dikiliydi. Ateşin üzerine bir kaç dal attı, bunların alevlenmesini, alevlerin sönmesini seyretti. Sonra ısıları sabaha yetişsin diye közlerin üzerini külle örttü.

OTUZÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Radbert geç saate dek uyudu. Uyandığı zaman da karını iştahla doyurdu. Duyuları uyandıkça yeni başlayan günün tadını çıkarmağa başlıyordu. İçecek şarap arandı ama boşuna. Şarap olmayınca onun lâfazanlığı da biraz kısıtlanacak demektir ya neşesi yerindeydi. Garaman'a o gümüş parayı verdi, atına bindiği zaman ona ve karısına çocukları konusunda bir gece önce verdiği sözleri yineleyerek kralın çok iyi insan olduğunu da neşeyle sözlerine ekledi.

Radbert'le Bertoald öğleye dek parlak güneş ışığında, eriyen karların arasından atlarını sürdüler. Kimi taşlı yerlerde kar kirli su birikintilerine dönüşüyordu.

Öğleden hemen sonra dağların gölgeleri vadilerin üzerine vurmağa, giderek uzamağa başladı. Güneşin ışınları ise gitgide incelererek yukarki uçurumlardan aşağıya bir saatin kolları gibi ağır ağır dönerek süzülüyordu.

«Akşam basmadan boğazı geçmeğe çalışalım,» dedi. Radbert. «Orda gecelersek biz de atlar da kıkırdarız.»

Bir çok yerler rüzgârın sımsıkı yığdığı kar tepelikleriyle kaplıydı. Kimi yerlerse çırılçıplak, kurşuni buzla döşenmişti. Zaman zaman yere inerek atlarını yedmek zorunda kalıyorlardı. Bir çok kereler hayvanların kayıp yere düşmeleri, bacaklarının havada debelenip kalması onları daha da geciktiriyordu. Düşen hayvanı yeniden ayağa kaldırmak çetin bir işti. Zaten hayvancağız zar zor kalktıktan sonra da uzun titreme nöbetleri geçirdiğinden hemen sırtına binemiyorlardı. Böyle kazalar olduğu zaman Radbert pek konuşmuyordu. Ya asık suratla suskun duruyor ya da atlara bağırarak sert, kısa buyruklar veriyor, lânet okuyor veya yalvarıp yakarıyordu:

«İşte buu! Hah şöyle! Hadi kalk bakalım, kalk ayağa. Davran!»

Gün batımından önce büyük soğuğa yaklaşmakta olduklarını hissettiler. Önlerinde çok geçmeden geniş bir uçurum açılmıştı; batıdaki dağ doruklarının üzerinde güneşi hâlâ görebiliyorlardı. Derken yol gene daraldı, bir süre sonra bir uçuruma daha vardılar. Buradaki yüksek, yumuşak karlar atların karınlarına geliyordu. Biniciler yere inip hayvanların önü sıra yürümek zorunda kaldılar. Böylelikle boğazın en son ve dar giriş yerine vardılar. İki yanlarındaki yamaçlar göklere doğru diktik yükseliyordu.

En sonunda boğazdan çıktıkları zaman ortalık iyice aydınlanmıştı. Aşağılarında yağmurdan eğilmiş kurşunî ve kara ormanlar, sararmış otluklar, daha da aşağılarında, koyulan gölgeler arasında yemyeşil ormanlar görebiliyorlardı. Batan günün son ışınları göl sularının yüzünde yansıyor. Oralarda, en aşağıda, yaprakların bitmiş, yazın gelmiş olduğu buradan bile belliydi.

Bayır aşığı inerken yalın buz tabakalarının üstünden yumuşak karlardan, sonra ince buz tabakalarını örten karların arasından geçtiler. Hemen hemen güzden bu yana boğazdan geçen olmamıştı. Ama daha aşığıya indiklerinde güçlükle seçilen at ve nal izlerine rasladılar. Bir takım yolcuların oldukça yakın bir zamanda boğazı geçmeğe yeltendikleri, sonra geri döndükleri anlaşılıyordu.

Radbert, «Artık atlattık sayılır, hele şükür!» dedi ve nicedir baskı altında tuttuğu gevezelik yeniden fışkırırverdi. «En kestirme yol budur demedim miydi sana? Başka daha bir sürü yol var elbet. Hepsini ezbere bilirim ya bu geçidi özellikle seçtim, sen evine en iyi yoldan, çarçabuk kavuşabilesin diye, Bertoald!»

Yolu kendisi keşfetmişcesine böbürleniyor, bundan sonra nerelerden geçeceklerini Bertoald'a anlatarak onu sevindirmek istiyordu. Manzaranın güzellikleriyle de övünerek buralarının aslında kral hazretlerinin olduğunu ileri sürüyor, herşeyi kral kendi eliyle yaratmış gibi böbürleniyordu. Vadi güney doğuya doğru açılarak iniyordu. Batı yakası tümüyle gölgelere bürünmüş, gölgeler usul usul doğru yamaçlarını da sarmağa başlamıştı. En yüksek doruklarda hâlâ oynayan kızıl ışınlarla kırmızı aydınlıklar yavaş yavaş kararmaktaydı.

En sonunda karsız kuru toprağa ulaştılar. Şimdi burada atlarını rahatça sürebilirlerdi.

Radbert, «Yakında gene evlerle insanlara raslamağa başlarız.» diyordu. «Karanlık umarım daha tam basmamış olur da kalacak iyi bir yer bulabiliriz kendimize. Hiç değilse dün gecekinden daha iyi bir yer. Yiyecek iyi birşeylerle şarap da gerek. Düşünsene, yarın Bilitio'da olacağız. Ondan sonra ver elini senin Forojuli!»

Bir süre sessiz gittiler. Radbert bundan sonraki konuşmaları için çene gücü biriktirir gibiydi. Her zamanki

gibi yük atıyla birlikte önden gidiyor, dört bir yanına bakınarak sessizliği hiç olmazsa bu yoldan dağıtmak istercesine ıslık çalıyor, manzaraları seyrediyordu. Böyle zamanlarda dağların sessizliğinde yalnızca nal şakırtılarıyla atların burunlarından solumaları, kemerlerdeki kılıçların şıkırtısı ve eyer gıcırtiları duyuluyordu.

Bertoald öne doğru eğilip çevresine dikkatle kulak vererek, «Son günlerde kulaklarım pek iyi duymaz oldu,» diye içinden geçirdi. «Doğal olsa gerek. Eskiden çok daha keskindi kulaklarım. Yaşlılıktan olmalı. Bir de bunca gezeliği dinlemekten, ister istemez. Gêne de çevremdeki sesleri, sedaları duyup dinlemek istiyorum.»

Zamanın pek yerinden oynamadığını düşündü. Şunun şurasında bir kaç saat geçmiş, buruşup sararak düşmüştü. Bertoald kendini birden gençliğinde buldu gene. Utina ovalarının çevresindeki dağlarda doğuya, kuzeye doğru at koşturmaktaydı. Ortada bir savaş vardı, kendi de bir savaşçıydı, bir şeyler uğruna ya da birşeylere karşı savaşan. Hepsi de tepeden tırnağa silâhlı olan arkadaşlarıyla birlikte dağlara, karlarla buzların arasına tırmanmış, boğazlardan, vahşi uçurumlardan geçerek gene aşağıya inmişlerdi. Kar ve buzlar iyice geride kalıp vadiye indikleri zaman eyerlerinde arkaya doğru yaslanarak bahar havasının seslerini dinlemişlerdi.

Uzakta bir yerden, karların içinden hafif bir şıkırtı duymuşlardı bir ara; bir kopma, kayma sesi, belli belirsiz.

Dağların o kocaman sessizliğini çatlatan ufacık bir kırılma, bir tehlikenin habercisi... O sessizlik içinde dağların fısıldaşmağa başladığı o dakikada durmak, bütün sesleri susturarak kulak kesilmek şarttı. Dikkatinin var gücüyle kulak kabartarak o sesin nerden, hangi yönden geldiğini çıkartabilmek! Yüreklerdeki çarpıntıyı, kulak-

lardaki uğultuyu bile bastırıp ille o ufacık sesin kaynağını bulmak.

Ya da atını mahmuzlayıp gitmek. Nereye olursa olsun, yeter ki ordan uzaklara bir yere kaçmak! Yoluna çıkan engelleri aşsın diye atını zorlamak, gerekirse atı da bırakarak, herşeyi bırakarak kaçmak... koşarak, dört ayak olarak, gerekirse sürünerek, görünmeyen o şeyin insanı göremeyeceği bir deliğe girmek... O şeyin nerde olduğunu, ne yoldan geldiğini, ne yapacağını bilmemek yok muydu ya!

Bertoald başını kaldırdı.

«Duydun mu Radbert?»

Radbert atları gemlerinden çekerek dönüp arkasına baktı.

«Neyi?»

«Kulağına bir ses geldi mi, demin?»

«Yoo. Ne sesi?»

«Dağın içinde, ya da karların arasında.»

Eyerlerinin üzerinde dikelip oturarak kulak kesildiler. Bir esinti yamaca sürtünerek geçti.

Radbert, «Gün inerken rüzgâr da çıkar,» dedi, sonra yaptığı bu söz oyununa güldü. «İn çık, çık in. Yukardaki aşağıya, aşağıdaki yukarı! Bertoald!»

Genç adamın kahkahasını bir dağ cini kapmıştı. Hafif yelin üzerinde kahkaha yamaçtan yamaca yankılanıp bir ses zıpzıpına, sonra da bir çağlayana dönüştü: uğultusu hem kulaklarının içinden hem de ta uzaklardan gelen, aynı dakikada her yerde birden var olan bir garip gümbürtü.

Radbert, «Hiç böylesini duymamıştım!» diye keyifli bir kahkaha attı. «Ne yankı yahu duydun mu?»

«Sus. Sus diyorum sana!»

Gelgelelim Radbert o gürbüz, kocaman kahkahasını dağ cinlerine meydan okurcasına yeniden salıverdi. Kah-

kaha dış dünyaya ulaşmakta acele ediyormuşcasına yuvarlanıp gitti.

Sanki Haşmetli Kralın tüm atlılarıyla habercileri elçileriyle saraylıları, ciddi bilginleriyle şen şatır casusları, çevresine toplamış olduğu herkes o dakikada, tek bir yerde, tarihi Bilitio kalesinin tepesinde bir araya gelmişlerdi: Efendilerinin dünyayı şahaneliğiyle fethedip değiştirdiğine tanık olmak için... Yaşamda bir dönüm noktasına daha ulaşıldığını vurgulamak için yükselen, uzaklaşan, sonra yankılarla geri gelen bir genç kahkaha...

Derken, durup dururken bir dağ silkelendi. Gök güm-bürtüsü gibi bir sesle, kıpırdayacak yeri olmadığını, yayılması için, Yeni Dünyanın bu taze bahar akşamında kendinin de önemli, itibarlı bir dağ olduğunu kanıtlamak için, yaylalarla vadilerden daha büyük bir pay istediğini çevresine höykürdü. Bu dağ insanca bir güç kaynağı olup çıkmak istiyordu. Dağların gücünün, vadilerle ovalardaki tanrıların güçlerine eş, hatta bu güçlerden üstün olduğunu göstermek istiyordu. Kendilerinin de onlar gibi kabaran heyecanlarla, eylemlere geçmek, dinlenip tazelenmek istekleriyle dolu olduklarını; kendilerinin de kendilerini beğenerek başka hiç bir şeyi umursamadıklarını göstermek istiyordu.

Dağın her zamanki giysisi olan billûrdan çakıllar bütün kış mavi karlarla buzların altında gizli kalmıştı ama Dağ şimdi gerçek, gündelik giymiyle görünmeyi aklına takmıştı. Bütün kış içinden hesaplar yapıp tasarılar kurarak orda yatmış olan Kar da biliyordu bunu. Vurdum duymaz Kar! Belli belirsiz bir kaç dürtüşleme, ufacık bir kaç kıpırtı ona yetti de arttı bile. Ve Kar birdenbire, bir bahar sevinci içinde bağlarını kopardı, zincirlerini kırdı, koyuverdi kendini yokuş aşağı dağılıp yuvarlanarak. Önce çağlayanlar, toplar yarattı kendinden, sonra dev bir

merdane olup çıktı: buz parçalarını, eciş bücüş fundaları, mantarlı, yosunlu kayaları, kısacası, yoluna çıkan herşeyi yutarak gitgide büyüyen bir merdane. Sonra bu kar yığıntısı en son zaferini kazanmak için bir dağ gibi kabarak bütün sesleri yutup tek bir sese dönüştürdü, bir tek ses ki 783 yılının o bahar akşamında genç bir erkeğin dağlar arasında attığı kakhahadan bambaşka bir sestir: akıl dışı bir uğultu, bütün dünyayı boğan bir iç geçirmesi...

Sonra sessizlik.

Radbert'in çağa kapılarak ta öteye savrulduğunu, sonra bir beyazlık buruntusu içinde bir dakika görünerek temelli yokolduğunu Bertoald şöyle bir seçebildi. Günün son aydınlığında kestane renkli bir yuvarlak gördü; yük atının arkasıydı bu. Ne Radbert'in çılgılığı ne de atının delice kişnemesi... ancak kendi altındaki atın yana sıçrayıp şaha kalkarak usuldan kişnediğini duydu, mızıldanır gibi. Atın sırtından savrulup yere düşerken omuzuyla bacağında bir acı duydu, sonra gümbür gümbür öten karların içine, sırt üstü yuvarlandığı sırada da göğsünde bir at çiftesi.

O günlerde, daha aşağıdaki vadi köyleriyle çiftliklerdeki gümbürdeyen kar yığınlarının sesini sık sık duyardı. Oralarda da, büyük çığ felâketinin hemen duyulduğu Bilitio'da da herkes, «İyi ki ortalıkta çok yolcu dolaşmadığı bir sırada oldu,» diyorlardı.

Bu mevsimde eşkiyalar ya da kuzeyden gelen öşür-cülerden başka kimse dağları aşmağa kalkışamazdı ki! Bu da hayırlı bir şeydi. Vergilerin ödenmesinde, geçici de olsa hatırı sayılır bir erteleme demektir. Kralın herhangi bir konuda yolladığı bir buyruğun gecikmesi demektir. Bilitio ile ilgili bir buyruk, örneğin. Bir çoklarının Sita Cast-ra Birinzona dedikleri Bilitio kenti...

BEŞİNCİ KİTAP

OTUZDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Kurşun renkli, gösterişsiz şato ırmak ağzındaki en yüksek sırtlarda, sığ bir hendeğin kıyısında kurulmuştu. Ardındaki tarlalar, kat kat bağlarla ağaçlıklı tümsekler gerideki alçak dağlara doğru yükseliyordu. Bir su şeridi, şatonun topraklarıyla ada üzerindeki süslü kenti birbirinden ayırmaktaydı. Bu kent Haşmetli Kralın kilidi altındaki kafeslerden biriydi. Mazgallarını özel nöbetçiler korurdu. Büyük Geneva Gölünün güney batıya doğru daraldığı yerde bir ada. Aynı zamanda şato sahibi Gunderic'in de üstüne vurulmuş bir kilitti.

Rhaetia Alplerinin yükseklerindeki kar tarlalarından aşağı çağıldıyarak inen Rhodanus Irmağı göle kavuşup karıştığı yerde, suların renkleriyle devinmelerini değişt-

rir. Gölün öbür ucunda, güney doğuda suların akıntısı gene Rhodanus Irmağına dönüşür: Batı Burgundia'ya akan geniş bir ırmak; Goller'le Frank'ların, eski adı Burgundai olan Burgundia'sı.

Yıl 783, yaz sonlarında:

Kemerli duvar kapısının üstündeki parmaklıklı bir pencere başında duruyordu. Genç bir kadın. Aşağıdaki hendek suları yağla, çamurla ısıldıyordu, pisliğin, kokuşmuşluğun yere düşmüş ebem kuşağı gibi. Çekme köprü inik duruyordu. Yalnızca bu gece değil, günlerdir böyleydi. Lord Gunderic'in özel buyruğu olmadıkça kimsenin işlere baktığı yoktu ki! Lord Gunderic de doğu illerinde yolculuğa çıkmıştı. Vallis Poenina'dan, Purcapsset'ten, Ursare Vadisinden geçerek Desertinum'la Curia Rhaetorum'a, oradan da belki Turicum'a gidecekti. Resmi bir görev yolculuğuydu bu. Kralın buyruğu Gunderic'e genç ve neşeli bir saray elçisince iletilmişti.

Hendeğin sularında, evin en son kedisinin şişmiş ölüsü yüzmekteydi. Yanı başında da onun gibi ölü olan iki tane dev boyunda fare. Bu kedi ölüsü, tıpkı bundan öncekiler gibi tek gözlüydü. Bu evde gebe kalan kedilerin ya tek gözlerinin ya da iki gözlerinin birden kör olması ne garip şeydi! Bu son kedi şanslı sayılırdı. Yalnızca sol gözü bir tırnakla ya da dimdik sokulan bir parmakla oyulup çıkarılmıştı. Tanıdık bir parmak.

Kedilerle fareler yan yana, zor seçilecek kadar ağır bir akıntıyla, çekme köprüye ve güney kıyısına doğru sürüklenmekteydi. Kedinin kaplan gibi yol yol tekir olan, gergin karnındaki memeler döğmeye benziyordu. Sudan bir yastığa yaslanmış duran başı öyle küçük görünüyordu ki! Ard bacakları da ayıp bir biçimde yayılı. Kendi memelerindeki sütle, yediği balık, çorba ve farelerle doyup yat-

mış, güneşleniyor da olabilirdi. Belki de fare tutmak için bekliyordu. Şimdi yanı başında yüzenler gibi bir fare. Önce oynayıp sonra ısırarak öldürebileceği bir fare.

Doğrusu hizmetçi kız bir şeyler yapmalıydı bu konuda. Daha doğrusu kendisi davranıp İnigarda'ya söylemeli, İnigarda kâhya kadın Framberta'nın dikkatini bu duruma çekmeli. Framberta yamağı Oscalda'ya buyruk vermeli, Oscalda da bahçıvanları uyarmalıydı, hendekteki bu kedilerle fareleri, herşeyi temizleyip atsınlar diye...

Bulutlar dağılmıştı biraz. İnsanın kafasını dolduran, gözlerini perdeleyen o bulutların sisi kalkmış sayılırdı. Genç kadının gözleri penceresinin demirlerinde ve dışardaki günün geçip gidişinde oyalanıyordu. Yakında dağlardan inen yağmur selleri hendeği iyice doldururdu. Çekme köprüünün ötesinde bir yerde daha şimdiden boz bir su akıntısı setten aşağı sızmağa başlamıştı. Kendine dar bir yol oymaktaydı; çok geçmeden dış hendeğe ulaşip çayır-
ların ve yolun içinden ya da hendek boyunca akarak o da ırmağa ulaşacaktı. Görülmeğe değerdi doğrusu!

Genç kadın boynunun üzerindeki ince biçimli başını döndürerek karşı kıyıdaki evlere, adanın surlarına, ırmakla göle, yalçın sıra dağlara ve Beyaz Dağa doğru baktı. Bunun tepesindeki kayalarla buzullar yumuşak bir sise bürünmüştü ama güneş ışığı gene de sislerin arasından süzülerek güney yönüne beyaz ışıktan bir duvar yaratıyordu. Genç kadın,

«Yazık, dağın bir yanından öbür yanı görülmüyor!» diye hayıflandı .

Kudreti mutlak olan Kral dağda bir delik açamaz mıydı, parmaklıksız bir pencere ki insan onun Mülkünün daha uzak yerlerini de görebilsin? Hâlâ el değmemiş duran şu kızoğlan kız dağa bir delik delemeydi? İşte tam onun haşmetine lâayık bir bakire karnıydı bu dağ! Hatta Haş-

metli Kral Hazretleri Beyaz Dağın apış arasına yalnız kendi girmekle kalmaz, bütün ordularını, başka ülkelerden kaçırdığı askerlerini de sokardı. Hepsi sığarlardı Beyaz Dağın kalçasının arasına. Haşmetli Kral Hazretleri bir dağı gebe bırakıyor... Genç kadın kıkır kıkır güldü.

Bakışları dağılarak çevrede dolanınca gözlerinin önüne çılgın beyaz buluttan bir kurdele çekilmiş gibi oldu. Genç kadın bir kaç dakika şaşkınlık içinde duraladı. Sonra düşünceleri durulaştı.

«Saçmalama!»

İyi ki Gunderic, sinsî, korkak Gunderic evde değildi! İyi ki Saksonyaya gitmesi için buyruk çıkmıştı! Ama bu kez Radbert olmamıştı ona buyruğu ileten. Bambaşka bir görev peşinde olsa gerekti. Gideli çok oluyordu. Kral yeni bir elçi yollamıştı bu kez, hemen hemen Radbert kadar genç ve geveze. Kral soyundan geldiği söyleniyordu. Günlerce kalmıştı şatoda.

Gunderic yanına beş adamını alıp gitmişti. Zaten şu sırada yanına alacak daha fazla adamı yoktu. Ah, gittiği yerde uzun zaman kalsa, döndüğü zaman da, ille dönmesi gerekiyorsa eğer, iğdiş edilmiş olarak dönse...

Şatoda, ırgatlarla köleler dışında yalnızca iki tane silâhlı adam kalmıştı. Bu nöbetçiler günlerini zar atıp tavla oynamakla geçiriyorlardı. Geceleri bol bol içmekle birlikte hırlaşıp dalaştıkları olmuyordu. Genç kadın onların hizmetçilere sataştıklarını biliyor, çok doğal karşılıyordu ya, hizmetçiler de bu tür yatak oyunlarının ardından ne geldiğini bal gibi biliyorlardı. Nöbetçilerle kendisinin yatması şatonun hanımının aklından birkaç kez geçmemiş değildi. Genceciktiler. Hanım bu düşündüğünü hiç bir zaman yapmayacağını bilmekle birlikte gene de onların bakışlarını kana kana içiyordu: taze gövdelerin öz suyunu içmesine.

Yüksek sesle, «Güzel!» diye güldü.

Elleri demir parmaklıkları sıkarak, «İyi ki çocuklar öldü,» diye düşündü. Bükülmeyen parmağı çekme köprü-yü işaret eder gibiydi. «Ne mutlu ölenlere!»

İçine birden bir acı saplandı. Özlem, keder, pişmanlık bir dalga gibi kabardı, taşıtı. Kim demiş öldükleri iyi oldu, diye? Başlangıçta kendisi istemişti onların ölmesini; kendi gövdesine zorla aşılana bu canlı dokuların eriyip gitmesini kendi istemişti. Daha oluşup biçime gelmeğe fırsat bulamadan gövdesinden akıp gidecek birer avuç su olmalarını istemişti onların. Gel gör ki iki seferinde de onlara karşı beslediği duygular değişmiş ve aylardan beri ilk olarak içinde utangaç, sevgiye benzer birşeyler kıpırdamıştı. Onun bir parçasıydı bu çocuklar, ondan ayrı ama gene de onun yaratısıydılar ya, hiç değilse!

Genç kadın yılları hesapladı: Landoald yedi yaşında, kızı Gisetruda ise altı yaşında olacaklardı şimdi, bu dünyada onlara yer bulunsaydı. İstirap, özlem, kederle gözlerini yumdu.

«Keşke elimde kalsalardı!» diye düşündü. «Keşke bırakmasaydım onları, yaşasalardı, benim yaşamım da değişseydi.»

Kendi kapalı dünyasının içinde duruyordu, gözleri yumulu; yüzüne vuran ışık ince sıvıdan bir zar gibiydi. Gene de gözlerinden yaş gelmiyordu. İyi. İçine saplanan bir acı, sonra herşey gene düzelmmişti.

«Şansları varmış ki öldüler de yaşamaktan kurtuldular... Gunderic oğlana bir adamın adını vermek istedi: babammış. Kıza da anam dedikleri bir kadının adını ko-mak istedi. Neyse ki ben onların bu adları kirletmelerine engel oldum. Gunderic istediği adı koyabilirdi çocuklara ama o adları değil!»

İki keresinde de kocası uzun uzun düşünüp taşınmış-

tı: çocuklara Hludovig gibi, Berthrada gibi Frank soylularının adlarını vererek Krala yaransa mı diye. İkisinde de caymıştı. Kralın önünde eğilmek başka, ayaklarına kapanmak başka. Böylece çocuklara sonunda Landoald'la Gisetruda diye ad takıldı. Sanki babaları, anneyi buradan geçerken ayak üstü gebe bırakıp gitmiş, ayyaş bir Frank ya da Sakson askeriymiş sanırdınız!

Genç kadın, «İyi ki onlara böyle ad takmıştı,» diye düşündü. «Seviniyorum buna.»

Ve sonra üçüncü çocuğu gelmişti. Kendi evlâdı. En çok benimsediği. Gizlice şatodan kaçırıp birilerine verdikleri. Yoksa gizlice yapmamışlar mıydı bunu?

«Şimdi nerelerdesin acaba, Radberta'm benim?»

«Radberta'cığım, nerdesin sen şimdi? Bir keresinde dönüp geldin buraya. Kaç kereler geldin ama gene de yetmiyor, doyamıyorum ki sana! Nasıl da gülüp söylüyordun! Şarkılar söylüyordun, daha şarkı söyleyemediğin halde! Korkuyu benden uzak tutmasını sen biliyordun!»

Şatonun hanımı gözlerini açtı ve dumansız kafayla bir tek erkeği, kadınlar konusunda bilinmesi gereken ne varsa hepsini bilen erkeği düşündü.

«O ki beni gebe bıraktı, beni incitmeden sevdi, bana korkmadan sevmesini öğretti. Atıma biner gider, sonra gene bana dönerdi. İşimize geldiği zaman Gunderic'i saraya çağırtao oydu. Radbert'im benim! Kralın resmi görevli elçisi olarak şatoda kalır, dinlenirdi. Sonra çocuğu yanına alıp gitti, birilerine verdi. Gene de onun adını bıraktı bana; fısıldamak için, dilimin üstünden kaydırmak, yüreğimin içinde pıspışlamak, kumların ya da suyun üzerine yazmak için bir ad... sevmek, sevebildiğince sevmek için bir ad... Radberta, biricik öz kızım benim!

«Gunderic'in gene bir görev için çıkıp gitmesi ne iyi oldu! Onun gitmesi belki de Radbert'in buraya gelece-

ğine işarettir. Geldiği zaman kocama saraydan önemli haberler getirdiğini, onu beklemek zorunda olduğunu söyleyerek şatoya yerleşir. Kocama da Aquisgranum'da, Mettis'de, Saksonya'da, hatta belki o uzak Gece Yarısı Ülkelerinde yapılacak önemli görevler yükleyerek zavallıcığın koltuklarını kabartır.»

Genç kadın güldü, o zehirli ağız açıldı, o ıslıl ıslıl dişler kocasının kuru, yapışkan yüreğini ısırıp kemirdi. Kadının açık renkli, cam gibi sert gözleri neşe saçıyordu.

«Uşaklar dillerini tutacaklardır; hiç bir şey görmemek onların başlıca görevi. Şimdiyedek gözleri oyulmadıysa benim büyük yürekliliğim sayesinde; benim için gerekli olduğu zamanlarda, gerekli olan şeyleri görebilirsinler diye. Kendileri için de işe yarar bir şeyler görebilirler bu arada iyi ya, görsünler...

«Dünyanın tek erkeği, tek iyi yürekli erkeği, Radbert'im benim! Kötü, çirkin ruhlu olmayan tek erkek.

Radbert onun gözleriyle gerçekten gördüğü tek erkekti. Genç kadın için bir başkası olamazdı artık.

Gene de onun için tek kadının kendisi olmadığını biliyordu. Kahkahaları bal gibi sızıyordu Radbert'in varlığından; kadınlar ona yapışıp kalıyorlardı. Radbert'in gözleri kadınlar üzerinde yumuşak bir el gibi dolaşıyordu, usta, okşayıcı... Olsun varsın! Onun korkularıyla tiksintisini yenmiş, onu pislikle günahattan arındırarak gene bütün bir kadın yapabilmmişti ya! Yumuşak olmasını öğretmişti ona. Genç kadın ne zaman erkek görse kin ve hınçla kaskatı kesilmiyordu artık. Burnunu Radbert'in omuzuna bastırarak yatabilmmişti. Kokusuna dayanabildiği tek erkek oydu.

Radbert ona, Totonisvilla'dan alıp Langobardia'ya götüreceği tutsağın kimliğini de söylemişti. Yıllardan beri Francia'da bulunan bir tutsak.

«Radbert, Radbert'im benim, ona benimle ilgili tek bir söz bile söyleme, ne denli içkili olursan ol! Adımı anma benim. Adım da yok ki zaten! O ada sırtımı çevirdim, salıverdim, uçup uzaklaşsın benden. Rodgaud'un kızının babası kendi kızının akıntısına kapılarak boğuldu. Bunu hem biliyorum hem de bilmeyip sırt çeviriyorum! Ailem yok benim. Sen bana can vermezden önce ben yaşamıyordum ki! Irmağın alıp götürmediği tek yaşamı sen bağışladın bana. Taze kokuyordun, tembel bir gülüşün vardı, bana vefa yeminleri ettin. Irmağın getirip bana bıraktığı o yavru nerde? Radberta'nın güvenilir ellerde olduğunu söyledin bana. Tanrı senden razı olsun, Radbert'im!»

Çocuklar. Landoald'la Giseltruda, kendi gövdesinin meyvaları, Gunderic tarafından zorla ekilen. Sonra Rhodanus Irmağı tarafından alınıp götürülen... Onlar da sulara kapılıp gitmişlerdi, kedilerle fareler gibi. Gerçi suya düştükleri anlaşılır anlaşılmaz çıkartılmışlarsa da... Yok düşmemiş, itilmişlerdi suya. Onlarla itişerek oynayan, bu arada kendi de suya düşen biri, dadıları tarafından itelenmişlerdi. Koşuşanlar çocukları saçlarından tutup çekmişlerdi kıyıya. Ama dadıyı çıkartmamışlardı. Yaşamaları için bir neden yoktu ki onun, kurtulmuş olduğu şu dünyada!

Çocuklara şahane bir mezar taşı yapılmış, ağır taşın üzerine yaşlı baba Gunderic'in kaleme aldığı güzel, doku-naklı bir yazıt yontulmuştu. Kadın çiçekler serpmişti taşın üstüne. Ama Gunderic göz yaşları dökmüştü. Hem de her zaman, başkalarına yaranmak ya da kendini acındırmak için döktüğü yaşlardan değil. Bu kez içinden gelerek ağlamıştı.

Genç kadın, «Şanslı çocuklarmış!» diye düşündü. «Mezarları pek güzel oldu.»

Irmağa düşen dadınınsa hiç mezarı yoktu. Meğer ki

obur bir alabalığın midesine inmiş ola. Eğer öyleyse Lugdunum'daki bir sofrada sunulan bir alabalık yemeğine bambaşka bir çeşni katmış olsa gerekti!

Gunderic'in üçüncü çocuk konusunda herhangi bir kuşkusu olup olmadığını kimse bilmiyordu; karısı bile. Onun aşk çocuğuydu bu. Gunderic'in Haşmetli Kralı görüp hiç işlemediği bir suçtan ötürü özür dilemek üzere Saksonyaya gittiği bir sırada, kahkahalar, okşayışlar ve mis gibi bir erkek kokusu içinde ana rahmine düşen bir sevda çocuğu.

Gunderic herhangi bir şey biliyorsa bile dışarıya hiç renk vermiyordu. Ağzına o çağın olağan kilidi vurulmuştu: korku. Gunderic, elçi Radbert'in Haşmetli Kralın kuşağına olmayacak bir şey fısıldamasından korkuyordu. Ya da kralın piç oğlu Ercanbald'a.

Şatonun hanımı odanın içindeki hizmetçi kadınlara kulak verdi. Hizmetçiler onun öğretilerine uyararak yatak çarşaflarıyla örtüleri havalandırıyor, parmakların arasından silkeliyorlardı. Bir yandan hep birlikte temizlik yapıp toz alarak masaları iskemleleri itelerken bir yandan da fısıldaşıyorlardı. Aynaları, hanımlarından öğrenmiş oldukları gibi cilâlıyorlardı. Bu arada fırsat bu fırsattır diyerek aynalarda kendi bön, sümsük yüzlerine, sağır kulaklarına, biçimsiz burunlarına, çürük dişlerinin arasındaki gediklere de baktıklarından hanımın hiç kuşkusu yoktu.

Sis gene sardı onu. Hizmetçilerine seslenmek istiyordu ya, ne diyebilirdi?

«Hey, benim odadakiler!» mi diyecekti? «Yerlere güzel kokular sıkın, ortalık mis gibi koksun. Kralın elçisi Radbert buraya gene gelinceyedğin her gün, her yeri güzel kokulara boğun. Elçi Radbert, Aquisgranum, Lutetia Parisiorum, Lugdunum ya da bambaşka bir yerdeki önemli görevlerinden birine giderken yolda dinlenmek

için şatoya uğrayacaktır, nasılsa!

«Kadın dediğin her Tanrının günü yıkanmalı, yatak odasıyla yatağındaki pası, boğuntuyu havalandırmalıdır. Çarşaf lar en âlâ ketenden olsun; çimen gibi, taze yaprak gibi koksun, benim kendi gövdemin temizliği, en mahrem salgılarımın kokusu sinsin yatağıma,...

«O sana yaklaştığı zaman sen heyecan göstermiyeceksin. O sana ne düşündüğünü soruncaya değin hiç bir şey söylemiyeceksin. Sevişirken hoşnutluğunu belirtebilirsin, içinden gelirse. Ama onu yavaşça ısırmalısın. Yiyecekmişsin gibi davranmanın gereği yok, şöyle azıcık gevelemek istediğini belirt, yeter. Kadın kurnazlığı dediğin böyle olur işte! Sevişme bittikten sonra oynaşmağa, gıdıklamağa fılân kalkışma. Bitmezden hemen önce olur, isterse, ama sonradan olmaz. Senden hoşnut kaldı mı diye sorma. Soracaksan da sesini yükseltme. Zor duyulacak gibi fısılda, o anlar. O sana, nasıl, diye sorarsa «Güzel,» de. «Harika,» de...

«Böyle yaparsan, yaşlanıp inek gibi şişmanlayarak, keçi gibi sıskalaşarak ya da cadı gibi kazuletleşerek sevd a oyunundan elini eteğini çekinceyedeydin bu sefan böylece sürer gider. Böyle yaparsan onun şehvetini de kendi şehvetini de uzun zaman diri tutabilir, kuruyup gitmekten alakorsun...

«Arada parlayıp sönen o zehirli gülüş görünmez oluyor. Ne de akıllıyım ama! Aklımla bin yaşıyayım ben!»

Hanımın sessizliğine aldanan hizmetçi kızlar yüksek sesle çene çalmağa başladılar. Sonradan, bir uygun zamanda, bunlardan birinin dilini yoluna koymak gerekecekti. Al haspanın dilini, at hendeğe. Şapırt!

«Kimdi o gebe kalıp karnını şişiren kedi yi boğup hendeğe şapırtadan atan? Kimin sert, dik parmakları boy-

nun kafayla birleştiği yeri seçerek sıkıp bastırmıştı? Ben değildim. şimdi, pencere başında duran bu ben değildim o işi yapan. Bana kalırsa evli bir kadının marifeti bu; kocası Gunderic, yolculuğunu umduğundan önce bitirip birden dönüp gelecek diye korkan bir evli kadın. İçi doğmamış yavrularla dolu bir kedi. Kim gibi? Ben gibi! şapırt! Yavrular kedinin karnında, yavrulara yaraşır bir ölümle ldler. Kuzgun karası ya da ay sarısı olan suda bir şapırtı bir şupurtu. Yoksa kedi kendiliğinden mi atlamıştı? Kendini pencereden aşağı atmış, bu arada yoluna çıkan bir kaç fareyi de ısırıp öldürmüş olabilir miydi?

«şöyle ya da böyle, pencereden aşağı uçmuştu sonunda. Hizmetçi kızların çok işleyen dilleri de bu yolun yolcusudur. Bunu onlar da biliyorlar. şapırt. Güzel!

«İyiym şimdi.»

Derken o bulut gene gözlerinin önünden geçti. Bir gelip bir giden umarsızlık.

Sonra bulut çekilip gitti. Gzeel.

OTUZBEşİNCİ BÖLÜM

Gene eskisi gibi:

Bulut bir geliyor, bir gidiyordu.

O günlerde Gunderic. Genç kadın uşakların, hizmetçilerin fısıldaşmalarını, düşünmeden söyledikleri sözleri bugün bile duyar gibi oluyordu. Gunderic buraya bir baro baru, barun olarak geldiği zaman. «Yanında baru kadını, baruna'sıyla, yani benimle.» Vekilhar, kahyalar; şatonun, hiç değilse o gün ayık kalmasını becermiş olan o sefil ekibi ellerini ovuşturup yerlere eğilerek karşılamışlardı onları.

Gunderic'in Gnyd bu. Hizmetçiler daha düğün ř-

leninden önce kendilerine bir fısıltı şöleni çekmeğe başlamışlardı. Sonra geceleyin de yatak odasının kapısına sokulmuşlardı, şıfıntılar; iç gıcıklayıcı gece seslerini iyice duyabilmek için kulaklarını yaprak gibi yamyassı, kapı tahtalarına yapıştırmışlardı. Arada kıkırtılarını tutamamışlar, zar delinse de duysak, diye sabırsızlanıyorlardı; zarın yırtılmasını izleyecek olan iniltileri, zevk sarhoşluğunun mırıldanmalarını ya da kesik hıçkırıkları bekliyorlardı. Ama onlar için en önemlisi zarın yırtılışını duyabilmektir.

Kendi aralarında, yüksek sesle fısıldaşmaları:

«Hanımefendi hazretleri, barunamız, ilk geceden gebe kaldı mı dersin?»

Ama ne güzel aldanmışlardı o meraklarından çatlayan hizmetçi kızlarla kâhya kadınlar! Gebe kalmak konusunda değil de duymak istedikleri gece sesleri bakımından. Nerdeyse kapı tahtasının içine girecek gibi yassılan o uzun kulaklar umdukları sedaları hiç de duyamamıştı, çünkü delinecek olan zar, baruna'nın şatoya gelmesinden çok önce yırtılmıştı.

Çarşaplarda ertesi sabah gönüllerince kan lekesi buldular ve buruk bir saygıyla evirip çevirerek baktılar. Ne var ki bu, bozulan bir kızlığın süs gibi kesilerek gelecek kuşaklara örnek olsun diye saklanacak saf kanı değildi. Yırtık ve sıyrıklardan akmıştı bu kan. Yeni evli bir gelin tırnaklarını ikinci kez olarak ona sahip olan erkeğin yüzünde, boynunda, göğsünde denemiş, deliler gibi onun gözlerini oymağa çalışmış ama başaramamıştı.

Tırmıkları, saldırıları o ilk geceden, yolculukları sırasında verdikleri o ilk molada ırzına geçildiği geceden daha yırtıcıydı. Öyle ki erkeğin şehveti adamakıllı uyanmıştı ve adamcağız bu cırmıkları kadının ateşli isteğinin bir belirtisi olarak görebiliyordu. Belki de kendinin kadınlarda istek

uyandıran, yakışıklı bir erkek olduğuna inanası gelmişti, şahane Gunderic'in!

Anılar kadının gözlerinin önünde Ermiş Veronica'nın tülleri gibiydi: Frank askerleri babasının şatosuna dolmuşlardı. Ganimet arıyorlar, bir yandan da şatoyu, buranın yönetimini eline alacak olan yeni dük, marki ya da vali için hazırlıyorlardı. Bu dükalık kentinde hiç bir şey yapılmamıştı. Kral Hazretleri burayı denetime kendisi gelecekti. Kraliçelerin, veliahtların Fruili'deki sarayları olacaktı burası. Eskiden Forum Iulii, Civitas Austriae ve benzeri adlarla anılan bu ücra kentteki şatonun tüm değerli eşyaları korunacak ve kral adına saklanacaktı.

Gelgelelim tutanaklara geçecek kadar önemli olmayan altın, gümüş parçalarla kadınlar, uşaklar, hafif silâhlar, küçük halılar ve örtüler askerin ganimeti sayılmıştı.

Tutanaklara geçmiş olan yalnızca iki kadın vardı şatoda: rehine olarak bile değer taşımayan yaşlı bir düşesle genç kızı. Düşes askerlerin bile önüne atılamazdı. Gelgelelim kızı, şatoyu denetlemeğe gelen ve son zamanlarda soyluluk ünvanını elde etmiş olan Baru için kaçırılmaz bir pırlantaydı.

Kadın kölelerle hizmetçilerin listesi tam çıkarılmıştı. Demek ki sonradan Krala ayrıntılı bilgi vermek gerekmiyecekti. Böylece, adına nasıl deniyorsa o kentte, bilmem hangi dükün şatosunda kaç tane kadın köle ve hizmetçi varsa, iştahlı Frank ve Sakson askerlerinin, kimbilir, belki de son dakikada saf değiştiren dönek Langobard'ların alçak saldırılarına uğramışlardı. Önce köle kadınlar sıradan geçmişti elbet. Sonra da ötekiler. En güzel-leri yüksek rütbeli subaylarla elçilerin payına düşüyordu.

Baru'luğa son zamanlarda yükselmiş olan noter Gunderic'e gelince, «Beğendiğini al,» demişlerdi. Damarlarında biraz da Langobardia kanı taşıyan bu Doğu Burgun-

dia'lı, Krala böylesine bağlı bir kul olmasına karşılık hatırı sayılır bir ödülü haketmişti artık. Ancak iyilerin en iyisi lâıyktı ona.

Gene de dükün kızını ilk önüne çıkan yatağa yıktığı sanılmasın. Yok. Tam tersi. Elini yüreğine bastırarak kızın önünde yerlere değin eğildi; saraylara lâıyık, şiirsel sözler mırıldanarak kızın elini bir prensesin elini öpercesine öptü; buyruklarını alçak gönüllü bir rica kılığında sundu ona.

Şatonun o el değmemiş kızı böylece en iyi giysileriyle takılarını, taraklarıyla aynalarını kilitli bir sandık içinde yanına alabildi: tam anlamıyla bir çeyiz sandığı, sizin anlayacağınız. Omuzuna en kalın pelerinini sararak baru'nun maiyetiyle birlikte şatodan ayrıldı. Yol kıyısına, hendeğe ya da taze ölü yığınlarının üstüne atılıp bırakılanlardan biri olmadı o. Bunun yerine babasının çeyiz diye verdiği ak kırsağına bindi, Gunderic'in yanı sıra yola düzüldü.

Adı şatonun tutanaklarında en başta geçtiğinden, Lord Gunderic Geneva'daki Lemman Gölü kıyısındaki yeni şatosunda Krala rapor hazırlarken bu kızla ilgili olarak ayrıntılı bilgi vermek zorundaydı. Kralın casusu ve noteri olan dönek Lord Gunderic! Raporunda bu kızın bir siyasal tutsak, güzel bir rehine olduğunu bildirdi; hem güzel hem de tertemiz bir dük kızı olduğundan bir Frank Baruna'sı olmağa her yönden lâıyktı.

Hatırlamaktan vazgeç!

Şatonun hanımı, «Bu uğursuz anılardan kurtulabilirim, canım isterse,» diye düşündü. Güzel ...Gel gör ki anılar kabaran sel suları gibi topraktan dışarı sızmakta direniyordu... Hendeğin, üstünde pislikler, dallar, çöpler yüzen boz sularından sis gibi yükseliyordu. Fareler de yüzmekteydi hendeğin sularında ama kedi görünürlerde yok-

tu. Şişip gerilmiş ana kedi çoktan köşeyi dönerek setten aşağı yuvarlanmış olsa gerekti. Şimdi Aşağı Burgundia'ya Provincia'ya doğru yol almaktaydı belki de.

Sustur şu anıları!

Gel gör ki anılar susmak bilmiyor, yaygarayı bastıkça basıyorlardı.

Yeni Lord Gunderic maskesini özenle yüzüne geçirmiş, cilâsı çatlayıp da alttaki hayvan görünmesin diye öyle dikkatle kullanmıştı ki kendini! Dışardan bakılınca tam b.r saraylıydı; büyük bir şatonun insanlarına, malına mülküne koruyucu olarak atanan bir kral temsilcisi. Paskalya sonrasının yağnurları arasından atlarını sürerlerken Gunderic saatlerce bu rolü sürdürmüş, ezberliyerek öğrendiği centilmenlik ve saraylılık derslerini harfi harfine uygulamıştı.

Ne var ki ilk konak yerine varır varmaz kabuk çatlamış, içindeki Doğu Burgund.a'lı, dönek Langobard kendini köpürüp taşan şehvetiyle, olduğu gibi gösterivermişti. Bu kız onun ganimetiydi, genç, kolsuz kanatsız ve güzel...

Aç gözlü eller bir mücevher kutusunu nasıl kırıp açarlarsa Gunderic de öyle parçalayarak açtı kızı. Kızın üzerinde bir bıçak vardı. Geçen yılın Paskalya yortusunda bir gece, Perto diye b.r delikanlının ona gizlice armağan ettiği. Lord, bıçağı öyle bir hızla çekip kopardı ki kızın sağ elinin işaret parmağını eklem yerinden kırdı. Parmağı, bıçak düşsün diye arkaya doğru bükünce eklem yeri oynamaz oldu ve o parmak öylece dimdik, bükülmez olarak kaldı.

Oynatılmasına gerek olmayan, şimdi de gece gündüz ner dakika bir yerleri, birilerini suçlarcasına işaret eden gerçek bir işaret parmağı! Kullanışlı. Kimi bıçakların kimi yüreklere yönelik durduğu gibi, onun işaret parmağı da

hep Gunderic'in yüreğini gösteriyor olsa gerekti.

Ertesi sabah genç kadın adını değıştirmişti. Gerçek adının saflığı kana bulanmıştı çünkü. Yeniden ağzını açıp konuşmağa başladığı zaman,

«Bundan sonra bana Landoalda denilmesini istiyorum,» dedi.

Sabah doygunluğu içindeki Gunderic beğendi bu adı; nerdeyse öbür addan daha bile güzel buldu.

«Sen hangi adı taşısan güzelleştirirsin, güvercinim benim, güzel kuşum!» diyordu. «Tanrının ve bütün dünyanın gözleri önünde benim karım olacaksın. Bizim bu kutsal, mutlu birleşmemize Haşmetlinin bile bir diyeceği olamaz. Kendisi hepimize, hele bana karşı çok yakın davranıyor.» Sonra Gunderic sevdalı bir mırıltıyla, «Benim sivri tırnaklı pisi pisimi de beğenecektir, buna inanıyorum,» diye ekledi.

Sivri tırnaklı pisi pisiden yanıt çıkmadı, Pisi pisi sahibi adını düşünüyordu o sırada. Landoalda? Bir zamanlar ailelerinde bu adı taşıyan bir kadın varmış. Büyük Theodore Çağında, pis bir bunakla evlendirmiş'ler; kadınların ırzına geçmekle, yağmacılıkla ün salmış pis bir Baiu-varia'lı. O Landoalda da gizli bir bıçak taşırmış üzerinde. Bir gece yatakta kocasının kafasını kesip pencereden dışarı, şatonun hendeğine atıvermiş. Sonradan genç bir adamla evlenip mutluluğu kavuşmuş; doğurduğu oğlanlar büyüyünce dük olmuşlar.

«Güzel,» diye düşündü genç kadın. «Düşüncelerim çok iyi. Üzerinde ne bir tutam sis ne de bulut var şimdi. Yüzüme tatlı, temiz bir hava çarpıyor, son baharın duru, ince, serin havası. Radbert gene bana dönüyor da ondan. Gunderic evde değil. Zaten uzaklarda olması gerekir şu sırada. İyi.»

«Hanımefendi, lütûfkâr sultanım, yoldan beri atlılar geliyor!»

Kulakları biraz ağır işiten oda hizmetçisi İnigarda eşikte belirmişti ama Landoalda dönüp ona bakmadı.

Buz gib. bir sesle, «Biliyorum,» dedi. «Bağırıp durma öyle.»

«Ama güzel hanımcığım...»

«Kapa çeneni.»

Hizmetçi kadın başını yana doğru çevirince sağır kulağı hanımından yana dönmüş oldu.

«Ama hanımcığım, hendek köprüsü...»

«Zararsız insanlar,» dedi Landoalda. «Zararsız görünüyorlar. İki yolcu. Görmüyor musun? Kıs çeneni de sus artık.»

Kendisi atlıların hendek boyundaki yamaçtan yukarıya doğru gelişlerini çoktan görmüştü. İki erkektir. Biri s m işlemeli alı yeşilli, göz alıcı giysiler içindeydi; öbürküyse tüniğinin üzerinde soluk bir pelerini atmıştı. Arkalarından bir yük atıyla iki seyis gelmekteydi. Şimdi atlılar çekme köprüünün tam önündeki küçük yokuşun dibine varmışlardı ya orada bir süre, bir saygı bel.rtisi olarak beklediler. Ancak ondan sonra köprüyü geçtiler.

Landoalda pencereden geri çekilerek onların konuşma seslerini, atlarının nal şakırtılarını dinledi. Açık duran sur kapısında atlılar gene duralıyarak kapıcıya seslendiler, kim olduklarını bildirdiler.

Landoalda şimdi pencereye gene sokulabildiğince sokulmuş, demir parmaklıkların arasından sarkmağa çalışıyordu. Gelen erkeklerin ikisi de gençti. Cicili giyinmiş olanı bir saraylıydı besbelli, Radbert gibi. Ufak takkesinin altından fışkıran beyaza yakın sarı saçları kulaklarına iniyordu. Kısa ve sarışın bir de sakalı vardı.

Öbürünün pelerini keşiş pelerinleri gibi kukuletahtı-

dı ama kukuletasını arkaya atmış olduğundan saçlarının uzun olduğu görülebiliyordu. Keşişlerinki gibi kazınmış ya da çepeçevre perçem biçiminde bırakılmış değildi. Kızıla çalan bir bıyığı vardı. Yanındaki züppe arkadaşı gibi o da kısa bir kılıç, bir okla yay taşımaktaydı.

Genç kadın, «Geldi işte,» diye düşündü, ellerini yüreğinin üstüne bastırarak, «Sağ, hem de burada!»

Yolcular kapı kemerinin altından geçmişlerdi. Seyislerden biri, ince, esmer bir genç başını kaldırdı ve pencere girintisinde gördüğü kadına neşeyle elini salladı. Kolunu sallamasıyla indirmesi bir oldu ve yüzünde yerin dibine geçmişcesine utanç dolu, korkulu bir bakış belirdi. Ve genç adam eyerin üstünde oturduğu yerden saygıyla boyun kıvrarak eğildi.

Kadın şimdi pencereye öyle bir sokulmuştu ki demir parmaklıklar yüzüne değiyordu. Öteki seyis de başını kaldırıp ondan yana baktı, domuz gözüne benzer tek gözünü kırpmaya yeltendi. Şaraptan ciğer gibi kızarmış, şişko herifin biriydi.

Kadının içinden ona birşey bulup atmak geldi, ağzının tam içine isabet edip ona dersini verecek birşey. Kedi ölüsü ya da farelerden biri burada olaydı. Genç kadın atacak şey bulamayınca aşağıya doğru tükürdü. Tükürük herifin suratına, hiç değilse atın ard yanına çarptı, inşallah!

Sonra şatonun hanımı pencereden çekilerek çarçabuk yatak odasına gitti.

Onun geldiğini duyan hizmetçi kızlar kaçıştılar. Kadının tam yabancılar kapıdan girdikleri sırada avluya bakan pencereye ulaştı.

Kapıcı atların önünden geri geri yürüyerek sofanın dışındaki üstü açık merdiveni göstermekteydi.

«Olamaz,» diye düşündü kadın. «Olamaz bu!»

Göğsü inip kalkıyordu.

«Demek papaz olmamış sonunda.»

Onu belleğinden silmeğe çalıştı ama ittikçe genç adamın düşüncesi geri geri tepiyordu.

«Papaz olmamış. Okumuş bilim adamı olmuş. Bir tür bilim adamı işte. Büyümüş de. Hem ene hem boya gitmiş. Atın üstünde oturuşu ne güzel, ne rahat! Ama hepsi öyleydiler, biz.m eski memleketin erkekleri. Yanındaki arkadaşının biniciliği de iyi ama duruşunda aynı güç yok. İkisi de genç bu erkeklerin. Ben de gencim.»

Onun, solgun pelerinli olanının yaşını yılı yılına biliyordu, yeter ki ansımak istesin! Kendinden birazcık daha büyük.

«Ya ben kaç yaşındayım? Aklıma gelmiyor. Umu-
rumda değil. İyi.»

Aklını aşağıdan gelen seslere verdi. Kendi seyis çıkarakları, yabancı seyislerle şato uşakları avlu merdivenindeydiler şimdi. Mutfaktaki hizmetçilerin çan çanları pencerelerden ve dışardaki holün açık kapısından dışarı taşıyordu. Saray züppesinin bunları bastırarak yükselen nesheli sesi duyuldu: genç bilginin duru serinkanlı sesine karışan bir Radbert sesi... Boşuna lâf etmeyen bir sestti bu. Buyruk verirken bile karşısındakine akıl danışır, onunla uzlaşır gibi konuşuyordu.

Genç kadın, «Onun tarzı bu,» diye düşündü. «Kurnaz tilki. Hem de nasıl! Burada nasıl davranacağını önceden uzun uzun planlamış. Burada kimlerin oturduğunu biliyor; yoksa bunca dolambaçlı yollardan geçerek bu Tanrının dağ başına, dağ başında oturan insanları görmeğe gelir miydi? Ah, o ne kurnaz tilki o!»

Yarı sağır İnigarda geride durmuş, beklemekteydi.

«Framberta'ya söyle, iç salonda yemek hazırlansın onlara. Buraya geldikten sonra bir kaç gece kalırlar sanıyorum. Söyle, bir, yok yok, iki yatak odası hazırlansın.

Temiz olsun. Aşağı kattakiler olmaz. Bu katta olsun ama benim kapımdan uzak.»

«Peki, baş üstüne, hanımcığım.»

Buyruklar, talimatlar. Ne kolay şey!

«Framberta'ya söyle, konuklar isterlerse yıkanıp üstlerini değiştirmelerini sağlasın. Hazırlandıkları zaman büyük salonda beni beklesinler. Şimdi git, ama sonra hemen gel gene. Hemen dönüp geleceksin. Ne efendilerle ne de uşaklarla lâklâka dalmak yok! Onlarla Framberta konuşacak, anlıyor musun?»

İnigarda'nın koşarak koridorda uzaklaştığını, ayakları takılarak merdivenden indiğini, o tiz sesiyle Framberta'yı çağırdığını duydu. Birden şatonun dört bir yanı sesle doldu, birbirine karışan bir sürü ses. İnigarda dönmek bilmiyordu. Landoalda pencere girintisinde durmuş, bekliyordu. Uşaklar eyer bağlarını çözdüler, eyerleri indirip atları avlunun karşısına taşıdılar. Onunkisi ısıltılı al attı. Landoalda'nın aklına evinin çayırılarındaki atlar geldi. Kimin çayırıları? Birinindi ya... Dağlara tırmanmağa yarayacak, geniş göğüslü, gürbüz hayvanlar beslerlerdi. Sağrıları ıslıl ıslıl kestane alı. Bu adam atına iyi bakmıştı. Küçükten öğrenirlerdi bunu, o eski memlekettekiler...

Bu yolcular göl kıyısında konaklamış olsalar gerekti; belki keşişlerin manastırında, belki de kentin içinde. Şatoya gelmezden önce kendilerine ve atlarına çeki düzen vermek için.

«Beyaz kırsığım yıllar önce telef oldu gitti. İyi.»

Efendilerle uşaklardan o ince yapılı olanı merdivenden yukarı, salona çıktı. Landoalda ayak sesleri, hizmetçilere sorulan sorular duydu; sonra ayak sesleri gene yürüyerek salona geçti ve bir kat daha tırmandı.

İnigarda çevrede dönüp dolanarak işe yaramağa çalışıyordu. Meraklı, işgüzar kaltak! Yankılar yapan konuş-

ma sesleri. Derken hizmetçi kız b.rden hanımının buyruğunu hatırladı korkudan benzi atarak döndü, koşa koşa yukarı çıktı. Hanımının dairesinin açık kapısının önünde bir dakika, çarpıntısı geçsin diye durdu. Başına gelecek olanlara kendini hazırladı. Dış odanın içinden ayak parmaklarının ucuna basa basa sessizce geçmeğe çalışarak, başını yana doğru eğip yatak odasının kapısı önünde durdu. İnigarda başını hep böyle tutardı. Sol kulağının neden duymadığını da pek iyi biliyordu. Serinkanlı görünmeğe çalışmakla birlikte o etli yüzü korkudan titremekteydi.

«Framberta'ya dediklerimi iletmek bunca zaman mı aldı?»

«Ne buyurdunuz, hanımcığım?»

«Yanıma yaklaş da dediklerimi işit. Neden böyle geç kaldın, ha?»

«Kâhya kadının soruları bitmiyordu ki, hanımefendi! Sordukça soruyordu; o yüzden geç kaldım. Sonra da koşa koşa geldim, hanımcığım.»

«Gel buraya!»

İnigarda hanımına yaklaştı, Gözlerindeki dehşeti gizlemeyi unutmuştu. Yüzünü gereken yönde döndürürken o tombul, beyaz yanakları titriyor, kirpikleri kırpışıp duruyordu. İnigarda o ürkünç bükülmeyen işaret parmağını gördü, inşallah yakında kırılır, diye dua etti. Belki bugün, şimdi, hemen şu dakikada çattadak kırılır diye çılgın bir umuda kapıldı. Ulu Tanrım, ne olur! Ama hanımı bu parmağa gözü gibi bakardı. Şamarı hizmetçi kızın yanına elinin tersiyle patlattı. İnigarda tepeden tırnağa kasılarak kendini hazırlamıştı. Gene de odanın havasını çınlatan şamar öylesine şiddetliydi ki İnigarda bir kaç adım yana savruldu.

Sersemlemiş kafasıyla, «Bu kez de şansım varmış,» diye düşündü. «Parmağı gözüme raslamadı. Kulağım de-

sen zaten sağır olacağı kadar olmuş!»

«Şimdi beni güzelleştir,» dedi Leydi Landoalda.

OTUZALTINCI BÖLÜM

Boyanmış, yanakları pespembe olmuştu. Üzerinde de geçen yıl Radbert'in Romadan getirdiği o güzel, dümdüz elbise vardı. Radbert elbiseyi koca cimri Gunderic'e vererek bunun kumarda mı ne, bir yerde eline geçen ufak bir şey olduğunu söylemişti. Ne yapacağını bilememişti. Böyle yalın, kibar bir elbiseyi Leydi Landoalda beğenip alır mıydı ki?

Elbise genç kadının üzerine tıpatıp oturmuştu. Öyle ki Gunderic, elbiseyi yapan terzi ya da hiç değilse alan adam acaba Landoalda'nın vücut yapısını biliyor mu, diye merak etmiş olabilirdi.

Elbise gerçekte altın ve gümüş iplikle işlenmiş, Haşmetli Kralın bile gözlerini kamaştıracak derecede şahane, kraliçelere, kral kızlarına lâyük b.r giysiydi. İpekli kumaş, Radbert'in eski yağmalarından kalma takıları değil! Radbert'in şatoda «unutup gittiği» yüzükler, bilezikler, telkâfî işlenmiş altın küpeler. Boynunda gene dalgın Radbert'in şatoda «unuttuğu» bir altın zincir; ucunda bir dağ kristali sarkıyordu.

Landoalda böylece takıp takıştırdıktan sonra bir an takı kutusunun önünde duraladı, o bükülmez işaret parmağıyla zincirlerini karıştırdı. İşte tamam, hah şöyle! Dilediği balık oltaya yakalanmıştı. Genç kadın bulduğu ince altın zincirle bir süre oynadı. Zincirin ucunda hâlâ, değerli, renkli taşlarla süslü bir gümüş haç asılıydı. En sonunda bunu da گردanına asınca Landoalda artık aşağıya inebileceğini düşündü.

Yüzü kremlerle iyice ovulmuştu, ne var ki İnigarda gümüş aynayı tutunca hanımı yanaklarının rengini kuşkuyla süzdü. İlk önce solgun bir görünüm yaratmak istemiş, sonradan yanaklarına, genç kız pembeliği versin diye allık sürmüştü. Şimdi yanaklarını çokçana boyamış gibi geldi.yse de sonunda boyayı olduğu gibi bırakmağa karar verdi. Tepesinde simden örölmüş, değerli taşlarla işlenmiş minicik bir takke vardı; düğ kızlarının giydiği türden.

Bu görkemli güzellik karşısında İnigarda heyecandan soluğunu hızla içine çekince hanımı öfkелendi:

«Kapa çenen!» diye payladı onu. «Soluğun çiğ çiğ balık kokuyor. Herşeyim yerli yerinde mi? Bir eksiğim yok ya? Emin misin?»

Landoalda koridor boyunca ilerledikçe içindeki acele etmek isteği büyüyordu. Ama kendini tuttu; merdivenlerden başı dik, yüzü ciddi, ağır ağır indi.

Merdivenin yarısına varınca dış salondaki iki erkeği gördü. Ocağın başında ayakta durmaktaydılar. Şatonun hanımını karşılamak için yanyana kapıya doğru yürüdüler. İkisi de aşağı yukarı bir boydaydılar. Onlara böyle tepeden bakarken Landoalda'nın içinden kıkır kıkır gülmek geldi. Erkeklerin daha gençce, gözlerinin altı biraz şiş olanı, şöyle bir Radbert'i andırıyordu. Bakımlıydı. Uzun sarı saçları özenle taranıp parlatılmış, kızıla çalan sakalları düzgündü. Tıpkı Radbert gibi o da yüzüklerle bir bilezik takmış, boynuna da bir zincir asmıştı. Radbert gibi onun da kalçaları dar ve güçlüydü ama ne Radbert'inki kadar güçlü ne de o denli dar. Yapısı da biraz daha kalındı ya ince burnunun cüretli sivrilışı tıpkı Radbert'inkini andırıyordu.

Şato hanımının merdivenden aşağı inen ayaklarını görür görmez bu adam hemen saygıyla eğildi ve genç kadın salona ininceyedeğin reverans yapmaktan vazgeçmedi.

Arkadaşınınsa yanaklarıyla çenesi traşlıydı. Ama saçının önünde gür bir perçem, dudağının üstünde de ince, uzun, kızılımsı b.r bıyık vardı. Landoalda onun şimdi daha kemikli olduğunu gördü. O çocuksu yuvarlaklar yitip gitmiş, geçen yıllar onu da hırpalayıp eritmişti. Landoalda, «O da savaş gördü,» diye düşündü. «Kadınlarla yattı.»

Geldiği zamanki eski yeşil pelerinini atmış, şimdi kalarlar içindeydi. Ceketine gümüş iplikle dikiş geçilmişti. Göğsü şişkin duruyordu. Sanki nicedir şu dakikayı göğüsleyebilmek için derin derin soluklar çekmişti içine. Güçlü bir erkek göğsüydü bu. Genç adam Landoalda'nın anımsadığından da gen ş omuzluydu. Hem de yıllar yılı kitapların üstüne eğildiği halde. Yoksa bırakmış mıydı bunu? Landoalda onun kalçalarının da dar, bacaklarının sıırım gibi, sırtının dimdik olduğunu gördü. Tutumu abartmalı, ya da kibirli değildi; ne de Radbert'inki gibi genç ve rahat... Tersine girgin, bekleyiş dolu bir duruşu vardı. Genç kadın,

«O da tedirgin,» diye içinden geçirdi.

En son basamakları indiği sırada erkekler de ona iyice yaklaşmışlardı. Genç kadın sakat parmağını gizlemek amacıyla avuçlarını birbirine bitiştiirdi. Yere bastığı zaman da ellerini birden üstüste koydu, ovuşturmak istercesine. Ama ellerini ovuşturmağa bir neden göremeyerek gene avuçlarını birbirine bastırdı ve konuklarını bir baş eğmesiyle selâmladı.

Sonra başını şöyle bir yukarı kaldırdı, adamların yanaklarıyla alınlarına baktı, gözlerine değil.

Agibert adında olanın biçimli, iyi, güleç bir ağzı vardı, Radbert'inki gibi. Öbürsünün dudakları daha b.r kısıktı; ne ince ne de dolgun; ailesinin dudakları! Sımsıkı kapanmış değillerdi şimdilik, ama ergeç kapanacaklardı.

Erkeklerin ikisi de sağ ellerini saraylılara yaraşır bi-

çimde göğüslerine bastırarak gene yerlere eğildiler. Doğruldukları zaman genç kadın Agibert'e baktı. Sağ eli boyundaki gümüş haçla oynuyor, parmakları zincirin halkalarını yoklayıp duruyordu.

«Hoş geldiniz, baylar.»

Agibert yeniden yerlere eğilerek, «Lütufkâr sultanımız, izniniz olmadan kapınıza geldiğimiz için bizi bağışlayın» dedi. «Beneventum'dan geliyoruz. En son Roma'da konakladık. Kralın çağrısı üzerine Mettis'e ve Aquisgranum'a gidiyoruz. Yolumuz şatonuzun yakınından geçiyordu da: Önce Mettis'e gidiyoruz. Arkadaşım Johannes Lupigis oradan Aquisgranum'a geçecek. Öğretmen olmayı öğrenmek üzere çağrıldık. Belki resmi birer göreve de atanırız.»

Genç kadın, «Beyefendi,» diye karşılık verdi, «Eşim Lord Gunderic de resmi bir görevle geziye çıkmış bulunuyor. Burada olup sizi kendisi karşılayamadığı için üzgünüm.»

Agibert, «Biz de siz n kadar üzgünüz,» dedi. «Ona Roman'dan selâmlarla haberler getiriyoruz.»

«Anlıyorum,» dedi genç kadın. «Kocamla görüşülecek işiniz olmasa yolunuzu böylesine uzatmazdınız. Sizi kaçırdığına kimbilir nasıl üzülecekti... Yolculuğunuz rahat geçmiştir ya, umarım?»

Bu kez, öbürü, Johannes Lupigis olanı karşılık verdi:

«Yer yer çok iyi geçti. Tümüyle mutlu bir yolculuk sayılmazsa da yollar ve mola verdiğimiz yerler bakımından rahatımız yerindeydi.»

Kadın ona bakmıyordu.

Genç adam, «Bilitio'dan geçen yolu seçmemizin belirli nedenleri vardı,» dedi. «Lepontia Vadisinden geçtik. Ursare vadisinin üstündeki dağ boğazından aşıp geldik.»

Agibert lâfa karışarak, «Ondan sonra da Furca ge-

çidinin buzul tarlaları yoluyla Sedenum'a indik,» diye anlattı.

Öbürü, «Bilitio'da yapacağımız soruşturmalar vardı da,» diye ekledi.

Genç kadın hâlâ ondan yana bakmıyordu.

Bükülmeyen işaret parmağını şöyle bir sallayarak, «Eşim evde olaydı sizi şanınıza daha lâıyk bir biçimde ağır-layabilirdi, baylar,» dedi. «Ne yapalım ki Lord Gunderic Kralla görüşmeye, gitti. Saksonyadadır, sanıyorum.»

Agibert, «Bizi bu gecel.k barındırabilirseniz köleniz oluruz, efendim,» dedi. «Bir ya da iki gecelik birşey,» di-ye ekliyerek kadının gözlerinin içine bakmağa çalıştıysa da başaramadı.

Üzerindeki saraylı nezaketinden bir şey yitirmemiş olmakla birlikte gözlerinde umut ve bekleyiş yüklü bir pa-rıltıyla gülümsedi. Kadına doğru kısacık bir adım attı. Elini, onun omuzuna, belki de boynuna dokunacakmış gi-bi haf.fçe bir uzattı.

Kadın buz gibi bir sesle, «Korkarım soframızda size lâıyk bir şeyimiz yok,» dedi.

Gözleri öbürünün gözlerine doğru şöyle bir kayıp geç-ti.

«Gözlerinin rengi daha bir koyulmuş sanki,» diye dü-şündü. «Ortalığın loşluğundan olmalı. Saçları da daha koyu, daha kızıl eskis.ne oranla... benimkiler gibi.»

Yüksek sesle, «Sessiz, gösterişsiz yaşarız biz burda,» dedi. «Dünyanın dağdağasından, şatafatından uzak kal-dığımızı söyleyebiliriz. Şatomuz sizin alıştığınız saraylara benzemez.»

Agibert, «Biraz önce, lütfunuz sayesinde bana ayrı-lan oda şahaneydi, sultanım,» diye ona karşılık verdi. «Şa-tonuz da, çevresi de son derece güzel.»

Kadın, içinden, «Tıpkı Radbert g.bi bu da pohpohla-

mayla girişiyor işe,» diye geçirdi. «Ne var ki Radbert gibi ustası değil bu işin.»

Sesi biraz sertleşerek, «Haşmetlileri de beğendiler burasını,» dedi. «Bir kaç kez, Curia, Ticinim, Mediolanum gibi kentlere giderken buraya uğradılar. Kralımız da gösterişten hoşlanmıyor.»

«Dayanamıyorum artık. Söyleyecek söz bulamaz oldum. *Bulutlar gelmeğe başladı gene.*»

Kendini zorlayarak, «Karnınız acıkmıştır sanırım,» demeyi başardı. «Yoksul soframıza şeref vermenizi sizden dileyebilir miyim?»

Bütün parmaklarını dümdüz tutarak el cırıptı. Bir erkek uşakla kâhya kadın Framberta içerdeki küçük salonun kapılarını açıp perdeleri çektiler. Landoalda erkeklerin önü sıra içeri girdi. İçinden gene acele etmek geliyorduydu da bunu dışarı vurmadı. Vurmak istemedi. Bulutlar gözlerinin önüne gerilmişti. Arkasından gelen konukların ayak seslerini duyuyor, dimdik ileri doğru yürüyordu. Bulutlar dilini sımsıkı sarmağa başlamıştı, öyle ki konuştuğu zaman sesi peltek ve boğuk çıktı.

«Korkarım bizler size, Roma'dan, Beneventumdan hatta Batı Burgundia'dan alışık olduğunuz nadide yiyecekleri sunamayacağız.»

Kapıya vardıkları zaman genç kadın dili dolanarak, «Bizim soframızda nadide, pahalı şeyler yazık ki pek bulunmaz,» diyebilmeyi zar zor başarmıştı. «Örneğin fırında kedi ya da fare dolması gibi şeyler... böylesi nadide yemekler, bu denli nefis yiyecekler...»

Birinin güldüğünü duydu. Agibert olsa gerek. Ve bulut geçip gitti. Küçük salona girdiği zaman genç kadın hiç durmaksızın konuşma gereğini duyuyordu.

«Göl balıklarımızın üstüne yoktur. Irmaklarla dağlardaki göllerde de alabalık boldur. Korularımızdaki av

hayvanlarının etleri çok lezzetlidir. Hayvanların da, kuşların da. Kral Hazretleri burada bir çok kereler avlandılar. Bizler...»

Söylemesi gereken sözcükleri gene yitirmişti ya, «Demın söylediklerim birbirini tutuyordu,» diye düşündü.

Sofranın baş köşesine geçerek elyle Agibert'i soluna, öbürünü de sağına oturttu.

«Yoksul soframızla övünmek istemedim,» dedi. «Çoğunlukla bu ufak salonda yeriz yemeklerimizi. Şatoda artık pek öyle eskisi gibi şölenler vermiyoruz. Gene de arada kapımızı çalan konuklar oluyor işte. Konukların da her zaman başımızın üstünde yerleri vardır. Kuzum, oturun, baylar.»

«Masanın üstünde yalnızca iki şamdan var, yalnızca dört mum yanıyor. Neyse ki Framberta ocağı yakmayı akıl etmiş...» Hem yemek hem şarap garsonluğu yapan uşak çevresine ahırla karışık mutfak kokusu saçıyordu. Landoalda şaraptan çek nir, suyla karıştırıp içerdi. Gülümsedi. Baştan savması kolay olmayan arsız bir gülücüktü bu. Landoalda gülücüğü savuşturamayacağını anlayınca yüzünü Agibert'ten yana döndü.

Agibert, gözleri gene için için yanarak, ağzı yayılarak kadına gülümsedi. Gönül fethine çıkmış bir Radbert taslağı ama Radbert'in yerini dünyada dolduramaz...

Agibert hafifçe eğilerek, «Şatonuzun şaraplarının ünü dillerde gez yor, hanımefendi,» diye şatonun hanımına övgü sundu.

Şatonun hanımı da kadehini onlarla birlikte kaldırdı. Serin sıvı ağzına dolunca dudaklarındaki o yapışkan gülümseyişi savıp titremeyi durdurttu. O zaman genç kadın çarçabuk öteki konuktan yana döndü, göz göze geldi onunla ve içini birden bir isteksizlik korkusu bürüdü. Adam

sanki onu kapı aralığında gözetlemekteydi, anahtar deliğinden ya da...

«Beni gözlerim yoluyla kısıkrak yakalamağa çalışıyor,» diye düşündü. «Süzüyor beni. Gözlerinin rengi eskisinden çok daha koyu.»

Sonra, «Ellerim,» d.ve irkildi birden. «O elimi unutmak olmaz.»

Kimseden yana bakmayarak ortalık yere, «Eşim Gunderic'in burda olmayışına gerçekten çok üzgünüm,» dedi.

Eli boynundaki zincirlerle oynuyor, gümüş haçı evirip çeviriyordu.

«Buyurmaz mısınız, baylar?»

Alabalık ızgarası, piliç söğüş ve tam Kralın sevd.ği gibi hafif kızarmış dişi karaca eti yediler. Yerken parmaklarını sık sık bükmesini gerektirmeyecek kolay yiyecekler... Konuklar da Kralın huzurundaymışlar gibi terbiyeli, ağır ağır yiyor, şarap kupalarını almazdan önce ellerin. el bezlerine siliyorlardı.

Agibert, önceleri yavaştan aldıysa da öbüründen daha çok içiyordu. Radbert kadar da çenebazdı, doğrusu.

Öbürü suskun dinliyordu. Kadının gözleri onun yüzünün üstünde kayarak dolıştı. Bu yüze şimdi renk gelmiş, bir pembelik alına dek yayılmıştı. Bir yara yerinin aklığ altında bir kan kızılı. Alnını bir yerlere çarpıp inc nmiş olmalı... **Daha sonra...** O zamanlar bu yara izi yoktu...

Agibert, «Beneventum her zaman seçkin, kalburüstü insanları kendine çekmiştir,» dedi. «Örneğin Orbilius Pubillus.»

«Öyle mi?»

Agibert, «Horace'ın hocasıydı,» d.ve ekledi.

Hem Horace'ı ezbere bildiği hem de Beneventum'lu olduğu için övünçlüydü.

**Kimin için topluyorsun
Bu altın saçlarını,
Böyle yalın ve güzel...**

Diye okurken gizlemediği bir hayranlıkla genç kadının mum ışığında bakır gibi parlayan saçlarına bakıyordu.

**Yazık! K'imbilir daha kaç kez yas bağlayacak,
Devrik tanrılarının ve inanların ardından!
Kararan denizin azmış dalgalarına
Şaşkın bakan gözlerle...**

diye genç adam gözlerini devirerek şiir okurken kendi içinde de fırtınalar estiğini belirten işaretler yapıyordu.

Öbürü Landoalda'yla göz göze gelmeğe çalıştıysa da kadın gözlerini kaçırınca o da bakışlarını masaya doğru indirdi. Sonra,

«Horatius'un hocası sopa kullanmakta birinciymiş,» dedi. «Sopasını öğrencilerinin kulak tozuna öyle bir ustaca indirirmiş ki öğrenciler temelli kör ya da sağır kalırlarmış...»

Kadın şarabından bir yudum aldı, sonra dudaklarını, boyası çıkmasın diye usulca, dikkatle, peçetesinin ucuna kuruladı.

Ag bert durmadan yiyor, konuşuyordu. Lokmalarını ses çıkarmadan çiğneyip yutuyor, ağzıyla parmaklarını peçetesini sallamadan siliyor, bir yudum daha şarap içiyordu. Şaraba düşkün olduğu anlaşıyordu. Dudaklarının bardakta şöyle bir oyalanışı vardı; öpmek, kokusunu içine sindirmek istiyordu sanki. En azından Radbert kadar iştahlıydı. Bir yandan yeyip içerken gülüp söylemekten, fıkralar, öyküler anlatmaktan da vazgeçmiyordu.

Şu sırada Romayı anlatmaktaydı. Onu Beneventum'dan Romaya yollamışlar. Roma başlıbaşına bir okul sayı-

lrmış, hem ruhsal hem de bedensel eğitim için eşsiz bir okul. Oradayken Agibert arkadaşı Johannes Lupigis'e daha yaklaşmak fırsatını bulmuştu. Sonra Diyakos Anselm'in yardımı, Haşmetli Kralın da büyük gönüllülüğü sayesinde eline bulunmaz bir fırsat geçmiş, Aquisgranum'daki yeni üniversiteye gitmek hakkını elde etmişti. Sonunda saraya çıkan bir kapıydı burası.

Agibert kollarını abartmalı bir kıvançla sallayarak gene şarap bardağını eline aldı.

«Bunun ne demek olduğunu bir düşünsenize, hanımefendi! Yepyeni donatılmış bir krallık okulunun üyesi olmayı bir düşünün. Alchuinus'la tanışmayı düşünün. O ki dünyanın en büyük hocasıdır... Haşmetli Kralımızdan sonra, elbet!...»

Lâflar dudaklarından aralıksız dökülüyordu. Tıpkı Radbert'im benim, gel artık, gel!

Öbürü çoğunlukla susuyordu. Arada genç kadın gizlice ona bakınca gözleri karşılaşıyordu. Kadın, yanakları üstlerindeki yapma güllerden daha da pembeleşerek,

«Güzelim!» diye içten içe dişlerini gıcırdattı. «Yakında yaşlanacağım belki, ama hâlâ güzelim. Zaten yaşım ne, şunun şurasında? Ancak yirmiüçündeyim. Üç çocuk doğurduğuma kim inanır! Ya o kaç yaşında şimdi? Yirmi-beş olmuş mudur? Radbert'ten genç.»

Genç adam oturduğu yerden gözlerini gümüş tabaklarla kendi ellerine dikmişti. Perçemleri altınla karışmış bakır gibi ıslıl ıslıl alnına dökülmüştü. Arada bunları dalgın dalgın eliyle itiyordu. Kadın onu açıkça görebiliyordu şimdi: ağzı, burnu, alnı, çenesi, o kalın gergin boynu... Bir kaç dakika bir resim seyredencesine süzdü onu. Erkek bunun farkındaydı, gene de bıraktı, kadın seyretsin diye.. Alnı geniş, kaşların arasındaki çıkıntılar eski günlerinden daha belirgindi. Yara izinin bulunmadığı o günler.

Belki o da yuvarlak göz kapaklarının altından kadını süzüyordu, kimbilir. Kirpikleri de eskiye oranla koyulmuştu. Burun daha bir göz önünde, çenesi daha uzun ve geniş...

«Hep dudakları bükülü geziyor,» diye düşündü kadın. «Onun yüzünü düşünmek istemiyorum artık.»

Ne var ki çok eskidenki görünümüyle aklındaydı bu yüz: bir delikanlının yüzü. Bir salonda başbaşa oturmak-taydılar. Birinin tekdüze sesi masal mı ne anlatıyordu. Ceviz yiyorlardı. Rüzgâr birden bacadan aşağı basmış, o-caktan bir kıvılcım, küçücük kırmızı bir kıvılcım sıcırya-rak kendi dizine düşmüştü. Kıvılcıma hemen eliyle vur-muştu. Parmaklarının hepsi yumuşak, sağlam, kıvraktı o zaman. Delikanlı da hemen hemen aynı anda kıvılcımı söndürmeğe davranınca eli onun dizine, bacağına değmişti. Olup olacağı bu. Çocukluk yıllarının bir oyun arkadaşı. Salona doluşan dumanlar, dumanların arasında bir anne-nin sesi; çocuklukta genç kızlığın başlangıcında olup bi-ten bir şey, bir zamanlar, bir yerde...

Mumlar dibine doğru indikçe salon kararıyordu ama Landoalda yeni mum getirtmedi. Erkek uşak geldi; ocağa bir kaç kütük attı.

«Bu ışık yeter,» diye düşündü şatonun hanımı. «Ben görmek istediklerimi görebilirim. O da beni görebiliyor nasılsa. İkisi de yeyip içecek kadar görüyorlar ya çevrele-rini. Bir yandan da konuşuyorlar. Bilitio ile Repontia ko-nusunda konuşuyorlar. Radbert'in buraya gelirken izlediği yol... Konuşacak kadar aydınlık var ya, yeter. Başkaca ışığın gereği yok.»

Kuru yemiş yediler, balda pişirilmiş elmalarla armut-lar, sonra ceviz, badem, yanında tatlı şarap. Agibert ce-vizleri o sapsağlam dişleriyle kırıyordu. Bir ara içlerini şatonun hanımına uzatacak gibi oldu sonra kendini topladı. Ceviz içlerini tabağının yanına dizeledi, gene yeyip içip

konusmasını sürdürdü. Yolculuk ve gezi konusunu işliyordu.

Öbürü, cevizleri sağ avucuna ikişer tane alıp parmaklarını sıkarak kırıyordu. Davranışlarında bir serinkanlılık, ölçülü bir ağır başlılık vardı. Kendini tutmasını bilen bir adam... Kabukları ayıklayarak cevizin içlerini avcuna aldı; avcunu şatonun hanımına doğru uzattı.

Genç kadın bu eli görmezlikten gelerek başını çevirdi, Agibert'le konuşmağa başladı. Parmağını ona doğru uzatarak,

«Demek Bilitio yolundan geldiniz,» dedi. «Çok dolaşım değil mi ama bu?»

Agibert bu ilgiye sevinerek kadına baktı. Yüzü iyice kızarmıştı, gözlerinin içi gülüyordu. Baş parmağını yana doğru sallayarak,

«Arkadaşım Johannes babasını merak ediyordu da,» dedi. «Belki orda...»

Genç adam sustu. Bir parça ceviz genzine kaçmıştı. Biraz şarap içti, cevizi yutup soluğunu almağa çalıştı, sonra boğuk bir sesle,

«Babası bir yolculuğa çıkmış da,» diye ekledi. «Johannes onun belki...»

Yemeğin başlangıcından bu yana ilk olarak şatonun hanımı döndü, öbür konuğuna doğrudan doğruya hitap etti:

«Babanız Kralın hizmetinde mi görevli, beyefendi?»

Genç adam kadına, onunkiler kadar acımasız bakışlarla cevap verdi. Kadın da bir aynaya bakar gibi gözlerine baktı; bu aynada kendi görüntüsünü eleştiriyor, yüzünün kırıksıklıklarını, saçlarındaki akları inceliyordu sanki.

Sonra genç adam, «Evet, babam kralın hizmetinde çalışıyordu, hanımefendi,» diye cevap verdi. «Uzun yıllar rehinelik görevinde bulundu. Ama sonradan nedense bunu

unutarak onu bambaşka işlerde kullandılar.»

Kadın gözlerini aynadan kaçırdı. Dudakları kıpırdanıyordu. Tatlı şaraptan bir yudum aldı, yudum çokçana kaçınca elini kaldırdı. Düşünmeden yaptığı bu hareket cezizlerin, bademlerin kabuklariyla kırıntılarını yere düşürdü.

Bulut gene geliyor.

Cendere daha şimdiden alnını sıkmağa başlamıştı. Dili düşüncelerden kurtularak konuşmağa kalkıştı. Gelgelelim kadın dilini zorla tuttu. Serinkanlılıkla, kendi doğru bulduğu sözleri konuştu:

«Kralın kendi hizmetine devşirdiği böyle kimseler varmış, diye duydumdu. Kocam Lord Gunderic anlatmıştı.»

Öbürü, «Babam görevinden bağışlanmış artık,» diye anlatmasını sürdürdü. «Söylentilere bakılacak olursa evimize dönüyormuş. Evimiz kuzey doğu Langobardia'dadır, hanımefendi. Romada bulunduğum sırada kulağıma gelen söylentilere göre babam dağlarda bir yerde mola vermiş, Bilitio'nun üstündeki geçitlerde bir yerde. Baharda, tam Kraliçe Hildegarde'nin bu dünyaya gözlerini yumup cennete gittiği sıralarda.»

Kadın gene karşısındaki kaskatı gözlere baktı.

Öbürü, «Biz ailece çok gezmiş kimselerizdir,» diye ekledi. «Ama gezilerimiz çoğunlukla görev gezileridir. Ağabeyim de bir bakıma görevli sayılır. Kralın hizmetinde çalışır.»

Genç kadın ayıp olmasın diye, «Ne iş yapar ağabeyiniz?» diye sordu.

Sesi fısıldarcasına hafif çıkmıştı.

Adam onun gibi serinkanlılıkla karşılık verdi:

«Babamın bir zamanlar yaptığı işi yapıyor. Francia'da duyduğuma göre sakın bir hapis yaşantısı sürdürüyorlarmış ona. Kendisine verilen konut, zindan mı, bodrum mu,

öyle birşey, yaptığı işe çok uygun bir yermiş.»

Genç kadın çevresine bakarak söyleyecek birşey aradı.

«Çok ilginç. Umarım ağabeyinizin sağlık durumu iyidir ya... olabildiğince?»

Öbürü konuşup duruyordu:

«Ortanca ağabeyim de yolculuktan hoşlanır. Kendisi genç yaşında evden ayrılmıştı. Şimdi Saksonya'da, Kralın hizmetinde çalışıyormuş. Haşmetlilerinin maiyetinde olduğunu sanmıyorsam da askerlik, hatta komutanlık yapıyormuş.»

«Ya siz, kendiniz, beyefendi? Siz de çalıştınız mı bu tür işlerde?»

Genç adam, «O mesleği seçmek fırsatı elime geçtiyse de bu fırsattan yararlanmadım efendim,» diye karşılık verdi. «Olasılıkları inceledim ama sonunda böyle bir göreve kendimi uygun görmiyerek vazgeçtim.»

«Ya babanız, beyefendi?»

Genç adam gözlerini şöyle bir kıstı, dilini dudaklarının üstünden geçirdi ve bir yudum şarap emdi.

Yavaş sesle, «Kulağıma gelen söylentilere göre babam yolculuğu sırasında dağlarda bir mola vermiş,» diye yanıtladı. «Arkadaşıyla birlikte, Bilito'nun tepesindeki boğazlardan birinde konaklamak zorunda kalmışlar.»

«Demek yanında bir de yol arkadaşı varmış ha, beyefendi? Evine yalnız dönmüyormuş ha?»

Genç adam gözlerini kadının ellerine dikmişti. Sağ elin işaret parmağı gizlenmekten vazgeçmiş, dosdoğru onu gösterir gibiydi. Genç adam gözlerini gene indirdi, dudaklarını ıslattı, biraz şarap içti.

Agibert bardağını dudaklarına doğru kaldırmışken umulmayan birşey yaptı, gene masanın üstüne bıraktı.

«Evet,» dedi. «Yol arkadaşını sonradan bulmuşlar.»

Kadının eli, parmakları açık olarak, masanın üstünde uzanıyordu.

«Yol arkadaşı mı? Ha, evet. Yanında biri daha olduğunu söylemişsiniz.»

Agibert, «Karlar kalktığı zaman bulmuşlar onu,» diye bilgi verdi. «Yağmurlar başlayıp hava ısındığı zaman bulmuşlar, sultanım. Üzerinde en ufak bir yara bile yokmuş. Ne akıl almaz şey, değil mi? Ama ölmüş elbet. Çarçabuk donuvermiş, karların arasında, atlarla birlikte sıkışıp kalınca!»

Sallanıyordu, Landoalda sallanıyordu; biriyle birlikte, at sırtında sallanarak gidiyordu. Ve Agibert'in söyledikleri çın çın öterek, açıkça kulağına geliyordu.

«Bilitio'ya taşımışlar onu. Orada da üstündeki paralarla takılarına, cebindeki mektuplara el komuşlar.»

Paralar, takılar, mektuplar... sözler kadının içinde yankılanıyor, çın çın ötüyor, fışır fışır gidip gelerek yeniden yankılar yapıyordu...

Agibert, «Ama ne denli ararlarsa arasınlar, Johannes Lupigis'in babasını bulamamışlar,» diye anlattı. «Biz de katıldık onlara ama soylu Bertoald Lupigis'in izine bile raslamadık. Bahar selleri onu alıp sürüklemiş olsa gerek, göl boyunca, sonra güneyde, ırmağa... Belki Papia'ya bile ulaşmıştır, oradan denize bile! Cesetlerin nerede karaya vuracakları hiç belli olmaz ki, hanımefendi!»

Bir yandan üzgün görünmeğe çalışırken gerçekte kendi konuşmasını pek beğendiği, çenesinin hiç kapanmayışından belliydi.

Ne koca ağızlı herif, şu Agibert. Dudaklarından dökülen sözlerin ardı arkası kesilmiyor...

«...derken atları bulmuşlar. Bir de onun yol arkadaşı olan Radbert adındaki adamı, Kralın bir elçisi. Bir iki kez, Romada, Beneventum'da, filân karşılaşmıştık onunla. E-

vet bulunan ölü kesenkes Radbert'in ölüsüymüş. Buldukları zaman atın dizginleri hâlâ elindeymiş; bulanlar söylüyorlar. İnanılacak gibi değil; bir düşünsenize, sultanım, dizginler hâlâ elindeymiş!»

Genç kadın bulutların arasından çıkarken, dizginleri tut, diye düşünüyordu; iyi tut dizginleri, hâ!

Yerin taş döşemesi sallanmağa başladı, sallanan taşlardan meydana gelmiş bir deniz olup çıktı. Landoalda kapıdan geçerek yürüdü gitti, herşeyden, hepsinden uzaklara. Dış salondan geçerken arkada bıraktığı erkeklerin apar topar kalktıklarını, onu izlemeğe davrandıklarını duyabiliyordu. Ayaklarını yukarı yukarı kaldırarak merdiveni tırmanmağa başladı. Merdiven başındaki fener gene her zamanki gibi direğin ucunda asılı duruyordu. Kadının ayakları önce havaya kalkıyor, sonra yere konuyordu. Bir bulutun üstünde yürüyordu Landoalda; ayağını kaldırıncı Cennet, yere basınca Cehennem!

Koridorda, doğru yoldaydı. İnişarda yalpalayarak onun yanı sıra gelmekteydi. Taşıdığı şamdanın ışığına elini siper etmişti. Aferin, kızcağızım. Elini yak da gör. Kâh ya kadın Framberta da ordaydı. Hanımına destek oluyor, yol gösteriyordu. Kapılar açıldı kapandı. Landoalda sendeleyerek yatak odasına girdi, dosdoğru hendeğe bakan pencereye gitti.

Çekme köprü, diye düşündü. Çekme köprü... Ya Gunderic geceleyin habersiz çıkagelirse?

Başın çevirmeden, «Köprüyü bu gecelik kaldırın!» diye bağırdı. «Hemen kaldırın!»

Alnını soğuk demir parmaklıklara dayadı. Gece havası; sıcakın orta yerinde serin, kuraklığın orta yerinde nemli esen gece havası başını okşadı, göz kapaklarından içeri sızdı. Kadın doğruldu, boynundaki gümüş haçlı altın zinciri çekip kopardı, pencereden aşağı attı. Şapırtı du-

yulsun diye beklerken sakat parmağı haçın gittiği yönü gösteriyordu.

«Aa aah!»

OTUZYEDİNCİ BÖLÜM

Genç adam yanan şamdanı masaya bırakarak pence-reye doğru yürüdü. Aşağıdaki hendekte bir adam duruyordu, elinde bir fener. Şatonun usaklarından ikisi de, yalpalayarak, ağır ağır, çekme köprüyü kaldıran makarayı çevirmekteydiler. Seyisler de ordaydı. Genç adam onlardan birinin vinç konusunda alaylı lâflar ettiğini duydu. Hepsinin de içkili oldukları anlaşılıyordu. Kemer kapısından dışarı iki hizmetçi kız çıktı; birinin elinde bir fener vardı. Yere doğru tutmuştu. Ortalık daha da aydınlanmış oldu. Güz gecesi duruydu yıldızlıydı. Ta yükseklerde yüzen bir ay vardı.

Mancınık paslı seslerle gıcırıyor, zincirleri şangırdayıyordu. Köprü hendeğin karşı kıyısından kurtulunca bir gacırdadı, sonra trakkadan durdu.

Çene çalan usakların sesleri penceredeki genç erkeğin kulağına geliyordu. Genç adam ileriye doğru uzandı, fener ışıklarının şato yönünde görünmez oluşuna baktı. Şatonun hanımı yatak odasının kapısını çarpıp kapamazdan önce koridora doğru avaz avaz bir şeyler haykırmıştı, çığlık çığlık... boğulan çocuklarla ilgili.

«Çekin, kaldırın köprüyü!» diye haykırmıştı. «Tutun onları, yanıma gelmesinler! Yanıma yaklaştırmayın onları!»

Genç adama öyle geldi ki bir uçurumun tam başında durmaktadır: yukarıda sonsuzluklar ve cennet akıl almaz-

casına uzak; aşağıda ise cehennem elle tutulurcasına yakın.

Kemerin üstündeki pencerede, şatonun hanımının penceresinde bir ışık vardı. Ya kadın hâlâ uyanıktı ya da hizmetçileri başında nöbet tutuyorlardı. Genç adam pencere girintisinde öne doğru eğildi gene, soldaki pencerede de ışık yandığını gördü. Agibert de uyumamış, beklemekteydi demek! Yoksa sızıp kalmış da mumunu söndürmeyi mi unutmuştu?

Genç adam, «Bu ücra köşe,» diye acı acı düşündü.

Onu buraya saklamışlardı demek, bir şatoya kapamışlardı. Acıların, mutsuzlukların zincirine vurarak. Ya o kocası olacak adam? Basit bir haberci, rüşvet niyetine soyululuk ünvanı kopartmış olan basit bir çiftçi. Önemsiz bir takım işleri gördürmek için bulundurulan bir adam, üstüne üstelik de casus! Forojuli'yi yağma eden ama hiç bir zaman doğru dürüst yönetemiyen yaver bozuntusu casus. Tek becerisi Rodgaud'un kızını almak olmuştı. Koskoca Rodgaud'un kızı. Ve sonradan da bu adam, Gunderic, başını öte yana çevirerek Radbert'in karısını elde etmesine göz yummuştu. Koskoca Rodgaud'un kızı!

Genç adam Radbert'i düşündü: bir kaç kez Romada, Beneventum'da görmüş olduğu o şen şatır gene de hatır gönül tanımayan adam. Agibert gibi gezezenin biri ama konuşması, nükteleri daha kıvrak, kendi daha yakışıklıydı. Radbert bu şatonun hanımını yakından tanırdı. Bıldiklerini de her zaman kendine saklamazdı.

«Burgundia'lı şato hanımlarının yanıp yakıldığı bir tipim ben,» diye övünürdü Radbert.

Şimdi, Tanrıya şükür, ölmüştü.

Agibert de yemekte kadına yaranmak için az dil dökmemişti, ta ki ölüm öyküsü dilinden dökülünceyedeğin! O zaman kadın o sıva gibi allığının altından önce bozarmış,

sonra sapsarı kesilmişti.

O pudralarla, allıklarla, dudak boylarıyla dalından yeni kopmuş taze bir kış elmasına benzetmek istemişti kendini. Ne var ki pek de taze sayılmazdı. İçi kurt yenikliydi.

«Dokunmalıydım ona,» diye genç adam düşündü. «Bir bütün mü, yoksa rasgele bir araya gelen bölük pörçük insanlık parçalarından mı yapılmış, anlamalıydım! Orada, masas başında ona doğru eğilip biraz sırkeyle o boyları silmeliydim, maskesini çıkarmalıydım yüzünden. Pudraların, allıkların gizleyemediği güzelliği bulabilirdim. Belki genç kızlığındakinden daha bile güzel. Başka tür bir güzellik. O yalancı renkleri silip yuğaydım o da belki gene eskisi gibi olur çıkardı. Gözlerindeki yaşları silseydim bakışlarında camlaşmış olan o şaşkın acı, o delilik de silinir giderdi belki. İçinde gençliğinden arda kalan, tutsak da olsa hâlâ yitip gitmeyen ne varsa... o yumuşaklığından, incelik ve anlayışından geriye ne kaldıysa belki geri getirebilirdim. Tutsak duygularının zincirini kırabilirdim, p's casus Gunderic'in tutsağı olan kadını, sakat parmaklı boyalı bebeği özgürlüğüne kavuşturabilirdim belki... Agibert'in verdiği ölüm haberine karşı kendini içkiyle savunmağa kalkıştığı zaman, sonradan sendeliyerek dışarı kaçtığı zaman sarhoştı; kedilerle fareler üstüne birşeyler zırvalarken dili dolaşıyor, konuşması peltek çıkıyordu...

«Tanrım, Ulu Efendimiz, sen ki bizim Hem Kurtarıcımız Hem de Mahvedenimizsin, aklını çel onun, gene eskiye dönsün! Kandır onu, gene eskisi gibi olsun; gül pembe, güven dolu dünyasında yaşayan, ipek gibi güzel, gençecik bir kız... İzin ver, yuğup temizleyeyim onun yapmacık boylarını, dilimle, dudaklarımla, ellerimle.. onun kilit kilit altında gizli duran o eski yüreciğine ateş gibi sözlerle, ateş gibi anılarla işleyeyim, izin ver.

«Şu sırada yaşamamın tek amacı, tek anlamı bu. Geç

kalmış olabilirim. Gene de bu gece benim, bu saat benim saatim!>

Kapısını usulca açıp çevreye kulak verdi, sonra sessizce koridora çıktı.

Koridorun öbür ucundaki pencereden içeriye ayın ışığı vurmuştu. Şatonun hanımının kapısının altından da ince bir ışık çizgisi sızılmaktaydı. Genç adam pencereye yürüyerek aşağıdaki hendeğe baktı, yıldızların suda yansımasına... Solgun ışıktaki yüzen karanlık birşey gördü. Bir köpek ya da kedi ölüsü, bir süprüntü. Hendekteki su ağır ağır akarak, şatonun çevresinde her zamanki gece nöbetini tutmaktaydı. Genç adam burçlardan birini görebiliyordu durduğu yerden. Duvarın köşesi Ayın bir parçasını gözden gizlemişti.

Genç adam içinde bir boşluk duydu, bir şeylerin sonuna, yaşamının, bir yaşam bölümünün sonuna gelmişcesine. Gerçekten de ömrünün önemli bir bölümü burada sona eriyordu.

Ağaç hışırtılarını, uzaktan uzağa çağıldıyan Rhodanus'u yeniden duydu. Tek yaşayan sesler bunlardı... dağlardan gelen bir güz esintisi, bir çağlayan, gölden ayrılarak düşman fat.hlerin ülkesine akan, onların topraklarını sulayan bir ırmak...

Genç adam'ın aklına Lugdunum geldi. Öbürleri gibi kederinden kahrolmuş bir kent... Babası da Warnefrit de orada, zindanlarda yatmışlardı. Radbert'in Beneventum ve Roma'dayken söylediklerini duyar gibi oldu gene: Radbert'in dudakları ve gözleriyle fırlattığı zehirli oklar:

«Ben bilirim, Johannes, herşeyi bilirim ben. İşte bildiğim kimi şeyler...»

Kralın elçisi, kadınların gözdesi Radbert! Farelerle karın kemirdiği Radbert'i, kendisi gibi yarı kemirilmiş o-

lan atının ölüsünün yanında bulmuşlardı. Ölülerinin üzerinde kuşlardan bir bulut dönüp dolanıyordu, altlarındaysa dağ fareleri vardı... Dağ yollarına konan dağ kuşları, Bu şölen onlara Kuşlar Tanrısının bir bağıışı olsa gerekti... vadiden yukarı doğru uçan kır kuşları, bu hiç umulmadık sofranın başında bir güzel şölen çekmişlerdi kendilerine.

Farelerse bu ölülerde hem yiyecek hem de barınak bulmuşlardı uzun süre. Farelerin Tanrısı kullarını iyi gözetirmiş, doğrusu.

İnsanların Tanrısını sorarsan, o başka yerlerdeydi. Haşmetli Kralın ya da Papanın yanında, büyük bir olasılıkla! Kendi kulları olan bu iki kişiyi yüz üstü bırakıp gitmişti; hem kuşlarla farelere yem olan gencini, hem de izi bulunmayan yaşlısını...

Ölüler bulunduğu zaman Radbert'in kemik eli hâlâ dizginleri tutmaktaymış. Daha doğrusu Lepontia'da söylenen buydu. Göğsündeki deri torba sağlam kalmış, torbanın içinden iki tane mektup çıkmıştı.

Yol arkadaşıysa dizginleri bırakmış olsa gerekti, yaşamın dizginlerini. O ki memleketine dönerek orada dizginleri ele alması yaraşırdı. O ki baş eğmesini bilmezdi. Acaba zorla ya da kandırılarak birileriyle bir uzlaşmaya mı varmıştı, o sessiz, olgun, bilgili adam? Göz dağlarıyla kandırılarak kendi memleketinde, Forojuli'de Frank Kralının Valisi olmağa boyun mu eğmişti... eski Langobard Düklerinin soyundan gelme yeni Frank valisi!

Buna razı etmişler miydi onu? Yeryüzündeki en son gününü nasıl geçirmişti, acaba? Yanıltılmış olmanın kızgınığı ya da düş kırıklığı içinde mi? Çok çökmüş müydü acaba? Belki de hiç değişmemiş, hep eskisi gibi kalmıştı... ağır cüsseli, herşeyi içine atan, çekingen...?

Genç adam alnını pencerenin parmaklığına yasladı. Kalın demirlerin serinliği. Ben, kendim neye döndüm acaba, diye kendi kendine sordu. Ben nasılım? Aldanmanın kızgınlığı içinde miyim, düş kırıklığına mı uğradım bu gece? Henüz genç olan ben! Genç mi dedin? Hadi canım, sen de. Çok yaşlandım ben. Ölüncyedek bağışlayamıya cağım bunu! Kim olursan ol, seni hiç bir zaman bağışlamıyacağım, uzayların Kralı da olsan, yeraltında Lord da, olsan... Rodgaud, artık yaşamayan Dük...

Kapının altından hâlâ ışık sızılmaktaydı. Genç adam tokmağı yokladı: kapı kilitli değildi Dairenin dış odası boştu ama bir masa üzerindeki şamdanlar hâlâ yanıyordu. Genç adam yatak odasının halısı üzerinden yaklaşan acele ayak sesleri duydu. Kadın eşikte belirdi. Üzerinde beyaz bir gecelik vardı, saçları bir bakır ışıltısıyla omuzlarından aşağı dökülmüş, elinde bir ayna...

«Kim var orda?»

«Benim, Angila; Perto,» diye genç adam fısıldadı. «Ben geldim, Angila.»

Kadın yerinden kıpırdamaksızın, «Benim adım değil,» dedi.

Perto ilerledikçe kadın adım adım geriliyordu. İçinden, «Benim adım değil o.» diye düşündü. «Sakın inanmasın benim Angila olduğuma.»

Bulutlar gene gelmiş, kadını sarıvermişti. Karşısındaki erkeğin anlayabileceği gibi tane tane konuşmağa çattokmağı yokladı: kapı kilitli değildi. Dairenin dış odası

Boğuk, peltek bir sesle, «Beni adım değil,» diyerek elindeki aynayı erkeğin üstüne attı.

Genç adam eğilerek kaçınınca ayna yere düştü, sıçrayıp duvara çarptı. Yansıttığı oynak ışıklardan bir tane si adamın gözünü kamaştırdı. O dimdik işaret parmağının kendini gösterdiğini gördü, tıpkı sofradaki gibi.

«Angila, ben geldim. Perto. Perto'yum ben!»

Bulutların arasından Landoalda, «Şimdi düşeceğim,» diye kuruyordu. «Ayağım haliya takılıp düşeceğim. Çok da iyi nişan alacağım. Tam o alındaki yara izinin altına. Güzel. Becerebilirim bunu. Sendeleyip onun üstüne devrilir, parmağımı gözünün tam bebeğine sokuveririm,» diye tasarlıyordu, sisli kurnazlığıyla.

Erkeğe doğru koşarcasına bir kaç adım attı. Parmagıyla, bir hançer ya da neşter gibi olan o sipsivri tırnaklı işaret parmağıyla nişan almıştı.

«Hadi, şimdi sendele,» diye buyurdu kendikendine. «Gerçekte bana bir bıçak gerek ya! O bir bıçak veriydi bana bir zamanlar. Doğru sendele!»

Ne var ki Landoalda bulutlu kurnazlığının buyruğunu yerine getiremedi; gerektiği gibi ustalıklı, isabetle sendelemesini beceremedi. Zamansız düştü. Ayağı yerdeki kalın halının köşesine takılmıştı. Perto onu tuttu, bağrına bastı.

Kadının eli onun gözlerine, yüzüne, boynuna doğru saldırıp tırmık attı. Ama adam onu bileğinden kavradı, geriye doğru büktü bileğini. İkisi de öfkeyle, yılan ışığını andırır seslerle tıslıyorlardı. Ve adam onu sımsıkı kucaklamış bırakmıyordu.

Sonunda kadın gevşeyip kendini bıraktı, ağlamağa başladı.

Geç saatlere değin Perto kadının kulağına içinden gelenleri fısıldadı durdu. Ocaktaki ateş de, mumlar da çoktan sönmüştü. Yalnızca ölgün bir ay ışığı karyola perdelerinden içeri sızıyor, karanlıkta bir saatin kolları gibi ağır ağır dönüyordu.

Ve Perto mırıldanıyordu:

«Ömrümün tüm gerçek yıllarını ben sana adadım, Angila'm benim. Forojuli'deki o Paskalya gecesinden bu ya-

na... o geceyi aklına getirmek istiyorsan eğer... Savaş yıllarında, sonra dağlardayken yanımda hep sen vardın. Savaş patlak verince sevinmişim, çünkü seni savaş sırasında evlendiremeyeceklerdi... Sonradan da evime dönüp beklemeğe koyuldum. Seni bulmak uğruna denemediğim yol kalmadı, hem ruhsal hem bedensel. Yollardan biri beni Beneventum'a götürdü. Senin nerde olduğunu orda öğrendim işte; kendi kimim kimsem konusundaki bilgileri de orada edindim. Kendimi hazırladım. Tuttuğum yol, bu yolda attığım her adım sana adanmıştı. Her nereye gidersem senin hatırına gideceğim. En büyüklere, en yücelere, yücelerin yücresi sayılan Carolus'un kendine senden, benden bizlerden söz edeceğim; beni, bizi anlatacağım. Yapacağımı kesinlikle bilmiyorum daha, ama senin uğrunda herşeyi yapacağım, benim Angila'm!»

Kadından yanıt çıkmıyordu. Perto gene fısıldadı:

«Günün birinde benim büyük bir kişiye bir kötülük yaptığımı duyarsan, bu yüzden benim başıma birşey gelir de sen de bunu öğrenirsen... unutma, bütün yaptıklarım senin uğrudur.»

Kadının sıcaklığına sarınmış yatıyordu. Kadın hâlâ sessizdi. Genç adam,

«Yaptığım herşey o Paskalya akşamının hatırına olacaktır,» diye fısıldıyarak ekledi «Tanrı buyruğuna karşı çıkmak sayılır belki, bilemiyorum. Ama yaptığımı o akşamın uğruna yapacağım.»

Söylediklerine doğrudan bir yanıt almadı. Ama bu kez kadın da onun sıcaklığına sokuldu, elini onun göğsüne götürdü. Gene bir bulutun orta yerinde,

«Birisiyle beraber olmak ne güzel şey,» diye düşünüyordu. «Bu adamla, bu Radbert gibi adamla beraber olmak ne güzel.»

Erkeğin göğsündeki kılları avuçladı, sonra parmaklarının arasından kaydırıldı.

«Bu adamla beraber olmak iyi.»

Elini erkeğin kolunun altından geçirip avuçlarını kürek kemiklerine bastırdı. Dudakları onun boynundaydı.

«İyi kokuyor. Radbert kokuyor. Şimdi yakınındayım işte, benim Radbert'im, seninleyim işte, Radbert, seninim...»

Perto onu bulup içine girdi; o istiyerek, arzuyla, konuşmadan kendini verdi, kadıncasına...

«Böyle erkeklere kendini vermek ne güzel şey...»

Ve üzerine bulutlar iniyordu, uyku gibisine şifalı...

Sabahın ilk ışınları yatağın içine vurunca erkek dirseği üzerinde doğruldu ve yanında yatan kadının yüzünün her çizgisini ayrı inceledi. Zulmün, taş yürekliliğin, o eski yumuşaklıkla o duru saflığı nasıl bozmuş, öfkeyle acının bu yüze nasıl silinmez bir damga vurmuş olduğunu gördü. Bir yandan da, kendisi içine dehşet ve tiksinti salan bu belirtileri inceleyedursun, karşısındaki yüz kendi gözleri önünde değişmeğe başlıyormuş gibi geldi ona: çizgileri çarpıltan delilikle zulüm siliniyor ve ortaya gene eski, küçük Angila'nın tertemiz yüzü çıkıyordu, sanki.

Perto bu sanrıyı hiç yitirmemek, uykusunda, düşlerinde bile saklamak için gözlerini yumdu...

Uyandığı zaman kadın kalkmış, örtünmüştü. Pencere başında duruyordu, sırtı yatağa dönük. Genç adam,

«Angila, gel bana,» diye mırıldandı.

Kadın elindeki aynayı kaldırınc aynadan yansıyan ışık kıymıkları tavana sıçradı, duvarlarda oynaşmağa başladı.

Kadın penceredeki demirlere doğru, «Adım Lando-

alda'dır beyefendi» diye konuştu. «Buradan bugün ayrılmanız gerekiyor, efendim.»

Şatonun hanımı dışardaki odaya çıktığı zaman Per-to giyindi. Yanına gidince ona doğru sevgi dolu, korku dolu bir kaç adım attı. Ona gülümsemek istiyordu, onunla gülmek, onun yasını tutup ağlamak istiyordu. Onu bağ-rına basıp kanadının altına almak, atının terkisine bin-dirip buradan çok uzaklara kaçırmak, bir daha hiç ama hiç bırakmamak istiyordu. Gelgelelim kadın o taş yürek-li, taştan yapılma gözleriyle bakmaktaydı ona. Elini kal-dırıp parmağını onun göğsüne doğru uzatmıştı, sanki onu bir çok kişilerin arasından özellikle seçerek kovu-yordu.

«Yola erken çıkarsanız iyi olur; gideceğiniz yol çok uzun, beyefendi. Duyduğuma göre aceleniz de varmış. Odamdan ayrılmanızı rica edebilir miyim, efendim?»

Genç adam koridor boyunca yürüdü gitti, ancak kendi odasının önüne gelince arkasına dönüp baktı. Şato-nun hanımı eşikte durmuş ellerini çırpırmaktaydı. Alkış tutar gibi bir tutumu vardı. Aşağıki sofadan koşarak bir hizmetçi kadın geldi, merdivenleri koşarak çıktı, hanımı-na doğru koştu. Erkek, şatonun hanımının sert sesle ver-diği buyruğu işitti:

«İçeri gel, İnigarda. Kapıyı içerden sürmele!»

Yatağının üstünde yattığı yerden yandaki odaya, yol arkadaşına kulak veriyordu. Agibert kapıyla pence-re arasında, sabırsız adımlarla gidip gelmekteydi. Derken durdu: bir ses duymuştu sanki. Sonra öfkeli ya da karar-lı adımlarla kapıya yürüdü. Sonra gene dönerek pencereye doğru gitti.

Tam o sırada Landoalda'nın odasından çıkan hiz-metçi kadının telâşlı ayak sesleri duyuldu. Kadın Agi-ber'tin odasına geliyordu.

Johannes Lupigis onların seslerini duyabiliyordu. Kadın Agibert'e hanımından bir haber getirmişti ya, gene de gerektiğinden bir kaç dakika uzun oyalandı. Agibert onu gıdıklayıp güldürmeğe mi çalışmıştı ne...

Sonra hizmetçi kadının gene hanımının odasına, oradan aşağı kata, gene yukarıya, gene aşağıya koştuğunu duydu; ayak sesleri şatonun içinde yankılanıyordu.

Johannes Lupigis salona inerek sofrada hazır duran ekmekle etten biraz yedi ama şaraba elini sürmedi. Korkuyordu şimdi; ondan da, şarabından da. Belki gerçek bir korku sayılmazdı bu. Gene de genç adam onun üzerine basan karanlıkları, geceleyin sözünü ettiği o bulutları aklından çıkaramıyordu. Zaten sabah sabah şarap içmenin gereği de yoktu ki. İnsana bütün gün baş ağrısı ve ağırlık vermekten başka bir işe yaramazdı. Sonra insanın söyleyeceği sözleri iyi seçmesini engellerdi.

«Oysa yola çıktığımda serin kanlı olmalıyım,» diye düşündü Johannes Lupigis. «Aklım başımda olmalı.»

Yola çıkacağı zaman seyislere bir erkek uşakla haber saldı. Tam o sırada Agibert de aşağı indi.

Her zamanki gibi neşesi üstündeydi, dudaklarından sabah kahkahaları saçılıyordu, iştahı da çok açıldı.

«Yemekleri nefis, değil mi? Hele şaraplar! Kahya kadınla mutfaktaki hizmetçi kızlara da söylenecek lâf yok, doğrusu. Hele oda hizmetçileri, cabası... İyi uyudun mu, Johannes'çiğim?»

«Çok iyi uyudum, sevgili Agibert. Ya sen?»

Agibert bir an sustu sonra ağzı gene kulaklarına vararak güldü.

«Hem de öyle iyi ki bir kaç gece daha burada konaklamayı düşünüyorum. Ciddiyim hem de.»

«Bunu ayak üstü mü icat ettin, Agibert sevgili dostum?»

Agibert biraz durakladıktan sonra yanıtını verdi:

«Benim gerçekten hiç acelem yok. Şöyle rahat bir yolculuk yapmak istiyorum. Hizmetçi kızıdan duyduğuma göre sen hemen yola çıkmak niyetindeymişsin, öyle mi?»

«Öyle.»

Agibert arkadaşını avuturcasına, «Neyse, elbet yakında gene görüşürüz,» dedi. «Bir kaç gün burada dinlenmek bana iyi gelir, biliyor musun. Şahane bir yer burası, gerçekten. Sen istersen yük hayvanını al. Gerekirse ben Leydi Landoalda'dan bir at ödünç alırım.»

Agibert gene o kocaman sabah kahkahasıyla güldü, sonra şarap bardağını kaldırarak arkadaşına iyi yolculuklar diledi.

Johannes, «**Senin yolun** da açık olsun, dostum Agibert,» dedi.

Hendek köprüsü indirilirken seyis de atlarla birlikte kemerli kapıda beklemekteydi. Johannes Lupigis koridor boyunca, şatonun hanımının kapısına yürüdü, kapıyı hafifçe tıklattı, sonra bekledi. İn garda eşikte göründü. Elini biraz önce yediği şamarla kızaran yanağına bastırmıştı. Gözünün biri de şişmiş, morarmıştı. Kirpiklerini kırptırarak adama baktı.

«Leydi Landoalda size iyi yolculuklar dilememi buyurdu, efendim,» dedi.

OTUZSEKİNCİ BÖLÜM

Johannes Lupigis'in Anılarından:

783 yılının o sonbahar gününde ben Geneva'dan ayrılırken dostum Agibert, Lord Gunderic'in şatosunda

kaldı. Bir önceki geceyi ikimiz de orada geçirmiş, çok güzel ağırlanmıştık. Benim tersime, Agibert'in Mettis ve Aquisgranum'da acele işi, ivedi iletilmesi gereken mektupları yoktu. Ziyaretini Leydi Landoalda'nın isteği üzerine uzattığını sonradan öğrenecektim. Kocasını Kralın bir işi için Doğuya gitmiş olan Leydi Landoalda o sırada şatoda yalnızdı.

Çok yazıktır ki şatoda kaldığı sırada Agibert'in başına, onu hem beden hem de ruh yönünden sarsan bir kaza gelmiş. Çok gariptir ki bu kazanın sonucu, Agibert'i tüm kadınlardan soğutmak olmuş. Kazadan önceki kişiliğine taban tabana zıt düşen bu tutum yüzünden keşişliği seçerek bir manastıra kapandı. Kendisi Beneventum Kitaplığının başkanı, bilgin ve araştırmacı Agibertus'tur. Atlattığı kazadan bu yana kendini dinsel çalışmalara, çağdaş politik ortamın incelemelerine ve Tanrının yüceliğine adanmış bulunuyor.

Agibert'in bu konuya ilişkin açıklaması:

Gençliğimin en günah dolu günlerinde arkadaşlarımla Neşe Küpü diye ad taktıkları ben, Agibertus, yukarıda adı geçen şatoda, dostum Johannes Lupigis'in de yazdığı üzere ve şimdi açıkça çıkartamadığım bir nedenden ötürü, onun ardından bir kaç gün daha kalmağa karar vermiştim. Benim işim arkadaşımın işleri kadar ivedi olmasa gerekti.

Leydi Landoalda benimle konuşmaktan hoşlanmıştı. Akşam yemeğinden sonra da, günün başka saatlerinde de bana çeşitli olaylarla ilgili sorular soruyor, verdiğim yanıtlardan da sanırım hoşnut kalıyordu. Aklıma gelen ilginç ve eğlenceli konuları anlatıyordum ona:

İtalyada politika alanında olduğu kadar başka alan-

rarda da görülen gelişmeler, Roma'daki papalık sarayı ile Beneventum'daki yaşam... Arada dostum Johannes Lupigis'le Langobardia'daki yakınlarının sözü de geçiyordu ve Leydi Landoalda benim bu konuda anlattıklarımı derin bir dikkatle dinliyordu.

Leydi Landoalda bana 783 yılının baharında bir çığa kapılıp acı biçimde ölen saray elçisi Radbert'e ilişkin olarak da çok ayrıntılı sorular sordu. Meğer Radbert bir yolculuk sırasında Geneva'dan geçerken kısaca görüşmüşler. Leydi Landoalda hem kendisinin hem de, benim ziyaretim sırasında yazık ki orada bulunamayan, eşi Lord Gunderic'in Radbert'i pek beğendiklerini, çok sevimli ve kültürlü bulduklarını söylüyordu. Gerçi çok az tanımışlar onu, gene de aile dostu yerine koymuşlar. Leydi Landoalda elçinin genç yaşta ölüp gitmesinin çok acıklı olduğunu düşünüyor, ama Hıristiyan olduğunu da unutmuyarak dinine yaraşır bir tutumla, «Hepimiz Tanrının iradesine boyun eğmek zorundayız,» diyordu.

Bunu söylerken ağlaması kendi yufka yüreğinin ve Radbert'in arkasında bırakıp gittiği kişilere ne denli acıdığının en açık belirtisidir.

Konuşmalarımız çoğunlukla gecenin geç saatlerine dek sürerdi. Ya onun oturma odasında ya da gerideki sıcağın, güzel bir odada oyalanırdık. Zekâsı, anlayışı, kimi kez insanı şaşırtsa da çoğunlukla yerinde ve akıllıca olan görüşleriyle, o gururlu güzelliğiyle Leydi Landoalda benim genç, fırtınalı gönlümde derin izler bırakmıştır. Kendisi Kadınlık için gerçekten övünç verici bir pırlantaydı.

Agibert'in Sonradan Eklediği Bir Açıklama:

Benim Geneva'daki o şatodan ayrıldıktan sonra geçirdiğim ruhsal ve kişisel değişim konusunda Johannes

Lupigis'in yazdığı, öğrencilerinin de yaydığı bir takım sözler yüzünden bu açıklamayı yapmak yararlı ve gerekli olacaktır sanıyorum.

Bir gün çok heyecanlandığı ya da içinin kalktığı bir sırada Leydi Landoalda'nın işaret parmağı kazara sol gözüme girerek bir süre için görme yeteneğimi zedeledi. Bu parmak daha önceden, bilmiyorum nasıl, kırılıp sakat kalmış. Aynı zamanda çocukça bir şakalaşma arasında da Leydi Landoalda, gene kazara elindeki minik, çok zarif bir Venedik hançeriyle beni hafifçe yaraladı. Ters bir rastlantıyla bıçak gövdesinin genç ve hayat dolu erkeklerde özellikle duyarlı olan yerine geldi.

Şatoda doktor yoktu. Hekimlikten azbuçuk anladığını söyleyen Framberta adındaki yaşlı kâhya kadın da ömründe bu tür bir yarayı hiç görmemiş olduğundan beni Leydi Landoalda'nın yakın ilgisi sayesinde hemencecik Lugdunum'a yolladılar. Rhodanus Irmağı boyunca izlediğimiz yolun bana pek bozuk, pek çetin geldiği aklımdadır.

Ölmek üzereydim, gene de Tanrının yardımıyla canımı kurtardılar. Bir süre Lugdunum'da kaldıktan sonra daha iyi bakılabilmem için Mettis'e gönderildim. 784 yılında Mettis'den tamamen iyileşmiş olarak ayrıldım ve sağ salım Aquisgranum'a vardım. Burada hiç unutamıyacağım mutluluk dolu yıllar geçirdikten sonra ruhsal erince kavuştum.

Bundan sonraki yıllarda geçen son derece çirkin ve acıklı olaylara hiç bir şekilde, hiç bir zaman karışmadığımı özellikle belirtmek isterim. Aquisgranum'lu bir çok tarihçilerin yazdıklarına göre Frank ve Sakson soylularının arasında, büyük kralımıza karşı ihanet hatta suikast tasarlayanlar olmuş. Şimdi bu ölümlü dünyadan göçmüş olmakla birlikte kutsal anısı içimizde sonsuza dek yaşa-

yacak olan büyük kralımız böyle suçları sertçe cezalandırmasını blirdi ama onun cezaları hiç bir zaman gereksizcesine sert sayılmazdı. Çünkü o her zaman adildi ve Tanrının büyüklüğünden esinlenirdi.

ALTINCI KİTAP

OTUZ DOKUZUNCU BÖLÜM

Albis Irmağının yukarısından Kuzey Albingia'ya doğru yol alan yirmi kişilik tabur, güz sonunda, kış ve bahar aylarında kendi yağıyla kavrulmak zorundaydı. Daha sonra, kışlık üssünden çıkan ordu Kuzey Saksonyaya ve Frisya kıyılarına gelerek taburu bulacaktı. Taburdaki askerler Padrabrun'dan seçilmişlerdi ya bu keşif seferine yollanmak pek öyle şerefli bir görev sayılmazdı. Komutanları, on yıllık bir savaşçı olan Conald, ayyaşlığı, kampta hır çıkarması ve izinsiz yağmacılık etmesiyle ünlüydü.

Bu gezide yanına katılan yakın arkadaşları Gode-

ram'la Norbert'in de ondan geri kalır yanları yoktu. Çevredekilere sorarsanız üçü de paçayı iyi kurtarmışladı, doğrusu...

Taburdakiler, herkesin sandığından daha büyük birer kahraman olduklarını ispatlamak istiyorlarsa, fırsatı işte bu fırsattı. Yirmisi için de.

Güzün kışa dönüştüğü şu mevsimde kuzey yönünde ilerlerken Conald kimi kez düşünüyordu da, bundan böyle bir daha hiç at sırtına binmese gam yemezmiş gibi geliyordu. Şu on yıllık askerliği süresince hep aynı ata binmiş olaydı zavallı hayvanın bacakları ta dizlerine, hatta karına dek aşınmış olurdu. Atlardan bir çoğu ölmüştü. Ya savaşta can vermişler, ya düşüp bacaklarını kırmışlar ya da canları çıkıncayadek koşturulduktan sonra binicisiz olarak dört nala ölüme yollanmışlardı. Conald atlarından yalnızca birini, ilk atını sevgiyle anımsıyordu.

Conald'ın sağlık durumu bozuktu son günlerde. Çok zaman kendi gövdesi kendi gözlerine, çökmeğe ya da kaçmağa hazır, bitkin, ödü kopmuş bir savaş atı gibi görünüyor. Bu gövde kimi gün yol kıyısına boylu boyunca yatmak ve çektiği şu cefalara ağlamak için can atıyordu. Yalnızca ruhunda yola devam etmek isteği vardı: bir hayalet atın üzerine binerek, arkasından gelen bir hayalet orduya önderlik etmek. Olur a, ruhu bir gün gelir gerçekten atını bir erinçli sığınağa sürebilirdi: ata binmenin ve diş ağrısının bulunmadığı bir cennet... ya da... neden olmasın?... bir Cehennem...

Conald fırsat buldukça binek atını değiştiriyordu. Ne var ki kuzeye çıktıkça atlar da hımbıl, ruhsuz birer beygir olup çıkar gibiydiler. Askerleri de bitkin düşmüşlerdi. Gerçi yavaş gidiyorlardı ama yiyeceklerle barınakların kötülüğü, yağın karlar, yağmurlar, çekilen karın ağırları herkesi çökertmişti. Conald ayaklarıyla bacaklarının, diz-

leriyle sırtının yorgunluğundan, her yanının ağrıyıp sızlamasından perişan durumdaydı. Sol kolu kesik b.r bıçak yarası yüzünden, bir omzu da geçenlerde yaralı bir attan düştüğünden beri tutuktu. Kafası, yüreği, boğazı zonklayıp duruyordu. Gelgelelim dayanılması en güç olan şey, şu Tanrının cezası dış ağrısıydı!

Bu dış ağrısı çoğunlukla güzün başlar, Conald'ın etlerine iyice bir yerleşir, kış boyunca ona rahat dirlik vermezdi. Yıllar geçtikçe Conald'ın dış ağrısı da azar gibiydi. Damakları boyunca diştten dişe geçer, kimi kez sol kulağının içinde başlayarak (ki bu belâ çocukluğunda burada baş göstermiş olsa gerekti), dışarıya yapışkan, sarı bir ırın akıttırdı. Ağrı önce bir dişin içinde yuvalanır, sonra bütün çeneyi avcunun içine alırdı.

Arada Conald kısa da olsa biraz rahatlığa kavuşmak için çürümüş diş köklerinden birini çeker çıkarırdı. Kimi kez de kafasının içini kemiren, ok gibi fışkıran ağrıdan kaçmağa yeltenerek atını delcesine sürerdi. Ya da atının başını birdenbire, sinsice, beklenmedik bir yöne döndürerek o yönde dört nala gider, kendini böylece ağrıdan koparıp kurtarmağa, ağrıyı atlatıp arkada bırakmağa çalışırdı. İsterdi ki ağrı o savruluş sırasında bir ağaca takılsın, puta tapanların kurbanları gibi sallanıp kalsın orda.

Aşağı yukarı bir yıl önce atını dört nala sürmek, savaşmak, kavga etmek gibi şiddetli devinmelerin kırk yılda bir ağrıyı b.r anlığına kesebildiğini görmüştü. Gelgelelim öyle kolay kolay kanıcılardan değildi bu ağrı... Ağrının en azdığı zamanlarda Conald anılarına sığınır, burada çoğunlukla biraz rahata kavuşurdu. Böyle zamanlarda ağrı dişlerinden, avurt ve damaklarından bir süre için çekilir, ne var ki az sonra bambaşka bir noktada, yüreğinin bir köşesinde toplanarak kine ve özleme dönüşürdü. Sanrılar belirirdi gözünün önünde; çoğunlukla Warnefrit'i

ve Perto'yu görür gibi olurdu. Ama hepsinden daha açık gördüğü, Flavian'ın dizi dibinde, bir taburede oturan genç kızdı. Conald o zaman gözlerini derin bir mutlulukla yumar, sahneyi daha açık görüp saklayabilmek için göz kapaklarını iyice kısırdı...

Önceleri, o acı, zehirli saatlerde düşünecek çok şey bulmuştu, Conald. Başı boş at sürmek, yollarda dövüşmek. Eskilerin Elem Yolu dedikleri bu olsa gerekti! Saksonlarla birlikte Widükind'in komutasına girmiş, orada ele geçmiş, sonra bilmediği birinin yardımıyla zindandan kurtulmuştu. Radbert olabilir miydi ona yardım eden? O tatlı, terbiyeli gülümseyişi ve ucundan zehir damlıyan diliyle körolası, Radbert... Sonra gene doğuya yeni seferler, yeni çarpışmalar, savaşlar... şarap ve kadın... sataşmalar, çatışmalar, başka kimse üstüne almadığı için ona yüklenen görevler... Ve sonunda işte kişi «kahraman» denilen o garip yaratık olup çıkıyordu. Haksız yere hor görülen hem de en korkunç cezalara çarptırılan bir yaratığa kahraman denirse eğer...

Conald atını daha hızlı sürmeğe başlamıştı şimdi. Dış ağrısı yanağından yukarı doğru yürüdüğünden kafasını iyice yana çevirmişti. Ağzının içinde dişler ağrının hız alıp saldırmasına yer açmak istercesine yayılıyorlardı sanki...

Arkasındaki adamlar yola ve yaşantılarına sövüyorlardı. Hepsinin canı cehenneme, diye düşündü Conald. Bu arada bir de burnu akmağa başlamıştı. Çok sürmez, gözlerinden de yaşlar boşanırdı. Kötü nezle olmuştu. Herşeyin canı cehenneme! Amma sefer ha! Yollar öylesine birer çamur deryasıydı ki atlar ayakları kayarak kış üstü oturup kalıyorlardı. Geçtikleri yer de İblis'in öz yurdu olsa gerekti. Dereler kurumak üzereymiş gibi miskin miskin akıyor, esen yeller herşeyin çürüyüp küflenmeğe yüz tut-

tuğu bir güz dünyasının, lâğımından farksız bir denizin iç bulandırıcı, kokularını taşıyordu.

«Çarkına okuyayım ben böyle...!»

Adamlar yavaş seslerle sövüp sayıyorlardı. Şimdiye-
dek hiç değilse biraz saygı göstermiş, hoşnutsuzluklarını
açıkça ortaya vurmaktan kaçınmışlardı. Conald bu öfke-
nin çoğunun krala, birazının da kendine yönelik olduğu-
nu biliyordu. Onları cezalandırmak zorunda kalmamak
için duymazlıktan geliyordu. Zaten bu durumda kim kime
ceza verebilirdi? Conald da kendini tutamıyarak, arada,

«Ne boktan yol be!» diye homurdanıyordu.

Goderam'la Norbert hıızlarını arttırdıklarından Co-
nald'ın ense kökündeydiler şimdi. Conald onların casusluk
yaptıklarını bilmez değildi. Kendi sıraladıkları sövgü söz-
lerine kapılarak onun da ana avrat gitmesini bekliyor ol-
salar gerekti, sonradan Krala yetiştirebilmek için. İkisi de
önderken rütbe indirimine uğramış kişilerdi, ikisi de yeni
bir fırsat kolluyorlardı...

«Ne boktan yol bu yahu! Yağmurdan sisten, çamur-
dan geçilmiyor. İblisin kuzeye giden özel yolu bu olsa
gerek. Anasını sattığım...»

Gerçekte Kralı demeğe getiriyorlardı. Onları böyle
havada kuzeye yollayan kahrolası kral! Ama lâflarının
bir ucu da Conald'a dokunuyordu elbet:

«Komutan değil baş belâsı! Biraz konaklayıp yiyecek-
le kadın ayarlıyarak, az buçuk uyku görebileceğimiz tek
bir köy bulamıyor. Bizi yolladıkları bu yere batası seferin
anlamı nedir, bilmem ki...»

Conald bu sefere neden çıktıklarını biliyordu bilmesi-
ne de, hani bilinmeğe değer birşey değildi. Askerler arasın-
da Lâtinceyi sökebilen eski ve yeni yasaları, komut ve ha-
berleri okuyup anlayabilen tek kendisi vardı. Bu yirmi ki-
şiye bu dolambaçlı, berbat yolda komuta etsin diye onu

seçmelerinin nedeni de buydu ya. Yer altındaki zindandan bu nedenle çıkarmışlardı onu. Bu yüzden zindanlarda çürüyeceğine ya da toprağa karışmış olacağına, şimdi burada atının üstünde hapsirip tıksırarak, sarsılıp yalpalıyarak yol almaktaydı. Bir savaş kahramanı olarak onu böyle ödüllendiriyorlardı işte; yoksa cezalandırıyorlar mıydı... güzün evine dönüp de kışı kendi rahat çatısının altında geçirmesine izin vermiyerek?

Ev mi; peki ama hangi evi vardı onun?

Kralınsa dönüp gidecek bir sürü evi vardı, Saksonya'da, Francia'da. Yağmurlar, sert rüzgârlar başlayıp da insanın burnu havada kar kokusu sezinleyince, Kral Hazretleri, Romanın ve Langobardia'nın gerçek egemeni Carolus, İtalyaya inerdi. Padrabrun, Sigisburg ya da Saksonya'daki askerî üs gibi yazlıklarından ayrılır, Vormatia'ya Ingulenh'e ya da Aquisgranum gibi yerlere taşınırdı. Oralara yayılıp yan gelerek yasalar yaratır, suçluları yargılar, gönül eğlendirmek için de kitap okur, müzik dinler, ata binip ava çıkar, en seçkin yemeklerden yer içer, arada da kendi kendine yeni bir Kraliçe armağan ederdi!

Evet, Kral kış yaklaşırken evine dönebilirdi. Beğen beğendiğini al, diyebileceği sürüyle evi vardı çünkü.

Boktan yol! Boktan hava! Baş belâsı dış!

Askerlerse, «Boktan Kral,» diye geçiriyorlardı içlerinden.

Kralın bir de yeni, çok sıkı yönetmelikler yaratmak gibi bir marifeti vardı. Mubarek, adi yağmacılık gibi sıradan şeyleri bile şiddetle cezalandırıyordu! Bu yönetmeliklerle cezaları icat etmek onun ve o bilgili, kurnaz maiyetinin, saman altından su yürüten saray parazitlerinin gözünde bir salon oyunuydu, varsan baksan.

Çünkü kralın sonsuz servetler edinmeyi kendinden esirgediği yoktu: kocabaşlar, gemiler dolusu gümüş, al-

tın, inciler, değerli taşlar, top top, pahalı; şahane kumaşlar... kısacası hazinelerine tıktırıp sonradan, yaptırttığı büyük inşaatlar için harcanabilecek, dostlara, hısımlara, yüksek rütbeli Kilise Görevlilerine, saraydaki dalkavuklarına, savaştaki ulu komutanlarına armağan edilebilecek ne varsa Kral hepsini iç ediyordu.

Gelgelelim Conald gibilerine, güz sonuyla kış mevsiminin kötü hava koşulları arasından (hem de azgın bir diş ağrısıyla) kuzeye doğru at sürmek görevini yüklediği adamlara karşı Kralın açık elli davrandığı görülmemişti. İnsanın ilk fırsatta başından savmak zorunda kaldığı zavallı bir sütçü beygiri, çoğu beş para etmeyen bir avuç mangır, yoksulluk, hastalık, binbir güçlükle çile... Kralın kış ordularına bağışlamak lütfunda bulundukları bunlardı işte. Haşmetlileri kendini sevdirmek için bundan iyi yol bulamazlardı doğrusu!

İçine edeyim ben böyle havanın!

Paskalya yortusunu gitgide koyulan s'isler arasında geçirdiler. Derken sulu sepken başladı. Ama rüzgârlar çok hızlı estiğinden kar tutunamadı ve yağış yağmura dönüştü. Soğuk azaldı ama rutubet arttı.

İliklerine kadar üşümüş olan tabur Albis Irmağının üzerindeki bir köprüden geçti. Köprü başlarında nöbetçi kuleleri vardı ya içerdeki nöbetçiler geçen yazdan bu yana ya öldürülmüş ya da kaçmış olsalar gerekti.

Yıkılası köprü! Devrilesi, pis kule...

Bitkin durumda olan bir avuç asker ırmak boyunca kuzey batıya doğru gittiler. Irmak gitgide genişleyerek okyanus kıyısındaki bir koya, bir körfeze dönüştü. Bu akşam, belki yarın, belki de başka bir uğursuz günün herhangi bir uğursuz saatinde Kuzey Denizine çıkabilirdi. O kıyı boyunca ilerliyerek Conald'ın çocukken masallarını dinliye dinliye büyüdüğü o ülkeye, Gece Yarılarının Ülke-

sine sınırlı olan o denize, dedelerinin denizine varmış olurlardı.

Conald başını kaldırıp dar delikli burnuyla soludu, sonra içine daha çok hava sindirebilmek amacıyla ağzını açtı. Diş ağrısı zonk diye beynine saplanır gibi oldu. Goderam, Norbert ve onların ardındakiler, öndeki bu ağır yapılı, şaraptan şişkinleşmiş önderin burnunu çekerek sövüp saymağa başladığını duydular. Yüzü gözü kılıç yaralarının izleriyle dolu olan, komutasındaki adamlarla atları kıyasıya kullanan bu zorbanın şu sırada diş ağrısıyla karın ağrısı arasında çocuklar gibi mızıldandığını biliyorlardı.

İri kemikli, sinsi Norbert, en az kendisi kadar uyanık ve kurnaz olan arkadaşına,

«Bir yaz gelseydi!» dedi. «Kral da ordusuyla birlikte gelecek buraya.»

Goderam da Norbert gibi yüksek sesle, «Yaa,» diye yanıtladı. «Bir yaz gelse, Haşmetlinin lütfu da bizlere değin erişebilse...»

Güneyden gelen ordunun onlara getirebileceklerini düşünüyorlardı: yiyecek, içecek, taze haberler. Sonra tatlı, ılık esintiler soğuk havayı da üfleyip uzaklaştıracaktı. İlklerine dek yağmurla sıırıslıklam olmuş günlerle geceler bitecek, geçmek bilmeyen öksürüklerle aksırıklar dınecekti. Askerlerin akılları, havaların ısınmasıyla canlanıp semirecek olan köylerdeydi. Amanın! Güzelim yaz savaşlarında nasıl da tatlı tatlı yağma edilirdi bunlar!

Buralarda gündüzler uzun mu uzun, gecelerse gündüz gibi apaydınlıktı. Ama yazla birlikte bu ülkeye de sıcakların ve yeşilliğin geldiği söyleniyordu. Demek ki atlar yeterince yem bulabileceklerdi, askerler de kadın...

Söve saye kuzeye doğru yürüdüler. Boktan hava, bok

kral, Ŗu bombok, anlamsız sefer! İnsana bu durumda yaşamak bile anlamsız geliyordu, ona bakarsan.

Conald, «Her yıl biraz daha genişliyen bir imparatorlukta yaşıyoruz da ne anlıyoruz, bize ne yararı dokunur sanki?» diye için için dırlanmaktaydı. «Bir kaç gün sonra bu Tanrının cezası bölgede ne yiyecek bulabileceğiz ne de başımızı sokacak bir yer. DiŖe gelir bir bok yok burda; ne yasalara göre ne de yasa dıŖı el koyabileceğimiz zırnık yok. Bu sonsuz Geceyarısı Cehenneminden kaçmanın bir yolunu bulabilirsek! Güneye insek, insanların hiç değıl-se insana benzedikleri, korkularını göstermekten bile çekinmedikleri yerlere. Ah, keŖke o iŖi hiç yapmasaymıŖım, hani o zaman... çok eskiden...

«Yıllar önce bir Paskalya akŖamında Flavian ocak başında oturmuŖ, Gece Yarılarının Ülkesini anlatırken, bir fırtına çıkıp tüm dünyanın altını üstüne getirmiŖti. Anselm Amcamız bizim yemek masasının başında oturmuŖ bilgiç bilgiç aynı konuyu, bu Ŗahane Gece Yarısı Ülkesini anlatmaktaydı. Bir baŖka akŖam da Rodgaud'un Ŗatosunda ocak bacasından dıŖarı dumanlar taŖmıŖ, ateŖten kıvılcımlar sıçramıŖ, o zaman, Rodgaud'un kızı öne doğru eğılmiŖti. Daha sonrasını da anımsıyamıyorum taŖ çatlasa!...

Atının üstünde Ŗöyle bir dönünce Goderum'la Norbert'i, onların gerisinden gelen ıslak, bitkin, soğuktan donmuŖ taburu gördü.

«Yaa,» diye göğüs geçirdi. «Bir yaz gelse de Kralımızın da yüzünü görebilsek!»

DiŖinin ağrısıyla karnındaki ağrılar gene azmıŖtı.

Orman yer yer geçit vermez durumdaydı. Bilinmeyen derinliklerinde kaçakların, hatta kalabalık kavimlerin yıllar yılı gizlendikleri olurdu. Bu ormanın içinde hâlâ, denizden ya da güneyden gelecek saldırganların korkusu için-

de yaşayan kimseler vardı. Ormanın içine dalabilen saldırganlar arada küçük çiftliklerle karşılaşarlardı: kimi yıkık dökük, kimi yeni onarılmış, kütükten yapılma kulübelere ve bunların çevresinde işlenmiş tarlalar. Saldırganların köylere rasladıkları da olurdu. Gençler hayvanları alıp kaçmış olduklarından bu köylerde yalnızca kambur acuzelerle romatizmadan kötürümleşmiş koca adamlar bulunurdu. Bu aç kursaklılar ülkesinde yabancıların yiyecek bulması güçtü.

Conald yaşlılarla konuşmağa çalıştığı zaman bu kocamış kişiler eskiden kalma, anlaşılmaz bir dille, onlara verecek hiç birşeyleri olmadığını anlatmağa yelteniyorlardı. Beri yandan yabancılar dilerlerse ormanda avlanabilirlermiş: yaban domuzu, karaca, tavşan ve başka av hayvanları bolmuş. Irmak da balıkla doluymuş...

Bu kocamış kişiler durup durup Tanrıyla Kralı göklere çıkarıyorlardı ya hangi Tanrıdan, hangi kraldan söz ettikleri belirsizdi. Gene de Conald onlara canlarıyla evlerini bağışladı. Bazan işaretleşerek onlardan biraz tahıl koparmayı beceriyor, bu sayede kursakları ekmek görüyordu.

Arada kutsal ağaçlara raslıyorlardı: titrek kavaklar, dişbudaklar, köknar çamları. Bunların kutsal olduklarını dallarından sarkan hayvan postlarıyla boynuzlardan anlıyorlardı. Bu ağaçların Guodan'la öbür eski tanrılara adanmış olduklarını bildiklerinden, Gerçek Dini ve Kralın egemenliğini korumak için, buldukları yerde kesip kütükleleriyle dallarını yakıyorlardı. Hristiyanlıklarını belirleyen bu işleri yapmak kıvanç veriyordu onlara. Kendi aralarında durmadan bunlardan konuşarak konuyu taze tutmağa çalışıyorlardı. Sonradan krala verilecek raporlar yönünden bu tür davranışlar değer ve önem taşırdı.

Ormanların arasından bir süre bin güclükle at sür-

dükten sonra gene ırmağı izlemeğe çalıştılar. Batıya doğru ırmakla birlikte gittiler ve sonunda geniş kumsallarla sarılı bir körfeze çıktılar. Ormanın kıyısında bir köyçeğiz ve yeni sürülmüş tarlalar buldular.

Komutan en sonunda yorgun adamlarının çoktandır bekledği komutu verdi: burada kamp kuracaklardı. Kamp kurmak için bundan elverişli bir yer daha bulamayabilirlerdi. At üstünde yol aldıkları yeterdi artık. Conald'ın gözünde burası dünyanın bit-miydi. Aynı yönde bir gün daha yol almağa dayanamayacağını seziyordu. İçinden ses-sizce,

«Hiç değilse şimdilik, Haşmetli Kralımızın mülkünü en dış sınırına varmış bulunuyoruz!» diye karar aldı.

KIRKINCI BÖLÜM

Orman kıyısındaki köy evleri birbirine sokulmuş duruyordu. Burada kısa bir süre öncesine değin insanların oturmuş oldukları belliydi: yerlerde taze at tersleri, sığır tezekleri, domuzların, kümes hayvanlarının pislikleri vardı. Bahçe çitlerinin boyaları da yeni onarılmıştı. Tarlalarda yeni ve güzel bir arpa ürünü yetişmekteydi.

İşte askerler burada konaklıyarak düşmanı bekleyeceklerdi. Düşman gelebilirdi de, gelmeyebilirdi de! Evlerin en büyüklerine yerleştiler. Conald bulabildikleri yiyeceklerle el koymaları ama tarlalardaki ürüne ilişmemeleri için adamlarına buyruk verdi. Bulabildikleri tek besin maddesi geçen yıldan kalma biraz tahıl oldu. Bundan ekmek yaptılar.

İkinci gün Güneye bir haberci salındı. Haberci ereğe ulaşıldığını, işlerin yolunda olduğunu bildirecekti.

Yaptıkları ekmek onlara yetmezdi; bu yüzden asker-

ler ister istemez ava çıktılar. Ormanda tavşan, karaca ve yenebilecek türden kuşlar vardı. Bir yaban domuzu sürüsünü kısıtırmayı da başardılar; uzun saplı baltaları ve mızraklarıyla öldürdüler.

Evlerin birinde bir ağ, kıyıda da bir yığın çalı çırpı altında gizlenmiş iki tane kayık buldular. Ağı ırmağın biraz ötesine atarak somon yakaladılar. Durgun havalarda bir kaç tanesi körfezin ağzındaki alçak adalara doğru kürek çekiyor, üstleri çalı ve fundalarla kaplı olan bu vahşi adaların arasında morina ve dil balığı tutuyorlardı. Evet, en sonunda, bu kıyı köyünde rahatları oldukça yerinde sayılırdı.

Yazın ortası olmuştu ama görünürlerde daha düşmana benzer birşey yoktu. Köy sakindi ve kumsalların sessizliği ormanın ta içlerine değin işliyor olsa gerekti..

Derken bir gün ağaçların arasından bir takım köylüler çıkageldiler; anlaşılmaz, tiz bir lehçeyle kendilerinin Hristiyanlığa dönmüş kişiler olduklarını bildirdiler. Yanlarında kadın getirmeyişleri askerleri düş kırıklığına uğrattı. Köylülerden genç olanları askerlerin soruları üzerine hemen gönüllü çıkarak eskiden put niyetine tapılan ulu ağaçları gösterdiler. Hatta bunların kesilip yakılmasına yardım ettiler.

Conald ormanda onların hâlâ gizlice tapındıkları başka ağaçlar olduğundan kuşkulanıyorsa da şu sırada başına iş açmak istemediğinden susuyordu.

Çiftçiler orman kıyısındaki çalılıkları yer yer yakarak ekilip biçilecek toprak parçaları elde ettiler. Yanlarında uzun tüylü kısraklar getirmişlerdi. Asıl atları, hiç şüphesiz, kadınları ve çocuklarıyla birlikte ormanda bir yerde gizlenmişti. Köylüler ırmakta balığa çıkıyor, adaların oradan besili yaz ringaları tutup getiriyorlardı. Hepsinden iyisi, balla karıştırdıkları bir çeşit bira yapıyorlardı ki

lezzeti pek aman aman olmasa bile etkindi.

Conald kralın ordusuyla bağlantı kurmak için iki kez haberci saldı. Bunlardan biri Padrabrun'a gidip geldi. Getirdiği haberlere göre, Kralın teşrifatçılarından Audulf'un komutasında bir ordu Gallia'nın en batı uçlarına değin giderek oradaki sinsi Britanyalıları ezmiş. Britanyalılar, küstahlıkları bir yana, vergi konusunda da dik kafalılık ediyorlarmış. Kralın kendisiyse İtalyada, baş kaldırma belirtileri göstermeğe başlamış olan Beneventum'luları yatıştırmağa çalışıyormuş...

Padrabrun'dan gelen bu haberler hiç de iç açıcı değildi, doğrusu. Anlaşıldığına göre Kuzeye ne takviye güçleri yollamağa ne de buradakilerin nöbetini değiştirmeye kimenin niyeti yoktu. Conald'a gönderilen buyruk olduğu yerde kalarak denizden ya da ormandan saldırabilecek olan her hangi bir düşmanı püskürtmektir. Sonbahara değin orada kalacaklardı. Belki ondan sonra yeni bir görevle güneye alınabilirdi.

Neyse ki askerlerin yaşantısı kötü sayılmazdı burda. Genel olarak durumdan hoşnuttular. Denizde, ormanda çıktıkları avlarla arada yaptıkları hafif talimler sayesinde sağlık durumları da düzgündü. Havaaların ısınmasıyla birlikte, Conald da şişmanlamağa başlamıştı. Diş ve karın ağrıları yatışmış, at sırtında yapılan o sonu gelmez, yıpratıcı yolculuklar unutulmuştu. Yerlilerin yaptığı birayı da sevmeğe başlamışlardı. İnsana tatlı bir baş dönmesi vermekle birlikte baş ağrısı yapmayan bir içki...

Çoğu öğleden sonraları Conald köyün ardındaki bir yamaçta, vahşi ormanın yakınındaki bir meşelikte dinleniyordu. Bu ağaçlığın bir kâfir tapınağı olduğundan kuşkulanmıyor değildi ya, halka biçiminde yükselen yedi ulu meşeyi, koyu gölgelerin hatırı için ayakta tutuyordu. Sonbaharda kestirtirdi bu ağaçları. Böylelikle Goderam'la

Norbert'in onun Hristiyanlığı aleyhine hazırlayabilecekleri herhangi bir raporu da yalanlamış olurdu. Ama bu mevsimde bu ağaçlar herkes için cennetin bir parçasıydı.

Conald sırt üstü döndü ve hiç bir şey düşünmemeğe çalıştı: bu onun çoğu zaman çok iyi başardığı bir sanattı. Gözkapakları ağırlaştı, üzerine bir uyku çöktü. Gözlerini yeniden açtığı zaman çevresindeki minnacık yaratıklar dikkatini çekti: bir sap otun üzerinde sallanan bir böcek, ellerinin üzerinde gezen sinekler, uç uç böcekleri, yalpala-yarak uçup geçen bir kelebek...

Dirseğinin üstüne yaslanarak körfeze, alçak adaların ardında uzanan ve ufkundan hiç gemi geçmeyen mavi denize baktı.

«Soyumuzun geldiği yer nah orası işte,» diye geçirdi içinden. «Bizim ana yurdumuz orada, kuzeydeki yerler.»

Meşelerden birine bir sincap tırmanarak dalların arasına karıştı. Biraz sonra yaprakların arasından sakınarak dışarı baktı, aşağıdaki bir dala atladı. Hızlı, uyumlu sıçrayışlarla daldan dala geziyor, bir gizlenip bir gözüktükçe yaprakları hışırdatıyordu. Yapraklar da şu sırada iyice gürleşmiş, Conald'ın tepesinde yemyeşil bir dünya yaratmışlardı.

Sincap minik kafasını dört bir yana döndürerek ağacın gövdesinden aşağı kaydı. Pençeleri ağacın kabuğunu çizerek hafif bir hışırtı çıkarıyordu. Yere inince otlarla yaprakların arasında eşelendi, geçen yıldan kalma bir palamut bulup gözden geçirdi; beğenmiyerek attı, daha iyi bir tanesini bulunca pençelerinin arasında ağzına götürerek dişleriyle kemirmeğe başladı. Meşe ağacının altında, ard ayaklarının üstüne doğrulup oturduğu yerden hızlı hızlı geniş getirerek palamutun kabuklarını yere tükürüyor, arada duralayıp kafasını kaldırarak çevresine kulak

kabartıyor, tehlike olmadığını anlayınca gene yemesine bakıyordu. Çenesi çıkırık gibi işlerken kulakları da oynayıp duruyordu: Kulaklarıyla da çiğnediğini sanırdınız.

Çalıların arasındaysa minik kuşlar cıvıldaşıp ötüşmekteydiler...

Conald'ın içi birden kıvançla, bu yeni dünyaya karşı büyük bir sevgiyle doldu. Kendini gene rahatça sırt üstü bıraktı ve gözlerini bir yarı uyku içinde kapadı. O her zamanki düşünüyü gördü gene: Baiuvaria'da, dağların güneyine düşen bir yerde bir malikâne, İtalyada, Friuli'de, Utina'nın kuzeyindeki dalgalı ovalarda, ırmak kıyısında güzel bir çiftlik...

Yaz ortasında bir gün, öğleden sonra, alçak adaların ardından ince bir duman yükseldiğini gördüler. Derken adalardan birinin ardından bir geminin pruvasıyla iki dişi yükseliverdi. Askerler evlerin içinde şekerleme yapırlarken, Conald, Goderam ve Norbert meşelikte bira içerek dinlenmekteydiler.

Conald, «Danimarkalılar!» diye bağırdı. «İşte geldiler, sonunda!»

Norbert, «Danimarka Kralının askerleri her zaman burun yönünden, at sırtında gelirlermiş, duyduğuma göre.» diye fikir yürüttü. «Bu gelenler harman kaldırmaktan dönen çiftçiler olsa gerek.»

Gene de köye inerek askerlerini kaldırdılar.

O akşam alacakaranlıkta köylüler kısıraklarıyla birlikte ortadan yokoldular. Onları yakalayıp durdurmak Conald'ın içinden gelmedi. Köylüler doğu yönündeki ormanın daha içerlek yerlerine gideceklerini söylüyorlardı. Savaşın kokusunu daha şimdiden almış oldukları asık duran yüzlerinden anlaşılıyordu.

Conald kısa süren gece boyunca adamlarının hepsine

nöbet tutturdu. Tan atarken en yakın adanın ardından yüksek pruvalı bir gemi ortaya çıktı, kumsala doğru çekildi. Conald şimdi dövüşmek istiyordu. Adamlarını Norbert'in, Goderam'ın ve kendinin komutasında üç gruba ayırdı. Atlarına bindiler. En geride, yokustaki bir evin arkasına sinip beklemeğe koyuldular.

Gemiler bu arada kıyıya çekilmişti ama pruaları suya yakın duruyordu. Kürekçiler gemilerin yanında kaldırsa da ötekiler, birerle kol durumunda ilerlemeğe başladılar. En uzaktaki eve doğru gidiyorlardı. Ağaçlarla çalıların, hatta yer yer evlerin arasında dikkatsizce ortaya çıkmalarına bakılırsa burada pek bir direnmeyle karşılaşacaklarını sanmıyorlardı. Kalkanları kahverengi inek derisinden yapılma, üzerleri kırmızı örnekti. Silâhlarıyla miğferleri ıslı ısıldı; kimi miğferlerin öküz boynuzlarıyla süslü olduğu görülüyordu. Adamların hepsinin sırtında dizlerine inen tünikler, bacaklarında da çorap ve yumuşak çizmeler vardı. Ellerinde mızraklar, uzun kılıçlar, bir kaç tanesi de ok ve yay taşıyorlardı.

Aşağı yukarı kırk kişi vardılar.

Conald, «Haydin!» diye haykırdı.

Norbert, «Bekle!» diye bağırdı. «Bekle daha yaklaşsınlar.»

«Söz dinlesene sen! Komutan benim! Haydin!»

Hepsi aynı dakikada ileri doğru atıldılar. Düşman çiftlik evinden ayrılarak hiç dövüşe kalkışmadan ormana daldı. Çalıların arasından vınılıyarak bir kaç ok geldi ama kimseve isabet etmedi.

Atlarının gemlerini çektikleri sırada Conald Goderam'a, «Amma da ödlerini kopardık ha!» diye bağırdı. «Sen adamlarını al da gemileri ele geçirmeğe çalış.»

Ne var ki geç kalmışlardı. Gemiler onların ulaşamayacakları açıklıkta, derin sularda sallanmaktaydı. U-

zun, zift sürülü kürekler suların içinde parıldıyordu. Kış taraftaki dümenlerin başında da birer adam duruyordu. Gemiler biraz açıldıktan sonra döndüler ve karaya daha bir yaklaştılar. Burada, ağır ağır inip çıkarak beklemeğe koyuldular.

Birden, yamaçtaki evden alevlerle dumanlar yükseldi. Düşmanlardan kimilerinin meşeliğe ve daha gerideki çalılığa doğru koştukları görüldü.

Conald, «Kovalayın!» diye haykırdı.

Atlarını dört nala, yanan eve koşturdular. Çatı alevler içindeydi. Bu kurak mevsimde yangını söndürmek olanaksız görünüyordu. İçeri girip yiyeceklerle donatım eşyasını kurtarmanın da yolu yoktu. Sonunda bir şey yapamayacaklarını kabul ederek meşeliğe gittiler. Atlarını burada durdurdular. Conald başını kaldırarak çevreye kulak verdi. Ağaçların yüksek dalları sabah yeliyle hışırdıyor, kuş sesleriyse bir tehlikeyi haber verircesine çağırarak bir uzaklaşıyor, bir yaklaşıyordu.

Conald, «Bekleyelim biraz,» diye karar aldı. «Ergeç nasılsa ortaya çıkacaklar, gemilerine binebilmek için.»

Terden sıırılsıklamdı. Adamların yüzleri de ısıldıyordu. Ağaç gövdelerinin arasından güneşin ışınları göz kamaştırarak sızmağa başlamıştı. Çamların çevrelerine ışıktan bir çizgi çekilmiş gibiydi.

Conald deriden yapılmış hafif miğferini çıkardı, seyrilmiş saçlarını kuruladı. Yüreği deli gibi atmaktaydı.

«Çok hımbıl yaşıyorum, birayı çok içiyorum,» diye düşündü.

Göğsüne, kollarına durup durup ağırlar saplanıyordu. Birden sol çene kemiği de oyuluyor gibi oldu. Norbert ona sokulmuş, dudaklarını büzmüş atmaca gibi onu gözlemekte, böyle bir ölüm kalım dakikasında karar veremeyen komutanı kınamak için hazır beklemekteydi. Bir yan-

dan da güneye döndüğünde, uygun bir zamanına rastla-
t p kimlere neler s yleyeceğ ni tasarlıyordu ama bu zaman
henüz gelmiş değildi, ne Goderam ne de Norbert için.

Conald, «Beni alt edemezler,» diye düşündü. «Onlar-
dan değilim ki ben. Ayr yım,  st n m. Ne denli hor tutul-
muş olsam da bana Forojul'li Conald Lupigis demişler!»

Ne şarab n ne de biranın etkisine yorulmayacak bir
garip gurur dakikası yaşadı: Ruhunun, gönlünün derinle-
rinden kopup kaboran bir dalga.

«Z bidiler,» dedi içinden. «Ayak takımı.»

Goderam yanında    adamıyla kıyıdan dönüp geldi:
bu uzun yolculuktan şan, şeref koparmak için bekleyen
bir kahraman daha.

«Ulan zibidiler be! Başlarında ben olmasam bir bok
yiyemezler. Soysuzlar da ondan.»

Başlarının üstünde kırlang  lar, evlerin damlarına doğ-
ru dalışlar yapıyorlardı. R zg rla meşel ğe doğru savrulan
dumanlar, tarlalarla ormanların kokusuna karışmaktaydı.
Conald gene döndü, kimbilir nasıl bir şeyler zırvalamak için
ağzını açmakta olan Norbert'e baktı.

Çalıların arasından tek bir ok fırladı. Conald okun bo-
ğazına z nk diye girişini duydu; can acısından haykırmak
istediyse de sesi bir guruldama olarak  ıktı. Atından aşağı
kayarken bin güçlükle,

«D şmemeliyim,» diye içinden geçirdi.

Yanağı dal ya da taş, sert bir şeye çarptı.

«şimdi dişimin ağrısı tutturacak gene!»

Askerlerden biri başında dikilmiş duruyordu; Conald
onun hangisi olduğunu se emedi. Ya çok ürkmüş ya da çok
meraklı olan sincab n biri de dalların arasında koşuşuyor,
Conald'ın ta tepesinde otlar dalgalanıyordu. Daha da yu-
karda, sanki gök yüzünde, ata binmiş askerler el kol sal-
layarak konuşmaktaydılar. Çene kemiğinden ok gibi fırla-

yarak dişinde akıp sönen acı, havadaki kırlangıçlar gibi uçtu gitti. Sonra herşey silinerek karanlıklara karıştı ve bütün acılar dindi.

Saldırıya geçen olmadı. Düşman ormanda gizlenmişti, ortaya çıkmadı. Ertesi sabah onların gemileriyle b.rlikte çekilip gitmiş olduğunu gördüler. Saldırganlar o yaz bir daha geri de gelmediler.

Norbert güneye haberci salarak komutanları olan Conald'ın savaşta düştüğünü, çevrede kilise ve papaz bulunmamasına rağmen gene de Hristiyanlara yaraşır bir biçimde gömüldüğünü, kendilerinin bu konuda ellerinden geleni yaptıklarını bildirdi. Kendisiyle Goderam'ın önderliğindeki askerlerin büyük bir ustalıkla ve yiğitlikle, hiç de kan dökmeden kâfir düşmanları geri püskürtmeyi başardıklarını da haberlerine ekledi. Bu düşman kfirlerin sayısı aşağı yukarı ikiyüz dolaylarındaydı! Kendileri en azından beş ,büyük bir olasalıkla daha çok sayıda gemiyle gelmişlerdi. Gemilerden ikisi bu yabansal savaşçıları kıyıya çıkartmış, en azından  gemi adaların ardında pusuda beklemişti. Gelgelelim karşılaştıkları şiddetli savunmadan öylesine dleri kopmuştu ki ganimet filân aramaksızın kendilerini gemilerine dar atarak gene kuzeye yelken açmışlardı!

Norbert, Goderam ve askerler köyde kalıp rahat, sakin bir yaz geçirdiler. Bunaltıcı sıcakta havadan titrek buğular yükseliyor, kırlangıçlar ağaçların arasında, geriye kalan evlerin damları üzerinde ok gibi kayıp szlyorlardı.

O yılın, yani 786 yılının gznde bu sakin, ücra yerden ayrılıp güneye, Padrabrun'a dönmeleri için buyruk ıktı. Kk tabur yangından kurtulan iki çiftlik evini bşaltarak yola dzlnce putperestler de ormandan dışarı

çıktılar ve evlerindeki pis Hristiyan kokusunu havalandırmak için kolları sıvadılar. Ürünlerden arta kalanları kaldırdılar ve önce sakına sakına, sonra giderek artan bir cüretle, her zamanki yerlerinde bekleyen eski tanrılarına tapınmağa başladılar.

YEDİNCİ KİTAP

KIRKBİRİNCİ BÖLÜM

Johannes Lupigis'in anıları arasında, yer yer bir duvar kapısının sözü geçer. Kimi kez aynı kalın duvarda, biri girmeğe biri çıkmağa yarayan iki ayrı kapıdan söz edildiğini sanırsınız.

«Ben, Agibert, bu konuya istemiyerek değiniyorum. Duvar en azından iki yarda genişliğindeydi, kaba yontulmuş, dev boyunda taşlardan örölme... Buna benzer duvarlara, garip diyeceğim ama pek de öyle garip değil, Saksonya, İtalya, Fransa gibi birbirinden uzak yerlerde raslıyabilirsiniz. Anlatmağa çalıştığım kapı, Totonisvilla'daki bir zindanı kuşatan duvarın kapısıydı.»

«Yıllardır birbirlerinden ayrı kalmış olan iki erkek kardeş kısa bir süre için Totonisvilla'daki bu zindan kapısının önünde buluştular.

«Bu erkek kardeşlerden ikisini de ailelerinin başkanı sayabilirdiniz. Ne var ki o sırada ikisi de böyle bir mevkiin sorumluluğunu yüklenmiş olduklarının bilincindeydiler.

«Buluştukları sırada büyük kardeşin dünyadan istediği çok bir şey yoktu. Ne mutluluk ne ünvan, ne kudret ne de mevki istiyordu. Acı çekmek, üzülmek, hatta ölmek de umurunda değil gibiydi. Görünüşe bakılırsa tek istediği güneşe gitmek ve dirlik bulmaktı; yalnızlıkta ya da Tanrının sevgisinde. Adı Warnefrit'ti. On yılı aşkın bir zamandanberi bir zindan kovuğunda çılgınlar gibi duvardan duvara çarpılıyor ya da bir taş sessizliğiyle, günler günü oturuyordu, kıpırtısız.

«Beri yandan küçük kardeşin bir çok istedikleri vardı yaşamdan. En büyük ve belki de en eski isteği, yeryüzünün bildiği en büyük önderlerinden birinin, başlarındaki o yüce, adil, insancıl ve kudretli kralın bir an önce ecel şerbetini içmesiydi. Küçük kardeş bu ölümün değişiklikler yaratacağını, bunların da kendi soyu için hayırlı olacağını umuyordu. Onun kendi kendine kesinlikle belirlemediği silik, karmaşık istekle paralel uzanan bir ikinci dileği daha vardı: kendini çalışmalarına rahatça adayabilmek, ömrünün arda kalan yıllarında, bu dünyayla öbür dünya konusundaki bilgilerini genişlettikçe genişletmek...

«Ben, Agibert, bu küçük kardeşin en yakın arkadaşıydım. Burada adını verdiğim zaman okumuş vatandaşların hepsinin bu adı yakından tanıyacaklarını kesinlikle biliyorum: Johannes Lupigis.

«Ama biz şimdi gene o duvardaki kapıya dönelim. Jo-

hannes Lupigis'in anlattığına göre bu kapı öyle yapılmıştı ki dışardan ziyaretçi kabul etmek için açıldığında ardına dek yayılır, ama içerden biri dışarı çıkacağı zaman azıcık aralanırdı. Kimi kez, koca insan kitleleri içeri gireceği zaman kapı hepsini alacak biçimde, ardına dek açılırdı da bir tutsağın özgür bırakılması sırasında yalnızca dar bir aralık bırakırdı. Böylece, dışardan dev bir ağız gibi, bir devin gırtlığı gibi görünen kapı, içerden öylesine daracık alçacık görünürdü ki ne denli eriyip cılızlaşmış olursa olsun hiç bir insan gövdesinin bu aralıktan geçemeyeceği sanılırdı. Bu yüzden içerdekiler zamanla duvarda hiç bir kapı olmadığına inanagelirlerdi. Toton.svilla'daki zindan kapısı işte böyle bir kapıydı ve sözü geçen iki kardeşe o gün birbirine zıt olan iki ayrı yüzüyle görünecekti.»

«Sonradan İmparator payesine kavuşan Haşmetli Kralın bir çok düşmanları vardı. Bu olguyu Enhardus, bizim manastır kitaplığındaki tarih kayıtlarında bütün açıklığıyla, çok canlı olarak ele alır ve anlatır. Yalnızca savaş alanında onun karşısına çıkan ve şerefli bir yenilgiye uğrayan düşmanlarından değil, onun yakınında olan düşmanlarından, ayaklarının arasında sürünüp kıvıldanarak onu sokmak, arkadan vurmak için karanlık fırsatlar gözleyen yılan ve akreplerden söz ediyoruz. İnanmayacaksınız ama, onun, kıskançlık ve kinden gözleri kararak adeta insanlıktan çıkan kendi akrabaları, öz ailesinin bireyleri vardı bu çıkanlar arasında!

Yalnızca piç Pippin'i anlatsam yeter. (Onu nikahlı doğan oğulla karıştırmayalım). Bu piç günahlarından pişmanlık getirsin diye Augusta Treverrorom'un kuzeyin-

deki manastıra kapatıldı. Haşmetlinin lütûfkarlığıyla güzel gönlünü övmek için şunu da belirtelim ki piçi yalnızca kafasını kazıyarak manastırın zindanına yerleştirdiler. Canıyla kurtulduğu gibi gözleri bile oyulmadı!

«Gelgelelim Francia ile Saksonyada, ikinci, dik kafalı, gözleri yüksekte (ve ne yazık ki yanıltılmış,) daha başka yüce soylular da Krala karşı kötü niyet beslemekteydiler. Gene de bunların suçunun büyük bir bölümünü Kraliçe Fastrada'ya yüklemek zorundayız. Aklına eseni yapan hırslı yaradılışıyla kraliçenin, bu saraylıları Krala karşı kıskırttığı söylenmektedir.

«Kaynaklarıma baş vurarak Johannes Lupigis'in bu yıllarda tuttuğu kayıtlardan bölümler aktarıyorum. Onun da bir çok yerlerde saray yazmanlarından Einhardus'un kayıtlarına dayandığını anlamak benim için güç değil. 814 yılında, Haşmetli Kralımız dünyayı yasa boğarak öbür dünyaya, Cennete göçtüğü sıralarda Johannes Lupigis yazman Einhardus'la uzun konuşmalar yapmıştı. Bunu biliyorum. Einhardus'un anlatılarının aslı da, kopyaları da yayımlanmış bulunuyor. Ama bu anlatıları ilk dinleyen kişi Johannes Lupigis olmuştur. Haşmetli Kralımız öldüğü yıl, Aquisgranum ve Ingulenheim'da.»

Johannes Lupigis'in yazdıklarından:

«Anılarımin daha erken bir bölümünde anlattığım bir yolculuktan sonra Aquisgranum'a vardım. Sonradan uzun yıllar kalacağım bu kente geldiğimde sevgili babamın ölüm haberinin acısı, memleketim ve evimle ilgili tasalar ve şimdi değinmek istemediğim başkaca dertler belimi bükmüş durumdaydı. 783 yılında, güz sonuna doğru bir zamandı. Ünlü hoca Alchiunus kente daha şimdiden gel-

miş, Krallık Okulu tam çalışmaya girmişti. Kralın kendisi Saksonyada bulunduğundan, ancak aylar sonra huzuruna çağırıldım.

«Eski Saraya yerleşmedim. Burası zaten Haşmetlinin yanına almadığı saraylılarla, akrabaları ve onların çevreleriyle, yüksek görevliler ve öğretmenlerle dolmuş, taşmaktaydı. Zaten bir çok saraylarla kiliseler gibi o sırada eski saray da yeniden onarılıyordu.

«İlk iki kışı, o sırada yapılmakta olan büyük kilisenin mimarlarından birinin, inşaat yerine yakın olan evinde geçirdim. Buradaki odamı, yapıtımı sonradan derinden etkileyecek olan Theudald adında bir Saksonla paylaşıyordum.

«Theudald ülkede olup bitenleri çok iyi bilen uyanık, ince yapılı bir genç erkekti. Bana ilk ağızda ünvanımı, öğrenim derecemi, memleketimi ve geçmişimle ilgili daha bir çok şeyler sordu. Benim ona Langobardia konusunda anlattığım şeylerle, Friuli, Spoletum, Papia ve Beneventum gibi yerler onu özellikle ilgilendiriyordu. Theudald bana Romada, daha doğrusu kralın ve papanın İtalyasında yaygın olan çeşitli fikirler konusunda neler düşündüğümü sordu. Ben de içtenlikle,

«Benim görebildiğime göre, yüce kralımızla düklerinin ve valilerinin iyi niyeti, doğru yargıları sayesinde işler iyi gidiyor,' diye yanıtladım.

«Theudald hemencecik, 'Bunu duyunca içim yağ bağladı,' diyerek benden ayrıntılar konusunda bilgi istemeğe başladı. 'İlginç olabilecek özel durumlar' bilip bilmediğimi soruyor, 'Efendimiz her yerde aynı zamanda hazır ve nazır olamazlar; göz altında bulundurmaları gereken alan öylesine yaygın ki!' diyordu.

«Onun kulağına geldiğine göre kralın buyruklarının, verdiği yetkilerin kötüye kullanıldığı oluyormuş ya el-

bette kralın bir suçu yokmuş böyle olaylarda! İnsanın kulağına, Kral adına evsiz ocaksız bırakılan soylu kişilerin adları geliyormuş. Ama bu gibi olayları da Kraldan gizliyorlarmış. Theudald,

«Yetkiyi kötüye kullanmak yetkinin özünde var olan bir ögedir,' diyordu ki bu sözlerin çok anlamlara çekilebileceğini sonradan algılayacaktım...

«Ne zaman odamızda başbaşa kalsak uzun uzadıya konuşuyorduk. Theudald bir gün bana alnımdaki yara izini sordu, ben de doğruyu söyleyerek bunun bir düşünme sonucu meydana geldiğini anlattım. Bir zamanlar gök bilimine merak sardığımı, bir gece yıldızlara bakarken tepe taklak düştüğümü, öyle ki kendi gözümün içinde yıldızlar çıktığını anlattım.

«Bir başka gün Theudald, benim neden hep üzgün durduğumu merak ettiğini söyledi. Gene tam bir doğrulukla, 'Ruhsal durumum ve geleceğim konusunda her zaman kaygu ve tasa içindeyim de ondan.» diye karşılık verdim.

«O da bana yavaş sesle konuşarak durmadan bir sürü şeyler anlatıyordu: bunların çoğu Saksonyayla ve insanların çektikleri çilelerle ilgili şeylerdi. Theudald Haşmetli Kralın oralarda kazandığı zaferlere, Frankların o yörede sürdürdükleri geniş kapsamlı ruhsal girişimlere hemen hemen hiç değinmiyordu.

«O günlerde Theudald'ın bu ardı arkası kesilmeyen sorularının pek üstünde durmuyordum. Onun bilmek, öğrenmek tutkusuna veriyordum bunu. Benim evim ocağım, kimim kimsem üstüne sorduğu soruları da bir arkadaş ilgisi olarak görüyordum. Theudald benim D'yakos Anselm'in yeğeni olduğumu bildiğine göre, sevgili babacığımınla ağabeylerimi de merak etmesi doğal geliyordu bana.

«Bir akşam, lâf arasında ağabeyim Warnefrit'ten söz açıldı. 776 yılında Friuli'de düşüncesizce, daha doğrusu haince başlatılan ayaklanma yüzünden sevgili ağabeyimin şimdi kralın himayesi altında olduğunu söyledim. Sonra kendimi anıların duygusallığına kaptırarak babamla Warnefrit'in bir zayıflık dakikasında Rodgaud'un sözlerine uyduklarını, sonra da ona karşı çıkamıyarak çılgın plânlarına katılmak zorunda kaldıklarını anlattım. Cezalarını bulmuşlardı, doğal olarak. Gene de Haşmetli Kral her zamanki büyük gönüllülüğünü onlardan da esirgememişti. Kralın iyi yürekliliği üzerinde özellikle durduğum aklımdadır. Babam yedi yıl sonra özgürlüğüne kavuşmuş, evine dönerken yolda ölmüştü. İşlediği suça göre tutsaklığını gene hafif atlatmıştı, doğrusu. Bir süre Lugdumun'da kalıp oradaki k lisenin yapımında çalıştıktan sonra Totonisvilla'ya, oradan da bir süreliğine Mettise geçmişti. Anladığıma göre de sağlık durumu iyiydi ve kendisi de dirlik içindeydi. Çektiği sıra özlemineyse şaşmamak gerekirdi: kendi topraklarından uzun zaman ayrı kalan her insanın, özellikle bir çiftçinin doğal duyguları sayılmalıydı bunlar.

«Theudald bu arada bana Warnefrit'i sordu gene. Ben de duyduklarıma göre zavallı ağabeyciğimin hasta olduğunu söyledim. Bu yüzden bakıcıları onun tutsaklığının son sürecini bir hücrede tek başına geçirmesini doğru bulmuşlar. Böyle durumlarda olağan olduğu üzere Theudald'a ağabeyimin gördüğü insanca davranışlardan çok etkilendiğini, bu yüzden kendinin de uysallaştığını, yakında herhalde salıverirler diye umduğumu da anlattım. Gene de Warnefrit'in arada bir saçma sapan protesto sözleri söylediği duyulmuyor değilmiş...

«Theudald'ın sonsuz merakını gidermek için kaç kez, Langobardia'nın artık tam bir barış ve dirlik içinde ol-

duğunu bildirdim. Bizim soydaşlarımızın arasından çıkan fesatçıların artık ya ölmüş ya da kamu yaşamından ve işlerinden ellerini eteklerini çekmiş olduklarını da sözlerime ekledim. Bunları inandırıcı bir dil kullandığımı sanıyorum...»

*
**

Johannes Lupigis anılarını şöyle sürdürüyor :

«Bir akşam geç bir saatte okuldan dönüyorduk. Okulda müzik ve şarkılar dinlemiş, yemeği de hocalarımızdan Alchinus ve Diyakos Paulus ile birlikte yemiştik. (Paulus bizim memleketlimiz, soyumuz için de bir övünç kaynağıdır).

«Yolda Theudald gene babam Bertoald Lupigis'in konusunu açtı. Bir zayıflık ve üzüntü dakikasında ona, babamın kilise yapımı sırasında hastalandığını, kölelerle aşağı sınıftan gelme işçilerin yattığı sefil barakalarda yattığını anlattım. Sonradan bunun böyle olmasını yerinde bulduğumu da eklediğimi anımsıyorum. Gerçi babam 776 ayaklanmasından önce saygın, kalburüstü bir soyluydu ama ne olsa savaşta rehine alınmıştı ve Aquisgranum'da basit bir tutsak, bir işçi olarak bulunduğu sırada hastalanmıştı.

«Bunun üzerine Theudald bana tutsak işçilerin nasıl koşullar altında yaşadıklarını anlattı. 'İnsanlık dışı' gibi, 'tam bir sefillik' gibi deyimler kullandı. Onun sözleriyle derinden sarsıldığımı, bu sözlerin bir türlü kulağımdan çıkmadığını yadsıyacak değilim.

«Gene de okula gidip geliyor, çalışmalara katılıyordum, hem de yalnızca bir öğrenci olarak değil... Emekta hocam Flavian'ın, daha sonra amcamın öğretmenleri, sonradan Beneventumda kendi kendime sürdürdüğüm çalış-

malar sayesinde Alchinus'la Diyakos Paul'un gözüne girmiştim. Bu yüzden ben de arada sırada okulda kendi soyumuzun tarihi üzerine ders okutuyordum. Küçük gruplar halinde ders verdiğim öğrenciler, okula yeni yazılmış, genç çocuklardı. Aralarında küçük prensler, soylu çocukları da bulunduğundan görevim özellikle sorum taşıyan bir işti. Bu görevimi yerine getirirken Flavian'ın bana delikanlılığımda söylediği şeyleri anımsıyor ve dünyamızın çağlar boyunca geçirdiği değişimleri öğrenmenin önemi üstünde duruyordum. Ama demin de dediğim gibi ana konum Langobard'ların tarihçesini öğretmektir ve ben, çok hevesli olan, dediklerimi can kulağıyla dinleyip meraklı sorular soran öğrencilerime Langobard'ların ilginç geçmişlerini iyice belletmek amacı güdüyordum.

«Yaşımın gençliğine, öğretmen olarak daha önce deneyimden geçmemiş olmama karşın mesleğimde saygın bir kişi olduğuma inancım var. Öğrencilerimin sözlerini derin, keskin bir merakla dinlediklerini, kimi kez not bile tuttuklarını görüyordum. O aylarımın çok mutlu geçtiğini söyleyebilirim...

«Ne var ki... bunu derin bir üzüntüyle söylüyor, kendi kendimi hiç bağışlayamıyorum... arkadaşım Theudald konusunda meğer aldanmışım. O işin nasıl olup bittiğine hâlâ akıl erdirebilmiş değilim. Totonisvilla'daki bir zindan kapısıyla ilgili bir şeydi: Hem çok geniş hem de daracak olan bir zindan kapısı...»

KIRKIKINCI BÖLÜM

«Bunlar Johannes Lupigis'in anılarından bölümler. Sözüünü ettiği zindan kapısına bu anılarda bir süre raslamıyoruz. Araya başka olaylar giriyor...

«Okulun bir kaç öğretmeniyle parlak öğrencilerinden kimileri Ingulenheim'daki Saraya çağrılıyorlar:»

Johannes Lupigis, «Haşmetli Efendimiz beni huzurlarına çağırttılar,» diye anlatıyor. «Yaklaştığımda kendisi saraylılarının orta yerinde duruyordu. Yıllardan 784. Bir yıl önce Efendimiz pek başına buyruk, esintili olduğu söylenen Fastrada adında bir hanımla evlenmişti. Noel ve Paskalya yortuları sırasındaysa Heristal'de Ordunun başında bulunmuş, hukuk işleri ve yargılamalarla uğraşmış, plânlar kurup buyruk ve öğütler vermişti.

«Theudald'la görüşmek düşüncesizliğinde bulunduğum konular üstüne Kral ne biliyordu? Haberim yok ama, bana bakınca yüreğimin içini okuduğunu sandım.»

«Burada yorumlamayacağım bir takım karmaşık cümlelerden sonra Johannes Lupigis, Haşmetli Kralın görünümünü anlatmağa geçiyor ve buna, Agibert'in bir şirinden aldığı bir bölümle başlıyor:

«Heybetli omuzlarıyla herkese
Tepeden bakardı Kral Carolus...»

«Bunu Einhard'ın yapıtından adeta kelimesi kelimesi ne alınmış bir bölüm izliyor:

«Kral, rahmetli İmparatorumuz, aslan yapılı, geniş omuzlu ve çok uzun boylu olmakla birlikte yapısı son derece orantılıydı. Belden yukarısı biraz geniş ve yuvarlak,

gözleri iri, uyanık bakışlı, burnu biraz çıkıntılıydı. Çok açık sarı renkte olan saçları hep alınına düşerdi, yüzü de nelseli, babacandı. Otururken de, ayaktayken de ağır başlı, gururlu, yakışıklı bir erkekti. Ensesinin biraz kalın, boyununun azıcık kısa olması ve o hafif göbeği bile ona yarasırdı. Sert adımlarla yürürdü, davranış ve görünüşü baştan aşağı erkekçeydi; yalnız o duru, tiz sesi cüssesinin kocamanlığıyla ağırlığına biraz aykırı düşerdi. Einhard onun gürbüz bir adam olduğunu yazar. Gene de son yıllarda sık sık ateşlenirdi. Öleceğine yakın da yürürken aksamağa başlamıştı. O zaman bile hekimin öğütlerine kulak asmaktansa kendi bildiğini okumayı yeğ tutardı. Gerçeği isterseniz Kral, hekim milletinden yaka silkerdi, çünkü onlar kendisine, son derece düşkün olduğu bifteklerden vazgeçip söğüş et yemesini salık veriyorlardı.

«Bütün Franklar gibi biniciliğe, ava meraklıydı ki yeryüzünde hiç bir kavim bu dallarda Frank'larla boy ölçüşemez. İlcaları pek severdi, bu yüzden eşsiz bir yüzücü olup çıkmıştı. Aquisgranum'daki sarayı yaptırıp son yıllarını orada geçirmesi de bu yüzdendir. Yalnızca oğullarıyla değerli konukları ve yakın dostlarını değil, kimi kez tümen tümen asker ve nöbetçiyi de kendisiyle birlikte banyo almağa çağırırdı. Suların içinde yüzü aşkın insanın bir araya geldiği çok görülmüş bir şeydi.»

Johannes Lupigis Kral Carolus'a doğru yürüdü. Her adımda yerlere eğilmekle birlikte gözüyle kulağını da dört açmıştı. Bakışları kralı çevreleyen saraylılarda ve salonda dolaştı. Salon deniz gibiydi. Johannes de yerde değil dalgaların üzerinde yürüyordu sanki.

Kendinden, babasından, Warnefritten, hemen hemen

bir baş daha yüksek duran o dev yapılı karaltının yanına varmazdan bir an önce, anılar bir çığ gibi Johannes'ın üstüne yığıldı — başını önüne eğmiş duran genç bir kız, kendisinin dağlar arasında at sürüşü, geceleyin yattığı yerde gizli gizli ağlayışı, yaşamının tüm umutlarıyla çilesi...

O dakikada, düşünde aya gittiğini gören (belki de gerçekten gitmiş olan) Adaloald aklına geldi. Kendini görür gibi oldu, Utinadaki yüksek bir yaylada. Orada kendi kendine, belki Tanrıya belki de İblis'e ettiği yemin yeniden kulaklarında çınladı. Kendi ay gezisinin ve aydan yere düşmesinin hızıyla başı gene döndü.

Ve bütün anıları tek bir düşüncede birleşti: O işte, ta kendisi; onun karşısındayım işte...

Bir dakika sonra Carolus o babacan gülüşüyle yüzüne baktığı zaman Johannes Lupigis'in serinkanlılığı da geri geldi. Genç adam krala yaklaştı, yüzünü onun pabuçlarına doğru eğerek diz çöktü; yüksek, duru bir sesle, tane tane,

«Haşmetlileri beni çağırtmak lütfunda bulunmuşlar.» dedi.

Hiç bir istek ya da dilekte bulunmayacaktı. Babasıyla Warnefrit'i filân da aklına getirmeyecekti. Şimdi ona düşen, dize gelerek tüm buyruklara boyun eğmek, aklında kaldığı kadarıyla Doğruyu söylemekti. Başını kaldırdı ve hükümdarın o herşeyi görürmüş gibi bakan iri gözleriyle karşılaştı; belki de yumuşak, iyi bir bakıştı bu kimbilir? Johannes kralın göbeğinin üstündeki o geniş göğsü, kızıla çalan bıyıkları, büyükçe burnu seçti.

Tiz bir sesin ta yukarlardan, «Sen kimmişsin bakalım?» diye sorduğunu duydu.

«Johannes Lupigis, Haşmetli Efendimiz.»

«Nesin peki sen?»

«Langobard'ım Efendimiz.»

Kral öne doğru eğildi. Johannes onun o delip geçici bakışlarıyla karşılaştı gene.

Sonraları, «Yükseklerden bakan bu adam benim içimi okumuş ve dizlerimi titretmişti,» diye yazacaktı.

O tiz ses gene duyuldu:

Şimdi tanıdım seni. Anselm'in yeğenisin. Onu canım gibi severim. Silâhın var mı?»

Johannes'in üzerinde bir hançer vardı. Bir dehşet anı onu bir kasırğa gibi zangırdattı geçti. Kral onun keri di ordusunda bir subay olup olmadığını mı, yoksa kendine karşı kullanılabilecek gizli bir silâha bulunup bulunmadığını mı öğrenmek istiyordu? Johannes kestiremedi.

Ona o dakikada öyle geldi ki kralın bütün saraylılarıyla başbuğları, elleri kılıçlarının kabzasında, Efendilerini savunmak için kendi canlarını vermeğe hazır beklemekteydiler. Buz gibi soğuk ve sert yüzlerinde Efendileri için şerefli bir çıkış yapmağa can attıkları açıkça okunuyordu.

Kral Carolus o güç ve azim ifade eden çenesini ileri doğru şöyle bir çıkardığı zaman, çevresindeki herkes: o başbuğlar, dükler, kontlar, markiler, teşrifatçılarla yaverler de ona öykünerek kısa sakallı çenelerini öne doğru çıkartıyorlardı.

Johannes Lupigis başını kaldırıncı kralın çenesiyle uzun, gür bıyıklarını gördü: kendisiyle dünya arasında bir perde, bir duvar. Bu duvar onu hapsetmek için mi yoksa korumak için mi yükseliyordu? Johannes bunu da kestiremedi.

Bu dakika yaşamın tüm zıtlıklarını içermekteydi sanki: hem kolaydı hem çetin; hem karman çorman hem de açık seçikti; herşeyiyle tam onun eskidenberi kafasında canlandırdığı gibi, hem de bambaşkaydı.

Bu adam gerçekten büyük bir adamdı.

Johannes Lupigis bunu istemiyerek de olsa eskiden beri bildiğini şimdi anlıyordu. İçinden,

«Şu dakikada kendi dünyamın hükümdarı önünde diz çökmekteyim,» diye geçirdi. «Dünyanın en kudretli başbuğlarından birinin ayakları dibindeyim.»

Beri yandan bu adam onun gibi bir insandı aynı zamanda; Elborac'lı büyük bilge Alchiunus'la Langobardi-a'lı Anselm ve Paul adındaki diyakosları candan seven kırkiki yaşında bir Frank...

Johannes dudaklarını dilinin ucuyla ıslatarak yanıtını verdi:

«Lütufkar Efendimiz, at sırtında çitin üstünden atlayacak kadar biniciliğim vardır. Kılıç, ok yay ve sapan kullanabilirim. Herhangi bir saldırıya karşı kendimi savunabilmek amacıyla bir hançer taşıyım üzerimde. Şu sırada tek silâhım budur. Bundan sekiz yıl önce, o zaman-ki Dükümüz Rodgaud'un ayaklanması sırasında yaşıam çok gençti. Zorla askere alındım ama hiç savaş görmedim. Forojuli'den gelme bir Langobard'ım, Efendim'iz.»

Kralla karşılaşınca neler söyleyeceğini yıllardır düşünüp hazırlamıştı. Hele şu son yıllarda iyice ezberleyip prova ettiği bir takım resmi lâflar, cümleler. Kimse yokken bunları yüksek sesle tekrarlamış, yapacağı hareketleri bile deneyip hazırlamıştı.

Ama şimdi Kralın karşısına çıkınca söyleyecek başkaca söz bulamadı.

Kral hemen karşılık vermedi. Gözleri kendine çevrili duran genç yüze dikilmişti. Belki onun alnındaki yara izine bakıyordu. Belki de bekliyordu, Johannes Lupigis dizinin altındaki halının yumuşaklığını, halının altındaki yer döşemesinin sertliğini, kendi gövdesinin ağırlığını iyice duysun...

Sonra şöyle dedi:

«Ayağa kalk. Senin son derece yetenekli hem de deneyimli olduğunu söylediler bana. Langobardia'lı genç bilginlerimizin en başta gelenlerindenmişsin. Zamanla en büyük bilgelerimizden biri olacağına inanılıyor: ikinci bir Diyakos Paulus, yeni bir Anselmus. Bundan böyle sarayımın maiyetindensin. Hançerini dikkatli kullan, yavrum. Hele zehirlerden bucağ bucağ kaç. Zehir, tutanın elni yakar. Unutma ki Tanrının gözleri hep senin üzerindedir. Yalnızca Tanrı da değil. Hadi şimdi git, karşıda yerini al.»

786 yılının baharında Kral, Mons Cassinum'da olan Diyakos Anselm'i Aquisgranum'a çağırttı.

Johannes Lupigis bu konuda şunları yazıyor:

«O sırada ben de oradaydım. Bunu izleyen güz mevsiminde amcamla birlikte daha önce anlatmış olduğum zindan kapısından geçtik. Bir avuç Saksonyalı da bu kapıdan içeri girdiler ama temelli. Kimi yürüyor, kimi dört ayak üstünde sürükleniyordu. Kiminin gözleri kamaşmış kimininki ise kör olmuştu. Bunlardan biri de oda arkadaşım Theudald'dı.»

KIRKÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kapı açıldıkça açılıyordu.

Johannes Lupigis çok sonradan şöyle yazacaktı:

«Diyakos Anselm kralın çağrısı üzerine Aquisgranum'a vardığı zaman kapı daha da açıldı sanki. Kral o sırada kentte değildi; Attiniacum'a gitmişti. Amcam Diyakos Anselm hiç oyalanmadan oraya, Krala ağabeyim Warnefritten söz etmeğe gitti.»

Son yıllarda Diyakos gözle görülebilecek biçimde

yaşlanmıştı. Saçları ağarıp seyrelmiş, zamanın yükü ve yakınlarının derdiyle omuzları çökmüş, kendi de iyice zayıflamıştı. Dıştan bakılınca çok yaşlı görünüyordu. Gene de davranışlarının çevikliğiyle canlılığı, gözleriyle sesinin duruluğu, keskinliği hiç körelmemişti. Şu sıralarda henü Tarih kitabını yazıyor hem de Alchiunus ve Paulus'la birlikte Vaaz Vermenin Sanat ve Kuralları üstüne bir çalışma yapıyordu. Kralın buyruğu üzerine Kraliçe Hildegarde için ve kralın ölen annesi Berthrada için bir çok şiir kaleme almıştı. Bu arada öğretmenlik görevine de hiç ara vermiyordu.

Attiniacum'dan hoşnut döndü. Saraya uğradıktan sonra hemen yeğeninin kaldığı eve gitti. Uzun uzun özel işlerinden, aile sorunlarından konuştular. Buna rağmen Theudald da dışarı çıkmayarak onların yanına oturdu. Konuşulanları merakla dinledi. Johannes Lupigis arkadaşının dışarı çıkması için bir kaç lâf dokundurduysa da Theudald bunları duymazlıktan geldi. O zaman Johannes ilk olarak arkadaşına sinirlendi. Genç Saksonyalıysa işi arsızlığa vurarak onların konuşmalarına bile karışmağa başlamıştı. Diyakos Anselm de bunda bir sakınca görmüyormuşcasına onunla konuşuyor, onun sorularını yanıtlıyordu.

Anselm önce Mons Cassinum'dan söz açtı, sonra Beneventum Dükü Arichis'in hasta olmasından duyduğu kaygulara değindi. Theudald sorduğu meraklı sorularla sık sık onların ana konudan sapmalarına sebep oluyordu.

«Ahali de kayguda mı?» diye soruyordu. «Dük Arichis'in yerine geçen vali belki Efendimiz Kral Hazretleri'ne yüzdeyüz bağlı olmayabilir, diye bir korkuları filân yok ya?»

Diyakos bu kez sert bir sesle ve genç adamın yüzünü kuşkuyla süzerek, «Bütün dünya kayguda, oğlum Theu-

«aldı,» dedi. «Oldum olası da kayguludur, zaten.»

Theudald, «Oralarda bir düzen değişikliği yönünde belirtiler gördünüz mü?» diye sordu.

Diyakos gene o keskin gözleriyle gencin yüzünü süzerek, «Dünya durmadan değişir,» diye yanıt verdi.

Theudald, «İyi ama ahali bu değişikliklerden hoşnut kalacak mı?» diye sorularında direndi.

Diyakos, «Hasadın kıt olduğu bir yılda ahali iyiye doğru bir gidişi elbette sevinerek karşılar,» diye yanıtladı. Sonra:

«Yakında beni de bir değişiklik bekliyor,» diye ekledi. «Umulmadık bir şey. Haşmetli Efendimizle birlikte İtalya'ya gidiyorum. Büyük bir şereftir bu. Hem övünç hem de minnet duyuyorum doğrusu. Diyakos Paulus da ben de, krala yardım etmek için buyruk aldık. Haşmetlinin maiyetine iki tane Langobard katması hem olağan üstü hem de sevindirici bir şey. Soyumuzun yaşantısında görülen gelişmelerin hepsini ben çok hayırlı buluyorum.»

Theudald, «Hayırsız sayılacak bir çok gelişmeler de var,» diye fikir yürüttü.

Diyakos biraz terslenerek, «Tanrının bilgeliğinden sorgu olamaz; son karar her zaman O'nundur,» diye konuştu. «Neyin iyi neyin kötü olduğunu bizler her zaman bilemeyiz. Bizlerin yeteneğimizin dışında birşeydir bu.»

Johannes arkadaşının hiç değilse bir süre için odadan çıkmasını istiyordu ama genç adamı başlarından savamıyorlardı ki. Theudald Johannes'in dokundurmalarını anlamasın olamazdı. Anlamazlıktan gelmeğe karar verdiği açıkça belliydi. Gözlerinde öyle keskin bir merak vardı ki şu sırada; sinsî, örtülü bir bakış; korkuyla, evet, hatta kinle karışık...

Johannes amcasına döndü:

«Sizinle görüşmek istediklerim var. Bizimkilerle ilgili.»

«Önümüzde zaman çok, Johannes'ciğim. Daha burdayım. Gidişim aylar sürebilir. Kralımız bir tarih bildirmedi. Rahat rahat bekleyebiliriz.»

Theudald, «Rahatlarının sürüp gideceğ.ne inanan pek az kişi tanıyorum,» diye lâfa karıştı. «Örneğin Ercanbald. kralımızın piç oğlu... rahatı yerinde, kendisi güvenlikte görünüyor, değil mi?»

Yanıt veren çıkmadı.

Theudald, «Kendisi kralın nikâh dışı oğludur,» dedi. «Biliyor muydunuz? Aynı zamanda Kralın kulağı ve gözüdür de. Bir cellât.»

Kimse konuşmuyordu.

Theudald yapmacık bir açık sözlülükle, «Ercanbald beni sevmez,» diye ekledi. «Oysa yeri çok sağlam, çok güçlü.»

Diyakos, «Eyy, bana izin,» diyerek ayağa kalktı. «Saat geç oldu.»

Johannes, «Ben de Saraya kadar seninle geleyim, Anselm Amca,» dedi.

Theudald hemen, «Ben de geliyorum,» dedi. «Şöyle bir akşam yürüyüşü hiç de kötü olmaz.»

Daha evden çıkmadan bambaşka bir konuda gevezeliğe başlamıştı bile:

«Biliyor musunuz, bir çokları Radbert'in gerçekte nasıl öldüğünü pek merak ediyorlar. Evet, evet, kaybolduğunu, sonra dağda bulunduğunu biliyoruz. Gene de bulunan adam Radbert değilmiş diye bir söylenti dolaşüyor... Dedikodu, elbet, başka ne olabilir? Görünüşe göre Ercanbald...»

Johannes, «Feneri ben alayım,» dedi.

Theudald hiç oralı olmadan, «Ercanbald Radbert'i de sevmezmiş, öyle diyorlar,» diye anlatmasını sürdürdü.

Diyakos, «Radbert öldü, ölüsünü herkes tanıdı,» de-

di. «Bir kazaya kurban gitmiş.»

Theudald, «Belki gerçekte bu kaza bir başkası için önceden tasarlanmıştı,» diye üstü örtülü bir lâf ortaya attı. «Radbart değil de bu başkasının sağ kalması istenmiyordu, evine sağ dönmesi engellenmek isteniyordu, belki de.»

Ötekiler susuyorlardı.

«Ercanbald'la Radbart birbirlerine rakiptiler... hem yalnızca kadın konusunda da değil...»

Theudald bu sözlerine de yanıt alamadı. Dışarı çıkıp yürümeğe başladılar.

Theudald alçak sesle konuştu:

«Diyorlar ki Ercanbald Geneva'daki Lord Gunderic'i de hiç sevmiyormuş.»

Ötekiler susmakta inat ediyorlardı. Johannes Lupigis gittikleri yeri görebilsinler diye feneri havaya kaldırdı. Taş ve çakıl yığınlarının arasından, yapı iskelelerinin önünden sendeliyerek yürürlerken Theudald kendini tutamıyarak:

«Kralımız bu kiliseyi hiç bitirmeyecek mi acaba?» diye homurdandı.

Diyakos sinirli sinirli, «İnşaat yeni başladı daha,» diye söylendi. «Tanrının izniyle biter elbet.»

Theudald biraz telâşla, «Elbette,» dedi. «Zaten Kralımız bu inşaata her gün yeni yeni işçiler getiriyor. En iyi işçiler de Saksonlar arasından çıkıyor. Kralımız onların işçiliğini öylesine beğeniyor ki onları hasat zamanında tarlalarından alıp getiriyor. Saksonyada artık ekin biçen kalmadı. Yalnızca biçilenler kaldı, diyebiliriz.»

Diyakos onun sözünü keserek sordu:

«Saksonyayla sıkı bir bağlantın var galiba, ey Theudald?»

«Dünyada olup bitenlerden haberdar olmağa çalışırım, hocam.»

Diyakos eski sarayın yan kapılarından birinin önünde duralıyarak, «Bazı şeylerden fazla haberdar olmağa gelmez,» diye fikir yürüttü. «Johannes, bir dakika benim daireme gelebilir misin?»

Bu kez Theudald ister istemez dışarda kaldı. Per-to'ya,

«Ver feneri bana,» dedi. «Seni burda bekliyorum.»

Diyakos'un yeğenine gizlice söylediği şeyler başka bir yerde, yanlış olarak, «itirafname,» diye tanımlanan bir yazıda da belirlenmiştir. Bu yazıda bir çok cümleler tekrar tekrar geçer:

«Beni dinle, yavrum, ayağını tetik basasın ha! Yani bu gece, elinde fenerle giderken demek istiyorum. Çok dikkatli olasın, Johannes. Ayağın takılıp düşebilirsin!»

Theudald'ın söylediği bir takım zararsız sözleri de biliyoruz:

«Geceleyin dolaşmağa alışkınyımdır ben. Yalnız, basacağım yere dikkat etmesini öğrendim. İnsan ayağını sakınarak basmalıdır... karanlıkta.»

Johannes amcasının dairesine girdi. Nöbetçilerin önünden ve uzun koridordan geçerken Diyakos bütün günün yorgunluğunu üstünden atmış gibiydi. Çevik adımlarla yürüyordu. Yatak odasına girdikleri zaman da açık, şen bir sesle konuşmağa başladı.

Johannes Lupigis bu konuşmayı şöyle anlatıyor:

«Amcam bana ağabeyim Warnefrit'in yakında salıncacağını, ama sağlık durumunun hâlâ kötü olduğunu söyledi. Bu kez Haşmetli Efendimiz amcama kesin söz vermiş. Kralımızın büyük lütfu sayesinde tutsaklıktan kurtulduğu zaman Warnefrit'e eve dönebilmesi için bir yol

arkadaşı gerekecekmiş. Amcamın isteği üzerine Efendimiz, ağabeyimle İtalya'ya benim gitmemi buyurmuş. Totonisvilla'da Warnefrit'in kafadan çatlak olduğu söylen-tileri dolaşıyormuş. Amcam duymuş. Ne yalan söyliyeyim, bu iş hiç sarmadı beni. Gerçi İtalya'ya, Forojuli ve Bene-ventum'a gitmek için can atıyordum ya, sevgili ağabe-yim Warnefrit'le birlikte değil... Bu isteksizliğimin ne-denini ben de bilmiyorum. Biliyor muyum, yoksa? Öy-leyse gene de o sırada bilmek istemiyordum, demek...»

Diyakos yeğenine şunları söyledi:

«Bu yaz ya da güzün, Totonisvilla'ya çağrılacağını sanıyorum. Şu sırada Warnefrit'i semirtmeğe çalıştık-ları kanısındayım. Anladığıma göre son yıllarda o iri cüssesine gerekecek oranda beslenememiş. Bunun dı-şında bir şeyciği yok. Sapasağlam. Francia'daki tutsak-lığı doğrusu iyi koşullar altında geçti. Çok insafli dav-randılar ona. Hadi, şimdi artık evine dön, sevgili Johan-nes'im. Böyle bir göreve atandığın için de ne denli se-vinsen azdır.»

Elinde fenerle dışarda beklemekte olan Theudald he-men sorguya başladı:

«Amcanla ağabeyini mi konuştunuz?»

Johannes Lupigis, «Evet,» diye yanıtladı. «Amcam bana ağabeyimin hapiste nasıl hoş tutulduğunu anlattı.»

Sözlerini belki de iyi seçememişti. Baskı altında bu sözler bambaşka biçimde yorumlanabilirdi.

Theudald alaylı bir gülüşle, «Tutulmuş demek!» di-ye kıkırdadı. «Ne yerinde bir deyim! Ama hoş mu, de-ğil mi, orasını Tanrı bilir artık! Haşmetli Kral Hazret-leri bilir daha doğrusu.»

Theudald gene alaylı alaylı güldü.

Johannes Lupigis onun bu sözlerine hiç karşılık vermedi.

«Aman, bastığımız yere dikkat edelim, Theudald,» dedi.

Bir süre sonra evlerine yaklaştıkları zaman Theudald, «Hardard» adında bir Saksonyalıdan söz açtı.

Johannes Lupigis, «Bu konuda söylediklerinin anlam ve önemini o dakikada kavrayamadım,» diye yazıyor.

Ne var ki çok çeneli, meraklı Theudald bu adı bir kaç kez daha anacaktı. Hardard'ın sözünü son edişi Ağustos sonuna doğru, sıcak bir gecede idi.

Üç gün sonra Saray Muhafızları geceleyin gelerek Theudald'ı alıp götürdüler. Kapı açıldıkça açılıyordu.

KIRKDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Eylül ortasında (ki bu aya şimdi Kralın buyruğuyla Witumanoth diye nefis bir Frank adı takılmıştı; Ağustos'un da Aranmanoth olduğu gibi), Johannes Totonisvilla'ya gitmesi için buyruk aldı. Kendine iyi bir at almış, yiyecek stoku yapmıştı. Üzerinde daha iki tane yeni at alabilecek kadar da para vardı. Havanın güzel gitmesine sevinmekle birlikte içi rahat değildi. Bu yolculuğun uzun ve çetin geçeceğinden korkuyordu, hem de bedensel yönden değil, duygusal ve ruhsal yönden! Theudald hiç akıldan çıkmıyordu. Kendi kendine Langobardia'yı gene görmenin çok güzel olacağını, Warnefrit adına çok sevindiğini söyleyip durmakla birlikte içi üzgündü.

Totonisvilla'daki zindanın başında Harmolt adında bir yönetmen olduğunu da biliyordu. Bu adamı Forojuli'de, Dük Rodgaud'dan sonra ve Dük Ericden önce valilik yaptığı sırada görüp tanımıştı. Harmolt zindan yönetmeliğine, bu konuda pek yetenekli olduğu anlaşıldıktan sonra getirilmişti. Şimdiki sertliğinin, taş yürekliliğinin Foroju-

li günlerine rahmet okuttuğu söyleniyordu. Forojuli'dekilerse onu, burnu her zaman akan, uzun boylu, kamburca çarpık bacaklı bir adam olarak anımsıyorlardı. Nice kişilerin ahını alıp göz yaşlarının sel gibi akmasına sebep olduğundan orada ona, yüzünüze güler diye ad takmışlardı.

Johannes Lupigis Totonisvilla'da zindana gitmezden önce iki yeni atla yiyecek ve araç gereç aldı. Kemerin altındaki nöbetçilere Kralın mektubunu gösterdi. Sonra taş döşeli, geniş avluyu geçerek yönetmenin evinin önündeki merdivene doğru yürüdü.

Harmolt onu karşılamaya çıktı. O uzun, gaga burnunun ucunda her zamanki gibi bir damla sallanmaktaydı — ha düştü, ha düşecek... Johannes Lupigis'i tanımadı ya da tanımazlıktan geldi. Bununla birlikte yapmacık, zoraki bir gülüşle dudaklarını gererek o sapsarı dişlerini gösterdi. Kralın mektubunu, şöyle bir göz attıktan sonra kıvrıp rule yaptı ve Warnefrit'i getirmesi için bir askere komut verdi.

Johannes Lupigis, «Ben de onunla birlikte gidebilir miyim?» diye sordu.

Harmolt elini hiç umursamadan, «olur,» gibilerden şöyle bir salladı.

Johannes Lupigis'in anılarından şu bölümü okuyalım:

«Bunları ancak şimdi yazabiliyorum:

«Yüzeyi delip geçmek. Dünyanın dış kabuğunu delip kerinlere işleyerek gerçek yüzünü görebilmek, hiç değilse dünyanın gerçek yüzünü kendimce yorumlayabilmek için.

«Şu sırada yıllardan 814. Sevgili İmparatorumuz, büyük ve haşmetli kralımız, biricik efendimiz Carolus öldü. Ana ben acı çekmeyi onun ölümünden önce öğrenmiştim.

Özellikle 786 yılının kabuğunu delerek iç yüzünü ortaya çıkarmayı ne denli istediğimi bilseniz! Yaşam denilen o yoğun kitlenin kabuğunu, yer yer ufak mutluluklarla be-neklenen o kocaman, kapkara kabuğu delerek içine işle-mek, ıstırapın çekirdeğine dek inebilmek! Arada bir ras-lantı sonucuyla bunu da başardığım olmuştur. O zaman çekirdeği de delip geçmek, daha derinlere inmek isterim. Geçmişte olduğu gibi şimdi de çok çaba harcarım bu ko-nuda. Başarıya ulaştığım zamanlar da olur: çektiğim çile-lerin anılarını delip geçerek özlerine inerim. Sonra kafam-da iyice tartıp inceleyerek dağıtırım, eritirim onları. Geç-mişin derinlerine öyle bir dalarım ki bu derinliklerin bir parçası olur çıkarım...

«İşte bakın, şimdi de yaptım bunu: geçmişin özü-nün bir parçası olup çıktım. Sözlerime iyi kulak verin; anılar geçmişin bir parçası olduğu gibi yaşıyan herkesin, hatta şu dakikada yaşadığımız hayatın da bir parçasıdır.

«Kendi öz benliğimin içine dalmak; eskidenki, geç-mişteki benliğimin derinlerine adım adım inmek, sonra geçmişini şimdiki zamana dönüştürmek. Ben bunu başar-dım işte!»

Johannes Lupigis avlunun taş döşemesi üzerinden, askerin peşi sıra yürüyordu. Kısa, tıknaz, geniş omuz-lu asker de yönetmen gibi çarpık bacaklıydı. Johannes, içinden bir an gülmek gelerek, «Acaba bu göreve özel-likle bu yüzden mi seçildi?» diye merak etti.

Hücrelere giden dar merdiveni tırmanırken Jo-hannes arkaya dönerek kapıya baktı. Kapı açık olmasına açıktı da deminkine oranla çok daha dar gözükiyordu. Tam o sırada kapıdan içeri yanında bir seyisle bir atlı

girdi. Johannes onun kralın piç oğlu Ercanbald olduğunu gördü. Ercanbald önemli bir haberle gelmişcesine atını, onu ezilerek selâmlıyan nöbetçilerin önünden hızla sürdü ve elinde parşömen bir ruleyle merdivenlerden yukarı, valiye doğru koşarak çıktı.

Johannes Lupigis gardiyanın peşinden bir koridor boyunca ilerledi, iki üç basamak aşağıya, bir alttaki katta indi. Ama burası daha yerin üzerindeydi. Gardiyan başka bir koridora saparak bir odanın kapısını açtı. İçerde, ellerini dua edercesine kavuşturmuş, bir adam oturmaktaydı. Sırtındaki giysiler yalın ama yeniydi. Başını kaldırıp bakınca Johannes bu adamın ağabeyi Warnefrit olduğunu gördü.

Warnefrit bir an oturduğu sıradan kalkmağa davrandı, sonra niyetini unutmuşçasına yeniden yerine yerleşti. Topu topu otuzbir yaşında olmasına rağmen çok yaşlı gösteriyordu. Dazlak tepesinin çevresindeki ağarmış saç halkası şu ışıktaki bir hale gibi ıslık ıslık. Sakalı da kırışmıştı. Daha yeni düzeltilmiş olduğu anlaşılıyordu. Kralın buyruğuyla haftalardır besiye çekildiğinden birazcık şişmanlamıştı.

Johannes gitti, ağabeyini alnından, yanaklarından öptü. Bir çürük kokusu geldi burnuna. Sonra bir adım gerileyerek ağabeyini alıcı gözüyle süzdü. Warnefrit'in gözleri ıslak bilyelere benziyordu. Johannes'e ister istemez karaya vuran ölü balıkları düşündürdü. Camlaşmış ölü gözler. Ağlamaktan mı olmuştu acaba... yaşlı bir adamın göz yaşları.. Miyopluk da olabilirdi. Şu sırada aydınlıktan gözlerinin kamaştığı, gözlerinin ışığa bakmadığı anlaşılıyordu.

Warnefrit dudaklarını kıpırdatarak anlaşılmasın birşeyler mırıldandı:

«Tanrıya bin şükür!» Ne de boğuk çıkıyordu sesi.

Konuşmasını unutmuş bir tutsağın sesi; zindan duvarları gibi pürüzlü, kaba-saba.

«Perto'yum ben. Kardeşin.»

«Tanrıya ve Krala şükürler olsun!» dedi Warnefrit.

«Ağabey! Ben Perto'yum. Duymadın mı?»

Warnefrit dua okurcasına, «Haşmetli Kral Hazretleri bana büyük mutluluk bağışladılar,» dedi. «Bana bunca nefis yemekleri veren Lord Harmolt'a da teşekkür etmek isterim.»

O buruşmuş, bozarmış dudaklarını, kül renkli dilinin ucuyla yaladı. Dudakları da sözleri gibi titrek, cansızdı.

Küçük kardeş, «Ağabeyim şunun şurasında otuzbir yaşında,» diye düşündü. «Malikânemizin sahibi, çiftliğimizin efendisi, yakında memleketimize, Forojuli'ye dönüyor. Daha şimdiden yola çıktı sayılır. Ulu Tanrım, sana yalvarırım. Onun yurduna dönmesini nasip eyle. Yolunu açık kıl!»

Yüksek sesle gene, «Ben Perto'yum,» dedi. «Kardeşin Perto'yum ben, Warnefrit. Atlarımız dışarda bekliyor. Kemerin altında. Hemen yola çıkıyoruz, Warnefrit.»

Warnefrit, «Beyefendi, buraya gelmekle bana büyük şeref verdiniz,» dedi. «Kim olduğunuzu bilmesem de...»

«Ben senin en küçük kardeşin Johannes'im. Perto'yum. Annemin adı Liutperga, babamınki Bertoald, ben de Forojuli'li Lupigis'lerin en küçük oğlu Johannes'im. Sen, Warnefrit, benim ağabeyimsin. Malikânemizin yönetimini sen eline alacaksın. Mülklerimizin hepsi senin artık, Warnefrit.»

Warnefrit donuk bir sesle, «Hepsi benim artık,» dedi.

«Babamız öldü, Warnefrit, öldü, anlıyor musun? Babamız yok artık.»

«Burdaki rahatım öyle yerinde ki, beyefendi.»

«Ben senin kardeşim, Warnefrit. Küçük kardeşin Perto'yum ben.»

Johannes Lupigis ağabeyinin yanıtını bekledi. Sonra ona yürek vermek için,

«Hadi Warnefrit, atlarımız bekliyor, şahane atlar!» dedi. «Seninkisi doru bir at; bak bayılacaksın. Sonra ötemizi berimizi taşımak için ayrıca bir de yük atımız var.»

Warnefrit, «Burda herkesten öyle iyilik gördüm ki,» dedi. «Yerim öyle aydınlık ki! Tanrımız, Kralımız bir de Harmolt nura boğdular beni.»

Johannes Lupigis bir kaç adım geriledi. Vahşi atları nasıl kendilerine alıstırdıklarını anıdı. Bir zamanlar komutanlık da etmiş değil miydi?

Sert bir sesle, «Hey, bana bak, ayağa kalksana sen!» diye bağırdı.

Warnefrit onun sözünü dinledi ve hiç beklenmedik bir telâşla ayağa kalktı.

«Buraya gel, bakayım!»

Johannes Lupigis ağabeyinin yürümeyi de unutmuş olduğunu gördü. Warnefrit'in devinimleri ağır ve hantal olduğu gibi sol bacağı da aksıyordu.

«Özgürsün artık. Salıverdiler seni. Özgürsün.»

Warnefrit onun karşısında duruyordu, kollarını sarkıtmış, başını önüne eğmiş.

Sözleri ağzının içinde yuvarlayarak, «Burada rahatım iyi, beyefendi,» dedi. «Burada da özgürüm ben, efendim.»

«Hadi, yürü bakalım, Warnefrit. Yanımızda bir sürü yiyecek, hatta şarabımız bile var. Ben senin kardeşin Perto'yum. Bugün yola çıkıyoruz; evimize, Forojuli'ye döneceğiz. Hava da bir güzel ki! Yanımıza bol yiyecek

aldım. Şarabımız da var, Warnefrit. Bol bol şarap!»

Küçük kardeş ağabeyinin koluna girerek onu dışarı çıkardı. Nöbetçinin önünden, koridordan yürüttü. Warnefrit gözüne ışık tutularak uyandırılmış gibi kirpiklerini durmadan kırpıstırıyordu. Ortalık deminkinden daha kalabalıktı şimdi. Zindan merdiveninin dibine iki saray nöbetçisi dikilmiş, güneşten kavrulan avlunun orta yerinde de bir sürü insan birikmişti.

Eski vali Harmolt hâlâ kendi evinin merdiven başında, Ercanbald'la birlikteydi. Baharda Theudald'la tanışıp arkadaşlık kuran, sonra da kralla birlikte Attiniacum'a giden bu genç adamın kralın piçi olduğu söyleniyordu.

Avluya çıktıkları zaman Warnefrit dört bir yana doğru eğilerek selâmlar yağdırmağa başladı. Yerlere kadar eğildikten sonra belini güçlkle doğrultup kalkıyor, yüzünü göğe çeviriyordu. Mavi gökte ışıyan akçıl bulutlara baktıkça, o kan çanağına dönmüş gözlerinden aşağı yaşlar süzülüyordu.

Johannes Lupigis, «Harika bir gün, Warnefrit,» dedi. «Senin küçük kardeşin Perto'yun ben. Evimize geliyoruz artık. Atlarımıza binip yola çıkıyoruz!»

Warnefrit, «İnşallah havamız hep böyle güzel gider» dedi. «Perto'sun sen. Demek hâlâ Perto diye çağırıyorlar seni, öyle mi?»

Sonra birden aklına gelmiş gibi çabuk çabuk, «Haşmetli Kral Hazretleriyle buranın Yönetmeni Sayın Lord Harmolt,» dedi. «Bize bu güzel günü onlar bağışladılar.»

Kardeşinden yana bakarak, «Kih kih,» diye güldü. Aralarında karanlık boşluklar bulunan sararmış, çürük dişleri göründü. Bu gülüşünde herhangi bir sinsilik ya da hınzırlık yoktu. Uyuşuk, bölük pörçük bir gülüş, işte, «Kih kih,» diye... Bir kaç adım yürüdüler. Warnefrit

göğsünü şişirerek temiz havayla dolduruyor, sonra içine çektiği havayı büyük bir zevkle, sesli sesli bırakıyordu.

Avlunun karşısındaki Harmolt'a doğru yürüdüler. Gardiyanlar da onları izliyorlardı.

Karşısına vardıkları zaman Harmolt elini bir işaretle kaldırdı. Bileğindeki altın ve gümüş bilezikler güneşte parıldayıp söndü. Birden avludaki nöbetçiler iki kardeşin üstlerine geldiler. İki tanesi Johannes Lupigis'i kollarından kavrayıp Warnefrit'ten uzaklaştırırken ötekiler çevreyi kuşatmış, tetikte bekliyorlardı.

Johannes Lupigis içinden, «Ercanbald için sahnelenen bir tiyatro oyunu olsa gerek!» diye düşündü. «Baksana nasıl, ezberlemek istercesine seyrediyor. Sonradan rapor mu edecek, ne?»

Tam o sırada birisi Johannes'in sırtının orta yerini, hem de galiba bir hançerin sapı ile dürtüşledi.

Harmolt durduğu yerden aşağı doğru bağırarak buyurdu:

«Adı Johannes Lupigis olan kişinin şimdilik burada alakonması için buyruk aldık. Öbürü, Warnefrit denileni, gidebilir!»

Nöbetçiler Johannes'i gerisin geriye, zindan merdivenine doğru sürüklediler. Johannes düşse kalka, ayakları basamaklara takıla takıla tırmandı merdiveni. Bir kolayını bulup arkasına bakınca Warnefrit'in hâlâ avluda durduğunu, bön bön olup bitene baktığını gördü. Besbelli afallayıp kalmıştı Warnefrit.

Johannes, «Atlar sundurmada, Warnefrit,» diye bağırdı. «Bindiğin gibi evimizin yolunu tut. Hemen, şimdi! Çabuk!»

Harmolt bu kez öfkeyle ondan yana bağırdı:

«Kes sesini, hayvan! Bundan sonrasına ben karışırım.»

Arkadaki nöbetçilerden biri elini Johannes'in ağzına kapadı. Kocaman, leş kokulu, kürek gibi bir el.

Johannes, Warnefrit'le adamlardan birinin gitgide darlaşan duvar kapısına doğru yürüdüklerini gördü. Kapı, ağabeyinin o hantal, kambur, aksak karaltısını dışarı salıvermek için azıcık aralanır gibi oldu. Karaltı dışarı çıkınca duvardaki kapı daralarak kavuştu ve kapandı...

Gardiyanlar Johannes'i koridor boyunca iteleyerek merdivenden aşağı, bir bodruma indirdiler, sonra bir başka koridora geçtiler. İçlerinden biri önden yürüyerek yolu feneriyle aydınlatıyordu. Derken bir hücre kapısına geldiler ve Johannes'i içeri attılar. Burası belki de Warnefrit'in yıllarını öfke ve umarsızlık içinde geçirdiği kovuğun ta kendisiydi. Zavallı Warnefrit, duygularına gem vurup gövdesini yatıştırmıncaya, belki de bir tür ruhsal dinginliğe erişinceye değin, kalın duvarın içindeki bu oyukta çırpınıp durmuştu.

Johannes Lupigis'i bir ayağıyla bir elinden duvara zincirlediler. Sonra karanlıkta bırakıp gittiler onu. Tek bir söz söylemedikleri gibi tek bir tokat da vurmamışlardı.

Birkaç saat sonra... akşama, ya da geceye doğru olsa gerekti... Harmolt onu askerlerin yardımıyla sorguya çekmeğe geldi. Sorgu tarzı haşindi. Bir yazman tutsağın her dediğini yazıyordu, tamamlamadığı cümlelerle iniltilerini bile. Daha da haşın davranarak ağzından eksiksiz cümleler koparmağa çalıştılar. Zaman önceleri akmağa, sonra kaymağa başladı, en sonunda silindi gitti.

Johannes'e sorulan sorular Theudald'la, Anselm Amcasıyla, Diyakos Paul ve Thuringen'li bambaşka bir adamla ilgiliydi. Bu adam Kralı Thuringen'deyken öldürme-

ğe yeltenmiş. Saksonlarla başkaca savaşçıların hazırladığı bir suikastın önderi olup adı Hardard'mış.

KIRKBEŞİNCİ BÖLÜM

Kuzeyden gelen yolcular şatoya ulaştıkları zaman Lord Gunderic evde, adamlarıyla birlikteydi. Adamları da topu topu beş kişiydiler zaten.

Gunderic hastaydı o aralar, daha doğrusu keyifsiz ve bitkindi. Damla hastalığıyla şişen ayaklar, karın ağrısıyla yorgunluk ve güz mevsimi, bu yıl ona karşı birleşmiş gibiydiler. Rüzgârın verdiği kırıklıklar, hava bozdukça kendi durumunun kötüye gideceğini bilmek de cabası oluyordu.

Hendeğin kıyılarındaki ağaçların yaprakları sararmış, hatta çoğu şimdiden dökülmeğe başlamıştı bile. Gunderic yatakta yattığı yerden, kendine şu sırada herşeyden çok dinlenmenin gerekli olduğunu düşünüyordu. Koridorun bu ucu sessiz sedasız, rahattı. Ama öbür ucunda, Landoalda'nın yanında, öğleden sonra fırtınası tüm şiddetiyle kudurmuş olsa gerekti.

Landoalda son günlerde hem dairesinin koridora açılan kapısının hem de yatak odasının kapısının arkasına tahta ve demirden sürgüler konması için buyruk vermişti. Gunderic Vormatia'dan döndüğü günün gecesi gidip onun kapısını vurmıştu. Yolculuğunu anlatacaktı ona. Tanrının yardımı, bir yere değin de karısının desteği sayesinde, bir «büyük balık» avlamıştı. Bu yüzden büyük övgüler kazanacağı yüzde yüzdü. Haşmetli Kral Hazretleri belki ona şöyle okkalı bir ödül de verirdi. Belki bu sayede Gunderic, kiracıların biraz daha suyunu sıkma olanağına kavuşurdu da şu şatoyu onarıp adama benze-

tebilirlerdi. Gunderic karısına bunları söylemek istemişti.

Gelgelelim Landoalda avazı çıktığıınca, «Git, kendini hendeğe at da geber!» diye haykırmıştı.

Gunderic de o gün bugündür onun odasına girmeğe kalkışmamıştı bile. Gene de yemeklerini küçük salonda başbaşa yiyorlardı. Arada Gunderic karısının onu zehirlemek için fırsat mı beklediğini merak ediyordu. Kadını hep göz altında bulunduruyor, yeyip içtiğini de gözden geçiriyordu. Yalnızca karısının yeyip içtiklerini yiyip içiyor, kimi kez bunlara bile, ne olur ne olmaz diye, tuzla sirke katıyordu. Onun hizmetçileri değnekten geçirdiğini kocası her gün ıstır olmuştur artık.

Gunderic'in tuttuğu «büyük balık» a karşılık beklediği ödül en sonunda geldiği zaman da Landoalda sevinmedi. Kocasına

«Öküz,» dedi, geçti.

Bundan sonra, konukları olmadıkça yemeklerini de ayrı ayrı yemeğe başladılar.

Eylül sonu, diye düşündü Gunderic. Güz geldi sayılır. Aşağı Burgundia'da hasadın bereketli olacağı, o yıl herkesin yüzünün güleceği söylenmekteydi. Gunderic'in derdiyse bir an önce dirilip ayağa kalkarak yolculuklarına başlayabilmektir. Daha doğrusu ana sorun, biraz da evinde kalabilmesini isteyecek kertede gözünü karartabilmesiydi. Hiç değilse bir kış, evinde, şatonun efendisi olarak yangelip yatabilmek...

«Gunderic, oğlum, bunu elde edebilmek için son zamanlarda yetkililer için sağladığın önemli haber ve bilgilere değinebilirsin. Yağmurlu, karlı, rüzgârlı havaların sağlığına dokunduğundan aklını da dağıttığını, eski görüş keskinliğini körelttiğini ileri sürsene...»

Bacaklarını kötürümleştiren damla hastalığı, kışın

yaptığı yolculuklar yüzünden yakasına yapışmış olan bu belâ, onun kralla birlikte Romaya gidebilmesini önlemişti. Oysa Gunderic çok istemişti bunu. Beri yandan herşeyden elini eteğini çekmenin şu rahatlığı da azımsanacak gibi değildi. Yazık ki her zaman yaptığı uzun yolculukların yorgunluğuyla yoldaki yiyeceklerin kötülüğüne yordduğu karın ağrıları hâlâ sürüp gidiyordu, çünkü şatonun yemekleri de berbattı.

Gunderic yatağından pek çıkmıyordu. Ancak dışarda alışılmadık sesler olursa kalkıp pencereden dışarı bakıyordu. Bugün her zamankinden daha büyük bir testile şarap getirtmiş, bir ara Landoalda'yı çağdırtmayı bile düşünmüştü ya bu isteğin gelmesiyle geçmesi bir oldu, Landoalda onun işine yarayacak durumda değildi. Önüne geleni dövüp tokatladığı, cırmıkladığı bir dönemden geçmekteydi. O Radbert olacak hergele güzel bir şans eseri olarak Bilitio dağlarında bir çığa yakalanıp cehennemi boyladığındanberi Landoalda böyleydi. Gunderic'in aklına başka birisi gelmiyordu.

«Gerçekte onu şimdi şurada, yatağında istemek en doğal hakkım,» diye düşündü. «Eh, bizde de hâlâ iş vardır, yani. Yaşımız ilerlese bile...»

Şarabından bir yudum aldı; tortuların dibe çökmesi için zaman bıraktıktan sonra bir kaç yudum daha aldı. Tatlı düşüncelere kapılıp, kendi kendini göklere çıkarmağa başladı.

«Büyük gönüllü adamım, neme gerek! Onu böyle bırakıyorum, bildiğini işlesin! Başka koca olsa onun kapısının üstüne asma kilit takar, demir sürerdi. O zaman bakalım o cırmıklarıyla, tekmeleriyle, tıslayıp yüze tükürmeleriyle dışarı çıkabiliyor mu? Benimkisi gibi açık kafalılık görülmemiştir; orası su götürmez. Kaltağ, nasıl şanslı olduğundan haberi bile yok! Tanrıya şükür

Radbert denilen deyyus da haritadan silindi, Cehennemin yerini buldu... Oh olsun...

«Theudald'la Beneventum'lu arkadaşı konusunda sağladığım gizli bilgiler de iyiydi. Kralın gözü üstümde, kim ne derse desin! Öyle ya, herkesten benim adımlı duyuyor: Herkesin iç yüzünü bilen Geneva'lı Lord Gunderic! Benden korkanların sayısı da çok ha... ben, dinliyen, gözleyen, duyup gördüklerini aklında tutan Lord Gunderic! Görmüş geçirmiş bir yaver, en çetin görevlerin üstesinden gelebilen bir elçi. Vay anam!»

Lord Gunderic sırtı ağrıdığından doğrulup oturdu. Karnı da ağrıyordu ama o şimdilik bunun üstünde durmadı. Ayaklarını yere sarkıtıp yumuşacık, sıcacık halının üstüne bastı. Ama bir elini sırtına bastırarak halının dışına taş döşemeli yere adımını atınca güz ayazı birden topuklarından bacaklarına, dizlerine doğru vurur gibi oldu. Lord Gunderic gözlerini köşedeki kovaya dikip ayaklarına kuzu pöstekinden yapılma terliklerini geçirdi, derin bir oh çekti.

Daha sonra pencere başına giderek hendek boyunda sürdürülen onarım çalışmalarını seyretti; yaptığı son hizmetlerin, en son başarısının meyvasıydı bu. Lord Gunderic bir süre çalışmaları, iki elini sırtına bastırarak izledi.

Karnındaki ağrılarla karısının çılgınlıklarına rağmen, ne yalan söylemeli, işler yolunda gidiyordu. Kendisinin sinsice fısıldadığı bir kaç söz üzerine Hardard şimdidek çoktan ölmüş olsa gerekti, ya da gözleri oyulmuş. Forojuli'li genç Johannes Lupigis'in ise Totonisvilla'ya götürülmüş olduğundan Gunderic'in hiç şüphesi yoktu. Yazık ki Gunderic'in Diyakos Amca için tasarladıkları gerçekleştirememişti. Koca tilki işin içinden sıyrılmasını, Krala kendini hemencecik bağışlatmasını pek güzel bil-

mişti. Ne ona, ne de Diyakos Paul'a birşeycikler olmamıştı. Bunun pek bir önemi yoksa da Anselm'in o keskin zekâsını her dakika hesaba katmak gerekecek demektir, gene eskisi gibi...

Gunderic gene kendi zekâsının kıvraklığını, bu kurnazlıktan kendisi için yararlı sonuçlar elde etmesindeki hüneri kıvanç ve övünçle düşündü: İp uçları yakalayıp bunlardan gereken sonucu çıkarmak, üstü kapalı lâfları yorumlayabilmek... bunlar yetenek, hüner isteyen işlerdi. Hatta, Tanrı vergisi bir esin bile diyebilirdiniz, sırasında!

Gunderic akli bu düşüncelerle dolu olarak dışardaki güz manzarasını süzdü, sonra bakışlarını gene yeni onarılan hendeğe çevirdi.

Aklına ilk gerçek tohumu atan bizzat Landoalda olmamış mıydı, Radbert'in gebermesinden sonra bir yıl kabına sığmayıp ortalığı birbirine katmasıyla? Kendisinin burada olmadığı bir sırada Beneventum ve Romadan gelen ziyaretçilerden öğrenmişti Landoalda Radbert'in ölümünü. Şatodaki usaklarla hizmetçiler de efendilerine o konuklar üstüne neler anlatmışlardı, neler!

Alnında yara izi olanı yalnızca bir gece kalmış. Ne var ki Landoalda ile geçirmiş geceyi. O zaman mandallara, sürgülere paydos, değil mi, hanımefendi? Adamı odasına buyur ettiği gibi kendi içersine de buyur etmiştir... Angila olduğu günlerin arkadaşı... Ama ertesi sabah deflemiş, gitsin!

Öbür konuk daha uzun kalmış. Landoalda ona da istediğini vermişti elbet. Gelgelelim zavallı genç bunun bedelini gözüyle ödemişti. Hatta daha bile büyük bir zararla çıkmış bu oyundan: Landoalda onu yatakta işe yaramaz duruma getirmiş!

«Zavallı avanak. Kâhya kadın Framberta benim

Landoalda'nın bu işi güzel kıvırdığına yemin ediyor. Herifcioğlu canıyla kurtulmuşsa da Lugdunum'a götürmek zorunda kalmışlar. Onun yol boyunca ağzından kacırdığı dedikoduları soruşturup toparlayacak zamanım olmadı. Daha sonra artık.»

Gelgelelim Gunderic, «Agibert» adını aklından çıkarmamıştı, çıkarmayacaktı da.

Gunderic insanların başlarına kendi eliyle ördüğü çorapları, ilmik üstüne ilmik atarak sıkıca düğüm çalmaktaki ustalığını düşündükçe için için ağzı kulaklarına varıyor, koltukları kabarıyordu. Mettis'de fısıldanan bir sözcük, Ingulenheim'da, Vormatia'da birinin kulağına söylenen bir çift lâkırdı. Sonra işin asıl güç yanı başlıyordu: lâflarını Kralın kulağına ulaştırmak! Korkulu işti bu. Ama Gunderic ona buna yüz suyu dökerek, istediği lâfların istediği kulaklara ulaşmasını er geç başarıyordu.

İç birden bir korkuyla ürperdi: ya Kral ölüverirse? «O zaman ben de öldüm demektir. Sırtımı dayayacak kimse kalmaz ki ortada.»

Sonra, iyimserlikle, «İşlerimi düzene sokup herkese ayrı ayrı yakınlık gösteririm,» diye düşündü. «Kralı gene buraya çağırmalıyım. Geldiğinde pırıl pırıl bir şato; düzgün giyimli, terbiyeli uşaklar, zevkli av partileri. kusursuz sofralar nefis bir mutfak tertemiz odalar... ve olağan üstü mutlu bir yuva bulmalı... yıllardır gül gibi geçinip giden bir karı koca...

«Bir de bakarsın düklük payesi vermiş bana,» diye düşler kurmağa başladı. «Ne olursa olsun, herkesle iyi geçinmek gerek. Çünkü Dük olmak var bunun sonunda... Friuli Dükü.»

Gunderic gene gidip sıcak döşegine yattı, midesiyle

sırtındaki ağırlara iyi gelsin diye ağız dolusu şarap içti. Gene gül pembe düşüncelere daldı.

Derken aşağıki yolda nal sesleri duydu. Üç atlı gelmekteydi: iki efendiyle bir seyis.

Çekme köprüünün ötesindeki kıyıya bakar bakmaz Gunderic öndeki atlıyı süslü giyiminden tanıdı. Demin hastalıktan yanına varılmayan Lord'un üstüne o saat şaşılacak bir canlılık geldi! Gunderic hemen kapıya koşarak uşaklarına bağırdı, buyruklar verdi. Gene koşarak masa başına gitti, oradaki aynayı kaptığı gibi yüzünü gözden geçirdi. Bu kez koltuğa doğru bir koşu kopardıysa da orada asılı duran giysileri görünce burun kıvrırdı. Hemen gardrobunun kapısını ardına dek açtı. Çarçabuk giyinecek gene aynayı kaptı, yüzüne yeni bir ifade vererek bir süre bunu denedi. Kolay bir yerde hazır bulundurduğu koltuk değneklerini de alınca tam bir kötürüm olup çıktı.

Değneklere kendini alıştırarak için karısının kapısına doğru koştu, İnigarda'ya bağırarak bir buyruk verdi. Gelgelelim İnigarda'nın şimdi iki kulağı da sağır olmuş, gözlerinden biriye çıkmıştı. Bu yüzden kadıncağız ne görebiliyor, ne de duyabiliyordu.

Neyse ki tam o sırada damla hastalığından şişmiş ağırlı bacaklarıyla afliesıp poflayarak Framberta üst kata çıkmaktaydı. Gunderic buyruğunu ona verdi:

«Hanımına şöyle hazırlansın; saraydan konuklarımız geldi. Kralın ünlü elçisi Ercanbald'la bir arkadaşı geldiler.»

Gunderic koltuğunun altındaki değneklerle merdivenden aşağı inerek, dışarı sundurmaya çıktı. Orada bir süre soluk soluğa iniledi, sonra sur kapısının açılıp da

Ercanbald'ın at üstünde avluya girdiğini görünce kendisi de merdivenden aşağı koştu.

Yukarıya doğru yıldırım gibi bir göz atınca pencerede duran Landoalda'yı gördü. Kadın sakat parmağını ile-ri doğru uzatmıştı. Benzi atmış yüzünde derin bir dehşet okunuyordu.

Kralın nikâh dışı oğlu kapıdan girerken avluyu hafif bir merakla süzdü, Gunderic'ten yana bir baş selâmı yollayarak atından indi, dizginleri şatonun uşaklarından birine doğru atıp merdivenin basamaklarını tırmandı. Gunderic'i yeniden, başını kısaca eğerek selâmladı.

Gunderic ise canının çok acıdığını belli etmek için ıkına, sıkına, inildeverek yerlere eğildi.

Ercanbald, «Selâm sana, Gunderic,» dedi.

Gunderic, «Selâm, Lord Ercanbald,» diye karşılık verdi. «Bizim bu ücra köşemize, yoksul şatomuza varlığınızla şeref verdiğiniz için ne mutlu bize. Öyle sevindim ki sizi gördüğüme. Gözlerime inanamadım. Yazık ki bacaklarım kötü, yoksa bahçe kapısından karşılardım sizi.»

Ercanbald ev sahibinin sevinç gösterilerini karşılıksız bırakarak sert sesle konuştu:

«Sana Haşmetli Kralımızın bir buyruğunu getiriyorum. Kendisi beni, özgürlüğüne kavuşan bir tutsağı buraya dek getirmekle görevlendirdi. Bu adam daha sonra memleketi olan Langobardia'ya, Friuli'ye gidecek. Bundan sonra ona sen yol arkadaşlığı edeceksin. Uzun zaman kapalı kaldığı için durumu pek iyi değil.»

Gunderic ağrısı tutmuş gibi yüzünü buruşturarak döndü, Ercanbald'ın yanındaki adama baktı. Atından hâlâ inmemiş olan, etleri sarkmış, iri bir adamdı bu. Gunderic'in onu bir yerlerden gözü ısıtırır gibi oldu. Adamın yüzünde güleç bir rahatlık, kan çanağına dönmüş gözlerinde ise duru bir bakış vardı. Ercanbald'ın bir işareti üze-

rine atından beceriksizcesine indi. Dizginleri uşağa verdikten sonra da kollarını yanlarına sarkıtarak öylece durdu. Geniş omuzları, kalın ensesi, yağlanmış göbeği, kalın bacaklarıyla iri cüsseli bir adamdı ya hantal, uyuşuk, gevşek bir duruşu vardı, hamurdan yapılmışcasına...

Gunderic ayıp olmasın diye, «Kimdir bu bay?» diye sordu.

«Adı Warnefrit Lupigis'dir. Forojuli'li. 776 yılından beri içerde yattığını sanıyorum. Hani o Langobard ayaklanmasından bu yana. Daha yeni salıverdiler.»

Birden Gunderic'in karnıyla sırtına bıçak gibi bir sancı saplandı, bomboş gözlerle elçiye bakakaldı. Yüzünü çığgilerine iradesiyle söz geçiremez olmuştu. Şu anda gülüyor muydu, yoksa suratını mı buruşturmuştu, bilemiyordu. Ne olur ne olmaz diye,

«Amanın, ah bacaklarım!» diye iniledi.

Kendini iyice toparlayabilmek için bir süre iki büküm kıvrır gibi yaptı. Sonra,

«Lütfen içeri buyurun,» diye kekeleydi. «Ben seke seke arkanızdan gelirim. Kusuruma bakmayacaksınız artık. Yoksul şatomda bir kaç gün kalmak şerefini benden esirgemezsiniz, değil mi, Lord Ercanbald?»

Ercanbald ters ters, «Bir gece kalıyoruz,» diyerek onun önü sıra içeri girdi. Salonun ortasına varınca durdu, etrafına bakındı.

Gunderic, «Ya tutsak ne olacak?» diye sordu. «Söyleyim mi onu uşakların bölümünde yedirip yatırsınlar?»

Ercanbald şato sahibini tepeden tırnağa şöyle bir süzdü.

Gunderic içinden, «Piç pezevenk sen de,» diye geçirdi. «İblisin uşağı. Koca öküz!»

Ercanbald, «Yavaş gidiyoruz,» dedi. «Totonisvilla'dan buraya bir haftada geldik. Yol arkadaşım iyi olma-

dığı için kendisine özen gösterilmesi gerekiyor. Talimatım var bu konuda. O da bizim soframıza oturacak. Soy-lulardan olduğunu anlıyamadınız mı onun? Babası bir Dükün kardeş çocuğu olurdu. Her neyse, beni nerede yatırıyorsun?»

«Sizce bir sakıncası yoksa, yukarı katta, Lord Ercanbald. Siz önden buyurun. Ben de arkanızdan geliyorum.»

«Güzel.»

Şatonun efendisi içeri doğru seslendi:

«Leydi Landoalda'yı çağırın. Hey, kim var orda? Framberta, Oscalda! Güzel bir sofra hazırlayın bize. Hemencecik!»

Hizmetçiler, usaklar koşarak avludan, mutfaktan, yukarki salondan geldiler. Bu arada Gunderic koltuk değnekleriyle zar zor üst kata tırmandı. Bir iki kez kötü-rüm olduğunu unutarak basamakları çevik adımlarla çıktı. Tam o sıra üst katta o piç domuzun bacaklarını açıp durmuş, alaylı onu süzdüğünü görmez mi? Öfkeden neredeyse boğuluyordu. Soluk soluğa,

«Midem de çok rahatsız, efendim,» dedi. «Haşmetlilerinin buyruklarıyla yaptığım onca yolculukların sonucu. Ne olsa hırpalıyor insanı. Kusura bakmayın, size yetişemiyorum.»

Ercanbald, «Anladık, anladık,» diye sabırsızlandı. «Ne zaman sofraya oturuyoruz, sen ondan haber ver. Sonra söyle, Warnefrit Lupigis'e güzel bir de döşek hazırlasınlar. Kendisine şarapla bira yasak. Meyva suyuyla sade su içiyor. Meyva sularının kırmızı renklilerini daha çok seviyor ya sarı da olsa olur. Yemekleri de şöyle besleyici okkalı şeyler olmalı. Çünkü iştahı yerinde. Şarap dedim de aklıma geldi. Şatonuzun şarap mahzeni pek zenginmiş. Şimdi Tanrıya kavuşan sevgili dostum

Radbert pek överdi şaraplarınızı. Radbert de bu işlerden anlardı ha... hem şaraptan hem de kadından. Ölümüne öyle yandım ki. Yokluğunu her zaman duyuyorum onun. Çok arıyorum, doğrusu.»

Gunderic, «Gerçekten büyük bir kayıp,» diye konuşma hak verdi. «Ne de parlak bir gençti. Onun ölümüne çok yanan var, sizin gibi.»

Kralın elçisi gene, «Ben nerde yatıyorum?» diye sordu.

Gunderic topallıyarak ilerledi, kendi dairesinin karşısındaki kapıyı gösterdi. «Hem gözümün önünde bulunur, hem de geceleyin rahat çene çalabiliriz,» diye düşünüyordu.

Ercanbald aşağıki salona seslendi:

«Bay Warnefrit'i yukarı getirin.»

Sonra ev sahibine dönerek ekledi:

«Yemekten önce biraz dinleneceğim. Sayın eşinize selâmlarımı bildirin. Sofrada kendisini görebilmek için sabırsızlanıyorum. Yemek hazır olunca beni uyandırır-sınız, Warnefrit Lupigis benim yanımdaki odada yatacak.»

Ercanbald böyle diyerek içeri girdi. Uşağı da elinde heybelerle onu izledi ve kapıyı içerden kapadı.

Gunderic kafasını toparlayabilmek için bir an öylece durdu. Sonra hızlı adımlarla ilerleyerek Landoalda'nın kapısını tıklattı. İnigarda kapı aralığından dışarı baktı:

«Leydi Landoalda size söylememi istediler. Leydi Hazretleri hazırlanıyorlar, efendim.»

Warnefrit, elinde heybeleriyle paldır küldür merdivenden yukarı çıktı.

Gunderic, «Şurası,» diyerek ona elçininkinin yanındaki kapıyı gösterdi.

Gunderic kendi odasına dönüp yattı. Dört bir yana kulak vererek düşünmeğe başladı. Midesiyle bacaklarındaki ağrılar geçip gitmişti ama şimdi de sinirleri iyice gerilmiş, diken üstündeydi.

Azıcık uyuyup dirilmek umuduyla gözlerini yumduğu sırada dışardaki koridorda sürüklenen, ağır ayak sesleri duydu. Derken koridorun öbür ucundaki kapı açıldı. Landoalda, elbet eşikte durmuş bakıyor olsa gerek. Eski sözlüsüne bakıyordu elbet. Gunderic onun İnigarda'ya haykırarak birşeyler buyurduğunu duydu. Sonra gene her zamanki gibi kapı kütte tek kapandı.

«Amma da boktan gün ha!» diye Gunderic kendi kendine söylendi.

KIRKALTINCI BÖLÜM

Günde bir kez gardiyanının fenerinin ışığını görüyor, bu sayede de geçen günlerin hesabını tutabiliyordu. Arta kalan zaman geceydi. Duvarları elleriyle yokladığı zaman tırnakları sert, eğri büğrü bir yüzeye sürtünüyordu. Ne yana dönse bir zincir şangırdıyordu. İçinde bulunduğu yere, başka bir ad bulamadığından, «gece» diyordu.

Johannes Lupigis çok sonraları şöyle yazacaktı:

«Çok uzak bir ülkede yaşıyordum. Üç buçuk yıl, ya da belki bir tek sonsuz gece boyunca (çünkü benim için gündüzlerle gecelerden oluşan zaman yoktu artık), Yeraltı Dünyası dediğim bir yerin çok yakınında yaşadım.

Boşuna Şeytanın Ülkesi dememişler oraya. Arada Şeytana uyasım geliyordu; yadsımayacağım bunu. Günah Ellерinin çok yakınında yaşıyordum; sınırı aştığım da oluyordu kimi kez...

«Başlangıçta zaman durmamıştı daha. Olağan olduğu üzere acımasızca sorguya çekildim. Gene de şimdilerde geçmişini andığım zaman o dönemi gerçek yaşantımın bir bölümü olarak düşünemiyorum. O işkenceleri anımsamak için bile kendimi zorlamam gerekiyor. Şunu eklemeyi geçemem: bana çok işkence etmekle birlikte büyük gönüllülük göstermekten de geri kalmadılar. Gözlerim, ne denli yaş içinde kalır ve ışığa çıkınca ne denli kamaşırsa kamaşsın, hiç değilse onları oymadılar ya! Oysa Hardard adındaki adamla sanırım Aquisgranum'dan tanıdığım Theudald adındaki adamların başlarına bu felâket geldi. Bu adamların ikisi de sonradan öldürüldüler. Ama ben zindandan sağ çıktım.»

Duvarı elleriyle yoklarken, acaba gündüz mü, diye merak ediyordu. Gün aydınlığı diye bir şey gerçekten var mıydı?

Mevsimlerin varlığınıysa kesinlikle biliyordu.

Kış gelince, son zamanlarda (yoksa eskiden beri mi?) giydiği paçavraların arasından rutubetli bir ayaz sızıyordu. Derisinin üstüne ikinci bir deri gibi yapışan ve arada kaşıntılarını gideren rutubet... Yazın hava daha kuru oluyordu. Duvarlardan aşağı sular süzülmeğe başlayınca dışarda bahar ya da güz yağmurları yağıyor demekti. Kış sert geçerse sular donup buz kesiyordu. O zaman Tutsak, duvarlarda el yordamıyla bahar, yaz başlangıcını aranıyordu.

Bir gün yemek çanağında her zamankinden daha iyi bir şeyler bulunca yüksek sesle kendi kendine, duvarlara, karanlığa,

«Ermiş Stephen'in bayramı olsa gerek,» dedi.

Bundan az sonra karanlıkların içinden, o zamana değin uykuda beklemiş olan bir şey kıpırdandı ve uzun Oruç Yortusu başladı. Başka bir kokusu vardı bu zamanın, kurutulmuş ya da çürümüş balık gibi kokuyordu. Bu uzun mevsimin ortasında duvarlar kat kat buzla sırcalaştı, zamanla buzlar çözölüp suya dönüştü; Tutsağın dünyasında, (yoksa Yer Altı Dünyasında mıydı?) kapının altına doğru akan bir ırmak yarattı. Uzun ya da çok kısa bir süre sonra ırmak akmaz oldu, yatağı kurudu, karanlığa daha bir yumuşaklık geldi, yapışkanlığı azaldı.

Derken Tutsağın karanlığına yeni bir duyu girdi: çiçek kokusuydu bu; Gardiyan beraberinde getiriyordu, kapının koldemirini açıp da içeriye bir kaç kıymık ışık sızdırdığı zaman. Işık gardiyanın elindeki fenerden, giderek genişleyerek yol yol yere vuruyor, sonra gardiyan tahta çanağın içine bir avuç yiyecek atıp gidiyordu.

Arada gardiyanın görünümü değışiyor, yeni bir gölge, yeni bir ses, yeni bir yürüyüş oluyordu. Böyle zamanlarda içeri getirdiğı havada çiçek kokusu duyuluyor; koku kovuğun içindeki pisliğin kokusuna karışıp gitmezden önce bir an oyalanıyordu.

Uçup gittikten sonra da çiçek kokusu Tutsağın aklından çıkmıyordu. Tutsak kokuyu burun deliklerinde, ağzında, genzinde, boğazında, hançeresinde saklamak istiyordu. Rutubetin ve kaşıntılarının arasından bir zamanlar bildiğı bütün çiçeklerin güzel kokularını aklına getirmeğe çalışıyordu. Belleğı umarsız, kelepçeli eller gibi, anlamsız sözcüklerin arasında eşelenerek, ta çocukluğundan, delikanlılığından bildiğı çiçeklerin adlarını

bulup çıkarmağa çalışıyordu. Güller, menekşeler, akşam sefaları, kır çiçekleri, açan ağaçlar aklına geliyordu kokusuz, bomboş hecelerle. Tutsak yüksek sesle söylüyordu bu heceleri.

Ne var ki kokuları yakalayamıyordu bir türlü. Şangırtılı zincirlerle bağlanmış olan elleri karanlıkta çiçek kokularını yakalayıp burnuna bastırmağa yelteniyordu. Ne var ki kokular onunla saklambaç oynamaktan vazgeçmiyordu. Elllerinde yalnızca zincir halkalarının kokusu vardı! Halka halka üstüne, çiçeklerden, dallardan, çiçeklerle dalların kokularından örülü bir uzun zincir ki Tutsak bunu ötelere, uzak geçmişe değin uzaltarak o yitik günlere erişmek, anılarını, çiçek kokularının yükseldiği o yerlere bağlayıp düğümlemek istiyordu.

Zaman olmayan o süre içinde bir gece... yoksa gündüz müydü?... çiçek kokusu Tutsağın belleğine sızdı ve orada yerleşti. Bir resim kılığında gelmişti çiçek kokusu. Tutsak, karanlığı değişime uğratmak, şato duvarlarının arasındaki bu zindanın karanlığından kendi karanlığına kaçabilmek için gözlerini yumdu: kendi karanlığını resimlerle dağıtabilirdi. Nasıl ki biraz sonra istediği resim karşısında belirdi.

Tutsak bu resmi, sığınak niyetine kullandığı göz kapaklarının perdesi üstüne yansıtarak orada alakoydu.

Yerde yatan birini görüyordu, asker giyimli bir genç. Bu gence dışardan bakar gibiydi; gene de onun gözleri, başı, duyguları kendisinininkilerdi. Bu duygulardan biri de alınının üstünde bir yara zonklaması. Ayn damgaladığı gövdeydi bu gördüğü! Şimdi zindanlarda yatıp kaçmağa can atan değil de başka biri, kendi gerçek.

özgür gövdesi ki karanlık, pürtüklü bir duvara değil de bir kokuya sımsıkı bağlanmış yatıyordu... katır tırnaklarının kokusuna... Yukarda ilkyaz gökleri. Güneş dağlardan şu sırada doğuyor, gölgeler geldikleri yerlere geri çekiliyordu. Genç asker bir dağ yamacındaki düz bir kayalığın üstünde yatmaktaydı. Yaralı ve damgalı. Başını biraz kaldırıncı uçurum kıyısından aşağı baktı ve Yeraltı Dünyasını görür gibi oldu. Kendini beklemekte olan Yeraltı Dünyası. Kendisi şu sırada sabahın güzelliğinin içine gizlenmişti ya öbür dünya onu bekleyip duruyordu, sabırla biraz süre bile tanıyarak. Aydan, ayın simli çimenlerinden kovulan genç adamın er geç oraya düşeceğini bilircesine bekliyordu...

Resim silikleşti. Gel gör ki anılar dağılıp gitmedi. Genç adam anıları karanlığın içinden çağırıyor, karşısına alarak o beceriksiz elleriyle okşayabiliyordu. Anıları, gözleri açıkken de karanlıktan çekip çıkartarak elleyebiliyordu. Her dakika pusuda bekleyen karanlıkları geriye itmek için kullanıyordu anılarını. Uzanıp resmi aldı, sımsıkı tuttu; duyularında çiçek kokusu gibi tütüyordu anılar... Yüksek bir dağın duru havasındaki bir katır tırnağının kokusu... Forojuli güneşinin gece çiğlelerinden damıttığı koku...

Tutsak resmi kendi iradesiyle yaratıyor, karanlıkların içinden çekip çekip alıyordu. Zamanla... zamansızlığın içinde, onun tek uğraşısı olup çıktı bu, tek tutkusu..

Çünkü zaman diye bir şey kalmamıştı artık. Önceleri zamanları berilirleyen falakalar çekilmez olmuştu. Kralın düşmanlarının adını versin diye, hazırlanan fesatları açıklasın diye ona baskı da yapılmıyordu artık.

Belli ki cezası kesinleşmişti. Tutsak bir süre sonra bu cezanın ne olduğunu merak etmekten de vazgeçti. Belki burada unutulup gitmekti bu ceza, belki de başka bir şey... Ya burada artık var olmayan bir zaman sürecinin içinde ölüp gidecek, ya asılacaktı. Ya insan eliyle telef olacaktı veya daha belirsizcesine, zamanın karanlık içindeki baskılarına sonsuz karanlıkların, aylar yıllar süren, bir ömür boyu süren, yerinde sayan bir ömrü çepeçevre saran karanlıkların içindeki zamanın saldırılarına yavaş yavaş yenik düşecekti.

Yalnızca tek bir kez bu düşünceyi başından alıp sonucuna değin götürdü:

Buradayım. Buraya gelip durdum. Gerçek yaşıttımdan hiç bir şey kalmadı geriye. Yaşadığım söylenebilirse de aslında ölüyüm.

Sonra düşünce yokoldu, itildi, uzaklaştırıldı ondan; ortadan kalkması, ortadan kaldırılması için dışardan ferman çıkan bir düşünce.

Daha başka, daha dişli bir düşünce onun yerini aldı:

Gel bana, tatlı koku, sevgili, güzel koku, canımın canı resim gel, ah gene gel bana...

Kafası her an bununla doluydu:

Fundanın biçimini, çizgilerini görüyordu: her mevsimde yeşil olan yaygın dalları, sapsarı açan çiçekleriyle. Çağırıyordu, çiçekleri kendine doğru. İradesi sarı çiçekleri kucak kucak fundaların üstüne yağdırıyordu, mis gibi kokularını havaya salan altın renkli çiçekler...

Fundanın ilk belirgin biçimini almasını o sağladı. Bunu başaranca Tanrıya seslendi. Sesinin gür ve yüksek

mi yoksa yavaşçacık, çatlak mı çıktığını bilemiyordu. Ne çıkar? Bağırması da olsa, fısıldamış da olsa, Tanrıya ve onun emirlerine seslenmişti. Tanrıya, Tanrının kutsal oğluna, oğlanın kutsal anasına...

Onların hepsine teker teker seslenerek yakarmıştı: bu mis kokulu iyilik otu çarçabuk serpilip gürelsün de karşısındaki duvarı, bütün duvarlardan daha bomboş olan o karanlık duvarı kaplasın, örtsün süslesin diye.

Duaların da etkisini gösterdiğine inanıyordu. Yücelerin Yücesi onun dualarına kulak veriyormuş demek.

Çiçeklerle bezeli fundanın gerisinde birşeyin beklediğini, hatta bunun ne olduğunu algılamakta gecikmediyse de üstünde pek durmadı. Güz ya da kış havasının fundaya yaklaşmasına, kokuyu azaltıp dağıtmasına izin verirse ne olacağını bildiğinden bunu engellemeğe çalışıyordu. Karla, yağmur ve tipilere karşı hırsıyla savunuyordu kaptır tırnağını.

Derken funda öyle bir serpildi, öylesine çiçeğe durdu ki karşısındaki duvarı boydan boya kapladı, içinde bulunduğu boşluğun çekirdeği olup çıktı. Tutsak, günler günü, geceler gecesi onun güzelliğiyle kokusunun sefasını sürdükten sonra, birden, telâşla çiçekleri koparıp sakladı.

Sonra fundayı ufalttı, minicik bir bitkiye dönüştürdü. Gene de aynı dakikanın içinde onu yeniden büyütmek için kendi elinde olduğunu biliyordu.

Kimi kez bırakıyordu, funda göz açıp kapayanadek büyüsün! Yosunlu bir dağ yamacında daldığı bir uykudan kalkan bir genç erkek gibi yükseliyordu funda, ya-

pısını olanca boyuyla göstererek... Hemencecik serpilip çiçeğe duruyor, çiçekleri koskocaman açılıyordu. Ne var ki Tutsak bundan ileri geçilmesine izin vermiyordu. Hiç bir çiçek solup düşmemeliydi, hiç birinin kokusu kaçmamalıydı. Tam solup sararacağı sırada funda, yeni bir fundaya dönüşüyordu ama tıpkı bir önceki gibi... Tıpkı bir önceki funda gibi bu da taze, keskin kokusunu havaya dağıtıyordu. Öyle ki bu koku Tutsağın yalnızlığını, hiçliğini sarıp sarmalayıp benliğinin bir parçası olup çıkıyordu.

Başka zamanlarda Tutsak bu süreci uzatıyordu. Küçük bitki de onun iradesine boyun eğiyor, kıpırdanma bile diyemeyeceğiniz bir yavaşlıkla, soluyan bir duraganlık içinde, usul usul, kendini tuta tuta büyüyerek istenen biçime giriyordu. Ama büyüyordu ya, ağır ağır da olsa. Tutsak bakışlarıyla büyütüp biçimlendiriyordu onu; çiçek çiçek, dal dal... Sonra büyük dalları gövdeye, gövdeyi köklere bitiştirerek... Kökleri özenle suluyor, ama fundanın üstüne hiç bir zaman yağmur yağdırtmıyordu çünkü o zaman zindanın içi de çok rutubetli oluyordu. Kendi akıttığı ince, gümüş bir su sızıntısını karanlık toprağa damla damla içiriyordu, kendi eliyle. Su sızıntısı kimi kez bir altın rengiyle ışıyordu. Ama Tutsak ne gümüş ne de altın suyun, çok kaçmasına izin veriyordu. Friuli'deki bir dağ başında büyüyen bir katır tırnağına yetecek kadar su veriyordu yalnızca. Dallar büyüdükçe bırakıyordu, gururla şişsinler. Fundanın gövdesi kalınlaşıp sertleşiyor, kabuğu pul pul dökülmeğe başlıyordu. Gene de funda ne yaşlanıyor, ne de marazlanıyordu.

Dal dal, her gün biraz daha büyümekteydi. Kimi zaman Tutsak filizlenen genç yeşil sürgünlerin iyice dal budak salmasını, karşı duvarı olanca debdebeleriyle süs-

lemesini bekler, çiçekleri ondan sonra açtırtırdı. Bir kez çiçeklerin açılmasına karar verdikten sonra da iyice hesaplı, ölçülü olarak işe girişirdi. Fundanın sabırsızlanmasına aldırmaksızın teker teker yaratırdı çiçekleri; bahçıvanların en titizi! Tomurcuklar da onun temposuna ayak uydurarak görünmezinden gelişir, yaprakların açılmasında hiç acele etmezlerdi. Bahçıvan onlara teker teker açılmalarını buyururdu zaten. Uzun uzun hesaplardan sonra en önemli çiçeklerin açılmasına izin verirdi. Hepsinin şemadaki yerleri ayırırdı. Her seferinde gene bu yerleri almak, şemayı bozmamak zorundaydılar. Bellekte yaşıyan resim değiştirilemezdi. Tutsak, bu tür fundaların, yani ağır gelişenlerin tamama ermelerine hiç bir zaman izin vermezdi.

Büyüme hızında ya da koku dalgalarının uzunluğunda bir değişiklik yaratmak istediği zaman bırakırdı fundada ağır ağır karanlıklara yenilsin, ışıyla rengi sönükleşerek bekleyen duvarın karanlığına karışsın... En sona tek bir çiçek bırakırdı... ışıyla kokusu yok denecekçesine hafif... Ancak bu soncul sınıra, bu yokoluş dakikasına ulaştığı zaman yeni fundanın kök salmasına izin verirdi.

Hatta bir seferinde yaratıcı gücünü çevresindeki boşluğun derinlerine doğru öyle bir saldı ki, bir tohum filiz sürdü.

Ondan sonra herhangi birşey yaratmağa gücü kalmadı. Fundanın ardında gizlenen şeyin ne olduğunu artık biliyordu.

KIRKYEDİNCİ BÖLÜM

Ercanbald uşağı tarafından uyandırılıp en süslü giysilerine büründüğü zaman Gunderic'i, buyruk vermek için ayağına çağırdı.

Gunderic hemen yataktan aşağı atladı, gene aynaya baktı. İçini kemiren kaygu sayesinde yüzü tam istediği gibi solgun ve çökük görünmeğe başlamıştı. Soluğu da kendiliğinden hırıl hırıl çıkıyordu. Gunderic,

«Açık vermemeğe çalışmalıyım,» diye düşündü. «Bu kışı evimde geçirmem için izin koparmalıyım... ki Landoalda'yı gene bir hizaya sokabileyim... ortadan mı kaldırırsam yoksa?»

Aynada bir kaç yüz buruşturma provası yaptıktan sonra koltuk değneklerini takırdatabildiğince takırdatacak Ercanbald'ın yanına gitti. Koltuk değneklerinin takirtisine nerdeyse kendisi inanacaktı!

Odaya girince, «Gecikmemi bağışlayın, Bay Ercanbald,» dedi. «Bugünlerde yerimden pek kıpırdayamaz oldum. Haşmetli Kralınızın hizmetinde kendimi öylesine harcadım ki yıpranmışım. Özür dilerim. Yürümekte, oturup kalkmakta öyle güçlük çekiyorum ki! Artık ata bile binemez olmuşum! Evimden dışarı adımımı atmıyorum desem yeri var!»

Sonra içinden, «Eyvah,» diye pişman oldu. «Galiba biraz aşırıya kaçtık.»

Çarçabuk, «Yoksa bundan başka birşeyciğim yok,» diye ekledi. «Damla hastalığı, biraz da karın ağrısı çekiyorum. Şöyle bir iki ay dinlenebilsem gene turp gibi olur çıkarım!»

Ercanbald kısa kırmızı bıyığını, yuvarlak, gürbüz yanaklarını sıvazlıyarak dikkatle ve anlayışla ev sahi-

bini dinler gibiydi. Yüzünden geçirdiği el esmer ve genişti. Gürbüzlüğü, kendine olan güveni varlığından dışarı ışık gibi taşıyordu. Neşeli zamanlarında yüzü tıpkı kralınki gibi geniş ve babacandı.

Gunderic içinden, «İblisin piçi, sen de,» diye geçirerek ona bakıp gülümsedi.

«Warnefrit Lupigis'i buradan Friuli'ye sizin götürmeniz için buyruk çıktı.»

Gunderic için için, «Körolası elçi, yere bat, e mi?» diye köpürüyordu.

«Kralımızın buyruklarına her zaman boyun eğmişimdir, gene de eğerim. Onun sözü benim gözümde yasa demektir, Lord Ercanbald. Tutsağın yanına en güvenilir adamlarımdan ikisini katarım.»

Ercanbald, «Warnefrit Lupigis tutsak değil artık; bunu aklından çıkarma,» dedi. «Memleketine dönen, sağlık durumu da pek yerinde olmayan Langobardia'lı bir soylu o. Haşmetli Kralımızın büyük yürekliliği sayesinde serbest bırakılmış olduğunu unutma onun.»

Sessizlik. Aklına hemen verilebilecek bir yanıt gelmeyen Gunderic Haşmetlinin büyük gönüllülüğünün önünde saygıyla eğildi. İçinden, «Pis domuz,» diye dış biliyordu.

Ercanbald ise gözlerini şatonun efendisinden ayırmıyordu.

«Kral Hazretleri bu konuda bana akıl danışmak şerefini bağışladılar,» dedi. «Ben de izlenecek en kolay, en iyi yolun bu yol olduğunu söyledim elbet. Sonra da, damarlarında ne olursa olsun soylu kan taşıyan Warnefrit Lupigis için seçebileceği en iyi, en güvenilir yol arkadaşının sen olduğunu ekledim. 'Haşmetlileri,' dedim ona, Warnefrit Lupigis'i Lord Gunderic'in eline, gözünüz

kapalı teslim edebilirsiniz,' dedim. O da, 'Çok güzel, çok güzel,' diye başını salladı.»

Gunderic yüzü parlayarak «Haşmetlileri gerçekten böyle dediler mi?» diye sordu.

İçine tatlı bir sıcaklık yayılır gibi oldu.

«Aşağı yukarı buna benzer bir şeyler dedi işte.»

Tatlı sıcaklık uçu gitti. Gunderic'in içinden sövmek geldi. Kendini tutamayarak,

«Ama ben hastayım, Lord Ercanbald,» diye kekeledi. «Kralımıza bunu bildiren bir de haber saldım!»

Ercanbald sırtıp duruyordu. Ama bu gülümsemesi deminki gibi babacan olmayabilirdi.

«Evet. Kralımız bunu biliyor. Gelgelelim ben kendisine söyledim. Dedim ki Geneva'lı Lord Gunderic, böylesi önemli, koltuk kabartıcı bir göreve atandığını duyunca, sağlık durumu hemen düzelecektir, dedim. Doğru söylemedim mi, Gunderic?»

Ak bir parıltı: genç bir adamın biçimli ağzındaki sapasağlam dişlerin parıltısı...

«Seni çıyan. Seni dönek, sinsî yılan,» diye Gunderic sessizce sövüp sayıyordu.

Yüksek sesle, «Ama geçekten hastayım ben, Lord Ercanbald,» dedi. «Kralımızın buyruğu elbet koltuklarımı kabartır, şeref sayarım, ne var ki gerçekten sağlık durumum çok kötü şu sırada. Evet, gerçi süregen bir hastalığım yok ama, yürümekte büyük zahmet çekiyorum. Öylesine ki Haşmetli kralımızdan bu güzü ve kışı evimde geçirebilmek için izin istemeyi düşünüyordum. Zaten mülkümün yönetimiyle uğraşmak için de biraz zaman gerek bana.»

Ercanbald kalktı, şatonun efendisine sırtını çevire-

rek pencereden dışarı baktı. Sonra birden dönerek konuştu:

«Duyduğuma göre mülküm dediğin yer büyük olmadığı gibi yönetmesi de kolaymış. Bu yüzden Haşmetli Kral bu görevin sana verilmesi için, çok güzel dediği ya da ona benzer birşey söylediği zaman ben de kendisine hak verdim. Sonra başka bir şey daha söyledim. Kralımız benim sözlerimi can kulağıyla dinler. Kralımızın, Genevalı Lord Gunderic kertesinde güvenilir bir kulu ve elçisi daha bulunmadığını söyledim. Hele bizi üzüntülere boğup giden genç Radbert'in ölümünden bu yana...»

Gunderic bir yandan duyduğu övgü sözlerine karşılık yerlere eğilmekten geri kalmamakla birlikte içinden, «Eh, şimdi artık piç köpeğin bilmesiyle bilmemesi denk olmuştur!» diye geçiriyordu. Can acısını, bitkinliğini ve Radbert'in ölümünden duyduğu üzüntüyü birleştiren bir iç çekmesiyle ağzının içinden,

«Ah, evet, Radbert'i hepimiz hâlâ çok arıyoruz; çok içimiz yandı, doğrusu,» diye geveledi. «Yokluğuna alışamıyoruz.»

Ercanbald daha sert bir sesle konuşmağa başladı:

«Senin bağlılığını öven sözlerim üzerine Haşmetliler çok doğru, gibilerden bir şeyler mırıldandılar. Sonra da özet olarak şöyle dediler: Gunderic bu göreve uygundur. Çoktandır şöyle şanına yaraşır bir iş verilmedi kendisine. Başlıca uğraşısı öteden beriden dedikodu toplamak oldu, dediler. Sonra, dedikodunun da kendince yararı olabileceğini eklediler. Ben de kendisine senin Friuli'den önemli bilgiler toparlayabileceğini hatırlattım. Oraları iyi bilirsin sen! Karın bile oralı değil mi? Yolları da iyi bilirsin. Yarın sabah, erkenden yola çıkıyorsunuz.»

Gunderic, «Ben...» diye ağzını açtı.

Gelgelelim Ercanbald konunun kapanmış olduğunu belirten bir işaret yaptı.

«Kralın buyruğuna göre ağır ağır yol alacaksınız. Kısacası, senin için de bir çeşit zevk gezisi olacak bu. Bana gelince, bir an önce Aquisgranum'a dönmem gerekiyor. Oradan Haşmetli Kralımızla birlikte Romaya gideceğim.»

Gunderic ağzından yersiz bir lâf kaçırmamak için başını eğdi. Kafasını çabucak işletmesi gerekiyordu. Birden aklına parlak bir buluş geldi. «Yol kıyısına yığılıp kalabilirim... Kıpırdatamazlar beni. Dünyada...»

Sonra boynunu bükerek kuzu gibi, «Haşmetli Kralımızın buyruğu elbet ki başımın üstündedir,» dedi. «Aşağı inelim mi, Bay Ercanbald? Yemeğimiz hazırlanmıştır sanıyorum.»

Ercanbald tam bir saraylıydı. Salonun orta yerinde, Gunderic'le Warnefrit Lupigis'in yanında ayakta durmuş, Leydi Landoalda'nın merdivenlerden inişini hayranlıkla seyrediyordu. Ortalık kararmağa başlamıştı. Ocakta yanan kütüklerin ateşi, şamdanlarla bir fener salonu aydınlatmaktaydı. Mutfak yönünden de tatlı bir yemek kokusu geliyordu.

Leydi Landoalda kendi kendini gerçekten çok güzelleştirmişti; şatoya kalburüstü konuklar geldiğinde böyle yapardı zaten. Hele gelen konuklar güzellik konusunda ve başkaca önemli konularda incelemeler yapmağa meraklı kişilerse...

Gunderic, «Karım hiç değilse bu yönden beni destekliyor,» diye düşündü.

Landoalda, Radbert'in Roma'dan getirmiş olduğu elbiseyi giymişti. Hiç bıkmazdı bu elbiseden. Yanaklarını yarı kör İnigarda'ya boyatmıştı. Neyse ki boyanın kurları salonun loşluğunda pek göze çarpmıyordu. Landoalda yüzüklerini, gümüş haçlı altın zincirini bile takmıştı. Suyu boşalttıkları zaman, daha bir çok şeylerle birlikte bu zinciri de hendekte bulmuşlardı.

Ercanbald'ın da Kralın hoşlandığından daha süslü giyinmiş olduğu Gunderic'in dikkatini çekti. Uygun bir zamanda bu da rapor edilebilirdi. Ercanbald'ın giyiminin zenginliğini, güzelliğini över gibi yapmak zor bir şey değildi ya!

Ercanbald eğildi, şatonun hanımına doğru bir kaç adım attı, kıvrak bir dönüş yaparak züppece diz kırdı.

Landoalda sakat parmağını unutmuştu. Parmak dosdoğru elçiyi gösteriyordu.

Gunderic, «Hiç durma, atla, Ercanbald,» diye içinden güldü. «Yalnız gözleriyle taşaklarına dikkat, yavrum! Onları nasıl bir tehlikenin beklediğini sen bilemezsin!»

Ercanbald bir reverans daha yaparak öpmek üzere kadının elini tuttu.

«Öp, öp,» diyordu Gunderic içinden.

Herşeyi yerli yerine rapor etmenin yolu vardı. Yeter ki insan kullanacağı sözcükleri iyi seçebilsin!

Landoalda, «Yoksul yuvamıza hoş geldiniz, efendim,» diyerek bakışlarını hızla erkeğin geniş omuzlu, biraz ağır cüsseli yapısında dolaştırdı.

Ercanbald'ın kısa kıvıll sakalı ışıldıyor, üzerinden güzel kokular saçıyordu.

Gunderic karısından yana bakarak, «Benim malım,

ganimetim o,» diye düşündü. «Gözlerinde gene o bulutlu bakış var...»

Ercanbald ağzı kulaklarına vararak, «Lütufkâr sultanım, size verdiğim zahmetlerden ötürü beni bağışlayacağınızı umarım,» dedi. «Ne yaparsınız ki Kralın buyruğuyla görevli olarak geliyorum.»

Landoalda söylenenlere aklını vermiyormuş gibi bir gülüşle ve bambaşka yerlere bakarak karşılık verdi: ,

«Konuklarımızı yoksul yuvamızda ağırlayabilmek bizi her zaman sevindirir. Kocam da bunu size söylemiştir, sanıyorum, efendim.»

Yok, şu sırada Ercanbald'a değil, öbürüne bakıyordu. Gözlerini dehşet ve hoşnutsuzla değil de yalın bir şaşkınlıkla kocaman açmış, Warnefrit'e, Warnefrit'in sırtındaki kaba saba giysilere bakıyordu. Warnefrit, Ercanbald'la Gunderic'in arkasında durmaktaydı. Kollarını, ne yapacağını bilmezcesine sarkıtmış, o kocaman ellerini kol yenlerinin içine çekmiş... Şatonun hanımından yana hiç bir tanışlık izi göstermeyen gözlerle bel bel bakarak beceriksizce eğildi ve şatoya gelişinden beri ilk olarak konuştu:

«Biraz sonra yiyeceğimiz nefis yemeklerden ötürü Tanrıma, Haşmetli Krala, Lord Ercanbald'a ve sizlere çok teşekkür ederim, hanımefendi.»

Gözlerinde hiç bir pırıltı yoktu.

Ama Landoalda'nın gözleri ışıldıyordu. Gunderic'in yıllardır görmemiş olduğu birşey! Öylesine çarçabuk oldu ki Gunderic ilkin kavrayamadı bile: Landoalda'nın gözleri birden yaşlarla dolmuştu. Ama yalnızca bir sis olarak kaldı bu yaşlar, damlalara dönüşmedi. Kadın Ercanbald'a doğru dönerek avuçlarını bitiştiirdi, yavaş sesle,

«Girelim mi, baylar?» dedi.

Erkeklerin önü - sıra ufak salona girerek sofranın baş köşesine oturdu. Gunderic, «Aslında orası benim yerim,» diye öfkeyle düşündü. Karısının arkasından, kol-tuk değneklerini takırdatarak soluk soluğa yürüdü. Kötürüm olduğunu aklından çıkarmayıp ıhıldayarak masanın sağındaki bir yere çöktü. Şimdi Ercanbald karşısında, ateş arkasındaydı: çevresini gözetlemek için en uygun ışık... Warnefrit hâlâ Ercanbald'ın arkasında duruyordu. Ercanbald'ın yaptığı bir işaret üzerine bir sandalyeye oturdu, daha doğrusu kendini bırakıverdi. Şaşılacak şey ki sandalye çökmedi! Yemek gelsin diye beklerken Warnefrit ellerini birbirine kilitleyerek başını alçak gönüllülükle eğdi: o koca kursağına indirecek olduğu yemekten ötürü gene Tanrısına, Krala, Ercanbald'a, Lord Gunderic'le Leydi Landoalda'ya şükranlarını sunuyor olsa gerekti.

KIRKSEKİZİNCİ BÖLÜM

Tohum filiz sürmüştü. Bu, Johannes Lupigis'in anılarıyla karanlıktan yaratabildiği en son funda oldu. Çünkü biliyordu artık, fundanın arkasındaki duvarda neyin gizli olduğunu biliyordu: bir kapı.

Tohumun dağ yamacındaki rüzgârlı, çorak topraktan yavaş yavaş filizlenmesini seyrederek aylarca sırtüstü yattı. Alnındaki yara yeri zonkluyor, her yanı kaşınıyor, aydan düşerken incinen bacağı acıyordu. Sorgu sırasında berelenen, hırpalanan yerler de kendilerini durup durup hatırlatıyorlardı ona: dizleri, dirsekleri, göğsü, omuzları tepeden tırnağa bütün vücudu, yer yer sızlıyordu.

Zaman geçmekteydi, duvarların dışındaki varlıkların tanıdığı zaman. Tutsak, yavaş yavaş bir şey tasarladı kafasında, ayağa kalkmak için. Gözlerini yumdu: resim karanlıklardan çıka geldi. Tutsak gözlerini açtı ve resmin hâlâ yerli yerinde durduğunu gördü. İlk soluk renkli sürgün toprağı yarıp çıkmış, ilk soluk renkli incecik filiz tohumdan yükselmmişti. Her gün, yemek taşı dolup da fener ışığı geçip gittiğı zaman Tutsak tohumdan bir sap oluşmuş, saptan dallar sürmüş olduğunu görüyor ve çevreye daha şimdiden belli belirsiz, bir katır tırnağı kokusu yayıldığını duyuyordu.

Bir seferinde, Zaman denen şeyin bir an için gerçek olup çıktığı bir sırada, Tutsak bu bitkiyi Tanrının yardımıyla bir, iki belki de on yılda yaratabileceğini düşündü. Tanrı (bundan önce görüp geçirdiklerinden tanıdığı kadar) iyiyse, fundanın tamamlanması iki yıl sürerdi. İnsanların zamanıyla iki yıl sonra, o, adının Johannes Lupigis olduğunu hâlâ anımsayan Tutsak, bu görüntüden, bu kokudan koparak başka bir şeye, yeni bir sevdaya yaklaşabilirdi.

Funda bir kaç kez parçalandı: harlı ateşte kavrulan bir kuru yaprak, atılan taşla parçalanan bir aynaymışcasına. İnsanın gözüne vurulduğu zaman çakan kıvılcıklar ve ışık çizgileri arasında dağılıp gitti.

Dışardan gelen yeni bir gardiyan acelesinden ya da acemiliğinden kapıyı çok hızlı vurup da çok sert adımlarla yürüdüğü zaman oluyordu bu. Bir de sesi hâlâ insan sesine benzeyen birışı falakaya çekilirken bağırdığı zaman... Bir şatonun zindanında, bir odanın köşesinde kapanıp kalmış bir tutsak, bir zamanlar insandan sayılan bir yaratık, zincirlerini kopararak kurtulmağa ve ka-

ranlıklar içinde umut sanrısı olan kapıdan dışarı kaçmağa savaşıyordu!

Johannes'in hücresinin kapısı hoyratça itilip açıldı. Dört köşe aralıktan içeri ışık doldu: cennetten ya da yeraltı cehennemlerinden vuran göz kamaştırıcı, korkunç bir aydınlık... Johannes gözlerini yummak zorunda kalınca tüm resimler silindi, funda da görünmez oldu. Gözlerini yeniden açtığı zaman el yordamıyla duvarları yokladı. Yalnızca taşların sertliğini hissetti, zincirlerinin şangırtısını işitti. Bağlı ellerini yerde sürüyerek yemek çanağını buldu.

«Çok yemeliyim,» diye düşündü. «Her bulduğumu yalayıp yutmalıyım ki güç kazanayım; seni görebilmek için gereken güce kavuşayım, canımdan çok sevdiğim çiçekli fundam benim...»

Her önüne verileni yemeğe başladı, böylece. Ekmeği çiğneyip yutuyor, çanağın içinde daha yiyecek aranıyordu. Yiyecekler bitip çanak boşalıyor ama onun karnı doymuyordu. Yerde, belirli bir noktada duran testideki suyu son damlasına değin içti, sonra kendini duvara doğru bırakıverdi. Ağzının içinde, damakların altlarına, diş aralarına yapışıp sıkışan kırıntıları dilinin ucuyla aradı, buldu, tükürüğüne karıştırarak emip yuttu...

Önceleri zindan kovuğunu dolduran eski karanlıktan başka bir şey göremiyordu. Ama zamanla paralanan fundanın kalıntıları belirmeğe başladı. Johannes onu yeniden onarabilirdi artık.

Bir bilmecenin parçalarını yerlerine yerleştirir gibi, fundanın da dallarını, saplarını, gövdesiyle yaprakları-

nı yerli yerine takabilirdi, dikkatle, bilgiyle, ucun ucun... Çok sürdü fundayı yeni baştan yaratması ama en sonunda kıpırdadıkça zincirleri şangırdayan elleriyle çiçekleri dallara taktı; özene bezene, tapınırcasına, incitmekten korkarak... Çiçeklerin hepsini birden takmadı ama; bir kaçını taktı önce. Çevresindeki karanlıksa, ya üstüne üstüne yürüyor ya da onu kuşatarak tetikte bekliyordu.

Yaratım gücünün kesin kanıtları olan bu çiçekler giderek daha parlak, gözhacı renklere boyanıyorlardı: altın sarısı, ay altını. Kokuları da yıllar öncesi, o dağ başında çıkardıkları kokudan daha keskin, daha baygındı. Tutsak bu büyük, kaçınılmaz sanat yapıtını ağır ağır, ufak parçalardan oluşturdu. Nasıl ki deniz de kıyıya dalga üstüne dalga çarpar; dalgalar müthiş bir soğukla birden donmuşcasına bir kilise duvarındaki mozayikte duraganlaşırlar. Tutsağın fundası da yerli yerinde öylece duruyordu. Hiç bir rüzgâr ürpertmiyordu yapraklarını. Funda anıların buyruğu üzerine aldığı biçimle, prangaya vurulmuşcasına kıpırtısızdı. Ve Tutsağın onu bitirmesine ramak kalmıştı.

Belki yüzüncü, belki de bininci fundaydı bu... en sonuncusu.

Zindanın özgün karanlığı sonunda ona yaklaştığı, onu kısıkvrak yakaladığı, bağrına basarak sarıp sarmaladığı zaman Tutsak, en son çiçeğin de solarak duvarın karasına karıştığını görebildi.

Ondan sonra resim öldü.

Ama katır tırnağı geçekten ölmüş müydü, yoksa şimdilik usanmış da çocukça bir saklambaç mı oynuyordu onunla?

Ne gündüz ne de gece olan o süreç içinde bir ara katır tırnağı geri geldi. Johannes dış çizgilerini gördü onun: yapraklarla dallardan oluşmuş bir örnek, çürümüş kökler üzerinde kuruyup kalmış bir çalı. Çiçeksiz, kokusuz dev bir funda iskeleti; çoktan ölüp gömülmüş olan, şimdi bir an için topraktan çıkartılıp ona gösterilen bir nesne... Gözlerini kısıp baktığı zaman Johannes bu iskeletin duvara çizilmiş biçimini hayal meyal seçebiliyordu.

O zaman anladı ki bekleme süreci dolmak üzeredir ve öteki şey yakında kendini gösterecektir.

Tanrıya lânet okudu. Sırtını çevirdi ona.

Fısıldayarak, haykırarak, onun Ululuğunu, İyiliğini yadsıdı.

Kralın kulu olmaktan vazgeçti.

Tanımadığı Hardard'a içi yanıyor, Theudald'ı bir arkadaş olarak çok sevmiş olduğunu kendi kendine fısıldıyordu; Theudald tek, en gerçek arkadaşıydı onun, kardeş gibi yakın. Başı dik, yiğit dost, Theudald...

Bir yandan da duvardaki çizgileri, gerçekte var olmayan bu ışık-gölge oyununu geri getirmeğe çabalıyordu.

Ama artık herşeyin sona ereceğini, en son ışığın da temelli söneceğini biliyordu. Öyle de oldu.

Karşısında dört köşe bir oyuk açıldı: gardiyanın girip çıktığı yer değil de bir başkası. Aşağılara doğru inen bir yol gözüksü. Tutsağın zincirleri, duvardaki hal-kadan kopmaksızın düştü. Zincirler çözülmemiş, bileklerinden çıkmamıştı. Yalnızca uzamağa başlamışlardı. Ağırlıklarını yitirmemişlerdi, gene de Johannes yürürken onları ardından sürüyebiliyordu.

Ayağa kalktı, zincirlerini şangırdatarak Kapı'ya doğru yürüdü.

KIRKDOKUZUNCU BÖLÜM

Gunderic masadakileri gözlemekteydi.

Ercanbald şimdi Saray'dan uzaktı ya, sunulan şarapları iştahla içiyor, tatlı bir çakır-keyifliğe kendini bırakıyordu. Lokmalarla yudumlar arasında da konuşuyordu. Kaşları kalkık, gözlerini devirerek baygın baygın elindeki şarap bardağını, önündeki yemek tabağını ve Leydi Landoalda'yı süzüyordu. Güldükçe kusursuz apak dişleri ısıldayıp sönüyordu.

Gunderic masada konuşulanlara kulak vermektedir.

İpini biraz salıver bakalım, diye düşünüyordu, o, Gunderic, şatonun efendisi, Landoalda'nın kocası ve mesleği casusluk olan adam... bırakalım da şansını denesin bir kez... Şu sırada ettiği gevezeliklere, ağzından kaçırdığı saray dedikodularına gelince... bırak konuşsun, konuşabildiğince. Ettiği bu Saray lâfları çok geçmeden geldikleri yere döneceklerdi, nasılsa! Yolu yordamı vardı bunun... Sen konuşmana bak, şahane piç! Kulağım sende. Haşmetli Kralla alay et bakalım. Lâflarını istediğince örtülü geç. Krala gerçek anlamlarıyla iletilecek bu sözler. Sen o işi bana, Gunderic'e bırak. Ben gereğini yaparım!

Gunderic Ercanbald'ın Saraydaki gerçek yerinin ne olduğunu merak ediyordu. Kralın nikâh dışı oğlu ya da bu kimliğe bürünen biri, herkesin dışı bilemediği bir adam. Oğulluk söylentisinin ardına sığınarak bir takım yetkiler elde etmiş, Sarayda söz sahibi olabilmmişti ama gerçek bir büyüklüğe, iyi yürekliliğe erişememişti. Daha doğrusu Ercanbald söz sahibi olmayı insan olmaktan üstün tutmuştu. O, iri, kanlı mavi gözlerini daha da kocaman açarak kendine çok önemli bir adam havası vermeğe yel-

teniyordu. Gözleri gerçekten Kralın gözlerini andırmaz değildi. Ama ne yazık ki bu gidişle bu gözlerin birinden, belki ikisinden de olacaktı.

Sen çene çalınana bak, diye düşündü Gunderic; dinlemesini de, dinlediklerimi aklımda tutmasını da bilirim ben...

Landoalda dimdik oturmuştu. Konuşulanları dinliyor da olabilirdi, dinlemiyor da. Sakat parmağı gizlenmeyi unutmuş, dosdoğru piçi işaret ediyordu. Hâlâ gözlerini devire devire çene çalıp duran piç... Zavallı sersem... eğer ileri giderse... kralın piçiyim diye bu ücra şatoda dilediğini yapabileceğini sanır da çizmeyi aşarsa, budalacığım yalnızca gözlerinden olmakla kalmaz başka bir yerlerini de yitirebilirdi. Kralın elçileriyle ilgili kuralları unutup ya da umursamayarak bu gece şatonun hanımının kapısını çalarsa Agibert'in başına gelenler onun da başına gelebilirdi. Böyle bir gece ziyaretinden sonra Agibert'cik hem gözlerinden birini hem de kadınlarla yatıp kalabilme yeteneğini temelli yitirerek kendini geceli gündüzlü bilime ve Tanrıya adamak zorunda kalmıştı...

Bütün bu düşünceler arasında Gunderic yemeğinin iyice tadını çıkardı.

Gözünden hiç bir şey kaçmıyordu. Leydi Landoalda her zamanki gibi dimdik oturmaktaydı sandalyesinde. Kocasını ister istemez,

«Ne irade gücü!» diye aklından geçirdi.

O kuğu boyun daha da uzalmış, gerilmişti sanki.. Elbisenin yakasından bir kuşun, yırtıcı bir kuşun, havada avlanmak için halkalanan bir dişi kartalın boynu gibi yükseliyordu. Kocasının içinde ona karşı bir anlık bir övünç bile uyandı. Kadın arada şöyle bir gülümseyerek, göz kapaklarını şöyle bir indirerek Ercanbald'ı kıp-

kırtır gibi yapıyordu. Ama hiç bir zaman aşırıya kaçmıyor, kadınlık iç güdüsünün çizdiği sınıra uyuyordu. Bir şato hanımına yaraşacağı üzre, erkekle arasında yeterince uzaklık bırakıyordu. Gunderic'in karısı...

Kralın piçi ise kadının davranışını, içkinin verdiği güvenle kendinden yana yontuyordu. Gunderic içini birden bir öfke basarak,

«Herifçioğlu, beni hesaba bile katmıyor!» diye düşündü. «Burada efendinin kim olduğunu unutmuş olmalı. Ama beni kendi soframın başında hiçe saymalarına göz yumuculardan değilim ben... Landoalda da ayağını biraz denk alsa iyi olur. Benden yana bakmıyor bile... Aslında gözü öbürsünde; bakışlarını ayıramıyor onun üzerinden. Aklını başına al da sırası gelince bakmaktan vazgeç, güzelim... Yoksa karışmam! Baktığı adam da bir bok olsa. Bu ha? Bu da mı Lupigis'lerden? Oysa hepsi hem yakışıklı hem de akıllıymışlar diye duydumdu. Lâkırdı!»

Özgürlüğüne yeni kavuşmuş olan tutsak sofraya oturmuş, sağına soluna bakmadan tıkınıyordu. Kendinden ve yemeğinden başka hiç bir şeyin farkında değildi. O unutulmaz 776 yılından beri yiyecek yüzü görmemişçesine bir aç gözlülükle saldırıyordu sofraya.

«Uzun zaman kapalı kalınca böyle oluyorlar herhalde. Dünyanın dışında, bir başına kalmak insana sürekli bir açlık mı veriyor ne? Bu herifi uzun zaman beslersem kıtlığa uğrarız. Tanrı korusun!»

Gunderic bir kuş kemiğini o sivri dişleriyle sıyrarak, midesi çok zayıf olduğundan yediklerine dikkat etmesi gerektiğini sofradakilere göstermeğe çalıştı. Hatta fırsat bu fırsat, diyerek ufaktan bir de inledi. Ne var ki Ercanbald ondan yana bakmıyordu bile.

Landoalda gözlerini öbürsünden ayırarak elçiye sor-
du :

«Yolculuğunuz iyi geçmiştir, umarım, Lord Ercan-
bald?»

Gunderic, «Her gelen konuğa bunu sorar,» diye bı-
yık altından güldü. «Soracak başka şey aklına gelmiyor
sanırım. Kaltak karı, neden gerçeği konuşmuyorsun? Ne-
den, 'Umarım yolculuğunuz her yönden zahmetli ve kötü
geçmiştir, pis alçak piç sen de!' demiyorsun?»

Gunderic dudaklarından kopmak üzere olan kıkırtılı
gülüşü son dakikada bastırdı, sırtışını örtmek için can
acısından yüzünü buruşturuyormuş gibi yaptı ya, ondan
yana bakan yoktu ki!

Landoalda gene öbüründen yana bakmaktaydı. War-
nefrit genzinden bir ses çıkararak ağzını yeniden yemek-
le doldurdu. Gerideki dişleri, herşeye rağmen sağlam kal-
mış olsa gerek ki kemikleri çatur çatur çiğneyip yutuyor-
du. Gevşemiş sarkık ağzıyla kemiklerin iliklerini emiyor,
kansız dudaklarını şapırdatıp yalanıyordu. Açık havaya
çıkalı bunca zaman olmuştu, gene de yüzünün rengi ölü
gibiydi.

Ercanbald, «Eksik olmayın, sultanım, hava güzeldi,
acele de etmedik,» diye karşılık verdi. «Zaten Bay War-
nefrit Lupigis rahatını seven telâşsız bir insan. Acele
işi de yok.»

Gunderic, öbürünün gözlerini kısığını ve bu kısık
gözlerde birden bir zekâ parıltısının çıktığını seçti. Aklı-
nı temelli oynatmamış demek...

Gunderic lâfa karıştı:

«Gene de Bay Lupigis evine, ailesine dönecekse önün-
de uzun bir yolculuk var.»

Ne garipti, Landoalda'nın gözlerindeki bu bakış...
şaşkınlıkla gözyaşlarının bileşimi...

Gunderic daha yüksek bir sesle, «Forojulı çok uzaktır buradan,» diye ekledi.

Warnefrit birdenbire gözlerini kaldırarak Landoalda'nın yüzüne baktı, Gunderic'e bu bakışlar kadının elbiselerini delip geçerek bedenine bakıyormuş gibi geldi. Bir an sahici bir bakışla açılıp gerçekten gören gözler... Gunderic gitgide kabaran bir dehşet duygusuna kapıldı.

Bu ceset! diye sessiz bir haykırı koptu içinden...

Landoalda'nın da yüzü değişmişti. Yakında, boyaların altından bu yüzün perde perde solmağa başlayacağını Gunderic biliyordu.

Bu arada Ercanbald hâlâ dişlerini göstere göstere yeyip içmekte, çene çalmaktaydı. Hoşça vakit geçiriyor, gitgide keyifleniyordu.

«Sultanım, günlerden bir gün Sarayda göstermelisiniz kendinizi,» dedi.

Bu arada Gunderic'den yana bakıp gülümseyecek kadar da alçak gönüllülük etti:

«Sen de Gunderic. Saraydakiler Lord Gunderic'i yalık ki pek seyrek görüyorlar.»

Gunderic, «Eşimle ben şu ücra güvercin yuvamızda pek mutluyuz,» dedi. «Yani evimde oturup da eşimle, işlerimle, sağlık durumumla ilgilenmeme izin verildiği zaman, demek istiyorum...»

Gelgelelim konuğun ev sahibine gösterdiği ilgi sönüp geçmişti. Adam Gunderic'in sözlerine pek kulak asmadan, bir Radbert yapışkanlığıyla Landoalda'nın gözlerine bakıyordu.

«Burada hiç yalnızlık çekmiyorum diyemezsiniz ya, sultanım?»

Kadın ona bakmaksızın, «Ben hiç yalnız kalmam ki,» diye yanıtladı.

Gözleri öbüründeydi. Bu gözlerdeki ışıltının hınzırlık

ve delilikten değil, hâlâ göz yaşlarından olduğunu Gunderic anlıyordu. Hem şaşırmış kalmış, hem de elinde olmadan içi kalkmıştı.

«Şu sırada deli değil. Tanrım, nasıl da bambaşka bir kadın olabiliyor!»

Zindandan çıkan adam, ağzını şapırdatıp yalanarak habire yiyor, koyu kızıl böğürtlen suyunu sesli yudumlarla içiyordu. O bozarmış, kanı çekilmiş kalın dudakları, salça bulaşığı, ekmek kırıntısı içindeydi.

Gunderic çok geçmeden Landoalda'nın kıyametleri koparacağını kestiriyor, hatta yarı umuyordu: geberesi piç bir de şatoda yaşayan Dişi İfriti görebilsin diye. Landoalda konukların arasında şarap içtiği zaman çoğunlukla olay çıkartırdı. Bir bakarsın güzeller güzeli olup çıkardı gene, Radbert'in günlerindeki gibi, sesi tath, davranışları yumuşak, nazlı. Bir de bakarsın, gözleri şöyle bir kısılır ve kinle dolardı. Üzerine bir şaşkınlık gelirdi böyle zamanlarda. Sofra başında oturduğu halde onlardan uzaklaşırdı sanki, kendi içine dönerdi. Arada bir masanın üstünden bir şey alıp... bir tas, bir şarap sürahis, bir tabak yemek... ocağa, yere, konuklara, kocasına fırlatırdı. Ne diyeceklerini şaşırان konuklar onun «hırçın yaradılışı» olduğunu söylerlerdi. Karısının şu sıradaki gururu ve ağır başlılığı Gunderic'i tedirgin etmeğe başlamıştı.

Gunderic piç Ercanbald'ı gene Gunderic konusuna döndürmeğe çalıştı. Özellikle Gunderic'in hastalıkları konusuna!

«Ah, sağlık durumum elverseydi de ata binebilseydim, sizin için sürekl avları düzenlerdim, Lord Ercanbald! Bizim buranın dağlarıyla ormanlarında bir dolu av hayvanı vardır, sürüye kuşlar.»

Ercanbald ev sahibine beklenmedik bir sıcaklıkla gülümseyince dişleri ışıldadı.

«Keşke benim de vaktim olsaydı, sevgili Gunderic! Zaten kusuruna bakmaz, sensiz de avlanırdım. Dedim de aklıma geldi: Dostumuz Warnefrit'le birlikte yarın sabah erkenden yola çıkmanız gerekiyor; unutma.»

Kafası tütsülü müydü, yoksa ev sahibini düpedüz alaya mı alıyordu? Gunderic kestiremedi. Ercanbald aralıksız içmekteydi. Gunderic onu denemek için,

«Anlıyorum, siz de emir kulusunuz, aldığınız buyruklara boyun eğmek zorundasınız, dostum,» dedi. «Çok bitkin durumda olmayaydım hemen bu gecedен yola düzüldürdüm. İvedi konularda gecikme olunca Haşmetli Kralımızın nasıl kızdığını çok iyi bilirim. Bir düşünün, buradan dönüşte siz gecikecek olsanız! Kral Hazretleri de kızıp sizi Totonisvilla'da, yer altına kapasa! Demek istediğim, bir an önce Saraya döneceğiniz yerde burada oyalanmağa kalksanız da gecikseniz, yani... Gerçi Efendimizin size böyle bir şeyi dünyada yapmıyacağını bilmez değilim ya, örnek olarak aklımdan geçti de söylüyorum..»

İçinden Gunderic, «Taşı tam gedğine koduk,» diye düşündü. Ölçüyü iyi tutmuştu doğrusu: ne az, ne de çok.

Ercanbald ev sahibine daha bir dikkatle baktı. Dudakları gülümsüyordu ama gözleri kısılmış, buz kesmişti.

«Kimse kendini tehlikeye atmak istemez. Warnefrit'in kardeşinin yazgısına uğramak kimsenin işine gelmez. Kardeşlerden biri dışarı, öbürü içeri...ha? Haşmetlinin kulağına gizli bilgiyi fısıldayan sendin sanıyorum, böyle değil mi, Gunderic? Şurda burda, sırası gelince edilen bir kaç lâf... sonunda onun da başını yedin işte!»

Landoalda'nın sesi tiz bir soruyla cınladı:

«Kimmiş o?»

«Johannes Lupigis, kim olacak? Şu bizim Warnefrit'-

in küçük kardeşi. Warnefrit'i zindandan çıkarmağa, Totonisvilla'ya gittiğinde onu içeri tıktılar. Ben sizin bunu bildiğinizi sanıyordum, sultanım? Gunderic...»

İşaret parmağı dindik, Landoalda ayağa kalktı. Bu arada bir şarap testisini devirdi, şaraplar masaya döküldü. Landoalda karanlıkta el yordamıyla yol arar gibi iki elini birden ileri doğru uzatarak, kapıya doğru yürüdü.

Ercanbald ağzı bir karış açılarak yerinden fırladı. Gunderic ne denli hasta olduğunu aklına getirerek kendini gene bir iniltiyle sandalyesine bıraktı.

«Bırakın gitsin!» diye seslendi. «Karım çabuk heyecanlanır.»

Ercanbald Landoalda'nın arkasından koştu. Gunderic, «Hiç yakışık almıyor,» diye düşündü. Kendisi oturduğu yerde bakınıp kafasını toparlamağa çalışıyordu. Warnefrit Lupigis'le arasında bir bakış geçti. Warnefrit'in bakışı açık ve akıllıydı. Ağzının o sarkıklığı, gevşekliği de geçmişti. Ercanbald'ınkinin tersine, bu ağız şaşkınlıktan bir karış açık da kalmamıştı. Warnefrit yumruklarını şöyle bir sıktı. Güç dolu olduğu belliydi. Gunderic,

«Beni öldürecek,» diye paniğe kapılarak yerinden fırladı.

Eli, ayağı titremişti. Gerekirse kendini savunmak ya da karşısındaki koca herifin kafasını patlatmak amacıyla koltuk değneğini havaya kaldırdı.

Warnefrit'in bir an için can bulan gözlerindeki ılık gene sönmüştü. Çenesi gene geviş getirircesine oynamaya başladı.

Gunderic koltuk değneklerine yaslanarak, «Sofradan kalkıyoruz artık,» dedi.

Warnefrit bir yutkundu, devrilmiş şarap sürahisıyla masa örtüsünün üstündeki kocaman kırmızı lekeye baktı.

Meyva suyunu h p rt yle içip bitirdikten sonra kuzu kuzu ayağa kalktı. Gunderic'le birlikte, Ercanbald'ın arkasından dışarı  ıktılar.

Gunderic büyük salonda kaldı.

Landoalda  imdi bağırarak  nigarda'yı  a ırmıyordu. Bir kapı  attadan kapandı. Bir  fke ya da nefret, kin kasırgası  atoyu baştan a a ı dola tı. Öyle şiddetli bir kasır a ki Gunderic  amdanlardaki mumlarla fenerin s nece ini sandı. Bin zahmetle ve bin bir kez inildeverek, adım adım tırmandı merdiveni. Koltuk de nekleri takırdıyordu.

Ercanbald'ın koridorda bacaklarını açıp durmuş, kadının kapısına bakmakta olduğunu gördü. Ka ları şaşkınlıkla  atılmı tı. Warnefrit de onun arkasında durmuş, sarkık dudakları, bombo  gözleriyle aynı yönde bakmaktaydı. O donuk gözler... gerçekten donuk muydular, ama?... Kirpikler kırpı ıp duruyordu. Y rgunluktan, çok yemek yemekten belki de Gunderic'in anlamadığı, bambaşka bir nedenle.

 Artık o da tehlikeli sayılır,  diye Gunderic düşündü.

 niltili, aksak adımlarla onların yanından geçerken,  Size iyi geceler dilerim, baylar,  dedi, sonra kendi yatak odasına yürüdü.

Ercanbald ba ını bile döndürmedi. Ters bir sesle,

 Sen yat artık,  dedi.  Warnefrit, sana söylüyorum! 

Gunderic duraksadı ama söyleyecek başka bir ey aklına gelmedi. Daha doğrusu, ne derse desin, durumu de i tirmeyece ini biliyordu. Topallayarak konuklarının ardından dolanıp kendi yatak odasına girdi. Hizmetçi kız masanın üstüne bir fener bırakmıştı. Gunderic koltuk de neklerini öfkeyle fırlattı, pencereye gidip dışarı baktı. Hendek köprüsü  ekilm ti. Şato sahipsiz değildi artık...

Dışarsı karanlıktı. Ada kıyısındaki ışıklar oynuyor, Rhodanus'un başladığı yerde sular ışıldıyordu. Gunderic birden,

«Onları bir kayığa bindirsem de kayık devrilse...?» diye düşündü. «Ama açıklarda bir yerde... ki iyi yüzücü olsalar bile kurtulamasınlar!»

Koridorun ötesinde bir kapı açılıp kapandı. Gunderic yanıbaşındaki dairede Ercanbald'ın volta attığını duyabiliyordu.

«Tutsaklar gibi,» diye düşündü. «Landoalda'nın tutsağı. Kimileri onun tutsağı olup çıkıyorlar, işte böyle. Benim gibi. Ama ben zincirlerimi koparacağım. Bir kayığa bindirip götüreceğim onu, sonra da kayık devrilecek. Suyu atacağım onu, suya, çocukları gibi. Aysız gecelerin birinde. Kendini suya atıp ya da kendiliğinden suya düşüp boğulmasını sağlayabilirim...

«Peki, ya ondan sonra? Ondan sonra benim yaşamamda da bir anlam kalmaz...»

Geç saatlere dek uyanık yatarak şatoya kulak verdi. Arada karnının, bacaklarının ağrısı tutuyordu. İki kez Ercanbald'ın odasından çıkarak koridor boyunca Landoalda'nın odasına gittiğini, kapısını tıklattığını duydu. Önce usulca, sonra daha hızlı. Gelgelelim Landoalda ona kapıyı açmadı.

Bir seferinde Gunderic gözünü kapı aralığına uydu-rarak dışarı baktı. Merdiven başındaki fenerin fitili dibine yaklaştığı için pek bir şey göremediyse de karısının kapısı önünde duran karaltıyı seçti: Bu, zindandan çıkmış olan adamdı... Kimbilir, belki uzun zamandan beri orda durmuş beklemekteydi. Kolları boşalmışcasına aşağı

doğru sarkmış, ağır cüsseli gövdesi hiç kıpırdamıyordu. Landoalda'nın ayak seslerini, konuşmasını, solumasını duyuyordu belki de. Kamburu çıkmış omuzlarıyla dev bir maymunu andırmaz değildi. Sonra fenerin titrek ışığında Gunderic onun başını kapıya yaslamış olduğunu gördü. Warnefrit bir süre böyle durdu, sonra o hantal adımlarıyla gene kendi odasına döndü.

.*.*

Lord Gunderic ertesi sabah atına kırk saatte, bin bir zahmetle bindi. Bu ıstırap numarasını çevresindekiler için yapıyorduydu da kimsenin onunla ilgilendiği, ona acıdığı yoktu.

Gunderic uşağı Amilbert'le Warnefrit Lupigis'in kendi önü sıra şato kapısından çıkmalarını söyledi. Kendisi bir süre geride kalarak eyere bağlanmış olan kol-tuk değneklerini düzeltiyormuş gibi yaptı. Değneklerin rahatsız bir görünüşü vardı. Bunun amacı da çevredeki uşakların dikkatini çekmekti. Çünkü efendilerinin nasıl hasta-hasta yola çıktığına sonradan onlar tanıklık edeceklerdi.

Ercanbald merdiven başında belirdi. Öğleye doğru yola çıkmağa karar vermiş. Belki o gün kalıp biraz avlanırmış bile, av hayvanlarıyla kuşlar çok bol olduğuna göre. Ercanbald dişlerini ısıldatan bir gülüşle,

«Ormanı Kralımız adına gözden geçirmek belki de boynumun borcudur,» diye ekledi.

Gunderic gözlerini kısıp güneşe doğru bakarak, «O zaman size avda bol şanslar dilerim, Lord Ercanbald,» dedi.

Avlan, avlanabildiğin kadar, alçak piç. Hazır avlanabilirken avlan, av köpeği sen de! Ava gidenin avlan-

dığını sen de öğreneceksin bir gün!

Yüksek sesle, «Bundan sonra bir süre yolculuğa paydos ederim artık,» dedi. «Şu kötürüm durumumda...»

Ercanbald ağzı kulaklarına vararak, «Yolun açık olsun, Gunderic,» dedi. «Rahattan al. Unutma, Warnefrit yorulmamalı. Haşmetli Kralımız onun yurduna dinç ve sağlıklı durumda dönmesi için buyruk verdiler.»

Gunderic, «şu kötürüm durumuma rağmen, gene her zamanki gibi Kralımıza elimden geldiğince hizmet edeceğim,» diye söylenerek atını sürdü, avluya geçerek kapıdan dışarı çıktı.

Hendek köprüsünün önünde durarak arkasına döndü. Ayağı gene ağrıyordu. Bu yetmezmiş gibi midesi bozuktu, çarpıntısı vardı, kısacası, tepeden tırnağa dökülüyordu. İçinden bas bas bağırmak, ağlamak, vurmak... bir şeyler yapmak geliyordu.

Landoalda orada, pencere başında durmaktaydı. Elleriyle demirleri kavramış, yüzü solgun, boyasız. Kilise-deki tasvirlerle benziyordu: Cehennemi süslesin diye yedi kat yerin altına gömülmüş bir kilisedeki bir tasvir...

Amilbert'le Warnefrit karşı kıyıda Gunderic'i beklemekteydiler. Warnefrit Landoalda'nın penceresine doğru bakmaktaydı. Bu yüz yeniden akıllanıp canlanmıştı. Gunderic gene bir korkuya kapıldı.

«O da Warnefrit'e bakıyor,» dedi kendi kendine. «Warnefrit'in arkasından bakıyor... Ama kimsenin olmayacak, olmayacak, bir daha, eğer Amilbert sözümü dinledi de onun sabah içtiği süte benim verdiğim damlaları kattıysa... Yok, eğer Landoalda damlalara rağmen sağ kalırsa, o zaman dilerim Tanrıdan Ercanbald ona saldırsın. Beni başından savdı ama tanıklar var şatoda. Kimden yana ifade vereceklerini bilir onlar. Bu da

sayın Lord Ercanbald'ın sonu demek olur. Kralın piçi olması kurtaramaz onu...»

Hendeğin yeni boyanmış köprüsünden geçtikten sonra Gunderic gene dönüp ardına baktı. Landoalda hâlâ pencere başındaydı. Şu sırada Ercanbald onun kapısına doğru yürüyor, belki de koşuyor olmalıydı! Tokmağı çekiyor, kapıyı yumrukluyor, kadının dışarı çıkması ya da kendini içeri alması için diretiyor, bağırıyordu, hiç kuşkusuz.

«Ercanbald'ın ona saldıрмаğa kalkmasını candan diliyorum,» diye Gunderic sırtıttı. «Amilbert damlaları unuttuysa, Landoalda hayatta kalırsa, o zaman Ercanbald ona sataşsın istiyorum; Tanrının, Peygamberin, Kutsal Ruhun adına istiyorum bunu, şeytan adına istiyorum...»

Gunderic karnıyla bacağındaki ağırlara rağmen gü-lümsüyordu. Uzun yıllar önce, hiç el değmemiş bir bakire vücudunu delip geçtiği o eşsiz gece aklına geldi. «Her ne olursa olsun, ilk benim ya... Sonradan onunla kim yatmış olursa olsun. Bundan sonra kimlerle yatarsa yatsın, o benimdir, ömrünün sonuna dek! Benim!»

ELLİNCİ BÖLÜM

Johannes Lupigis anılarının yıllarca gizli tutulan bir bölümünde, Harmolt'un zindanında yattığı sırada, «Yeraltı Dünyasının» onu, «garip bir şekilde çekip almağa yeltendiğini» şöyle anlatır:

«Katırtırnağım bir daha geri gelmemek üzere solduğu zaman önümde açılan yeni kapıdan dışarı çıktım. Gerçi böyle bir şeyi çoktandır bekliyordum ya kapının açılması benim için gene de afallatıcı bir şey oldu.

«Bu kapının Yeraltı Dünyasına açıldığını, o sırada benim önümde başka hiç bir kapının açılmıyacağını biliyordum. Zehir gibi bir umutsuzluk ve umursamazlık içinde olduğumu da yadsıyacak değilim. Tam bu kapıya sürüklenmeğe hazır kıvamdaydım. Kin ve günah dolu duygularım beni sersemleterek deliliğin eşiğine getirmişti. Tanrıyı, kutsal saydığım herşeyi elimin tersiyle itivermek geliyordu içimden.

«Neyse ki başka kişilerin, hatta ermişlerin bile zaman zaman, çektikleri acılar yüzünden böyle duygulara kapıldıklarını biliyorum...

«Baştan Çıkartıcı aklımı çelmeyi başardı benim: Tanrıyı, Tanrının kutsal oğlu olan Peygamberimizi, onun mübarek anasını hor görmemi, kiliseyle kilise büyüklere, hatta bir dereceye dek Haşmetli Kralımıza yan gözle bakmama yol açtı.

«Bütün bunları özel konuşmalarımızda Haşmetli Kralımıza dilimin döndüğünce anlattım. Baştan çıkartıcı, her çeşit dünyasal zevk ve bollukla beni kandırmağa çalıştı, ne var ki beni anlayamadı... Beri yandan ben de bu Günah Şahının aklını çelebilecek denli güçlüyüdim. Başarılı olup olmadığımı bilemeyeceğim...»

Johannes Lupigis yerden kalkıp da dimdik durabildiğini, yürüyebildiğini görünce şaşırды, içi genişledi. Her adımda esnekleşip uzayan zincirlerini peşinden sürüyerek karşısında yeni açılmış duran aydınlık kapıya doğru yürüdü.

Salınan tutsakların çıktığı kapı değildi bu. Gardiyanın, içerdeki hâlâ yaşıyor mu yoksa öldü mü diye fenerini şöyle bir tutup geçtiği aralık da değildi. Johannes

Lupigis'in bir zamanlar ışıyan, burcu burcu kokan katırtırnağıyla donattığı duvarda açılmış olan yepyeni bir kapıydı.

Genç adam kapıdan çıktı, meydan ateşlerinin kızıl ışığıyla aydınlanmış, aşağıya eğilimli bir geçit boyunca yürümeğe başladı. Zincirleri şangırdıyordu. Hâlâ zindan duvarına bağlıydılar ama ağırlıkları kalmamış gibiydi ve her adımda uzuyordu. Johannes'in kulağına uzaklardan çalgı sesleri geliyordu.

Geçit Yeraltı Dünyasındaki bir salona açılıyordu. Johannes'i gösterişli, zengin giysiler içindeki uşaklar yerlere eğilerek karşıladılar. Nefis yiyeceklerle yüklü, şahane bir sofra başına yeddiler onu. Taht gibi bir sandalyeye oturttular. Önüne gümüşten, altından kupalar, harika oymalı şarap sürahileri koydular. Çalgıcılar övgü şiirleri gibi kulağı, ruhu okşayan ezgiler çalıyorlardı. Duyuları bu denli gıcıklayan, insanı böylesine sarıp kışkırtan bir müziği Johannes ömründe duymamıştı. Uşaklar önünde yerlere eğilerek ona kızarmış balık, şahane av etleri ve ağızda dağılan nefis tatlılar sundular. Johannes Lupigis badem ve balla yapılmış bir çöreği özellikle sevdi. Bir yandan iştahla, hatta oburcasına karnını doyururken bir yandan da çevresine bakmaktan geri kalmıyordu.

Duvar boyunca yerlere serili duran yumuşacık halılarla şiltelerin üzerine son derece güzel, yarı çıplak, kimi de anadan doğma çıplak kadınlar oturmuş, uzanmışlardı. Hava kır çiçeklerinin, bahçe güllerinin, Şark esanslarının kokularıyla yüklüydü. Kadınlar o mavi, elâ, kara gözleriyle onun gözlerinin içine bakıyor, ondan tek bir söz, bir işaret bekliyorlardı sanki.

Şölenin tek konuğu olarak Johannes Lupigis ev sa-

hibinin, Günahlar Şahının yanına oturtulmuştu.

Salonun kocaman ocağından vuran ışıktaki Şeytanın yüzü açıkça görülüyordu. Bu gecelik kendisi, konuğunun Aquisgranum'dan tanıdığı bir Sakson soylusunun kılığına girmeyi uygun bulmuştu. Hristiyan dininden olan bu Saksonyalı soyluyu Johannes Krallık Üniversitesinin koridorlarında sık sık görürdü. Şeytan, giyişi, sesi, davranışlarıyla tıpatıp ona benzetmişti kendini.

Konuğuna döndü, eliyle sofrayı ve salonu gösterek, «Bunların hepsi senin,» dedi. «Bu sofraya sonsuzluk için kurulmuştur. Burada ne varsa, sonsuzluk boyunca senindir.»

Sofraya yeni yiyecekler taşınmaktaydı. Kadınlar oradan oraya dönüyor, doğrulup uzanıyorlardı. Havadaki esansların arasından bile Johannes onların tenlerinin taze kokusunu duyabiliyordu.

Çocukluğunda öğrendiği, sonra da çok kereler kullandığı sözcüklerle, «İstemem,» dediyse de konuşması içtenlikli değildi.

«Senin oldu bile,» dedi Baştan Çıkartıcı. «Yeyip içtiğin şu nefis şeyler kanına karıştı. Gözlerin istediğin şeyi elde edebilir. Sen ne düşünürsen düşün, burdaki herşey senindir.»

Hem ev sahibinin niyetlerini öğrenmek, hem de Günaaha elinden geldiğince karşı koyabilmek için Johannes Lupigis şöyle dedi:

«Karşılık olarak ne bekliyorsun?»

«Hiç birşey,» diye Şeytan yanıtladı. «Senin için dünyanın nimetlerini istiyorum. Bunları sağlamak da benim elimde.»

Konuk o zaman, «Benim anladığıma göre Şeytan her zaman insanoğlunun kötülüğünü istemiştir,» dedi. «Ben

de insan olduğuma göre ayırt edilemem.» Sonra, «Sen Lusifer adında bir melektin, cennetten kovuldun, Şeytan oldun. İncili dikkatle okumuş olanlar böyle söylüyorlar,» dedi.

Şeytan ondan yana üzgü dolu gözlerle baktı:

«Doğrudur, kovdular beni,» diye yanıtladı. «Ama kovulmam ille kötü olmamı gerektirmez ki! Benim neler çektiğimi biliyor musun sen? Cennetteki çatışmalar-dan haberin var mı? Örneğin, orada zindanlar bulunup bulunmadığını söyleyebilir misin bana? Zindan duvarları, hücreler, pranga zincirleri?»

Johannes Lupigis, «Ben İncilden şaşmam!» dedi.

Günahlar Şahı hâlâ üzgün üzgün gülümsemekteydi.

«Evet, kovdular beni,» dedi gene. «Ama seni de kovdular. Aydan aşağı atıldın, yeryüzünden silindin. Şu sırada yerin altında bir zindan kovuğunda yaşıyorsun. Tıpkı benim gibi, Yeraltında oturuyorsun sen de.»

Konuk, «Elbet özgürlüğümü geri verecekler bana,» diye karşılık verdi. «Bekliyorum.»

Ev sahibi sinsi bir gülüşle, «Yalan,» dedi. «Özgürlükten umudunu kestir artık. Bu yüzden burada, benim yanımdasın şimdi.»

Konuk, «Özgürlükten umudumu kesmiş olsam bile Tanrının iyiliğine güveniyorum,» dedi.

«Hiç birşeye güvenmiyorsun. Çünkü unutuldun.»

Konuk, «Hiç de unutulmadım işte!» diye terslendi. «Her gün her gece beni düşünen insanlar var.»

«Tanrı seni unuttu ya,» dedi Baştan Çıkarıcı.

«Buna inanmıyacağım. Tanrıyı hiç birimiz bilemeyiz. Benim güvendiğim O'dur.»

Müzik de bir yandan Johannes'in kulaklarını okşayıp duruyordu.

Şeytan, «Yalan söyleyebildiğine sevindim,» dedi, hınzır bir gülüşle.

Sonra gene durularak, «Tanrı seni unuttu,» diye sözünü sürdürdü. «Önemli, nüfuzlu kişiler de unuttular seni. Onların senin varlığını unutmalarına Tanrı izin verdi. Tam ona özgü bir davranış, işte.»

Johannes Lupigis, «Beni düşünen bir çok dostlarım var,» diye diretti.

«Adı sanı geçmeyen kişiler arada seni düşünüyorlardır belki. Ama senin dediğin gibi gece gündüz değil. Sık sık bile değil. Şu dakikada, söz gelişi, kimsenin seni düşündüğü yok.»

«Beni düşünüp konuşan bir sürü insan var. Biliyorum. İnsanlar öyledir.»

Şeytan, «Peki, ayrıntılar üzerinde çene yoracak değilim,» dedi. «Belki arada birinin, 'Nasıldır acaba, yaşıyorsa elbet?' diye düşündüğü oluyordur. Senin zindandan kurtulmanı isteyenler de vardır ama gece gündüz değil. Sen kendin özgürken, gece gündüz, durmadan düşünür müydün, içerde olanları? Babanı... ağabeylerini? Her gün her dakika düşünür müydün, 'Ben, özgür bir kişi olarak şurda oturmuş karnımı doyururken, şu rahat döşeğimde yatarken onlar ne yapıyorlar acaba?' diye düşünür müydün durup dinlenmeden? Forojuli ya da Beneventum'dayken, 'Bertoald'ın, Warnefrit'in ölmeleri kendileri için daha hayırlı olur,' diye içinden geçirdiğin hiç olmadı mı? Onları elbet düşünmüştündür ama kendi sandığın keredede sık sık değil... Şimdi başkaları seni kaç zamanda bir anıyorlar dersin? Önceleri her günün her dakikasında düşünüyorlardı belki, ama sonraları, arada bir düşünüp geçer oldular... Öyle değil mi?»

Konuktan yanıt çıkmadı.

Şeytan bunun üzerine sözüne devam etti:

«Çoktan unutuldun, biliyorsun bunu. İnsanlar, Tanrıyla beni bile her dakika akıllarına getirmiyorlar. Oysa bizler, ne olsa, yaşamda en önemli yerleri tutan varlıklarız. Zindana atıldıktan sonra yarı yarıya, çok geçmeden de diyebilirim ki temelli unutuldun. Şu dakikada seni düşünen tek ben varım, büyük bir olasılıkla. Burada, yanıbaşındasın. Dirseğine dokunabiliyorum. Şu sırada, benim yanımda bal gibi mutlusun. Ötekilerse seni, arada akıllarına düştükçe, şöyle bir anıp geçiyorlar ama yakınlık duyarak, sana acıyarak düşündüklerini sanma hâ! Hoşnutsuzlukla belki de tiksinererek anıyorlar seni...»

Sözlerine yanıt alamayınca Baştan Çıkarıcı fısıldayarak ekledi:

«Ben seni özgürlüğüne kavuşturabilirim!»

Johannes Lupigis buna karşılık vermeyi göze alamadı..

«Kendimi savunmalıyım,» diye düşünüyordu. «Karşı gelmeliyim ona. Benim gibi baştan çıkartmağa çalıştığı kişiler, oldum olası onunla çarpışmışlar, inançlarının kavgasını vermişlerdir. Şu sırada zincirlerle onun Mülküne, Yeraltı Dünyasına bağlıyım. Sözleri bir kılıç gibi. Bu kılıcı elinden alıp onu kendi kılıcıyla biçmeliyim.»

Böylece Johannes Lupigis Baştan Çıkartıcıya doğru döndü.

«Neyimi istiyorsun? Ruhumu mu? Ruh diye birşey mi kaldı ki bende? Prangaya vurulu gövdemin içinde paslanmış kanatlarını gıcırdatarak çırpınan bir şey. Benim ruhum bu işte! Buna ruh diyelim istersen. Sana ruhumu verirsem dize gelip bana tapınacak mısın?»

«Senden hiçbir şey istemiyorum,» dedi Şeytan gene. «Tek istediğim sana dost öğüdü vermektir, arkadaş.»

Gel gör ki Johannes Lupigis Şeytanı baştan çıkartmağa çalışmaktan vazgeçmiyecekti:

«Ruhumu sana temelli verirsem, Kralı öldürür müsün?»

Beriki başını önüne eğdi; dua edercesine dürmüş olduğu ellerini masaya dayadı.

Johannes Lupigis kıvançla korku arasında bocalıyarak, «Aklını çelmek üzereyim onun!» diye düşündü. Gövdesinde kudret duyuları çağıldamağa başlamıştı. «Gözlerim çok keskin artık, bir kralın gözleri,» diye kıvrandı. «Gerçekten kralmışcasına bir gurura, görkeme bürüneceğim. Sözlerim can evinden vurdu onu, bir vuruşta derinlere saplanan bir kılıç gibi...» Yüksek sesle şeytana,

«Benim sayemde yepyeni, daha büyük günah kaynaklarına kavuşabilirsin,» dedi.

Zavallı, yapayalnız, yüzüstü bırakılmış, yorgunluktan canı çıkmış Günahlar Şahı! Eski Şah mı desem yoksa? Zavalılcığım, İnsanoğluna öyle benzemeğe başladın ki, insanların kötülüğüne kanacaksın nerdeyse!

Derken Baştan Çıkartıcı, gözlerini kaldırarak Johannes'in gözlerinin, ruhunun ta içine baktı. O zaman Johannes Lupigis başarısız kaldığını anladı.

«Seni özgürlüğüne kavuşturabilirim, sevgili Johannes,» dedi Günahlar Şahı. «Demek istediğim, var olan özgürlüğü sağlayabilirim sana. Şu bilgili, aydınlık çağımızda insanlar için gerekli olan ölçüde özgür kalabilirsin, Perto, yavrucuğum benim.»

Johannes Lupigis başını öte yana çevirdi, ellerini kilitleyerek masanın kıyısına dayadı, gözlerini masaya dikti.

Baştan Çıkartıcı, «Ün sağlayabilirim sana,» diye konuşmasını sürdürdü. «Ol, derim, yeter; hemen ünlü olursun! Şu dakika bir hiçsin, unutulmuş bir kişi. Ben seni yüksek bir mevkiye getirebilirim. Sarayda bir yazman olabilirsin, söz gelişi.»

«Yok,» diye bağırdı Johannes Lupigis, ta Forojuli'den, Utina dağlarından...

«Çevrene bir göz gezdir, dostum Johannes.»

Johannes salonda salınan, uzanıp gerinen, doğrulup ondan yana bakan kadınları gördü. İçlerinde onun ilk gençliğinde tanıyıp sevdiği kadınlar vardı; hâlâ sevdiği, hücresinin karanlığı içinde burnunda tüten kadınlar vardı. Adları aklına gelmiyordu ya kadınlar onun için soyunuyor, ya da çıplak memeleriyle kalçalarını utangaç ellerle örtmeğe yelteniyorlardı.

Johannes kendi kendine bu manzaradan tiksindiğini, Baştan Çıkartıcının bilisiz, beceriksiz bir şarlatan olduğunu, böyle çocuk oyunları ile onu kandıramıyacağını, aklını çelemeyeceğini düşündü. Gel gelelim bunun böyle olmadığını da biliyordu. Karnı gene acıkmıştı, yemek yemeğe başladı. Yiyeceklerle içeceklere daha bir lezzet gelmiş gibiydi.

Johannes üç dört kez ayağa kalkıp Tanrıya seslenmek sığınmak istediye de yapamadı. Gücü ermiyor, sesi çıkmıyordu. Sendeleyerek ayağa kalktı. Dudaklarından tıslamaya, gaklamaya benzer boğuk sesler dökülüyordu.

Onu tedirgin eden şey, gördüklerinden korkması değil hoşlanması, zevk almasıydı. Kendi gövdesinden doğabilecek olan tazelikten, dinçlikten ürküyordu.

Baştan Çıkartıcı'nın sesi kulağına geldi:

«Kendi iyiliğin için bir şey yapmak ister misin?»

Johannes Lupigis tüm irade gücünü toparlayarak, «Evet, ama sana hizmet etmeyeceğim,» demesini başardı. «O anlama çekilebilecek ne söyledimse, sen benim bu anlamda neler söylediğimi sanıyorsan, hepsini geri alıyorum.»

Ev sahibi, «Olsun, ben seni gene de salveriyorum,» dedi. «Canım isterse bir gün sarayda yazman olacağını bi-

liyorum. Böylelikle muradına hemen hemen ermiş de olacaksın. Seçimini şimdi yap artık.»

Johannes, «Ne seçeceğim var ki!» demeyi becerdi. «Hiç bir seçenek yok benim elinde. Buraya beni getiren sensin.»

«Duvarların yok olmasını, açılmasını seçebilirsin ya,» dedi Şeytan.. «Theudald'ın sorgusu sırasında senin için söylediği herşeyi yeminle yadsıyabilirsin. Theudald yalan ifade verdi, diye yemin edersen ifadesini yalan sayacaklar. Theudald'ın sana hınc beslediğinden öç almak istediğini ileri sürebilirsin. Hardard'ı ömründe görmediğini söyleyebilirsin.»

Johannes Lupigis, «Yalan değil ki bu!» diye bağırdı. «Hardard'ı ömrümde görmüş değilim ki zaten.»

Ev sahibi, «Gördün, gördün,» diye başını bilgçlikle salladı. «Aquisgranum'daki ilk yılın sırasında her gün gözünde canlandırırdın onu. Ondan sonra da bir çok ke-re gördün onu. Kimi gün elini uzatıp ona dokunabilmek isterdin.»

Johannes Lupigis sesinin son perdesiyle, «Tarihler birbirini tutmuyor!» diye haykırdı.

«Tarihler eriyip birbirine karışarak tek bir dakika olup çıkıyor, dostum: kin dolu tek bir tas... Tasarladığın, dilediğin işi Hardard yapacak, diye umuyordun. Unuttun mu? Utina sırtlarında durup da benim Mülküme doğru baktığın geceyi? Bir yemin etmiştin o gece. Şimdi ikinci bir yeminle o yeminden yakarı kurtarabilirsin. Seç!»

«Öyle çocuksu birşeydi ki!» dedi Johannes. «Kafası karman çorman olan bir delikanlının ettiği yemin. Ben onu çoktan geri aldım.»

«Geri alan sen olmadın,» dedi Günahlar Şahı.»

Tutsak susuyordu.

Günahlar Şahı yeniden konuştu:

«Bana yalan söylenince hoşuma gider. Bana yalan söylediğin zaman büyük iyilik etmiş olursun... Şu kadınları görüyorsun ya?»

Tutsaktan yanıt çıkmadı.

«Hepsi senin,» dedi Baştan Çıkartıcı.

«Kadınların da senin olsun!»

Şeytan babacan sayılabilecek bir gülüşle, «Bak, işte gene yalan söylüyorsun,» dedi.

Johannes Lupigis söyleyecek söz bulamıyarak sustu. Kadınlar şimdi çevresinde kaynaşüyor, arzu dolu gözlerle onu süzüyorlardı... O da yemeğe doymuş gövdesi, içkili kafasıyla, onlara sahip olmak istiyordu.

Sonradan, kendini tutabilmek için irade gücü bağışlasın diye Tanrıya dua ettiğini anımsıyamıyacaktı. Ama etmiş olduğuna inanmak isteyecek, hatta inanır gibi olacaktı. Ne var ki şimdi içinden bir ses, dua etmeyen bir ses,

«Boşuna çırpınma, Onun eline geçtin, artık Onun-sun!» diye fısıldıyordu.

Ev sahibinin konuştuğunu duydu:

«Senin asıl istediğin kadın Angila, Landoalda'yı da istiyorsun. Angila bir gün, istesen de istemesen de senin olacak. Bunu biliyor musun?»

Johannes zar zor konuşarak, «Başka hiç bir şey bilmek istemiyorum,» demeyi başardı.

«Nasıl istersen öyle yap. Sırası gelince hangi yolu seçeceğini ben biliyorum.»

Johannes Lupigis, «Sen Hardard mısın?» diye sordu. «Hardard'ın içindeki sen miydin?»

Beriki, «Dilersen beni o adla da çağırabilirsin,» dedi.

Johannes Lupigis kendini iyice zorlayarak, «Radbert'in içinde de sen mi vardın?» diye sordu.

«Öyle sayısız kişilerin içinde bulundum ki! Senin

bile kaç kez ruhunu elde ettim, kaç kez, bir bilsen. Tüm canlar benim için ardına dek açık birer kapıdır; kimi üstüne kilit bile vurmuş olsa... Ha kursundan dökülme kilit, ha kuru yaprak, benim için hepsi birdir...»

Konuktan ses çıkmadı.

«Dostun Theudald da kadınların gözdesi olan bir adamdı. Bunu biliyor muydun, Johannes'ciğim?»

«Theudald benim dostum değildi.»

«Bayılıyorum şu senin yalanlarına, Johannes!»

Johannes sonradan buna herhangi bir yanıt verdiğini de anımsıyamıyacaktı.

«Herkesin eninde sonunda öleceğini düşün,» dedi Şeytan. «Çoğunluk benim Mülkümde toplanır, çünkü Cennet pek daracak, pek de tıklım tığıştır. Haşmetli Efendimiz, dediğiniz adamın da bir gün öleceğini düşün. Gerçi Hardard başarısız kaldı, onun gibi daha kaç kişi başarısız kalacak ve daha bile sert cezalara çarptırılacaklar, ama Haşmetli Kralınız da bir gün elbet ölecek... Benim gezinmediğim yol yoktur... O soğuk, kapkara zindanına dönersen oradaki zamanı değişmiş bulacaksın. Birileri, bir yerlerde, Johannes Lupigis diye birinin var olduğunu anımsayabilir. Ne var ki bunların bellekleri senin umduğun kadar sağlam olmayabilir. Hatta seni başka yönden hatırlayarak arayıp bulur, gözlerini filân oyarlar, bir de bakarsın...»

«Ben gene de görürüm,» dedi Johannes Lupigis.

Şeytan dobra dobra, «Nah görürsün!» diye yanıtladı. «Gönül gözün sönmüşleşmeğe başladı, daha şimdiden yorgun düştü... Gözlerin oyulduktan sonra da kendi pisliğinin leş kokusu içinde yaşamını sürdüreceksin. Ve sen sen olduğun için, hiç bir zaman alışamayacaksın buna.»

Johannes Lupigis susuyordu.

Baştan Çıkartıcı bir kez daha, «Senden hiç bir bedel istemiyorum,» dedi.

Johannes bir an bekledi. Sonra zorla fısıldadı:

«Bir yolunu bulacağım...»

«Buna inanmak istiyorsun ama kesinlikle bilmiyorsun,» dedi Şeytan.

Johannes Lupigis, «Sen benim gözümde yoksun artık,» dedi.

Ama sesini zorla duyurtabilmişti.

Ev sahibi tatlılıkla, «Bir yalan daha,» dedi.

Konuk yanıt veremedi bu söze.

Şeytan, «İstersen seni hemen zindanına geri yollayabilirim,» dedi. «Ama önce burasını gezsene biraz.»

Johannes gene sofradan yana baktı, nefis, nadide yiyecekleri, şarap sürahilerini el-pençe bekleyen uşakları gördü. Duvar diplerinde yarı çıplak yatan kadınlara baktı.

Sonradan şöyle yazacaktı:

«Henüz genç olduğumu işte o zaman anladım!»

Gözlerini bir kadından öbürüne gezdirdikçe onların tam kendi gönlüne göre gerinip salındıklarını kıvrandıklarını görebiliyordu. Her birini, uzun uzun, dikkatle inceledi.

«Zindanına yollıyayım mı seni?» diye Baştan Çıkartıcı sordu.

Johannes güçlkle, «Verilecek yanıt yok,» diyebildi.

«Çünkü sen yoksun.»

Beriki her zamanki tatlılığıyla, «Bunu dikkate alıyorum,» dedi. «Bundan böyle istesen de bizlere katılamıyacaksın...»

İşte böylece Johannes Lupigis Cehennemden atıldı. Bir zamanlar Aydan, daha önceleri de Dünyanın en güzel ellerinden sürülüp kovulmuş olduğu gibi... Şeytan onu kendinden uzaklaştırmıştı.

Genç adam geçit boyunca geriye dönerken kızıl ışığın sönükleştiğini, gördü; müzik sesi hafifleyerek duyulmaz oldu. Yukarı doğru çıkmakla birlikte, ona daha da derinlere iniyormuş gibi geliyordu. Zincirleri her adımda kısılıp, ağırlaşıyordu sanki.

Duvardaki kapıdan içeri girdiği sırada karanlık onu yuttu. Zincirler onu her zamanki duvarının dibine çektiler ve tüm güçleriyle asılarak yere yıktılar.

Bir süre sonra... gerçi zaman denen şey gözünde gene gerçekleşmişti ya Johannes kaç zaman geçtiğini kestiremiyordu... uykuyla uyanıklık arasındaki bir durumdan silkinerek kendine geldi. Başucunda eli fenerli biri durmaktaydı. Kovuğu dolduran ışık öylesine parlaktı ki Johannes mızıldandı. Neyse ki dışarıya varamıyacak kadar cılız olan bu sesi kimsecikler duyamazdı.

Kalın parmaklar Johannes'in göğsüyle boynunda doluştu. Gardiyan onun dudaklarını bir tahta parçasıyla aralıyarak zorla açtı. Yanındaki birine ya da birilerine anlaşılmaz birşeyler söyledi.

Az sonra... yoksa çok sonra mıydı? Zincirlerini çözdüler. Kollarından tutup kaldırdılar ya Johannes ayakta duramıyordu. O zaman onu taşıyarak mı sürüyerek mi, uçurarak mı her nasılsa geçidin daha keskin aydınlığına çıkardılar. Oradan bir odaya aldılar! Odanın penceresinden giren acımasız gün ışığı Johannes Lupigis'in

savunamadığı yüzüne, gözlerine vuruyordu. Johannes çığlıklar gibi,

«Tanrım karanlık olsun!» diye dua etti. «Gece olsun...»

Ağzına yemek verdiler...

Zaman geri gelmiş, çarçabuk geçmeğe başlamıştı. Sağlık durumu giderek düzeldi, el ayak bileklerindeki sırtındaki zincir yaraları ondu. Zindancıları bol bol yemek vererek besiyeye çekiyorlardı onu. Johannes sırtı dik oturmasını, ayakta durmasını, önce bir adım atıp sonraları bir kaç adım sıralamasını yeni baştan öğrendi.

Sonunda bir gün güzelce yürümesini başardı. Zincir sakırtısız yürümek... Gün ışığı işkence değildi onun için artık. Hatta yüzünü, ellerini, göğsünü ısıtan bu aydınlığı Johannes arar oldu.

Büyük çabalar harcıyarak zaman kavramına alıştırdı kendini. Yıllardan 790, mevsimlerden bahar olduğunu söylüyorlardı...

ELLİBİRİNCİ BÖLÜM

Ana amacını düşünmeğe başladı. Gözüne bir resim görünüp bu amacı değiştirmişti. Düşleri, sanıları başkalaşmış, geleceğe ilişkin görüşleri yeni yeni biçimler almıştı. Kendisini de şöyle görüyordu:

«Yangında kavrulmuş, eğilip büğrölmüş bir dal, bir piskopos asası gibisin. Kim çıkarmıştı bu yangını? Sen yaşıyorsun ya, asa yandı bitti, kül oldu!»

Johannes yaşamağa yeniden alıştı. Sırtındaki partalları çekip çıkardılar, onu yıkayıp paklayıp sırtına

yeni giysiler giydirdiler. Günlerden bir gün de avluya çıkardılar onu. Güneş gözlerini kamaştırdı. Johannes konuşmağa çalıştıysa da konuşamadı. Sesinin çok değişmiş olduğunu farketti.

Zindanın yönetmeni, eski vali Harmolt merdiven başında durmaktaydı. Yanında şık giyimli bir adam vardı. İki nöbetçi Johannes'ı avlunun taşları üzerinden bu adamlara doğru yeddiler. Johannes ikisini de eğilerek selâmladı.

Yılların hem yaşlandırdığı hem de cüceleştirdiği Harmolt, Johannes'in kulağına çekiç gibi vuran tiz bir sesle, «Aquisgranum'a gitmeniz için buyruk çıktı» dedi.

Kemerin altında atlar beklemekteymiş.

Hem dili çözülsün diye hem de yüreği büyük bir gönül borcuyla dolu olduğundan Johannes Lupigis Krala, Harmolt'a ve Tanrıya bu güzel günden ötürü şükranlarını sundu. Harmolt'a zindanda kaldığı sürece gördüğü cömertlik ve iyilikten ötürü de teşekkür etti, onun her zaman Kralın gerçek bir temsilcisi olarak, büyük yüreklilikle davranmış olduğunu söyledi.

Yakınlık ve özenle Johannes'ı avludan geçirerek duvardaki kapıya götürdüler. Kapı onun dışarı çıkması için genişleyerek açıldı. Kemerin altında elçinin seyisleri çok iyi tımar edilmiş üç atla beklemekteydiler. Johannes'in eyere oturmasına yardım edildi.

Önceleri onun güçsüzlüğü yüzünden ağır ağır yol alıyorlardı ama çok geçmeden Johannes binicilikteki eski ustalığını yeniden kazanmağa başladı.

Aquisgranum'da onu eski saraya amcası Anselm'in yanına yerleştirdiler. Anselm kendisinin de haksız yere şüphe altında kalıp tutuklandığını, neyse ki hemen serbest bırakıldığını anlattı.

Johannes ilgi göstermeğe çalışıyorsa da Diyakos'un

anlattıklarını yarım-yamalak dinliyordu. Diyakos adamakıllı yaşlanmıştı. Johannes Lupigis otuzbir yaşındaydı.

Bir sabah Kralın huzuruna çağrıldı.

Kral Carolus'un yanında yalnızca iki yaveriyle bir yazmanı vardı.

Johannes Lupigis diz çökerek uzatılan eli öptü, Krala minnetlerini bildirdi.

Kral ona kalkmasını söyleyince Johannes Kralın eli ni bir kez daha öptü. O zaman Kral tatlı, dost bir sesle, Johannes'in de amcası Diyakos gibi haksız yere zan altında kaldığının son araştırmalarla ortaya çıktığını söyledi. Ünlü diyakosun da yeğeninin de, 775 ayaklanması sırasında ve daha sonradan bir çok yerlerde bir takım şeyler söyledikleri haber verilmiş, Sarayın kuşkusuna da bu ihbarlar neden olmuştu. Neyse ki Johannes'in tut-saklığı sırasında hoş tutulduğunu Kral öğrenmiş bulunuyordu. Johannes'in şu sağlıklı dinç görünümü de bu konuda söylenenleri doğruluyordu. Kral,

«Sonunda düzeltilen bu acıklı yanlışlık yüzünden kimseye hınc beslemediğini umarım, Johannes Lupigis,» diye ekledi.

* *

Johannes Lupigis gene okuyup yazmağa, çalışmalarını sürdürmeğe ve öğretmenlik yapmağa başladı. Bir yıl, savaşız geçen bir yaz mevsiminin sonunda Kral, Vormatia dönüşü Aquisgranum'a uğradığı zaman Johannes, Kralın Birinci Özel Yazmanı olan Einhard'a yardımcı seçildi. Kralın maiyetiyle birlikte Vormatia'ya gitti. Kral Noeli orada geçirecekti.

Johannes Birinci Yazman Yardımcısı olarak üstüne düşen çetin görevleri elinden geldiğince dikkat ve titizlikle yerine getirmeğe çalışıyordu. Bir kaç yıl sonra, 796'nın Noel'inde terfi ederek Saray Noterliğine ve Kralın değişmez Özel Yazmanlığına getirildi.

SEKİZİNCİ KİTAP

ELLİİKİNCİ BÖLÜM

Johannes Lupigis anılarının sonuna doğru, «Yıllar geçtikçe Değişiklik denilen şey kafamı giderek daha çok sarmağa, oyalamağa başlıyor,» diye yazar.

«Aradan elli yıl geçti. Gene de 775 yılı Paskalyasında, Adriyatığın üzerinde kopan fırtına belleğimde öylesine canlı duruyor ki gök gürültülerini duyar gibi oluyorum. Ne var ki bu fırtınanın benim yaşantımda meydana getirdiği değişikliğin kapsamını bugün bile tümüyle kavrayabilmiş değilim. Belki hiç bir zaman kavrayamayacağım...

«Warnefrit'i özgürlüğüne kavuşturmak için Totonisvilla'daki zindana gidip Harmolt'un karşısına çıkışımı da

hâlâ hem ıstırap hem anlayışla anarım. Yaşantımda sonuçlarını bugün bile hesaplayamadığım çok derin ve silinmez bir değişiklik meydana geleceğinden o gün hiç haberim yoktu...»

.*.*

«O yıl.

«O yıl atımı ağır ağır sürmüştüm Totonisvilla'ya, yolda güzel Eylül havasının iyice tadını çıkararak. Bu arada Ercanbald'sa atını deli gibi sürerek arkamdan yetmiş, Harmolt'a benim tutuklanmam için haber getirmişti. Benim yerime geçmek istediğini, Warnefrit'i Forojuli'ye benim yerime kendisinin götürebilmesi için Haşmetli Kralımızdan izin istediğini sanıyorum. Bu arada Leydi Landoalda'yı kaçırmayı hatta onunla evlenmeyi de aklından geçirmiş olabilir.

«Bu ise benim kendime yarattırdığım, benimsemiş olduğum bir görevdi.»

.*.*

Johannes Lupigis, «Bugün üstümde bir sakinlik var, bu yüzden Ercanbald konusunu yeniden ele alabilirim,» diye ekliyor. «Haşmetli Kralın plânlarını değiştirmeyi başarmış, Warnefrit'i Totonisvilla'dan alıp Geneva'ya götürmekle o görevlendirilmişti.

«Ne var ki Ercanbald'ın çirkin davranışları sonradan Kralımızın kulağına gelecekti. Onun gözünün bir Dük, hatta Prens payesi koparmakta olduğu, şurda burda şunu bunu söylediği, Geneva'da dandini giysiler içinde zilzurna dolaştığı, Leydi Landoalda'nın zorla ırzına geçmeğe çalıştığı, öyle ki kadıncağızın bu utanmaz, inatçı sal-

dırılardan kurtulabilmek için odasına kapanıp kapıyı içerden kilitlemek zorunda kaldığı, şato uşaklarının, efendinin yokluğunda hanımlarını korumak için ayağa kalktıklarını, Ercanbald'ın canını dar kurtardığını, efendinin yokluğunu da gene Ercanbaldın hazırladığını, Lord Gunderic'in Ercanbald'ın zoruyla atına binerek Warnefrit Lupigis'i evine götürmek üzere yola çıktığını, Kralın kendine verdiği bu görevi Ercanbald'ın Leydi Landoalda'ya karşı beslediği kirli emelleri gerçekleştirebilmek amacıyla Lord Gunderic'e yıktığı... bunların hepsi sonunda duyulacaktı.

«Haşmetli Kralın bütün bu rezaletleri öğrenmesi uzun sürdü. Ne zaman konuşup ne zaman konuşmayacağını bilen Gunderic İngulenheim'da Kralımızla karşılaştığı zaman bu konuya değinmekten kaçınmıştı, sanıyorum. Ne var ki sonunda kral herşeyi öğrendi ve o zamana değin herkesten ayırıp el üstünde tuttuğu bu adama son derece öfkelen-di. Ercanbald'ın kendine ve görevine olan bağlılığından şüphe etmek hiç aklından geçmemişti. Öyle ya, Ercanbald Kral Hazretlerinin nikah dışı oğlu değil miydi? Bu olayların duyulmasından sonra Ercanbald bir daha Sarayda hiç görülmedi. En son söylen-tilere bakılırsa kendisi Saksonyadaki bir manastırda kapalıymış.»

ELLİÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Warnefrit yanında yol arkadaşı olarak yalnızca Amilbert'le evine dönüyordu; Lord Gunderic yolda ağır hastalanıp kalmıştı. Derken Furca Geçidindeki kar tarlalarını sağ selâmet aştıktan sonra Amilbert de bir kazaya uğrayarak ölmüştü. Atı sendeleyince adam eyerden

aşağı, yol kıyısındaki derin uçuruma düşmüş, ölüsü ancak bir dahaki bahara bulunmuştu.

Warnefrit'in anlattıklarının doğru olduğu, yapılan soruşturmaların sonucunda ortaya çıkmıştı. Ayrıntılı soruşturmayı Lord Gunderic istemişti, çünkü Amilbert onun en iyi adamlarından biriydi. Ölüyü inceliyen tanıklar kafatasının parçalanmış olduğu kanısını belirttiler. Haçeri de sağ elinin yakınında bir yerde bulundu. Warnefrit Lupigis bu konuda sorulara karşılık, kazadan hemen önce Amilbert'in eyer kayışına bir delik delmekte olduğunu, bu yüzden haçeri elinde tuttuğunu ileri sürdü.

Amilbert'in atıysa fırtına sırasında yokolmuştu. Sonradan ta aşağıda, Rhodanus Vadisinde bir çiftçi görüp yakaladı onu. Sırtında, eyerin gerisinde bıçakla açıldığı gözle görülebilen uzun bir yaranın izi vardı ama yara izi zamanla kayboldu.

Warnefrit, Kralın izniyle çıkmış olduğu bu yolculukta kendine yeni yardım aramak için Sedenum'a ya da başka bir yere dönmedi. Yolculuğunu yalnız olarak sürdürdü ve uzak Ren Vadilerinden kendi başına geçti. Bir tarihçi,

«Bu vahşi yerlerden güz başında geçmiş olanlar, bir yolcunun o yağmurlar, karlar, erken basan karanlıklar arasında neler çekeceğini çok iyi bilirler,» diye yazıyor.

Warnefrit Furca Boğazından geçerek geniş, تنها Ursare Vadisine indi. Sonra vadinin doğu ucuna, Alp dağlarının dimdik göklere yükseldiği yerlerdeki küçük çiftliklerle konak yerlerine vardı. Geceleri buralarda dinleniyordu. Ama dağlardan aşarak Güneye inmeyi göze alabilecek kadar güçlenmemişti henüz. Kış da bastırmak

üzereydi. Warnefrit atını bilmediği geçitlerden geçirerek, güz mevsiminin en sonunda, Tanrının da yardımıyla Ermiş Sigisbert adına 614'de kurulmuş olan manastıra ulaşabildi. Bu manastırın Desertinum olan adı bile ıssızlığının bir belirtisiydi.

Warnefrit kışı keşişlerin arasında geçirdi. Dağlardaki karlar eriyip sel mevsimi sona erinceye dek kaldı orda. Keşişler üzerindeki evrakı gözden geçirdikten sonra ona iyi baktılar, doğrusu. O da çoğunlukla uyku kestirip yemek yiyor, ayinlere sessiz sedasız, alçak gönüllülükle katılıyordu. Bir yandan da dinçleşip gürbüzleşiyor, omuzları, sırtı dikleşmeğe başlıyordu.

Manastırdan çıktığında, her yönden turp gibi sapa-sağlam bir erkekti. Yeni bir yaz başlamıştı. Tarihçi,

«Gene de bu değişikliğin hayırlı olup olmadığını bilemeyeceğim,» diyor.

Yıllardan beri ilk olarak Warnefrit, tam anlamıyla özgür bir insan, soylu ve saygın bir Langobard olmanın bilincine varıyordu. Dilediği zaman Friuli'ye, evine gidip gelebilirdi artık. Evinden ayrıralı oniki yıl olmuştu.

Friuli'ye varır varmaz Hun'lara karşı yapılan savunma savaşlarına katıldı. Sağlık durumu düzeldiğinden, çok iyi bir asker olduğu hemen ortaya çıktı. Krala olan bağlılığını da fazlasıyla gösterdi. Hunlar geri püskürtüldükten sonra da Kral ona ödül olarak topraklarını genişletebilme izni verdi. 776'dan beri Şatodaki Valinin eline geçmiş olan otlak çayırıyla ırmak kıyısındaki ekili tarlaları ve bir iki küçük çiftliği Warnefrit geri aldı.

Bir ara Haşmetli Kral Hazretlerinin, Warnefrit'i Forojuli Valiliğine atamak, ona hiç değilse bir ünvan vermek istediği yolunda söylentiler dolaştı. Ne var ki Kral böyle bir şeyi tasarladıysa bile hevesi çabuk geçmiş olsa gerek ki söylentilerin arkası çıkmadı. Büyük bir olası-

lıkla bunun suçu Warnefrit'in kimi kez aşırıya kaçan öfkelerinde ve köle kadınlarla hizmetçilerden edindiği piçlerin sayısının çokluğundaydı. Aldığı güzel tekliflere rağmen Warnefrit evlenmeyi de hiç düşünmedi.

Bu arada özgürlüğüne kavuşarak gün ışığına çıktuktan bir kaç ay sonra kulağına çarpan bir söylenti Johannes Lupigis'i çok üzdü: Warnefrit'in çok sert bir efendi olduğu, mülkünü hışımla yönettiği dilden dile geziyordu.

Johannes Flavian'a, bu konuda bilgi isteyen mektuplar yazdıysa da yanıt alamadı.

Anılarında şöyle yazar:

«Benim yeraltı karanlığında kaldığım günlerde sevgili anneciğim ölmüş. Akıllı, büyük gönüllü, iyi yürekli anacığım şimdi Cennette, babamın yanbaşında...

«Flavian, emektar ve sevgili hocam benim zindana atıldığımı duyunca, Krala sözleri geçer sandığı bir çok kimselere mektuplar yazmış. Hatta Haşmetli Krala bile benim adıma bir mektup yollayarak kendi güvenliğini tehlikeye atmış.

«Uzun uzun beklemiş ama hiç birinden bir karşılık çıkmamış. Şimdi Tanrıya kavuşan amcam Diyakos Anselm'den bile... Flavian bir daha mektup yazmamış. Daha doğrusu bu ünlü yazar bu olaydan sonra kalemını elinden temelli bırakmış.

«Ağabeyim Warnefrit'in dönüşünden sonra yeni dertler açılmış başlarına. Ağabeyimin hiç kuşkusuz düşünmeden söylediği bir takım sert sözler üzerine koca Flavian odasına kapanıp yatağına yatmış. Yalnızca geceleri, karanlık basınca kalkarmış yatağından: benim uzak karanlığımı paylaşırcasına... Odada bir aşağı bir yukarı yürür dururmuş. Her attığı adımla ihtiyarlığa biraz daha yaklaşıyormuş.

«Ancak bir uşak benim özgürlük haberimi getirdiği

zaman Flavian odasından çıkmış. Onunla bir kez daha buluşmamız yazımızda varmış. 794'de, özgürlüğümün dördüncü yılında, Kraliçe Fastra'nın ölüp Mogontia'daki kiliseye gömüldüğü yıl, Kral Hazretleri evime bir ziyaret yapabilmem için izin verdiler.

«Vardığımda Flavian yataktaydı. Ama bu kez umutsuzluk ya da kırgınlık yüzünden değil de kocamışlıktan. Uzun uzun konuştuk. Ertesi yıl Tanrı onun ruhunu kendi yanına çağırdı.»

ELLİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Beneventum'lu tarihçimiz, artık yaşlanmaya başlamış olan Agibert'in 828'deki kayıtlarından bölümler:

«İç bulantısına benzer, bilinmedik belâlar Gök Katlarını taciz ediyordu. Ama bu garip olaylara sonradan değineceğim, eğer unutmazsam, unutmadıysam...

«İleriye görebilmek uğruna geriye bakmak: düşünce eyleminin bir başka yolu.

«Bu sabah, kitaplığımızın sessizliği içinde (67 yaşında olmama rağmen gözlerim iyi görüyor, elim titremeden yazı yazabiliyorum) şu yazıları bulup okudum:»

..

«'Mart ayının ya da yeni adıyla Lenzinmanoth ayının ortasında bahar geldiği zaman, Kralımız Aquisgranum'dan ayrılarak...'

«Bir başka sayfada da şunu buluyoruz:

«'806 yılının Şubat ya da Hurring ayında...»

«Sayfalar sonra şunları okuyoruz:

«'İmparator Carolus kışı Aquisgranum'dan geçirdi. 814 yılının Ocak ya da Wintarmanoth ayının 28'inde, ken-

disinin 72 yaşında bulunduğu bir sırada da...'

«Bu çok önemli notları okurken taşıdıkları anlamı birden kavriyerek kayguya kapıldım. Kayıtlar, sonraları Birinci Özel Saray Yazmanlığına getirilen sevgili, bilgili Einhardus'umuzun notlarıdır. Kendisinin açık anlatımlı, geniş kapsamlı tutanak ve notları manastırlarımızda her zaman okunur ve çok rağbet görür.

«815 yılına kadarki olayların kayıtları elimize iki ayrı kaynaktan geçmiş bulunuyor. Şimdi de kapıldığım kaygu yüzünden Einhardus'un yazılarını bırakarak aylardır okumamış olduğum Johannes Lupigis'in anılarını elime alıp açtım. Orada şunu buldum:

.*.*

«'Onu Geneva'daki şatosunda, bir pencere başında görür gibi oluyorum. Kocasını bir görev yolculuğuna çıkmış, belki de tehlikede. O, pencereden ormanlara, tarlalara bakıyor. Kış gelmiş. Hâlâ Güneyi özlüyor mudur ki? Bilemiyorum. Belki kendisi de bilemiyordur. Olgun bir kadın artık, kırk yaşında. Hâlâ güzel midir ki? Yılların onun güzelliğinden birşey eksiltebileceğini sanmıyorum. Başına ne gelmiş ve daha neler gelecek olursa olsun, o benim için her zaman eskisi gibi güzel kalacaktır. İç burkan bir güzellik. Bugün onu hiç aklımdan çıkaramıyorum. Kralımız olağanüstü niteliğini şimdiden kestirebildiğim uzun bir yolculuk tasarlıyor. Bu yolculuğa benim de katılmamı buyurdular.'

.*.*

«807 yılının Ermiş Stephen Yortusunda yazılmış bir not:

«Onu Leman Gölünün yanındaki Lozan yolunda yakalamışlar. Orada...»

«Ve bir kaç satır sonra:

«Yıllar güzelliğine hiç dokunmadan geçmiş diyorlar. Kırkyedi yaşında şimdi...»

«809 yılının güz sonlarında alınmış bir not:

«Onunla birlikte gittiğimiz Sedenum'da...»

«814 güzünden:

«Yıllar onun benim gözümdeki güzelliğine el sürememiş.»

«825 yılında:

«Onun eşsiz güzelliği hiç bir zaman aklımdan silinmeyecek...»

«Einhard'ın yazdıklarına dönüyoruz:

«800 yılının Mart ayının ortasında bahar geldiği zaman Kralımız Aquisgranum'dan ayrıldı, Galya Okyanusunun kıyılarına gitti. O sıralarda Kuzeyden gelen korsanlar kimi kez ta Ostarsalt'a dek tüm kıyıyı altüst etmekteydiler. Kralımız burada bir donanma hazırlayarak gemilerin mürettebatını da seçip atadılar...»

«Einhardus bu yazısında bize Johannes Lupigis'in bu yolculuğa katılıp katılmadığını belirtmiyor. Kralın Pasalyayı Centulum'da geçirerek Sequana Irmağının yukarısındaki kıyı boyundan Rotumagus'a gittiğini öğreniyoruz. Sonra Turones'de Kral, Ermiş Martin'in mezarı başında dua ediyor... Turones'de bir süre kalıyor, çünkü burada oldukları sırada Kraliçe Liutgard hastalanıyor, ölüyor, gömülüyor. Kral oradan Aquisgranum'a dönüyor. Ağustos, daha doğrusu Aranmanoth ayının başlangıcında da Mogontia'ya geçerek Parlamentoyu topluyor.

«Bu toplantıda İtalyaya savaş açarak Langobard'ların yuvası olan Beneventum Dükaliğindeki kıpırdanmaları bastırmağa karar veriyor... Bu Kez Johannes Lupigis onun maiyetinin arasındadır. Bunu biliyoruz...

«Einhard anlattıklarını açık seçik anlatır. Anlatmadıklarını, anlatmak istemediklerini de ben, Agibert, gelecekteki vatandaşlarımıza kolaylık olsun diye ekliyorum..

«Kral Hazretleri bir ordunun başında Ravenna'ya geldi. Yedi gün kaldı burda. Langobardia Kralı sıfatıyla yanına almış olduğu oğlu Pippin'e, Beneventum Dükaliğının üstüne yürüyüp düzen ve dirliği yerine getirmesi için buyruk verdi.

«Oğluyla aynı zamanda Ravenna'dan ayrılarak kendisi Romaya gitti. Pippin'i ordunun başında Ancona'ya yolladı...

«Kral Romaya girmezden bir gün önce Nomemtum'da Papa Leo tarafından karşılandı. Kutsal kente vardığı zaman da Papa Hazretleri onu St. Peter Kilisesinin merdivenlerinde saygı ve minnetle karşılayarak, dört bir yandan yükselen ilâhilerin eşliğinde kiliseye buyur etti.

«Bu Kasımın, yani Herbistmanoth'un 34'ündeydi. Yedi gün sonra Kral özel olarak topladığı cemaate, Romaya geliş nedenlerini anlatan bir demeç verdi.

«Kendisini Romaya getiren durumu çözümleyebilmek için gece gündüz çalıştığını, son derece önemli ve çetin bir görevi... yani Papa Leo'ya yüklenen suçların incelenmesini gerçekleştirip bitirdiğini cemaate bildirdi. Kral bu suçlamaları doğrulayacak ne kanıt ne de tanıt bulabilmişti.

«Bundan sonra Papanın kendisi, cemaatinin ve kullarının gözleri önünde vaaz kürsüsüne çıktı. Elinde Kutsal Kitapla, kendine yüklenen suçları işlememiş olduğuna, Tanrı, Oğul ve Kutsal Ruh üstüne yemin etti.

«Noel gününde Kral Hazretleri ayine katılmak üzere St. Peter Kilisesine girdi. Yüce tapınağın o koskocaman sahininde ve geniş yollarında yakılan şamdanlarla fenerler dört bir yanı cennet gibi aydınlatıyordu; sanki Ulu Tanrı tapınağın içini kendi nuruyla doldurmuştu..

«Haşmetli Kralın sırtında uzun bir tünikle bir savaşçının pelerini vardı; altın iplikle, değerli taşlarla işlenmiş, mavi kıızıl parıltılı... Katedraldekiler onu görünce Cennetten bir haberci görmüş gibi oldular.

Kral sunağın önüne diz çöküp bir süre dua etti. Tam ayağa kalkacağı sırada Papa Leo ilerliyerek onun başına bir taç yerleştirdi ve çınlayan bir sesle,

«'Büyük başbuğumuz, kudretli hükümdarımız, dünyaya barış getiren yüce Carolus'u Tanrı adına, Romalıların İmparatoru ilan ediyorum,' diye bağırdı.

«O zaman bütün oradakiler töreler gereğince Kral Carolus'u, 'İmparator ve Augustus,' ünvanıyla selâmladılar.

«Kralın bu beklenmedik şerefe çok şaşmış olduğu anlaşılıbiliyordu...»

«800 yılının Noel Gününde:

«Alayın en arkasında duran ve bir sütunun ardına diz çöken Johannes Lupigis, Carolus'un Roma Tacını giymesine tanık oldu. Biraz öne doğru eğilerek töreni baştan sona izliyebildi.

«Papa tacı, bu gerçek egemenlik simgesini kaldırdığından kaldırmış, sonra da yerde diz çöken Kralın başına geçirmişti. Gariptir ki, bu devinim taç giydirmekten çok bir adamı tutsak almaya benziyordu. Başına geçirilen taç Haşmetli Kralı Papaya ve Kutsal Katolik Ki-

lisesine sımsıkı bağlayan şahane bir zincirdi sanki!

«Meşalelerin alevleri, kilisenin içindeki renk cümbüşü, koronun kubbelere yükselen ilâhileri arasında Zaman Irmağı yatağını değiştirmişti...

«Direğin ardındaki gözlemcinin aklında kendi geçmişî canlandı: Önemli olayların sayısı hiç denecek kadar azdı yaşantısında, gene de yıllar geçivermişti. Harmolt'un zindanından çıktığından bu yana geçen on yıl... Warnefrit'in kend evlerinin avlusunda durup yumruklarını sıktığı o Ermiş Stephen Yortusunun gecesinden bu yana 24 yıl geçmişti. O gece Warnefrit'in yardıma çağır-dığı ya da göz dağı verdiği Gizli Güçler bugün hâlâ gizliden gizliye ayaktaydılar ve eylemlerini sürdürüyorlardı.

«Gözlemci değerli taşlardan çıkan ışık kıvılcıklarını da görebiliyordu, rengârenk! Bu kıvılcıklar yangın çıkartacak güçteydiler ama ne yangını? Sevgi mi? Kudret hır-sı mı?... Bir Karanlıklar Tapınağında, bir ışık fırtına-sında savrulup dönen kıvılcıklar...

«Yaşamalıyım, diye düşündü. 775 yılındaki kasırgayı anımsayarak, eski dilden aklında kalmış sözcükler fısıldamaya başladı:

«Johannes, Perto, Fornaccar'dasın şimdi, kaldırılmış harman yerindesin. Yeryüzündeki en kudretli adamın kanadı altındasın hem de. Ama hiç unutma, hiç unutayım deme ki bu deniz, hava, ışık savaşının, salt amansızlıklarıyla güçlerinden tanıdığımız kudretler arasındaki bu çatışmanın sen de bir parçasısın. Hiç aklından çıkarma bunu... gökyüzüyle denizin ve ışığın, o deli gibi esen plovas'ın önceden kestirilemeyen gücünü sakın unutmayasın, Perto!»

«İçinden, Ne var ki unutuyorum,' diye düşündü.

«Mırıldandığı duanın arasından kendi sesinin, hem geçmişteki hem de şimdiki sesinin durup durup, 'Perto,

unutmadın, unutmuş olamazsın ya?’ diye fısıldadığını duyuyordu. İlâhilerin, mukabele ve duaların arasından Birşeye, çoktan yokolan veya zamanla kendini gizleyen Birşeye karşılık verdi: ‘Hayır. Herşey yerli yerince durmakta. Bekliyor. İmparatorun hizmetinde olan elim gönlümün buyruğuna boyun eğiyor; gönlümse erinçle dolu.’

«Kral Carolus başında imparatorluk tacıyla ayağa kalkmıştı. Bir ışık, renk, kıvılcım kasırgası içinde, insan kafalarından oluşan bir deniz, İmparatorun peşi sıra yürüdü. Johannes Lupigis

«‘Yalnızca bir Kralın yazmanı değilim artık, imparator yazmanı oldum,’ diye düşündü. Çevresindekilerin kıvancını paylaşarak gülümsedi...

«Beneventum’da ise Kralın oğlu Pippin, ayaklanmaları kılıcıyla bastırmıştı. Geçmişi unutabilmek erdeminden yoksun olan Langobard Dükleriyle onların oğulları, belki de haklı olarak, hâlâ özgür, bağımsız, büyük bir Langobardia’nın düşlerini kuruyorlardı. Bir gün gelip kendilerinin... yok yazmayacağım bunu...

«Bütün bunlar olup biterken ben, Agibert, burada, Beneventum’daki kitaplığında olaylarla hiç etkilenmek sizin çalışmalarımı sürdürdüm.

«Sevgili dostum, İmparatorun özel sekreteri Johannes Lupigis de savaş sırasında buraya gelmedi. Saray Maiyetiyle birlikte 25 Nisan 801’de Romadan ayrıldı. Spoletum’dan geçerek Aquisgranum’a gittiler.

«O yılın 30 Nisanında, gece sabaha karşı bütün İtalya büyük bir zelzeleyle beşik gibi sallandı. St. Paul Kilisesinin kubbesinin büyük bir bölümü çöktü. Kentler, dağlar zangırdadı. Sonra da salgın hastalık baş gösterdi.

«İmparator hem o Noeli hem de ondan sonrakini Aquisgranum’da kutladı. İkinci kış, oralarda da zelze-

le oldu, saray da sarsıldı. Johannes Lupigis bu konuda,
«'Sonunda zelzele bize yetiştı,' diye yazıyor.
«Einhard'sa, 'Zelzelede çok ölenler oldu,' diye bilgi veriyor.»

••

«Yıllar damla damla Zaman çanağının içine düşüyor.

«Eskisi kadar hızlı yürüyemesem de hâlâ bir çok günler çok sevdiğim o üç tane titrek kavak ağacına gidiyorum. Olup bitenleri canımın kulağıyla dinliyorum. Gökyüzüne bakıyorum, sonra yerlerde gezdiriyorum bakışlarımı. Gözlerim hâlâ sağlam. Arada aklıma kadınların en güzeli olan Leydi Landoalda geliyor; Geneva'da, Leman Gölünün kıyısındaki şatosunda...

«O yıllarda, hele bahar olmaya görsün, hep onu düşünür, sorardım: Hâlâ yaşıyor mu, acaba? Nasıl geçiriyor günlerini?»

••

«806 yılında kulağımıza çok önemli olayların haberleri gelmeğe başladığı sırada bir gün, hava soğuk ve yağmurlu olduğu halde buraya geldiğimi anımsıyorum. Üç sevgili ağacımın altında durup sormuştum: 'Durumu nice-dir şimdi? Onun başına neler geliyor bu günlerde? Hâlâ yaşıyor mu?'

«806 yılında, Hornung adı verilen Şubat ayının sekizinde Haşmetli İmparator Hazretleri üç oğlu Hludvig, Pippin ve Carolus'u Totonisvilla'ya çağırdı. İmparatorluğu onların arasında nasıl bölüşeceğine karar vermek istiyordu.»

ELLİBEŞİNCİ BÖLÜM

«...Geneva'daki şatonun yatak odasında, pencere başında durduğunu görür gibi oluyorum onun; hendeğin, gölün ardında yükselen dağlara gözlerini dikmiş... Her zamanki gibi yalnız... şimdi kırk yedisinde bir kadın... Kocasını Totonisvilla'ya gitmiş. Mevsimlerden kış! Bağlar uykuda, orman sessiz. Güneyin özlemini çekiyor mu hâlâ? Güzel mi gene eskisi gibi? Benim gözümde hep öylesine güzel kalacak... arzu edilen bir kadın! Hele şu karanlık günler geride kalınca...»

Johannes Lupigis yazmıştı bunları .

*
**

Kadın gerçekten de pencere başında durmuştu. İçi, sese dönüşmeyen iniltiler, zehir gibi acı duygularla doluydu. Aylardır içinde yürek paralayan bir haykırının büyümekte olduğunu seziyordu. Bu haykırı bir kez onun dudaklarından koparsa, tâ yedi kat cennete fırlayacak sonra o hızla yedi kat cehennemin dibine düşecekti. Gelgelelim şimdilik bu haykırı boğuk bir fısıltıdan öteye geçmiyordu.

«Bu yıllar... bu uzun, sayısız, lânetlenmiş yıllar. Vah benim sevgili, sevgili Radbert'im! Nerelerdesin? Ölmedin, değil mi? Bana dönmeyeli yıllar, yıllar oluyor ama ölmedin, değil mi? Ölmüş olamazsın değil mi?»

Şu sırada kafasının içi dupduruydu. Ne gözlerinin önünde bir bulut, ne belleğini saran sisler. Gene evini, uzaklarda, mutlu bir yerdeki şatoda, sofraya başına toplanan erkekleri düşündü. Sonra başka bir gece bir ocak başında otururlarken göz göze gelmişlerdi? Radbert miydi bu? Kimdi? Genç, yakışıklı bir yüz. Ne de tatlı bir kokusu vardı.

Ah, Perto, Perto'm benim, ya sen nerdesin? Yaşıyor musun, öldün mü? Ocaktan bir kıvılcım sıçrayıp kendi kucağına düşmüştü de Perto kıvılcımı söndürmek için eliyle onun dizine bacağına vurmıştu. O da o dakikada kadın olduğunu anlamıştı.

Nasıl açıkça görüyordu hepsini! Kentin ta yukarılarında bir pencerede duruşunu. Ay ışığının, solgun ay gölgelerinin altında uzanan karla kaplı tarlalar bir ırmağa doğru iniyordu: yılların, karlı dağların ardında kalmış, unutulmuş bir ırmak. Çocukların içine düşünce, «Anne! Anne!» diye çığırıştıkları, sularında boğulup öldükleri ırmak değil... bambaşka, adsız, unutulmuş bir ırmak, çocukluğun, genç kızlığın ırmağı. Karşı kıyıda onların pencerelerinde avlularında ışıklar göz kırpmaktaydı.

Onların avlusu. Ermiş Stephen Yortusunun gecesinde. Avluda hantal devinmelerle dolanan birşey karların üzerine uzun uzun gölgeler serpiyor. Kim ola ki? Genç kız daha geridekinin gölgesini de görüyor ve bunun kim olduğunu biliyor. En küçükleri bu. Perto? Perto...

Sonra kendini, ellerini kilitlemiş olarak bir salon kapısının önünde gördü. Hangi salon? Erkek sesleri, adlarını vererek sadakat yemini ediyorlar, sanki ona, kendisine sesleniyorlardı:

«Ben Warnefrit!» diye kükreyen boğuk bir ses.

Derken ötekinin, Radbert'in ya da sonradan Radbert olacak olanın duru, genç sesi:

«Ben, Johannes, Dük Rodgaud'a yemin ederek söz veririm ki...»

Sonra atlarına bindikleri gibi gidiyorlar hepsi birden.

Ve sur kapısından içeriye o sürüyor atını. İblisin Elçisi, Kralın yaveri, O!

Kızı kollarından yakalayıp yüzünü kendine doğru

döndürüyor. Leş gibi bir içki ve keçi kokusu... Sonra hayvan iki adım geriliyerek elini yüreğine bastırıyor, yüreği varmış gibi. Yerlere eğilerek Saray diliyle konuşuyor:

«Lütufkâr sultanım, bir yolculuğa hazırlayın kendinizi. Haşmetli Kralımız sizi buradan alıp götürmemi buyurdular. Ama bir soylu olarak, Kralın bir yaveri olarak size yemin ederim ki saçınıza bile el sürülmeyecek.»

Kızı atına bindirdiği gibi alıp götürüyor. Bütün dünya ve kızın içi altüst olmuş, kaynaşiyor. Sonra... o gece... ah, o gece! Kızın çılgılığı... en sonunda Geneva'daki şatoda dudaklarından kopan o korkunç çılgılık...

Çılgılığı duyan hizmetçiler dört bir yandan koşup geldiler, yukarki odalardan, yemek salonundan, mutfaktan, avludan? Gerçi bir çoğu eskisi gibi hızlı koşamaz olmuşlardı artık. Framberta öyle kütük gibi şişip ağırlaşmıştı ki merdivenin orta yerinde kalakalıyordu.

Ama İnigarda bastonunun ve genç hizmetçilerin yardımıyla hanımına ulaştı. Düşe kalka, alacakaranlıkların içinde ilerliyordu. Geriye kalan tek gözüyle pek az görebiliyordu da. Kapıdan içeriye her zamanki gibi,

«Bir şey yok, canım, bir şey yok,» diyerek girdi.

O insanı yatıştıran sesiyle. Akmayan gözyaşlarını akıtan sesiyle.

«Sus, sus, bir şey yok, sus artık hiç bir şey yok,» değişinde bir annenin avutuşu vardı.

Çünkü birbirlerini sever olmuşlardı Landoalda'yla hizmetçisi İnigarda.

Şatonun hanımı çılgılık çılgılık bağırdı:

«Gelmek bilmiyorsun, İnigarda!»

Aralarındaki sevgi yeniden fışkırıp çağıldadı.

«Gel buraya!»

Artık yaşlanmağa başlayan oda hizmetçisi İnigarda

yanagını hanımından yana döndü:

İçinden, «Artık şamarlarını duymuyorum bile,» diye düşünüyordu. «Hızlı vurmuyor ki artık. Eskiden de hızlı vurmak istemezdi ya ters yere rasladığı olurdu. Öyle sinirli ki zavallıcığım. Hele bugün, adamakıllı yüreği dar!»

Şatonun hanımı iyice nişan alarak elini kaldırdı, sonra hizmetçinin yanına okşarcasına vurdu. Sevgi doğmuştu bu yanakla onun arasında.

Landoalda'nın dudaklarından deminki uzun haykırının kalıntısı olan sözler döküldü:

«Hazırlığa başla, İnigarda. Hiç vakit geçirmeden. Çabuk ol, çok çabuk. Söyle, atlarını hemen getirsinler kapıya şu dakika. Yemek hazırlat, hem de bir dolu. Yanımıza yedek atlarla seyisler alacağız. Bunu da anlat.»

Sesi bir yükselip bir alçalıyor, kelimeler birbirine karışıyordu.

«Söyle onlara, yola gidiyoruz, uzun bir yola. Bir gece, bir kaç gece belki de gecelerce kalacağız, gecelerce, İnigarda! Kuzum ne duruyorsun hâlâ, koşsana, çabuk. Ama dur! Önce benim eşyalarımı hazırlaman gerek. Giysilerimi, takılarımı. Bütün takı kutularını yanımıza alıyoruz. Hepsi benim onların. Hepsi. Herşeyi, herşeyi al! Hadi, çabuk koş, buyrukları ver; dediklerim yerine getirilsin... Bana yardım et, hazırlanalım, İnigarda... Yok, önce buyrukları ver!»

Hizmetçi kadın değneğini alarak topallıya topallıya dışarı çıktı. Merdivenin yarı yerine zar zor gelebilmiş olan Framberta'yla karşılaştı. Daha genç olan hizmetçilere,

«Ona yardım edin, yukarı çıksın,» dedi.

Sonra Framberta'ya gerekli talimatı verdi. Framberta'nın bunları dinlemesi ile unutulması bir oldu. Neyse ki öbürleri buyrukları akıllarında tuttular.

Framberta korkudan soluğu kesilerek, «Ama beklessek daha iyi olmaz mı?» diye mırıldandı. «Hiç değilse Lord Gunderic'in dönüşünü beklememiz gerekmez mi?»

İnigarda, «Onun eve ne zaman döneceğini Tanrı bilir!» diye terslendi. «Belki de hiç dönmez. Nerden biliyoruz? Lord Gunderic Kralımızın yanında. Haftalarca kalabilir orda!»

Hiç kimse ne yapacağını bilemiyordu. Ama en kolay yol buyruklara boyun eğmek olduğundan onlar da öyle yaptılar. İki erkek uşak bir gece önce efendilerinin talimatı üzerine çekmiş oldukları hendek köprüsünü yeniden indirdiler. İnigarda hanımın odasına döndü. Şaşkınlığı geçmiş, önemli ve sevinçli bir iş yapmanın telaşı içindeydi. Hanımının yanına sokması yasak olan değneğini kapı önünde bırakarak içeri girdi.

Leydi Landoalda elinde bir ayna tutuyordu. Aynayı indirince yansıyan ışıklar duvarlarla tavanda neşeyle oynastılar. Landoalda hendeğe bakarak kendi kendine,

«Güzel,» dedi. «Güzel! Yıllar önce yapmalıydım bunu. Yıllar önce kaçmalıydım burdan. Radbert'le ya da Perto ile. Çok güzel!»

Kapıya doğru döndü. Bulutsuz gök yüzünde güneş parıl parıldı.

«Gelsene, İnigarda! Yardım et de hazırlanayım.»

İhtiyar oda hizmetçisi bu sözlerde gizli olan sevgiyi sezdi.

ELLİALTINCI BÖLÜM

Leydi Landoalda ile maiyeti pek uzağa gidemediler. Nasıl gidebilirlerdi, böyle yollar üzerinde?

Leman Gölünün kuzey kıyısı boyunca yaptıkları iki

günlük yolculuk onları gölün bir orak gibi doğuya doğru döndüğü kıvrıma getirdi. Tarihi Lozan şehrinin surları önüne vardıkları bir sırada ihtiyar Framberta atından düşerek öldü.

Erkek uşaklar kadıncağızın ölüsünü kiliseye taşıdılar. Ora piskoposu Sigismund ölünün kilisede gömülmesine izin verdi.

Şato sahibi Kont Odilbert Leydi Landoalda ile adamlarını şatosunda ağırladı ve nezakette kusur etmeyerek onları şatoda alakoydu. Gerçi erkek uşakları zindana atmadı ama çok sıkı sorguya çekti. Önceleri yumuşak davranıyordu ama zamanla onlara öyle göz dağları vermeğe başladı ki uşaklar ürküp sindiler, sonunda şatolarını buyurgan hanımı Landoalda'nın zoruyla yola çıktıklarını ileri sürdüler.

Leydi Landoalda ile İnigarda'ya rahat bir daire verilmişti. Landoalda hiç bir soruya yanıt vermemekte direniyordu, hiç konuşmuyordu. İnigarda da zaten yarı sağır olduğundan sessizlik içinde uzun bir bekleyiş dönemi geçirdiler.

Odilbert adamlarından birini, bu olayı haber versin diye Geneva'ya yolladı. Geneva'daki şatonun seyislerinden biri atını korkusundan dört nala sürerek Totonisvilla'ya gitti. Oradan da Aquisgranum'a gitmek zorunda kaldı. Gunderic günlerdir burda, Kralla görüşebilmek için beklemekteydi.

Gelgelelim kayıtlardan öğrendiğimize göre Krallın Gunderic'i kabul edecek zamanı yoktu. Çünkü Pers Krallının elçisi Abdella ile Zeytinli Dağ Manastırının Baş Keşişi Egildald Gregorius ve Kudüslü Felix tam o sırada Sarayı ziyaret etmekteydiler. Abdella Pers Kralından getirdiği göz kamaştırıcı armağanları Kralla sunmuştu. Bunların arasında bir eğlenti çadırı, görülmedik geniş-

likte ve g zelliikte bir düzüne duvar halısı, pahalı ipek kumaşlar, güzel kokular merhemler, güzellik yağları ve son derece büyük, ince işlemeli iki tane pirinç şamdan vardı.

Leydi Landoalda'nın evden kaçtığını haber alır almaz Gunderic Aquisgranum'dan ayrıldı. Kendisinin de-yimiyle, «  kez aldatılmış bir adam,» aynı zamanda  f-kesinden kudurmuş çok usta bir biniciydi. Kısa zaman-da Geneva'ya vardı.

İlk içinden gelen şey, şatoda kalmış olan adamları kesmek ya da asmaktı. Ne var ki onların yerine yeni hizmetçi edinmenin zorluğuyla masrafını düşününce bun-dan caydı. Adamları sonradan cezalandıracağını düşüne-rek yanına iki seyis alıp Lozana gitti.

Oraya varır varmaz ilk işi Leydi Landoalda'nın ya-nındaki erkek uşakları Kont Odilbert'in şatosunun av-lusunda kırbaçtan geçirtmek oldu. Bundaki başlıca ama-cı Konta, Geneva'lı Lord Gunderic'in uşaklarını nasıl e-kip çevirdiğini göstermektir. Yoksa Gunderic onları ata binmelerini engelleyecek biçimde d vd rtmemişti. Kıla-rı acısa da atlarına binip evlerine dönebilecek durumday-dılar.

Kılıcını karısının bağrına saplamak Lord Gunderic'in şu sırada en doğal hakkıydı. Yolda çok düşünmüştü bun-u. Gelgelelim uşakları gerektiği gibi cezalandırdıktan sonra Lord daha şiddetli eylemlere girişecek gücü ken-dinde bulamadı. Omuzlarını şöyle bir dikleştirerek ko-nukların kaldığı odaya gitti. Burada İnigarda'ya bir to-kat attı. İnigarda bu tokatın hızıyla topaç gibi dönerek savrulmuş numarası yaptı ve bir köşede, sözüm ona ba-yılıp kaldı.

Bu gösteriden sonra Gunderic karısını eğilerek selâmladı. Tam bir saraylı gibi davrandığına inanıyordu. Bu arada Landoalda odanın orta yerinde durmuştu. Sakat parmağıyla Lord'u gösterir gibiydi.

Lord kendini büyük bir irade gücüyle tutarak tiz bir sesle, «Sizi yemeğe götürmek için geldim, sultanım,» dedi. «Yaptığınız küçük gezinti zevkli geçmiştir, sağlık durumunuz da iyidir umarım?»

«Leydi Landoalda kuledeki odasında İnigarda ile birlikte tam yedi yıl kaldı. Söylentilere bakılırsa bu yıllar sırasında güzel kadın çocuk yaşında acıklı koşular altında yitirdiği bakireliğini yeniden kazanmış... Ben, Agibert, bunun aslı olmadığına inanıyorum. Bana kalırsa, bu, kadıncağızın çektiği çileleri, çirkinlikleri unutup silmek, temizliğe, güzelliğe, kutsal bir masumluğa dönüştürmek için kurduğu sanrılardan doğan bir masaldır. Landoalda ruhundaki yaraların kutsal bir ilahiye dönüşerek, duru genç seslerin yankılarıyla kilise kubbelerine yükselmesini duymak istiyordu...

«Kadınların bakireliklerini yeniden kazanabileceklerine inanmaz değilim. Ama bu bedensel değil, ruhsal arınmayla ilgilidir. Bu yönden Leydi Landoalda'nın gerçekten yeniden bakireleştiği ileri sürülebilir. O çağda kendi istekleriyle ya da kocalarının zoruyla malikânelerde, şato ve manastırlarda bir odaya kapanarak aynı değişime uğrayan soylu kadınların sayısı oldukça kabarıktı.

Dinleyenlerle fısıldayanların arasında lâflar rüzgâr gibi esiyordu. Ben bile Beneventum'da, dış dünyadan uzak sayabileceğim kitaplığımda bir takım söylentiler duydum ve sevgili dostum Johannes Lupigis'e haber saldım... Haberim 809 yılının yaz sonlarına doğru geçmiş onun eline.

«Johannes Kralın iznini alır almaz bir bölük Saray Muhafızı ile birlikte yıllardır semtine uğramadığı bir yere, Geneva'ya gitmiş. Görevi, Haşmetli İmparator adına Lord Gunderic'le eşinin aile yaşamı konusunda bir inceleme yürütmek, gerekirse ikisini de Saraya çağtırmakmış. Neyse ki böyle bir şeye gerek kalmamış. Elinde Kralın verdiği başkaca yetkiler de bulunan Johannes Lupigis anılarını şöyle dile getirir:

«Kendisinin Geneva'da bulunmadığı bir sırada eşinin çıktığı gezintiyi yanlış yorumlayan Gunderic dönüşünde kadıncağızı kilit altına almıştı. Böyle durumlarda çoğu kocaların yaptığı gibi karısını zindana atmayıp şatonun burçlarından birindeki özel bir daireye kapamıştı.

«Bu olayın dedikodusu Kralımızın kulağına gelir gelmez Haşmetlileri, hemen Geneva'ya giderek araştırma yapayım diye bana buyruk verdiler. Daha doğrusu Kralımızın iyiliğinin üstünde olduğu bir gün bu isteği ben ile ri sürdürdüm. Gerekirse Lord'u sorguya çekilsin diye Aquisgranum'a çağdırtmak, karısını da eğer istiyorsa evine, Forojuli'ye götürmek için Haşmetlilerinden yetki istedim. Leydi Landoalda'nın çok zaman sıla özlemi çektiğini sanıyordum. Kendim de Forojuli'li olduğumdan Leydi Landoalda'yı çocukluğundan tanıdığımı, babası Dük Rodgaud'un işlediği hainlikler sırasında onun yeni yetişen gencecik bir kız olup ayaklanmayla hiç bir ilişkisi bulunmadığını Haşmetlilerine anlattım.

«Efendimiz bana dostça gülümseyerek, 'Nasıl doğru görüyorsan öyle yap, dostum,' dedi. 'Sağlıcakla git, ama hiç gecikmeden gene buraya, benim yanıma dön.'

«Efendimizin elini minnetle öptüm, atıma atladığım gibi yola çıktım.

«Yıllardan 809, aylardan Ağustostu.»

ELLİYEDİNCİ BÖLÜM

Gunderic o gün ayakta ve ayıktı. Bir zamanların ünlü yaveri, casus ve habercisi olan Lord, çoktandır hiç bir göreve atanmamıştı. Gene de kendi kendine, gücünün doruğunda olduğunu söyleyip duruyordu. Yatak odasındaki masasının başında oturmuş dosyalarını düzene sokmaktaydı. Bir paket iskambil kâğıdı gibi evirip çeviriyor, yanyana diziıyor, desteliyordu bunları...

Şu ya da bu dönemdeki niyetlerini, kararlarını hatırlamak istiyor, bir zamanlar tuttuğu notları, yazmış olduğu bilgi kırıntılarını şimdi bir işe yaratmaya çalışıyordu. Notlarına bir takım ayrıntılar ekliyor, artık gerekli olmayan adları silerken işine yarayabilecek yeni yeni adlar yazıyordu ki bunların arasında ölmüş insanların adları da vardı.

Bir ara düşüncelerinden sıyrılıp dışarıya kulak verdi ama yok, uşaklar yemeği getirmiyorlardı henüz. Getirdikleri zaman Lord dışarıya çıkarak karısının kapı kilidini açmak zorunda kalacaktı; uşaklar yemekleri içeri, çöp ve pislik kovalarını dışarı taşıyabilsinler diye. Pislikleri pencereden aşağı, hendeğe atmadıklarına kanı getirmek için Gunderic de odalara bir göz atardı belki. Şu güz mevsiminde hendekten saçılan pis kokular insanın zaten burun direğini sızlatıyordu.

Ancak kilidi yeniden kilitleyip demir kolu yerine geçirdikten sonra Gunderic aşağıya inip kendi yemeğini yiyebiliyordu. Birden yumruğunu masaya vurarak,

«Değiştireceğim bunu! Ben karnımı ondan önce do-
yuracağım?» diye homurdandı.

Sıkılı yumruğunu açarak eline baktı. Hem yazı yaz-
makta, hem de okşayıp sevmekte usta olduğunu iyice ka-
nıtlamış olan bir el! Kılıç da sallamışlığı vardı bu elin,
ara sıra. Tam erkek eli. Ama dedik ya, okşamasını da
bilirdi. Çünkü sahibi iyi yürekli bir adamdı. Böyle düşü-
nüyordu Lord Gunderic.

Aşağıdan daha ses seda geldiği yoktu. Onun odasın-
dan da, tutsaklığının bu ikinci yılında pek ses gelmez
olmuştu artık. Kırk yılın başı bir çığlık. İnigarda'nın ar-
tık iyice körleştiği, sağlık durumunun kötülediği söyle-
nyordu. Güzel, Landoalda'ya iş çıktı demekti. Vakit ge-
çirecek, oyalanacak bir iş. Gunderic ona bu amaçla bir
salon oyunu, resimli bilmece gibi birşeyler vermeyi dü-
şünmüştü. Oysa keşişler,

«Ona da, hizmetçisine de birer dua kitabı ver,» di-
ye öğütlemişlerdi.

Keşişlerin de şu son günlerde çene çalmak için şa-
toya pek uğramayışları tuhaftı, doğrusu. Gunderic ma-
nastıra gittiği zaman da keşişler lâflamağa pek vakit ayı-
ramıyorlardı.

«Ruhlarımızın dirliğini düşünmemiz gerek,» diye
özürler ileri sürüyorlardı. «Şaraplarımızla uğraşmanız
gerek.»

Gene de Gunderic öğle yemeğinden sonra biraz uyku
kestirmeyi, sonra da keşişlere bir uğramayı düşünüyordu.
Yaşına rağmen hâlâ at sırtına yaraşan bir adamdı, doğ-
rusu. Hele iyi havada, ağrısı, sancısı yokken...

Gunderic kendi ruhunun dirliğini de sık sık ve cid-
dilikle düşünmeğe başlamıştı. Kiliseden hiç eksik olmuy-
yor, dualarını da öyle bir gösterişle okuyordu ki onun
Kutsal Varlıklar karşısında nasıl kibirlizcesine dize gel-

diği kimsenin dikkatinden kaçamazdı! Gunderic Tanrıya, Oğluna, Kutsal Ruhla Bakire Meryem Anaya olan sevgisini dünyaya ilân ettiği gibi Haşmetli Krala, Kralın ülkesine de yüksek sesle dualar okuyordu. Tanrıdan kendi evi için, eşinin inatçı ve ulaşılmaz ruhunun selâmeti için yardım dileniyordu.

Gunderic gene aşağı kata kulak verdi. Ne koridorda ne de merdivende çıt yoktu.

«Miskin keratalar,» diye düşündü Gunderic. Daha sert davranması gerekecekti.

Uşaklar en sonunda geldikleri zaman Gunderic yepyeni buyruklar verecekti onlara.

«Yemekleri getirdiğiniz gibi geri götürün,» diye çıkışacaktı. «Yukarıdakiler biraz daha beklesinler; ben karınımı doyurduktan sonra yesinler yemeklerini.»

Uşakları bekletecekti karşısında, ellerinde tabak ve tepsilerle. Hiç acele edip tatlı canını üzmeyecekti. Paşa keyfi istediğince bekletecekti onları. Belki bir saat aç açına bekletebilirdi. Parlak bir buluş! Belki de akşama dek bekletirdi ki aç kalmanın ne demek olduğunu anlasın, kaltak! Kıvransın açlıktan! Sonra da Gunderic onu gerçekten afallatınak için kapısını açarak,

«Gel, Landoalda, bugün yemeğimizi salonda başbaşa yiyoruz. Seni bağışladım, güvercinim benim,» diyebilirdi.

Kendi büyük gönüllülüğü Gunderic'in kendi gözlemini yaşarttı!

«Öncesinden bir bardak şarap içsem becerebilirim bunu,» diye düşündü. «Belki o da geceleyin bana şükranlarını belirtir. Ama ilkin onu biraz daha bekleteceğim, kilit altında. Hele onun yüreği de özleminden göz göz olsun şöyle bir, o zaman kapıyı açarım. Bir kadının kocasına borçlu olduğu sevgiyle saygıyı göstermesine ancak o zaman izin veririm!»

Kendi iyi yürekliliğini düşündükçe içi bir hoş oluyordu. Tepeden tırnağa gençleşmiş, dinçleşmiş gibiydi. Yazık ki sol dizi birden acı gerçeği onun yüzüne çarptı. Sonra, karısının büyük bir olasılıkla onun yüzüne tüküreceğini de kabul etmek gerekti.

«Niyetlerimin iyi olması beş para etmez. Tek çıkar yol sert olmak, dediği dedik olmak... Haşmetli Kralımız gibi. Kralımız da yaşlandı, eski gücü kalmadı artık. Gerçi düşünülecek olursa pek öyle yaşlı da sayılmaz ya...»

Derken Gunderic'in kulağına bir ses geldi. Koridor-da ya da merdivende değildi bu ses. Hendek kıyısından geliyordu, köprünün ordan.

Gunderic o saat pencere başına koştu. Sonra soluğu kesilerek geri çekildi ve yüksek sesle inledi:

«Ulu Tanrım, sen bana acı! Cehennem zebanileri kapıma dayandı!»

..

Köprünün yanında, hendek kıyısında altı adam beklemekteydi. Öndeki, omzuna koyu renk yün pelerin atmış, beline kılıç kuşanmış olan özel bir saray yazmanıydı, daha doğrusu İmparatorun İkinci Yazmanı. Arkasında da beş asker duruyordu. Giyimleriyle silâhlarına bakılacak olursa İmparatorun Özel Muhafız Alayından olabilirlerdi.

Gunderic masa başına dönüp bütün notlarıyla dosyalarını toparladığı gibi bir dolabın içine tıktı. Bir an dolabın içindeki zehir şişesine elini götürerek duraksadı, sonra kapıyı kapayıp anahtarları gömleğinin altına gizledi. Kemerini ilikledi, ıkına sıkına ayakkabılarıyla tünüğini giydi. Aynada kendine bir göz attı; yüzünün terlerini kol yenine sildi. Sonra koltuk değneklerini kaptığı gibi dışarı çıktı, merdivenden aşağı indi.

Dizi, hatta bütün bacağı gerçekten kötü zonkluyor-

du şimdi. İmparatorun Özel Yazmanını karşılamaya çıkan adam, sayısız nedenlerle çökmüş, gerçekten yaşlı bir adamdı.

Yazmanla muhafızlar sur kapısından geçip avluya girdiler. Nal sesleri yer taşlarıyla duvarlarda yankılanıyordu.

Gunderic Landoalda'nın penceresinden yana ürkek bir bakış fırlattı, parmaklıkların ardından o sapsarı yüzü gördü: Kadın, çok zayıflamıştı son yıllarda, bir deri bir kemik kalmış denecek kertede. Gene de herşeye rağmen dışarda olup bitenlerle hâlâ ilgileniyordu. Gunderic o telâş arasında bile bunu düşününce kıvanç duydu. Hatta karısıyla gözgöze gelip gülümsemeğe çalıştıysa da bu gülümseyiş çarçabuk silindi. Kadının sakat parmağı aşağı doğru yönelikti. Sanki dünyanın en iğrenç nesnelerini birer birer sayarken onda, kocasında karar kılmıştı! Yere batasınca parmak... Bu kadını çoktan gebertmeliymiş zaten! Zehirleyip bitirmeliymiş işini...

Athlar merdiven dibinde durdular; eğilerek selâm verdiler.

Lord, ağırlığını değneklerinin üstüne vererek, «Hoş geldiniz, baylar!» diye seslendi. «Gerçekten sevindirdiniz bizi!»

Yıllar gelip geçmişti. Gunderic 63, Johannes de 50 yaşlarındaydılar.

İmparatorun özel yazmanı atından aşağı atladı (Gunderic: hâlâ çevik, diye düşündü), şato sahibini başıyla selâmladı. Askerler de atlarından iniyorlardı şimdi. Şatonun uşakları atları almak için koşarak geldiler.

Johannes tam saray yazmanlarına yaraşır bir ciddiliğe bürünmüş olduğu gibi adamlarının da pek öyle nesheli bir durumları yoktu. Yüzlerine bakan buraya bir idam buyruğunu uygulamaya geldiklerini sanırdı.

Yazman merdivenden yukarı çıktı. Gunderic'le birbirlerini eğilerek selâmladılar ya, Johannes sopa yutmuş gibiydi.

Gunderic, «Pek yerlere eğildim,» diye düşündü. «Yanlış yaptım. Ben de sert davranıp tepeden bakmalıyım onlara. Dua edelim de Landoalda çığlık atmasın, şu ara.»

«İşinizin ne olduğunu sorabilir miyim, Bay Yazman?»

Johannes Lupigis, «Haşmetli Kralımızdan size bir haber getirdim,» dedi.

Gunderic bu arada onu çarçabuk gözden geçirdi. Johannes de ağabeyi Warnefrit gibi uzun boylu, geniş omuzluydu. Son görüşmelerinden bu yana o da hafifçe kamburlaşmıştı.

«Yaşlanmış,» diye düşündü Gunderic. «Yüzü çökmüş. Tam yakışıklı sayılmaz. Şakakları kırışmış. Tepesi de kelleşmiştir, kalıbımı basarım! Ağzının uçlarından aşağı doğru inen çizgiler! Tuzlu sirke yemiş gibi, ekşi suratlı. Ben ondan daha yakışıklıyım!»

Gunderic başını kaldırıncı karısının hâlâ pencere başında durduğunu gördü. Neyse, şansı vardı da Landoalda çığlık koparmağa filân kalkışmıyordu.

Lord, sesindeki kayguyu pek gizleyemeyerek yazmana, «Ne mutlu bana!» dedi.

Yazman, «Majestelerinden Leydi Landoalda'ya da bir haber getirdim,» dedi. «Zahmet olmazsa beni onun yanına götürür müsünüz?»

Dünya daha doğrusu şatonun avlusu, taşlarıyla, kemerleriyle dalgalanmağa, zor soluyan bir adamın göğsü gibi inip kalkmağa başlamıştı. Gunderic gene pencereden yana bir göz attı ama Landoalda çekilmişti.

Lord sesi titremesin diye dikkatle konuşarak, «Yazık ki kendisi şu sırada biraz rahatsız,» diye karşılık ver-

di. Sonra yalvarır gibi, «Bu g z hiç birimizin sağlık durumu iyi değil,» diye ekledi. «Beni sorarsanız adamakıllı hastayım. Şimdi de böyle...»

Yazman, «Lütfen beni ona götürün,» diye buyurdu.

Gunderic koltuk değneklerine iyice abandı ve onları avlunun taşları üzerinde iyice takırdattı.

Salon kapısında, «buyrun, buyrun,» dedi. «İzin verirseniz bir sofraya kurdurtayım size. D ş ncesizliğimi bağışlayın. Şu yoksul şatomun kapısını sizin gibi bir konuk çalınca  v nc mden, sevincimden ne yapacağımı şaşırdım da! Size yol göstereyim!»

Değnekleriyle hoplayarak içeri girdi. Bir işaret üzerine askerler de merdivenden yukarı çıkmağa başladılar. İyi hazırlanmış bir tiyatro oyununun oyuncularını gibi Johannes Lupigis'in çevresini aldılar. şatonun sahibi kendi koltuk değneklerinin takırtısı arasından onların rap rap ayak seslerini duyabiliyordu. Askerler yazmanın peşi sıra dış salona girmişlerdi.

Gunderic dış salonun orta yerinde durdu.

«Bir dakika beklerseniz gereken talimatı vereyim.»

Sonra bağırdı:

«Framberta!»

O acuzenin kulaklarının da sağır olduğunu birden anıyarak, «Oscalda!» diye bağırdı bu kez. «Hey, kızlar! Yemek hazırlayın. Elinizi abuk tutun ha! Yemeklerin de en iyilerinden isterim. En iyi şaraplarımızdan çıkarsın. Konukların kalacağı odalar da hazırlansın! Haydi! abuk!»

Uşaklar dört bir yana dağılırken Gunderic hemen kafasını işletecek fırsat buldu.

« st katta her yer dandini,» diye özür diledi. «Sizi hiç beklemiyorduk da! Sayın yazmanım, siz burada biraz dinlenin ben de gidip eşime söyleyim, hazırlansın.»

Gunderic kıkırtılı bir gülüşle, «Kadınları bilirsiniz,» dedi. «Hazırlanmak için uzun saatler gerekir onlara. Saatler saati! Ama eşim sizi görünce çok sevinecek. Lütfen birkaç dakika bekleyiniz.»

Topallıyarak merdivene doğru yürümeğe başladı.

Adamlar da onun peşinden yürüdüler.

Gunderic, «Siz burda bekleyin, ben hemen geliyorum,» dedi.

Johannes Lupigis, «Ben de sizinle geliyorum,» diye karşılık verdi.

Arkasından da, kılıçlarını göz dağı verircesine şaşırtarak, adamları geliyorlardı.

Gunderic, «Hiç gereği yok sayın yazmanım, siz hiç zahmet etmeyin,» diye kotuk değnekleriyle hoplayarak ikinci kata çıkmağa başladı. Soluk soluğaydı.

Yazman, «Ben de sizinle geliyorum,» dedi gene.

Gunderic sinirinden koltuk değneklerini unutarak normal adımlarla hızlı hızlı merdiveni tırmandı. Değnekler basamaklara sürünüyordu.

Adamlar onun peşindeydiler.

Üst kata çıkınca Lord, «Siz burda bekleyin,» dedi.

Yazman, «Ben sizinle geliyorum,» diye direndi.

Gunderic derinden solumağa başlayarak «Ama dostum, boşuna zahmet ediyorsunuz!» dedi.

«Haşmetli Kraldan haber getiriyorum.»

«Evet. Bana haber yollamışlar. Haşmetlilerinin buyrukları neymiş?»

Yazman kısaca, «Sonradan size bildirilecek,» dedi.

Gunderic en içerlek kapıya baktı. Geçidin dibindeki pencere girintisinden içeriye parlak gün ışığı vurmuştu.

«Burda bekleyin de eşimi dışarıya çağırayım, sayın Johannes Lupigis? Hazırlanmak için biraz süre tanıyın ona.»

«Kralın buyruğuna göre şatoya gelir gelmez kendisiyle görüşmem gerekiyor.»

Adamlar yazmanın arkasındaydılar, kılıçlar adamların belinde...

Gunderic, «kendimi bırakmağa, buranın efendisi olduğumu unutmağa gelmez,» diye düşündü. «El ovuşturup etek öpmek yok.»

Dimdik durup başını kaldırarak yazmana tepeden bakmağa alayla gülünsemeğe yeltendi; gene de ağzından aşırı derecede saygılı sözler dökülüyordu:

«Yolculuğunuz iyi geçmiştir ya, umarım? İmparatorumuzun sayın yazmanı yemekten önce biraz dinlenmek istemezler mi? Havalar da pek güzel gidiyor, değil mi?»

Sayın yazman buz gibi bir sesle, «Önce Leydi Landoalda'yla görüşmek istiyorum,» dedi. «Bu onun kapısı mı?»

Gunderic, «Sanki bilmezmiş gibi, iki yüzlü sinsi domuz!» diye düşündü. «Yemeğine zehir koyup gebertsem seni! Zindana attıkları zaman neden gözlerini oymadılar sanki, ahmaklar? Ama benim elimde başka belgelerle kanıtlar da var, şeytanın dölü! Theudald çok şey biliyor...»

Yazman şatonun hanımının kapısına doğru yürüdü. Gunderic de onun yanı sıra yürümek zorunda kaldı. Adamları arkadan geliyorlardı, pencerenin parmaklıkları arasından içeri akan güneş ışığı, aşırı parlaktı. Her köşeyi, her bucağı aydınlatıyordu. Demir kolun üzerinde pas lekeleri vardı ama asma kilit pırıl pırıldı.

Gunderic, «Karımı korumak için taktırdım bunu,» dedi. «Bir kaç yıl önce başından bir olay geçmişti de. Doğruyu söylemek gerekirse yirmi üç yıl. Benim yolculukta olduğum bir sırada alçağın biri zorla karımın yanına girmeğe yeltenmiş. Lord Ercanbald diye bir adam..»

«Aç şu kapıyı!» diye yazman buyurdu.

«İnanın bana, onun kendi iyiliği içindi. Koruyup onu...»

«Anahtarlar nerde?»

Hah! Parlak bir buluş!

«Odamda unutmuşum. Ne komik değil mi? Şimdi gidip...»

Lord, koltuk değnekleriyle hoplayarak döndü, yürümeğe başladı. Kafasını deli gibi işleterek yeni bir özür bulmağa çalışıyordu. Ama yazman onun yanı sıra gelmekteydi. Eşikte Lord,

«Bir dakikacık...» dedi.

Yazman onun peşinden odaya girdi.

«Nerde anahtarlar?»

«Dolapta saklarım da.»

Gunderic bunu der demez pişman oldu. Yazmanın ardındaki o askerler... ve kılıçları...

«Aç şu dolabı!»

Kaçacak delik kalmamıştı artık. Gunderic elini tüniğinin altına sokarak anahtar destesini çıkardı. Elleri titrediğinden ağır anahtar destesi kötü kötü şangırdadı. Gunderic dolapta bir şeyler arar gibi yaptı. Bir kâğıt hışırtısı oldu, dürülü bir parşömen yere düştü. Gunderic eğilerek parşümeni aldığı gibi gene dolaba attı, kapıyı çat diye kapadı. Sonra zoraki bir gülüşle,

«Yahu, amma dalgın olmuşum ha!» dedi. «Anahtarlar halkaya takılı duruyor işte. Beni bunak sanacaksınız, sayın yazman. Eh, ne olsa yaşımız ilerliyor...»

Johannes geçitteki kapıya gitti. Gunderic onun peşinden, askerler de Gunderic'in peşinden gidiyorlardı. Merdivene doluşmuş bakan uşaklarla hizmetçilerin bıyık altından sırtırmakta oldukları hiç kuşkusuzdu. Gunderic,

«Bu işte diplomasi gerek,» diye düşündü.

Oysa paniğin eşiğindeydi. Eini kaldırıp kapıyı hafifçe tıkırdattı, başını eğerek içeriye kulak verdi.

Güneşin acımasız aydınlığında dakikalar damla damla akıyordu.

Gunderic kuruyan dudaklarını yalayarak seslendi:

«Bitanem benim, güvercinim, bak çoktandır görmediğimiz bir konuğumuz var!»

Johannes, «Aç kilidi!» diye buyurdu.

Gunderic'in elinden başka hiç bir şey gelmezdi artık. Önce demir kol takkadan çekildi, sonra özel olarak yaptırılan o asma kilit... İnsanın cehennem kapılarını kendi eliyle açması bunun gibi birşey olsa gerek...

Gunderic ötekilerden önce içeri girmeğe çalıştıysa da Johannes onu iterek önüne geçti.

Landoalda odanın orta yerinde durmuş, sakat parmağını onlara doğru uzatmıştı.

«Bugün bize yemek getiren olmadı,» dedi. «Karnımız aç kaldı.»

Gunderic, «Benim güvercinim...» diye söze girişti.

Johannes Lupigis kadından yana bir adım attı. Yaşlı, sıska bir kadın. Yüzünde kirli izler vardı. Johannes onun boya sürünmeğe çalışmış olduğunu anladı. Entarisi lekeli, partaldı. Eteğinin altından pis, çıplak ayakları görünüyordu. Odanın içinde insanın genzini tıkayan pis bir koku vardı.

İçerki odadaki döşeginin üzerinde İnigarda yatmaktaydı. Dermansız ellerinin yordamıyla konuşma seslerini arayarak yerinden kalkınağa çalışan ihtiyar, şişko bir kadın. Yerde, yatağın önünde devrilmiş bir pislik kovası...

«Kimler geldi, hanımcığım?»

Landoalda başını ondan yana döndürerek, «Geldiler

en sonunda!» diye güldü. «Bizi salıvermeğe geldiler, İnigarda'm benim!»

♦♦

Johannes Lupigis anılarında, «Bunu yazarken kalemi tutmakta güçlük çekiyorum,» diyor. «O sahneye dayanamayacağımı sandım bir an. Ömrümün her dakikası beni buraya yönelten bir adımdı sanki. Ama neyleyim ki Haşmetli Kral adına, onun şanına yaraşır bir ağırbaşlılıkla yerine getirmem gereken bir görevim vardı.»

♦♦

«Hanımefendi, Ulu İmparatorumuzdan size bir haber getiriyorum,» dedi.

Kadın, «Efendimiz, bizi çok beklettiniz,» diye yanıtladı.

Johannes ona baktı. Yılların onun yüzünde bıraktığı izleri gördü. Ne var ki sesi duruydu, yüzünde de çok genç bir kızın güven dolu masumluluğu okunuyordu.

«Perto,» diye fısıldadı kadın.

Johannes, «Hanımefendi,» dedi. «Kralımızın buyruğuna göre, eğer istiyorsanız, sağlık durumunuz da elverişliyse doğum yeriniz olan Forojuli'ye dönüp rahat bir yaşama başlayabilirsiniz. Sizi oraya götürmek görevi de bana verildi.»

«Perto,» dedi kadın gene. «Seni çoktandır bekliyorum.»

«Hanımefendi, ben Kralımızın buyruklarını yerine getirmekle yükümlüyüm.»

Bu arada Gunderic kendini biraz toparlamıştı.

«Kralın buyruğu yazılı mı, sayın Lupigis?» diye sordu.

Yanıt çıkmadı..

«Ya ben, sayın yazmanım?»

Çevresini sarmış duran askerlerle kılıçları! Johan-

nes Lupigis Kralın fermanını pelerinin altından çıkarıp da Gunderic parşömenin üstündeki damgayı görünce, içinden ilk gelen şey diz üstü çökmek oldu. Sonra aklına baş döndürücü bir fikir geldi: Erkek gibi ölmek. Hem de karısının gözleri önünde! Kahpe düşmanların pusuya düşürdükleri bir kahraman, yiğit Lord Gunderic olarak ölmek! Gelecekte, dilden dile masal gibi söylenmek.. Gelgelelim ferman, ölüm fermanı değildi.

Yazman adeta tatlı bir sesle, serin kanlılıkla okumağa başladı:

«Geneva'daki kulumuz Gunderic'in de hemen Aquisgranum'a huzurumuza gelmelerini istiyoruz. Kendisine orada görevler vereceğiz. Adı geçen Gunderic'in kendisini ve eşi Leydi Landoalda'yı ilgilendiren tüm sorunlarda yazmanımız Johannes Lupigis'in talimatına kayıtsız şartsız boyun eğmesi de başlıca dileğimizdir.»

Bu hay huyun orta yerinde Gunderic derin bir soluk aldı, yüreğine su serpilmişti. Kafası o saat yeni buluşlarla dolarak dolaptaki belgeleri, zehir şişesini, mutfaktaki yiyeceklerle şarabı düşündü...

Rahat bir tutumla, «Güzel, şimdi yemeğe oturabiliriz, artık,» dedi. «Haşmetli Kralımızın lütufkâr buyruklarını öğrenmiş bulunuyoruz. Güvercinim, sen hazırlanmana başla; ben de yüce konuklarımıza odalarını göstereyim. Evimizi bir kaç gün şereflendireceklerdir ya, umarım?»

İnigarda'nın dudaklarından bir hıçkırık sesi koptu. Yaşlı kadın yataktan yere inmeğe yelteniyordu.

Landoalda hâlâ odanın orta yerinde durmaktaydı.

Duru bir sesle, açıkça, «Onun yemeğine sakın elini sürme, Perto,» diye konuştu. «Şarabına da dokunma.»

Gunderic «Karım heyecanından ne dediğini bilmiyor,» diye araya girdi. «Demek istediğim. öylesine mut-

lu ki gene akli karıştı.»

Johannes ona aldırış bile etmedi.

Landoalda'ya dönerek, «Sizi dilediğiniz yere götürmeğe hazırım, hanımefendi,» dedi.

Gunderic gene lâfa karışarak, «Sayın Yazman Hazretleri, karım yola gidecekse hazırlanması için zaman bırakmalısınız ona,» dedi. «Bana gelince bir kaç gün içinde hazırlanıp yola çıkabilirim.»

Johannes Lupigis, «Hemen yola çıkıyorsun,» dedi. «Kralımızın buyurduğu üzere.»

Gunderic, elleri gene titremeğe başlayarak, «Kralımız bana doğru dürüst hazırlanmama yetecek kadar zaman bırakır elbet,» dedi.

Johannes dönüp ondan yana bakarak, «Kralımız senin hemen yola çıkmanı buyuruyor,» dedi.

Landoalda'yı eğilip selâmladıktan sonra dışarı çıktı. Gunderic de onun peşinden gitmek zorunda kaldı, çünkü askerler çevresini alıvermişlerdi.

Johannes Lupigis, «Senin odan hangisiydi?» diye sordu.

«Odam mı?»

Johannes koridor boyunca yürüyordu; Gunderic'le askerler de peşinde.

Şatonun efendisi kendi kapısının önünde durdu:

«Adamlarıma söyleyim de yemeği hemen hazırlasınlar.»

«Odanı bir kez daha görmek istiyorum.»

«Ama Kral Hazretleri...»

«Onun buyruğu bu.»

Gunderic kapıyı açtığı zaman Johannes onu itip içeri girerek dolaba yürüdü.

«Aç şunu!»

«Birşey yok ki orda, efendim! Özel bir kaç kâğıdım var, iş kâğıtları!»

..

Johannes Lupigis anılarında, «Sanki ip ucunda oynayan kuklalardık,» diyor. «Birisi ipleri çekiyordu; bizler de eğilip doğruluyor, ağızlarımızı açıp kapatıyorduk. Duruyor ya da yürüyorduk. Bize rol oynatıyorlardı sanki, görünmez bir seyircinin... belki Tanrının, belki de Geçmişin karşısında...

«Dediklerimin hepsi aklımda kalmamış. Çılgın gibiydim, gözlerimin önünde bir perde vardı, verdiğim buyruklar bir başkasının ağzından çıkıyordu. O kukla yüreğimde hangi duygunun daha baskın olduğunu bilemeyeceğim: Sevginin işkencesi mi, yoksa kinin zafer kıvancı mı? Yalnız her yaptığım, her dediğim doğruymuş gibi geliyordu bana; o dakikada bundan başka hiç bir şey söyleyemezmişim, yapamazmışım gibi geliyordu. Gunderic'i rahatlıkla öldürebilirdim. Neyse ki Tanrının verdiği güç bir de karısının gözlerindeki bakış elimi tuttu, beni korudu.»

..

«Aç şunu!» diye bağırdı.

Gunderic elleri birbirine dolaşarak anahtar şıkırtıları arasında dolap kapısını açtı. Johannes'in güçlü kolu yaşlı adamın kavruk gövdesini şöyle bir iteleyince koltuk değnekleri yere düştü. Gunderic bir sarsıldıysa da devrilmedi. Johannes atıldı, dolabın içindeki kâğıt tomarını kaptı.

«Bunlara Kral adına el koyuyorum!» dedi.

Gunderic kendini toparlayarak dolabı kapadı. Gözleri rafta duran küçük şişedeydi. Titremeyen ellerle anahtarını çevirmeyi başardı.

«Sayın Bay Lupigis, siz buyurduğunuz zaman sof-

raya oturabiliriz.»

Johannes, «Biz yiyeceklerimizi de şarabımızı da yanımızda getirdik,» dedi.

Gunderic ılıdayarak eğildi, koltuk değneklerini teker teker aldı. Kafası hâlâ parlak buluşlarla kaynaşıyordu.

«Size aşağı katta oda ayırmıştım, ama isterseniz bu katta odalar hazırlatabilirim,» dedi. «Yani eğer burada bir kaç gün kalacaksanız, ki bunu candan dilediğime inanmanızı isterim, sayın yazmanım...»

Johannes Lupigis sıkılı dişlerinin arasından, «Hemen yola çıkacaksın,» dedi.

ELLİSEKİZİNCİ BÖLÜM

«Johannes Lupigis anılarının bu bölümünde, 'Gönlümdekileri değil, yaptığımız yolculuğu anlatmak istiyorum,' diyor... Gelgelelim ben, Agibert, onun bütün yazdıklarıyla özgeçmişinin anılarını baştan sona okuduğum, kendisini de bir zamanlar yakından tanıdığım için, ne derse desin, aslında 'gönlümdekileri' anlattığını çok iyi biliyorum. 'Yaptığımız yolculuk.' dediği şey gerçekte onun duygularının devinimiydi...»

Johannes Lupigis'in anılarından:

«Ne yalan söyleyeyim, onun çektiği özlemi görünce benim içime de sıla özleminin ateşi düşmüştü. Kimi kez dalyor, eskiden babasının olan şatoda bundan böyle nasıl günler geçireceğini merak ediyordum. Şatoda oturan ve Marki rütbesini taşıyan valiye kralın bu konudaki buyruğunu götürüyordum; eski dükün kızına şatoda yer hazırlayacaklar, onun bundan böyle kendi memleketinde rahat ve mutlu olmasını sağlayacaklardı.

«O geniş yollarda atlarımızı yanyana sürdüğümüz sı-

ralarda yüzüne bakıyor, yılların oluşturduğu ıstırap ve sertlik kabuğunun altında bunun hâlâ masum ve yumuşak bir kız yüzü olduğunu seçebiliyordum. Böyle zamanlarda şatoya vardığımız zaman, Kralımızın buyruğu üzerine onu bırakıp gerisin geriye dönmek zorunda olduğum aklıma geliyordu.

«Ona, 'Karım olur musun?' demek geliyordu içimden. Kralımızın ayağına kapanarak böyle bir evlilik için izin istemeyi tasarlıyordum. Kralımızın başlıca gözdelelerinden biri olduğum için bu isteği geri çevirmeyeceğini biliyordum... Ama şu sırada zaten öylesine mutluydum ki bu konuyu yol arkadaşşıma açmadım.

«Arada çocukluğumuzdan, ilk gençliğimizden konuşuyorduk. Bir iki kez yılların ardında kalan o fırtına gecesine döndü: Forojuli'de, babasının şatosundaki ocak başında oturmuş, büyüklerin konuşmalarını dinleyerek ceviz yerken ocaktan kucağına düşen kıvılcım... Adriyatığın üstünde kopan o koca fırtınanın o dakikada farkına varmıştık.

«Beni çocukluğumdaki adla çağırarak Perto diyordu. Ben de ona gerçek adıyla sesleniyordum: Angila!»

..

Evine, memleketine dönüyordu.

«Perto ile birlikte evime dönüyorum,» diye kendi gönlüne fısıldıyordu, gök yüzüne, ağaçlara...

Kimi kez Perto atını önden sürdüğü zaman kadın onun, eskisine oranla biraz çökmüş olan geniş omuzlarına, geniş sırtına, şakaklarındaki kırçillaşmış saçlara bakıyor,

«İyi ki sakal bırakmamış,» diye düşünüyordu.

Onu almağa ilk geldiği gün yüzü ne sertti! Oysa şimdi daha bir yumuşak bakıyordu. At sırtında oturmasını biliyordu, bütün Lupigis'ler gibi. Böylesi yavaş yol

almasındaki amacın kendini rahat ettirmek olduğunu kadın biliyordu.

Başlangıçta bir gecikme olmuştu. Gunderic ister istemez Kralın buyruğuna uyarak hemen o gün Totonisvilla'ya, oradan da Aquisgranum'a gitmek üzere yola çıkmıştı. Yanında yalnızca kendi seyisiyle yazmanın adamlarından biri vardı. Yola çıkarken Gunderic'in neşesi yerine gelmişti. Karısı nedenini biliyordu bunun: Gunderic canının bağışlanmasına seviniyordu.

Kendisi o gittikten sonra beş gün dinlenmişti. Şen sakrak hizmetçi kızlar onun kuledeki dairesini temizleyip düzene sokmuşlardı. Yazık ki İnigarda'yı geride, şatoda bırakmak zorunda kalmışlardı. Onun bir ayağının çukurda olduğunu biliyordu, zavalılık...

Leydi Landoalda ata binip yola çıkabilecek gücü kendinde bulduğu zaman Johannes Lupigis askerlerden birini Haşmetlilerinin temsilcisi olarak şatoda bıraktı.

«Benim dönüşüme değin burada kalacaksınız,» diyordu.

«İlk gece Noviodunum Şatosunda konakladılar. İkinci geceyi Lozan'da Odilbert'le geçirdiler. Johannes Lupigis burada iki gün dinlenmelerine karar verdi.

«Geceleyin gölden yükselen sisler Leydi Landoalda'ya dokundu. Kadıncağız boğazı yanıp göğsü hırıldayarak öksürmeğe başladı. Yanaklarını ateş bastı. Ertesi gün biraz iyileştiiyse de atlarını eskisinden bile daha yavaş sürmeğe başladılar. Viviscus kalesinde bir gece geçirdiler. Rhodanus Irmağının Lemman Gölüne karıştığı bataklık, sazlık bölgeden geçerek Agaunum ve St. Mauritius'a çıkan vadiye saptıkları zaman, kadının göğsünün ağrılarıyla sıkışması yeniden başladı. Sızıldanmamakla birlikte yolculuktan eskisi gibi zevk alamadığı ortadaydı.

«Manastırda tam oniki gün dinlenmek zorunda kaldılar. Yeniden yola çıktıkları zaman yolculuk mevsiminin önemli bir bölümünü harcamış durumdaydılar. Eylül ayının ortalarını bulmuşlardı.»

♦♦

Johannes Lupigis bu konuda şunları anlatıyor:

«Soylu Angila'nın sağlık durumu beni çok tasalandırıyordu. Mutsuz geçirdiği yaşamın, hele kulede kapalı kaldığı uzun yılların onu ne denli çökertmiş olduğunu daha yolun başlangıcında görmüştüm. Dört yüz yıl önce Ermiş Mauritius'un kurmuş olduğu manastırda biraz kalıp dinlenelim diye yalvardım ona. Kralın buyruğu üzerine ona ayrılan odada, keşişlerin hoşnutsuzluklarını hiç umursamıyarak yatağının baş ucunda oturdum. Gene çocukluğumuzdan konuştuk. O mutlu dönemi andıkça gözleri yaş içinde kalıyordu. Memleketimizde onu mutlu yılların beklediğini anlattım ona... Arada bana Geneva'dan olaylar anlatıyordu. Bir keresinde, kederden, özleminden, şatodan kaçmak isteği yüzünden deliye döndüğü bir sırada, arkadaşım Agibert'i acıklı bir kaza sonucu, ağır yaralamış olduğunu da anlattı!

♦♦

«Ben, Agibert, burada araya girmek gereğini duyuyorum. Leydi Landoalda'nın beni ağır yaraladığı doğru değildir. Arkadaşım Johannes Lupigis'in acıklı kaza dediği olay (gerçi bu olaya acıklı demeğe benim dilim pek varmıyor ya...) meydana geldiği zaman benim kanımın deliliği, yaradılışımın ateşi zaten sönmeğe yüz tutmuştu.

«Bu konuya başkaca değinecek değilim. Zavallı kadıncağızın çektiği çileler ve özellikle kocasına karşı duyduğu tiksinti ve kin, onu tepeden tırnağa değiştirmiş, bambaşka bir insan yapmıştı. Durum buydu.

«Lord Gunderic'e aşırı yüklenmek istemesem de suç-

luluğunu belirtmek zorundayım. Onun amansızlığıyla koparmış olduğu Baru ünvanının eskiden, çok zamanlar kötülerin, zalimlerin ödülü olduğunu düşümekten de kendimi alamıyorum.

«Söylenenlere göre Landoalda'nın, bir zamanlar bir şatonun hanımı olan bu bakire leydinin memleketine dönüş yolculuğu üç uzun yıl sürmüştü. Hele Ermiş Mauritiu'sun manastırında kaldığı sürede, Tanrının rahmeti sayesinde ruhunun tüm günahlardan arındığı söylenir. Bu sürede öümlü gövdesi de hem gençleşip canlanmış, hem de öylesine incelip saydamlaşmış ki, onu görenler küçük bir ceylana, bir oğlağa, yeni doğmuş bir kuzuya, hatta kelebeğe benzetiyorlarmış.

«İşlediği günahları, daha doğrusu aklı başında değiken yaptığı işleri biliyoruz: Radbert'e olan ateşli tutkunluğuyla Johannes Lupigis'e olan aşkı. Onu, Gunderic'den olan iki küçük çocuğunu suya itip boğmakla suçlayanlar da var. Gelgelelim acıması sonsuz olan Tanrı onun tüm günahlarını bağışlamış ve ona gençliğindeki görünümünü, daha doğrusu bir melaïke görünümünü vermiş. Böylelikle kadın, çocukluğunda kendisine verilen o güzelim Angilperta adını yeniden kullanmağa hak kazanmış.

«Söylenenlere göre yaptığı üç yıllık yolculuk baştan aşağı mucizelerle doluymuş. Başlangıçta, Gunderic'in elinden çıktıkları yüzünden ölüm kertelerindeymiş. Gelgelelim ne bu bitkinliği ne de ateşinin yükselmesi onu alt edememiş. Hasta yatağından her seferinde canı tazelenmiş olarak kalkar, sonbaharın ilerlemiş olmasına rağmen atına binip yoluna gidermiş!

«Masal böyle diyor. Gelgelelim Tarih'e hizmet eden ve olayların iç yüzünü araştıran bizler eski kayıt ve güncelere dayanarak onun yolculuğunun daha kısa sürmüş

olduğu sonucuna varıyoruz.

«Ben, Agilbert, bu yolculuğun gerçekte iki ay bile sürmediğine inanıyorum.»

*
*
*

«Hasat mevsiminin eli kulağındaydı. Mevsimin gelişini ırmak kıyısında, gözleriyle gördüler. Manastırdan ve Agaunum kentinden ayrıldıkları zaman bulutsuz, günlük güneşlik bir sabah saatiydi. Angila'nın göğsü pek hırıldamıyordu artık.

«'Perto'cuğum, ne şahane bir sabah!» dedi.

«Ama Perto onun alnının daha şimdiden ter içinde olduğunu görebiliyordu.

«Yol dimdik yükseliyor, gitgide dönemeçler yaparak daralmağa başlıyordu. Yol genişlediği zaman atlarını yan yana sürüyorlardı.

«Perto, 'Angila'm benim, kışı neden burda, vadide geçirmiyoruz?' dedi. 'Çok güzel bir vadi. Bizim memlekettekilere benziyor.'

«Angila, 'Ama Perto, bu mevsimde yurdumuza dönmek öyle keyifli olur ki!' diye karşılık verdi.

«Perto, 'Biricik Angila,' dedi. 'Haşmetli Kral Hazretlerine bir mektup yazarak bu yolculuğu iyice ağırdan alabilmemiz için iznini istedim. Efendimizin yüreğinin bize karşı yufka olduğuna inanıyorum. İstersen Octodurum Vadisinde mola verir, kışı orda geçirdikten sonra baharın, yazın yolumuza devam ederiz. Böylelikle evimize vardığımız zaman havalar ısınmış olur.'

«Angila, 'Ama ben onca zaman bekleyebileceğimi sanmıyorum, Perto,' dedi.»

*
*
*

«Octodurum'daki şatoda altı gün hasta yattı. Johannes Lupigis, onun, 'Son derece bitkin ve solgun' olduğunu, ancak arasıra ateşi yükselince yüzüne renk geldi-

ğini yazıyor. Kışı burada geçirmeleri için kadına gene yalvardı. 'Hem Şatonun sahibi ihtiyar Teutsind'e can yoldaşlığı ederiz, hem de dinlenip hoşça vakit geçiririz,' diyordu. Bundan sonra yolun yokuşa saracağını, bayır aşağı esen yellere, yağmurlara karşı ilerlemenin güç olacağını anlattı. Gel gör ki kadın gene eskisi gibi, beklemeyeceğini söyledi. Sonra çok garip bir şey ekledi. Perto'nun kulağına eğilerek,

«Ağabeyin Warnefrit'in yüzünü bir kez daha görmek istiyorum,' diye fısıldadı.

«Johannes buna nasıl karşılık vereceğini bilemedi.

«Sedenum'a ulaştıkları gün Angila, 'Bana öyle geliyor ki artık evimize uçarak gidebilirim, Perto'cuğum,' dedi. 'Öyle hafifcecik kaldım ki! Sayısız günahlarla dertlerin yükü üstümden kalktı da ondan.'

«Gerçekten de onun küçücük kaldığını Perto atına bindirmek için kucaklayınca anladı. Angila öne doğru eğilerek başını, duymak istediği bir şey varmışcasına yana eğdi. Perto onu ateş başında, birilerinin anlattığı eski masalları dinlerken kendini düşlere kaptırmış bir kız çocuğuna benzetti. Nasıl da hafifcecikti, miniminnacık, bir dokunsan kırılacak gibi ince... Perto ona bakarak gülümsedi:

«'Kelebekler gibisin, Angila'm benim.'

«Gelgelelim bu kelebek kanatlarını pek çırpamaz olmuştu. Başlangıçta yarım günde aldıkları yollar şimdi iki gün sürüyordu. Perto yol elverdiği zaman onun yanı sıra gidiyor, yol daraldığı zaman da kendi atından inip yanından yürüyerek onun elini tutuyordu.

«Kuzey-doğu yönünde yol almaktaydılar. Rhodanus'un iki yanında vadiler genişlemişti. Yol çok zaman ırmaktan uzaklaşıyordu. Zamanla vadi öylesine genişledi ki Perto, 'Sanki dünya güz mevsiminin tüm tantanasını son

bir kereliğine gözlerimizin önüne seriyor,' diye içinden geçirdi. Angila için yazdıklarında ise,

«Güzelliği tıpkı genç kızlığındaki gibi masum ve göz alıcıydı,' diyor.

«Ne var ki hastalık kadının yakasına gene yapışmıştı. Yolculuk süreci sona ermişti artık. Ekim ayının ortasında, şaraplık üzüm bağlarının bozulduğu mevsimde Sedenum'a vardılar. Angila'nın yolculuğu burada sona eriyordu.»

ELLİ DOKUZUNCU BÖLÜM

Agibert Beneventumda. Yıllardan 830:

«Haşmetli Kralımızın saltanat günleri sona ereceği on altı yıl oluyor. Bir çoklarımızın da günlerimiz sayılı artık. Kısa bir zaman sonra sıra bana da gelecek, biliyorum bunu.

«775 yılında Adriyatik'in üzerinde kopan unutulmaz fırtına yalnızca denizin tarlalarında değil bir çok kişilerin ruhlarında ve yaşamlarında derin, silinmez izler açmıştı. Ömrümün sonuna yaklaştığım şu günlerde, çağımızdaki kasırgalardan hiç birinin o kasırgaya benzemediğini düşünüyorum. Beri yandan son yıllarda daha nice fırtınaların yuvalarından dışarı uğrayıp yeryüzüne yayılarak büyük, kalıcı değişimlere yol açtığını da bilmez değilim. Kudurmuş fırtınalar kıyılarımıza az mı saldırdı da önlerinde eğilmeğe çalışan ağaçları yere yıktı ?

«Romadaki papalık tahtından kimler geldi, kimler geçti! Daha kuzeyde kaç kral tahta geçti, tahttan düşerek mezarı boyladı. Onların yerlerini başkaları aldılar. Gökyüzü büyük değişimleri haber veren belirtiler gösterdi bize; yeryüzü zelzelelerle sarsıldı. İnsanoğlunun dert iniltileri kimi kez yükseldi, kimi kez alçaldı. Olgun

ve sofu bir hükümdar olan Hludovig babasının yerine tahta geçti. Frank İmparatorluğunu yumuşak bir elle yönetiyor.

«Geriye doğru giden ayak izleri, ileriye gösteren çizgiler:

«Son günlerinde tüm mülkünün üzerinde Barışı ege-men kılmak isteyen Haşmetli Carolus Felekten çok sille yedi. 810 yılında, Haziranın 6'sında en büyük kızı Hruotrud'u, aşağı yukarı aynı zamanda kız kardeşi Gisla'yı yitirdi.

«Bu yıl içinde Danimarka Kralı Godofrid'le barış yapmak için çok uğraştı. Godofrid Frisia kıyısıyla açığ-taki adaları yağma etmek için ikiyüz gemi yollamıştı. Bunlar yetmezmiş gibi, Haşmetlilerine Sarazen Hüküm-darı Harunun armağan ettiği fil de öldü.

«Bir kargaşadır almış yürümüştü. Tâ Kuzeyde, Hoh-buoki denilen bir yerde, Kral Godofrid bir cinayete kur-ban gitti. Yerine yeğeni Hemming geçti ve Carolus en sonunda barış yaptı.

«En büyük acı, Kralın oğlu, Langobardia Kralı ün-vanını taşıyan Pippin'in Temmuzun sekizinde 33 yaşın-dayken ölmesi oldu.

«Yedi Haziran ve 15 Aralıkta güneşin tutulması da Haşmetli Carolus'un dünyadaki zamanının çok kısalmış olmasına yorumlandı.»

«881 yılının kışı Geceyarılarının Ülkesinde öyle şiddetli geçti ki Carolusla Hemning'in arasındaki barış, gerçek bir barıştan çok yollarla ırmakların donması yüzünden ikisinin de üzerlerine çöken zoraki bir hareket-sizliğe benziyordu. Buzlar çözüldüğü dakikada barış da sona erebilirdi!

«Aralığın dördüncü günü Carolus'un en büyük oğlu Carolus 39 yaşında öldü.

«Geriye doğru giden ayak izleri, ileriye yönelik çizgiler...

«812 yılında Beneventum Dükkü Grimoald Frank'ların Langobard'lar üzerinde kurmuş oldukları egemenlikten yakındığı zaman Carolus onun ağzını hemen kapadı, yirmibeş bin altın akçe tazminat alarak barışın korunmasını sağladı.

«Bizans İmparatoru Niciforus, kendi tarihçilerinin dediklerine göre 'sayısız şanlı zaferler kazandıktan sonra bir savaş sırasında öldü.' Onun yerine imparator olan damadı Michael, Haşmetli Carolus'un elçisini Bizans'da kabul ederek Franklarla bir barış andlaşması imzaladı. Daha sonra da Michael'in elçileri Aquisgranum'a gelerek pahalı armağanlar getirdiler; Carolus'a Grekçe, İmparator ve Basilius ünvanlarını verdiler.

«Kuzey sınırlarıysa kaynaşıyordu. Vikingler bir kaç kez yenilgiye uğratılmakla birlikte Frank İmparatorluğunun kıyılarını yağma etmekten vazgeçmiyorlardı.»

*
*
*

«Arada, bacaklarım çok ağrımadığı zamanlarda Carolis Irmağının kıyısındaki o üç tane titrek kavak ağacını görmeğe gidiyorum. Hâlâ ayakta duruyorlar ama ben onların yaşlandıklarını kabuklarından anlıyorum. Kabukların kuruyup çatlamasından. Başka bir değişiklik de var. Ağaçlar yayılıp savruklaşmağa başladılar. Yeni süren filizlerle dalları budayan yok artık. Ağaçların bakıcısı ölmüş olsa gerek.»

*
*
*

«Geçmiş düşünerek olayları bize önceden haber veren belirtileri bulup çıkartmağa çalışıyorum. 813 yılının Mayıs ayında Haşmetli Carolus'un en büyük yapıtların-

dan biri olan, yapımı on yıl süren Mogontia'daki beşyüz basamaklı Rhenus köprüsü yandı.

«Bu felâket kralı çok üzdü. Haber kendisine ulaştığı zaman avlanmaktaymış. Johannes Lupigis'in anlatığına göre üzüntüsünden bacağına şiddetli bir damla sancısı saplanarak onu can acısından kıvrandırmış.

«Bu sıralarda kralın yanından hiç ayrılmayan dostum Johannes 809 yılının acıklı olaylarından sonra hâlâ büyük bir yas içindeydi. Ne var ki görevi onun her zaman güler yüzlü ve uyanık olmasını gerektirdiğinden üzüntüsünü kimseye sezdirmiyordu.

«İtalyaya gitmek hiç içinden gelmiyordu artık. Daha önce de söylediğim üzere bu ülkeye ancak iki yıl sonra döndü; o da kendi doğum yeri olan Forum İülii'ye değil de buraya, Beneventum'a.

«Johannes 813 yılını anlatırken şöyle yazıyor:

«Haşmetli Efendimiz İmparator Carolus Hazretleri kendini son yolculuğuna hazırlıyordu. Bu yüzden yetkilerinin çoğunu, çok akıllı ve kudretli olan Kont Walla ile kardeşi Lord Adalhardus'a devretti.

«Evet, Haşmetli Kralımız bizleri bırakıp gitmeğe hazırlanıyordu. 813 yılının Eylül ayında ülkesinin soylularıyla başbuğlarını Aquisgranum'daki sarayda topladı. Johannes Lupigis bu toplantıyı şöyle anlatır:

«İmparatorluğun her köşesinde piskoposları, manastırların baş keşişlerini, kontlarla yüksek rütbeli papazları ve diyakosları huzuruna çağırtmış, Franklar Meclisini toplamıştı. Bunların önünde Kilise ve ülke için gerekli sayılan 26 bildirge okundu. Carolus kendi yerine oğlu Hludovig'in geçmesini önerdi; oradaki çoğunluk da bunu onayladı. Haşmetlimiz Carolus, Aquitania Kralı Hludovig'i alkışlar arasında yanına çağırdı ve başına altından bir taç giydirek onu İmparator ilân etti. Bunun

üzerine toplantıda hazır bulunanlar bir ağzdan,

«'Bin Yaşa, Kral Hludovig!' diye haykırdılar.

«Haşmetli Kralımız «Tanrım sen çok büyüksün, çünkü şu gözlerim öz oğlumun baba tahtına oturmasını görebildi, bunu da bana sen nasip eyledin, ulu Tanrım!» diyerek Yaradanımıza şükranlarını belirtti.'

«Bu tören sona erdikten sonra Carolus toplantıyı dağıttı, kendisiyse Aquisgranum'daki sarayda kaldı.

«Bu satırları yazarken elim titriyorsa yaşlılıktan değil, dünyamızı zindan eden kederimizin büyüklüğündendir, çünkü bu yıl, İsa'nın doğumundan sonraki 814'üncü yılda, Ocak ya da kendi deyimiyle Wintermanoth ayının yirmisekizinci gününde ömrünün yetmiş ikinci, saltanatının kırkaltıncı yılında, Langobardia'yı ele geçirdikten kırk, Rodgaud'un ayaklanmasını bastırdıktan otuzsekiz ve Romadaki kutsal Katedral'de İmparator tacı giyişinden on dört yıl sonra, Haşmetli Kralımız Carolus sabahın erken bir saatinde dünyadan ayrılarak cenneteki mekânına gitti...

«Sevgili kralımız Aquisgraum'da kendisinin onca özenle yaptırttığı Mübarek Meryem Ana Kilisesine gömüldü. Nâşı tahnit edilerek altın yaldızlı bir tahta oturuldu. Bir elinde altın bir kılıç, öbür elinde altın bir İncil, başında da ufak altın bir taç vardı. Bu tacın bir köşesine Kurtarıcımız İsa Peygamberin gerildiği çarmıhtan alınma bir tahta parçası yerleştirilmişti.

«Gömdükleri zaman da Efendimizin mezarını esanslar, baharat kokuları, miskler, amber yağları ve bir sürü değerli hazinelerle doldurdular. Yüzüne bir mendil örttüler. Sirtında da her zaman giydiği kıldan yelek vardı ve yanında Romaya giderken hep eline aldığı hacı heybesi... Papa Leo'nun kutsadığı altın zırhla asâ, ayakları dibine kondu, sonra mezar örtüldü ve kapatıldı.

«Bütün bunlar kayıtlarda yazılı, herkesin bildiği şeyler. Haşmetli Kralımızın ölümünden sonra dünyamızda nice şeyler değişti. Bana sorarsanız bu değişikliklere sözüm yok! Şimdiki İmparatorumuz Haşmetli Hludovig yumuşak huylu, iyi yürekli bir hükümdar. Eski bir Langobard olan ben, tanıdığım hükümdarlardan çoğunun iyi yürekli olduklarını ileri sürebilirim. Olmayanları da vardı ama bunlar eski Langobard krallarıydı, bizim eski krallarımız.»

*
* *

«Johannes Lupigis anılarında, artık yeryüzünde kimsesiz kaldığını yazıyor. Bu sözleri nasıl yorumlamalı, onun yalnızlığını sevgisine mi, yoksa kinine mi vermeli bilemiyorum. Gerçek aşkı öleli yıllar oluyordu. Derin bir saygıyla bağlı olduğu halde gençliğinde, hatta belki daha sonraları bile gizliden kin tuttuğu kral da artık yoktu.

«Bir yıl sonra Johannes Lupigis memleketine döndü. Ama dediğim gibi Forum İulii'ye değil Beneventum'a geldi ve ölünceyedek burada kaldı.

«Yıllar geçtikçe Johannes çoktan ölmüş amcası Diyakos Anselm'e benzeyip çıkıyordu. Omuzlarının belli belirsiz çökük olmasına rağmen azametli, göz dolduran bir görünümü vardı. Onu iki yıl önce yitirdik. Bir gün manastırımızın kitaplığında oturmuş Langobardia tarihi üstüne yazılanları okurken yüreği duruverdi. Bu tarihçeyi amcası Anselm'le Diyakos Paul hazırlamışlardı. Johannes de sonradan bu yapıta zengin katkılarda bulunmuştu.

«Cennet katına çağırıldığı sırada sevgili dostum Johannes 70 yaşındaydı. Oraya vardığı zaman öbür ay yolcusu çiftçi Adaloald'la karşılaştığına inanmak istiyorum. O yüce ve kutsal beldede onların elele vererek En Ulu Efendimizin karşısına çıktıklarını ve O'na aşağıki dünyanın kusurlarıyla acılarından, kötülüklerinden dert yan-

dıklarını gözümde canlandırmak doğrusu çok hoşuma gidiyor...»

★
★

«Ben, Beneventum'lu Agibert, yetmiş ikinci yaşımdayım artık. Gönlümdeki seslerin fısıldayarak bana haber verdikleri son yolculuğa kendimi hazırlamağa başladım bile. Gene de Adriyatikte kopan fırtına üstüne hazırladığım, türlü, çeşitli kaynaklarca aydınlatılan ve renklendirilen yazıma son vermezden önce bir kez daha 809 yılına dönmek istiyorum.

«Çünkü bence Johannes'in yaşamı aslında o yıl sona ermişti. Bedensel varlığını değil de iç yaşantısını demek istiyorum, çünkü 809 yılında Johannes, dünyasal umutlarının tümünü birden yitirdi...»

«O yıla dönüyorum,

«Güzel ve soylu Leydi Landoalda'nın yolculuğu 809 yılının güzünde, Sedenum'da sona erdi.

«Şatonun Lordu Gerhard o sırada evdeydi. Kapısını çalan beklenmedik konunun İmparatorun özel yazmanı olduğunu öğrenince hemen yardıma koştu.

«Johannes Lupigis kimlik belgelerini gösterdikten sonra Leydi Landoalda için rahat bir oda hazırlanıp ateş yakılmasını ve hizmetini görecek akıllı başında, becerikli hizmetçiler sağlanmasını buyurdu. İstedikleri hemen yerine getirildi ve hasta kadın sıcacık bir döşeğe yatırıldı. Ona şifalı otlardan yapılmış bir şurupla sıcak, ballı şarap içirdiler. Landoalda göğsünde iyice yer eden öksürükten boğulacak kertelerdeydi.

«Bir kaç gün yüksek ateşle yattı. Kendinden geçerek durmadan sayıkladı, Radbert'i, Radberta'yı çağırıyor. olmayacak lâflar ediyordu. Johannes gece gündüz onun kapısında nöbet beklemekteydi.

«Üçüncü günün akşamına doğru kadın Johannes'i yanına çağırdı. Kendine gelmişti. Hizmetçiler onun isteği üzerine masanın üzerindeki şamdanlara uzun mumlar yerleştirip ocağa sessiz yanan meşe ve kestane kütükleri atmışlar, kâselere meyva, fındık, ceviz, badem doldurmuşlardı.

«Johannes yatağa doğru eğilerek sevdiği kadının o ince, sıcak elini tuttu, öptü. Sakat parmak onu göstermekteydi.

«Kadın, 'Perto,' diye fısıldadı, 'Çok uzun zaman kal benim yanımda.'

«Johannes, 'Ben zaten senden hiç ayrılmadım ki sevgilim Angila,' dedi. 'Bunca yıldır, gece gündüz hep seninle beraberdim.'

«Angila ona yaslanarak, 'Bana birşey ver,' diye mırıldandı.

«Johannes, 'Sana kendimi verdim ben,' dedi. 'Kendimi bildiğimden beri senindim; şimdi de burada, senin yanımdayım işte.'

«Hasta kadın, 'Oysa ben hep seninle beraber değilim, Perto, biriciğim,' diye fısıldadı. 'Senden ayrı, uzun bir yolculuğa çıkmıştım.'

* * *

«Amacı gündelik yaşantımızı süsleyip püslemek olan söylenceye bakılırsa kadın bu sırada gözlerini kapamış ve garip bir dilekte bulunmuş. Johannes de onun bu son arzusunu yerine getirmiş.

«Kadının elini bırakarak ocak başındaki bir tabureye oturmuş, kucağına ceviz dolu gümüş bir tas almış. Yüzüne vuran alevlerin oynak ışığında alnındaki yara izi bembeyaz pırıldıyormuş. Cevizleri avucunun ayasında birbirine bastırarak kırıyor, içlerini, 'sanki demirli bir pencereden, bir kapıdan, bir göz yaşı perdesinin arasın

dan' kadının eline veriyormuş.

«Angila kapalı gözlerle yattığı yerden ceviz içlerini birer birer alıp solgun dudaklarına götürerek öpüyormuş...

«Bu sahneyi, kapının iç yanında durmakta olan şato sahibi Kont Gerhard ile çocuklarının, hatta bir kaç hizmetçisinin de gördükleri söylenir, olayı Sedenum Katedralinin ikinci papazı Eurardus gelişigüzel, bir kenara not etmiş. Kendisi, Geceyarıları Ülkelerinde dünyaya gelmiş olan çalışkan bir yazmanmış. O sırada hasta yatağının yakınında bir yerde diz çökmüş, dua etmekteymiş. Ama sonradan herşeyi olduğu gibi anlatabilmek için gözlerini açık tutuyormuş.

«Leydi Landoalda'nın bükülmeyen o sakat parmağının yavaş yavaş yumuşayıp gevşediğini ve avucundaki üç ceviz içinin çevresinde kıvrıldığını notlarında belirtiyor.. Bu dokunaklı sahne öylesine uzun sürmüş ki, Eurardus'un anlattığına göre ocaktaki ateş sönmüş, Johannes Lupigis, yanaklarından süzülen göz yaşları kucağındaki gümüş tasa ve ellerine damlayarak, durmadan ağlıyormuş..

..

«Uzun yıllar önce Diyakos Anselm öldüğü zaman, ruhu cennete doğru uçarken, nâşını Mons Cassinum'daki Ermiş Benedict manastırına gömmüşlerdi. O zaman yeğeni Johannes Lupigis amcası için bir yazıt hazırlamıştı. Anselm gibi Forum Iulii'den gelme barışsever bir Langobard olan ve aynı manastırda aşağı yukarı aynı zamanda ölen ünlü Diyakos Paul için Hilderic'in hazırladığı yazıtta çok benzeyen bir şiirdi bu. Aklımda kaldığına göre Johannes'in şiiri şöyleydi:

Burada Diyakos Anselm yatıyor,
İnsanlığa örnek olan nuruyla,
Tüm çevresine ışık saçardı.

Tanrının bu kulu kibir bilmezken
İnanç gururuyla dev kesilirdi.

Dünya çalkalanırken türlü dertlerin,
Uyuşmazlıkların fırtınasında,
O, Dirlikle Birliği Tanrısında arardı.

Barışçıydı, hoş görünün bekçisi
Çok çekti dünyada pek de çok sevdi.
Dünyadakileri candan sevmekle
Hazırladı cennetteki yerini...

«Şimdi bakıyorum da bu sözler Johannes Lupigis'in kendisi için de yazılmış olabilir. Aynı yazıt, çağımızın bütün büyük bilgelerini kapsayabilir: Diyakos Paul, Diyakos Anselm, Ve Johannes Lupigis, İmparatorun öze yazmanı...

«Günlerim sayılı artık. Bir yandan da gitgide kısayorlar sanki. Kısa süren aydınlık saatlerde pek az iş çıkarabiliyorum. Ömrümün sonbaharı geldi. Beni iyice sarıp sarmalamazdan önce, en son sayfama bu en son sözlerimi yazmak istiyorum.

«Leydi Landolda'nın herkesi üzüntüye boğan ölümünden sonra dostum Johannes Lupigis bir süre Sedenum'da oyalandı. Buradan ayrılarak tek başına Geneva'ya, oradan da Kralın yanına dönmeyi içi kaldırmıyordu, sanıyorum.

«Kraldan aldığı yetkiler sayesinde ölen kadının bir melek kadar hafif ve ince olan nâşının Sedenum'daki ufak kiliseye gömülmesini sağladı.

«Eurardus bu konuda şunları yazıyor:

«Ölen kadın bu bölgenin yerlisi olmadığı için, Kıyamet Gününü büyük kilisede bekleyenlerin arasına alınma-

sı doğru olmazdı. Gene de benim istemim üzerine Piskoposumuz, kadının ermiş olduğu ispatlanırsa nâşının katedrale taşınabileceğine söz verdi.

«Johannes Lupigis hemen bir mezar taşı ısmarladı. Taş kiliseye Leydi Landoalda'nın yattığı yerin üzerine yerleştirildi. Taşın üzerine yazılacak olan yazı Sedenum'da Kont Gerhard, Eurardus, Piskopos Hazretleri ve başka papazlarca tartışıldı. Sonunda hepsi de kararı İmparatorun yazmanı olan adama bıraktılar.

«Bu yazıt bir çok yerlerde bir çok tartışmalara yol açmıştır. Kimileri ölü kadının adını değişik yazdı diye, bir şatonun hanımı ve bir leydi olduğuna hiç değinmediğinden ötürü kınarlar onu. Gelgelelim elinde Kralın kendi yazmış olduğu, sınırsız denecek kadar geniş kapsamlı yetki belgeleri olduğundan, hiç kimse yazmanın is temlerine karşı çıkmayı göze alamadı.

«Artık şatosunda oturmasına izin verilmiş olan koca Gunderic, daha sonradan çıkarılan bir fermanla kilisenin önüne bir mezar taşı dikerek üzerine başka bir ad ve bir sürü ünvan kazdıracaktı.

«Johannes'in diktirdiği mezar taşının üzerindeyse şu sözler yazılıydı:

Bu taşın altında Langobard'lı bakire Angilperta yatıyor.

Requiescat in Pace.

Amen.

Bu taş, kentin yabancıları olan Johannes Lupigis diktirdi.»

SON

